

VRIŠTINA

LAURIE R. KING

PREDGOVOR UREDNIKA:

Ovo je četvrti rukopis koji vadim iz velikog okovanog putnog kovčega punog svaštarija koji je prije nekoliko godina bio ostavljen na mome pragu. Raznorazne stvarčice u njem-odjeća, lula, komadi vrpce, nekoliko kamena, neke stare knjige i jedna dragocjena ogrlica - mogle su isto tako potje-cati iz torbe svaštare kakvog osobenjaka ili (izuzev ogrlice) biti uzete s hrpe za otpad za velikog spremanja tavana, osim što su na dnu sanduka ležali rukopisi.

Mislila sam da mi bijahu poslani zbog smrti njihove autorice koja mi je iz nekog meni nepoznatog razloga bila odlučila poslati podsjetnike svoje prošlosti. Međutim, od objavljivanja prve knjige Mary Russell primila sam još pregršt poruka i pisamaca, jednako loše sparenih kao što loše bijaše složen i izvorni sadržaj kovčega, te stoga počeh sumnjati da iza njih ipak stoji sama njihova spisateljica.

Treba upozoriti da tijekom svoje priče gospođica Russell ima običaj miješati stvarna imena ljudi i mjesta s drugim imenima koja su sasvim nepoznata. Neka od njih vrlo slabo prikrivaju svoj pravi identitet, dok se on iz drugih imena pak nikako ne da odgonetnuti. Na isti se način čini i da se prilično potrudila skriti neka stvarna mjesta na vrištini, dok se istovremeno poziva na druga mjesta, imenom ili opisom, koja je lako razotkriti. Prolazeći Dartmoorom stoga, nećete naći za-mak Baskerville ondje gdje ga ona smješta, a osobine rijeke Okemont ne podudaraju se potpuno s onima koje su navede-ne u rukopisu. Jedino što mogu pretpostaviti jest da je to činila hotimice, iz nekog samo sebi poznatog razloga.

U poglavlja nas uvode navodi uzeti iz nekoliko knjiga Sa-binea Baring-Goulda, a naslovi knjiga navedeni su uz svaki od njih.

POGLAVLJE PRVO

Kad bih zaslužio odmor od svojih knjiga, uzjahao bihponija i otputio se na vrištinu.

"Knjiga o Dartmooru"

Brzjav u mojoj ruci glasio je:

Russellova, trebam te u Devonshireu. Ako si slobodna, sjedni na prvi vlak za Coryton. Ako nisi, svejedno dođi. Ponesi kompas.

Holmes

Malo bi bilo reći da me je brzjav uzrujao. Netom što smo se bili izvukli iz gliba jednoga teškog i emocionalno iscrplju-jućega slučaja, a sada me je, ni punih mjesec dana kasnije i kad su mi sve misli već bile čvrsto okrenute poslu koji me je čekao ovdje, u mom duhovnom domu Oxfordu, dakle, moj muž i dugogodišnji partner Sherlock Holmes ovim svojim zapovjednim brzjavom bio namjerio iznova uvući u svoj svijet. S određenim sam se

naporom nasmiješila sluškinji svoje gazdarice, rekla joj da nema odgovora (Holmes bijaše zanemario poslati povratnu adresu - što s njegove strane nije bilo nimalo slučajno) te zatvorila vrata. Odbila sam uopće i pokušati nagađati zašto me treba, čemu bi mogao služiti kompas, kao i to što on uopće radi u Devonu jer je, kad sam se posljednji put čula s njim, upravo bio kretao ispitati jedan

zanimljivi slučajčić provale u neki neprobojni trezor u Berlinu. Odlučno ugušivši svu nagonsku radoznalost, vratih se k svom pisačem stolu.

Dva sata kasnije, donoseći mi drugu tanku omotnicu, djevojka me je ponovo prekinula u čitanju. Ovaj je put pisalo:

Također i šestinčnel zemljovide Extera Tavistocka Okehamptona. Zatvori knjige. Kreni odmah.

Holmes.

, Proklet bio, predobro me je poznavao!

Svoj teški mjedeni džepni kompas našla sam zatrpanog na dnu ladice. Nikad više nije bio onaj stari, ne otkad se ono prije neke četiri godine bio prvo skrhao, a potom i dobro napio, u starom rimskom vodovodu ispod Jeruzalema, no bio mi je nekako poput stara prijatelja i činilo mi se da još radi prilično pouzdano. Spustila sam ga na dno jednako tako od putovanja vrlo pohabane naprtnjače, na nj stavila raznovrsnu odjeću koja je trebala pokriti široki spektar prigoda, od arktičke ekspedicije do večere s tijarom na glavi za kraljevskim stolom (a priznajem da nijedno od toga nije bilo izvan Holme-sova domašaja), dodala knjigu o židovskoj vjeri u srednjovjekovnoj Španjolskoj koju sam upravo bila počela čitati, a onda napokon izašla kupiti zatraženi svežanj vrlo iscrpnih i detaljnih zemljovida jugozapadnoga dijela Engleske u mjerilu šest inča na milju² i u izvedbi Ordnance Surveyja.

1 Inch - engleska mjera za dužinu, oko 2,5 cm. .. -engleska mjera za dužinu, oko 1,6 km.

U Corvtonu, Devon, mnogo sati kasnije, zatekla sam željezničku postaju potpuno praznu i u mraku koji se naglo spuštao. Stajala sam tamo s naprtnjačom obješenom preko ramena, u čizmama na nogama i s kosom skupljenom pod kapu, slušajući kako se vlak hukćući udaljava prema sljedećoj minijaturnoj postaji. Jedan stariji bračni par koji je također bio sišao ovdje s mukom se popeo u uleknuta seljačka kola te se odvezao. Ostala sam sama. Kišilo je. Bilo je hladno.

Bilo je neke neizbježnosti u cijeloj toj situaciji, pomislila sam i spustila naprtnjaču na zemlju kako bih izvadila rukavice, nepropusni ogrtač i topliji šešir. Uspravivši se, slučajno sam se malo okrenula i ugledala ceduljicu svijetle boje zataknutu o stup pokraj kojeg sam netom prije bila prošla. Da se nisam okrenula ili daje bilo samo pola sata mračnije, bila bih je potpuno previdjela.

Russellova, pisalo je s prednje strane. Razmotana, ceduljica se pokazala otrgnutim komadićkom papira na kojem sam teškom mukom uspjela razaznati riječi napisane Holmesovim rukopisom:

Lew-trenchardska kurija leži dvije milje na sjever.

Znadešli riječi pjesme "Naprijed, Kristovi vojnici" ili "IViddecombeškisajam"?

Ponovo sam posegnula u naprtnjaču, sad tražeći svjetiljku. Kad sam se tako uvjerila da riječi doista govore ono što sam i mislila da govore, spremila sam ceduljicu, zakopala rukama do u samo dno naprtnjače, do kompasa, kako bih provjerila koji od ogranaka seoskog puta što su se gubili u gustom mraku vodi prema sjeveru ga sam se onda i zaputila njime.

Nisam imala ni najmanjeg pojma što je Holmes mislio onom porukom. Da, one dvije pjesme bile su mi poznate -jedna od njih bijaše crkvena pjesma koračnica, a druga jedna od onih precijenjenih narodnih pjesama - no nisam im znala riječi, osim jednog izrazito zloslutnog (barem za Židove) uvodnog stiha gdje kršćanski vojnici stupaju iza svog "Isusa na križu" jedne pjesme te beskrajnog i turobno razdraganog pripjeva o "ujku Tomu Cobblevju i ostalima" druge. Što se prvoga tiče, kad bi se slučajno dogodilo da odvučem svoju

nevjerničku sebe u neku kršćansku crkvu, obično to ne bi bila crkva u kojoj bi takve pjesme bile na redovitom repertoaru, a što se tiče drugog, pa, zasad još nijedan od mojih prijatelja nije bio podlegao kvaziumjetničkim dražima ni apostolskih natikača ni narodnih plesova s vrištine. S Holmesom se nisam vidjela već gotovo tri tjedna i sad mi se gotovo činilo da je moj muž u tom razdoblju možda nekako izgubio razum.

Dvije milje nije nikakva udaljenost po ravnoj cesti i za sunčanoga jutra, no u kišnoj tmini bez mjesečine u kojoj sam se ubrzo bila zatekla, trupkajući niz sklizak i razrovan seoski put i slijedeći neku rječicu koju nisam vidjela, ali sam je čula i mirisala i povremeno ugazila u nju, dvije milje bile su prilično dobar komad puta. Osim toga, bilo je i još nešto: činilo mi se da me netko slijedi ili promatra iz tame. Ja obično nisam strašljive prirode pa kad i imam takav predosjećaj, obično pretpostavljam da se zasniva na nečem stvarnom i opipljivom, no ovaj put nisam čula ništa stvarnije i opipljivije od vjetra i kiše, a kad bih zastala, iza mene se nije čuo nikakav zvuk gacanja po blatu nekih drugih nogu. Osjećaj koji me ispunjavao bijaše jednostavno osjećaj još jedne Prisutnosti u noći. Prionuh oštrije dalje niz put pokušavajući se ne obazirati na nj.

Kad se put razdvojio, ostala sam na lijevom odvojkju i s velikom saozaliošću, kad je došlo vrijeme da prijedem rječicu, iznad nje bio podignut most. Kao da bi me gacanje kroz vodu učinilo ništa mokrijom nego što sam to već bila - zapravo bi mi ono donje udove oslobodilo od poštene hrpe blata - no most kao pouzdani podsjetnik na Civilizaciju tako utjelovljenu u odluci o gradnji Vijeća pokrajine, djelovao je na me vrlo ohrabrujuće.

Prešavši preko rječice, ostavila sam za sobom njezino gr-goljenje, zamijenivši šušćavi zvuk kiše po vodi muklijim lupkanjem kapljica po blatu i raslinju. Upravo kad sam si kazala da pred sobom sigurno nemam više od još pola milje, začula sam slabašni odjek još jednog zvuka. Nakon novih stotinjak jardi začula sam ga i povrh šljapkanja i gacanja svojih čizama; idućih pedeset dovelo me do njegova izvora.

Bijaše to violina iz koje navirahu slatki i žalobni zvući starinskoga napjeva, lagani i polagani i prožeti dubokom i trajnom tugom. Nikada prije, koliko sam se mogla sjetiti, nisam čula tu melodiju, iako mi je zvućala do same srži poznato, onako kako je to već obićaj svega što je veoma staro. Ono što jesam poznavala u svemu tome bile su ruke koje su držale gudalo.

"Holmes?" progovorih u tminu.

Završio je stih, razvlaćeći otužnu završnu notu, prije nego stoje dopustio glazbalu da utihne. "Zdravo, Russellova. Poprilićno ti je trebalo." "Holmes, nadam se da za ovo postoji dobar razlog."

Nije mi odgovorio, no začula sam poznati zvuk spremanja violine i gudala u kovćežić. Škljocnule su kopće, popraćene žustrim šušćkanjem navlaćenja nepropusnog ogrtaća. Upalila sam svjetiljku na vrijeme da vidim Holmesa kako izlazi iz ma-Yurd - engleska mjera za dužinu, oko 90 cm.

log sklonišća pod vratnicama prolaza na ogradi od kamena zida. Zastao je zagledavši se zamišljeno u izdajnićki, debeli sloj blata koji mi je pokrivao desnu stranu sve do lakta, posljedicu toga što sam bila ugazila u neku jamu u kamenom koritu i pala.

"Zašto nisi koristila svjetiljku dolje na cesti?" upita Holmes.

"Ja, pa..." Zasramila sam se. "Mislila sam da me netko slijedi. Nisam mu htjela pružiti još i prednost upaljene svjetiljke."

"Da te netko slijedi?" upitao je oštro, napol se okrenuo i zirnua niz cestu.

"Ili vreba iz prikrajka. Kao kad osjetiš da te netko gleda u leda."

U svjetlu svjetiljke jasno sam mu vidjela lice. "Ah, da. Promatra te. Bit će to vriština."

"Vrišćanje?" upitah u ćudu. Znala sam gdje se nalazim, naravno, no trenutaćno mi je knjiga koju sam ćitala u vlaku bila u mislima bliža od mog osjećaja za zemljopis te me je na tren

zgodila mentalna slika tamnoputog Saracena s uzdignutom turskom sabljom kako vrišteći nasrće na me iz svoje zasjede kraj seoskog puta u Devonshireu.

"Dartmoorska vriština. Oko nas je." Kimnuo je znalački. "Uzdiže se poput visoka zida četiri ili pet milja dalje i, premda je odavde ne možeš vidjeti, širi vrlo osjetnu i stvarnu prisutnost nad cijelu okolnu krajinu. Upoznat ćeš je sutra. Dođi", reče i okrene se prema cesti. "Hajdemo na toplo i suho."

Ovaj put ostavila sam svjetiljku upaljenu. Snop iz nje prelazio je po ogradi od živice s jedne strane puta i kamenom zidu s druge, osvjetlio na tren prometni znak na francuskom (nedvojbeno, ratni suvenir nekog vojnika) i omogućio nam

kratak pogled na kamene spomenike na groblju iza crkve malo prije no što smo skrenuli na manji puteljak. Debeli sloj truloga lišća opalog s drvoreda polugolih stabala brijesta i bukve nad našim glavama povukao se pred zasađenim vrtom - koji je izgledao zapušteniji nego što bi to godišnje doba i kiša mogli opravdati, iako je očito bio zamišljen da bude vrt - i zatim pred jednim uglom kamene katnice u čijim seje malim plohama uokvirenoga stakla na visokim prozorima na tren bio odrazio snop zraka iz moje svjetiljke. Taj bliži ugao kuće bio je mračan, no malo dalje u nekim je prozorima iza zastora gorjelo svjetlo, a svjetiljka ispod natkrita trijema razlijevala se dobrodošlicom preko korovom obrasla prilazna puta i dalje, sve do okrugle fontane. Uronili smo u taj mali prostor i počeli sa sebe svlačiti najmokriju od svoje gornje odjeće kad su se vrata pred nama otvorila.

U prvi sam tren pomislila da u do vratku stoji glavni sobar, jedan od one sorte turobne, ostarjele služinčadi kakvu obično znaju imati vlastelinski dvorci te veličine, oronule i umorne poput same kuće i jednako vjerne i pouzdane. No više od starinskog svećeničkog ovratnika i do vrata zakopčana salonskog kaputa koji je nosio, njegovo lice natjeralo me da zastanem i uspravim se. Jer, bio on i poguren od godina na svojim leđima, taj čovjek nikako nije bio sluga.

Visoki se starac osloni na svoja dva štapa za hodanje te me polako odmjeri od glave do pete kroz naočale žicanih okvira koje je nosio. Odmjerio je pobjegle pramenove kose što su mi mokri i slijepljeni padali niz lice, sluzavi mulj na mojoj odjeći, skoreno blato na čizmi koju sam držala u ruci i natopljenu čarapu na nozi s koje sam upravo bila izula čizmu. Na kraju je ipak svrnuo pogled na mog zakonito vjenčanog supruga.

"I mi smo čekali ovu osobu?" upitao je.

se okrene da me pogleda i njegova su se široka usta-[^]nula -jedva primjetno, ali dovoljno. I samo da povra-_^ćnoć iza mene nije značio blisko i neposredno očijukanje s upalom pluća, bila bih smjesta ponovo nazula i svezala skinutu čizmu i ostavila onu dvojicu muških da uživaju u vlastitom društvu. Umjesto toga pustila sam da čizma padne na kameni pod, od čega su mali komadići blata frcnuli posvuda po trijemu (i neki, na moje veliko zadovoljstvo, i po nogavici Holmesovih hlača) i nagnula se nad svoju naprtnjaču. Bila je manje-više suha jer sam je nosila pod nepropusnim ogrtačem (postupak zbog kojeg sam uvelike nalikovala na grbavca i koji je kabanicu sprijeda ostavljao otvorenom, ali je barem jamčio da ću imati suhu preobuku kad jednom stignem na cilj). Polusmrznutim prstima dograbila sam kopče, istrгла iz naprtnjače debeli svežanj zemljovida velikog mjerila na suknoj podlozi i bacila ga na Holmesa. Spretno gaje uhvatio.

"Zemljovidi koje si tražio", rekoh ledenim glasom. "Kad polazi sljedeći vlak iz Corvtona?"

Holmes je bio bar toliko pristojan daje izgledao kao daje doveden u nepriliku, makar i nakratko, no starac na vratima jednostavno me je nastavio promatrati kao da osjeća vonj nečega prilično neugodnijeg od mokre vune. Nijedan mi nije odgovorio na pitanje, no Holmesove iduće riječi bile su izrečene glasom koji je gotovo graničio s nježnom isprikom.

"Dođi, Russellova. Ima vatre i tople juhe. Poginut ćeš ovdje vani."

Ponešto smekšana, izula sam i drugu čizmu, pokupila naprtnjaču i pošla za njim u kuću, pri čemu sam prošla pokraj svećenika koji je za nama zatvorio vrata. Kad sam se našla u predvorju i okrenula licem prema njemu, Holmes je obavio zakašnjelu dužnost upoznavanja. "Goulde, želio bih ti predstaviti svoju partnericu i, ovaj, ženu, Mary Russell. Russellova, ovo je velečasni Sabine Ba-ring-Gould."

Čovjek bi pomislio da, razmišljala sam dok sam stiskala starčevu krupnu šaku, da bi Holmesu nakon dvije i pol godine braka pomisao da ima ženu trebala lakše pasti, bar na jezik. Ipak, moram priznati da smo i on i ja jedno o drugom govorili kao o partnerima više nego kao o supružnicima, a oblik našega bračnoga života uistinu bijaše više nalik na život dvoje pojedinaca nego vezanoga para. Osim, naravno, u određenim aktivnostima koje je potpis na komadu papira činio zakonitima.

Velečasni Sabine Baring-Gould udostojio se najmanje mogućega pristojnog odgovora i predložio Holmesu da me otprati na kat. Pitala sam se hoće li mi biti dopušteno da se kasnije ponovo vratim dolje ili mu sad odmah moram zaže-ljeti laku noć. Holmes uze svijećnjak i zapali žižak svijeće na stolnoj svjetiljci te krenuh za njim iz topline predvorja kroz prolaz čiji zidovi bijahu obloženi tamnim pločama (dok su mi natopljene čarape šljapkale preko prorijeđenoga tkanja na podnim prostirkama) i potom uz ono što je u lelujavu svjetlu izgledalo kao stubište vrlo lijepih proporcija obrubljeno licima iz osamnaestog stoljeća.

"Holmes," siknula sam, "tko je za ime svega onaj stari jarac? I kad ćeš mi reći zašto si me dovukao ovamo?"

"Taj stari jarac je velečasni Sabine Baring-Gould, vlastelin od Lew Trencharda, proučavatelj i skupljač starina, sa-moobrazovani stručnjak na pola tuceta područja i pisac većeg broja knjiga od ijednog drugog čovjeka na popisu Britanskog muzeja. Skladatelj crkvenih pjesama, skupljač jjarodng filazbe..

U glavi mi se upalilo malo svjetlo. "Misliš na 'Naprijed, Kristovi vojnici'? I na 'Widdecombeški sajam'?" upitah.

"Prvu je napisao, a drugu zabilježio na terenu", kimne Holmes i nastavi, "seoski svećenik romanopisac, teolog..." Da, pomislih, čula sam već negdje za njega, nešto u vezi s prašnim tomovima zastarjelih ideja, "...arhitekt amater, amater arheolog, amater u mnogim stvarima. Jedan je od vodećih živih stručnjaka iz povijesti i života Dartmoora. On je klijent čiji slučaj rješavam. Također mi je", doda Holmes, "i prijatelj."

Dok smo razgovarali, slijedila sam svijeću po stubama s obveznim portretima mutnih i neraspoloženih predaka i kroz malu galeriju s veličanstvenim štukaturnim ukrasima na stropu, no na tu posljednju izjavu stala sam kao ukopana. Srećom, Holmes nije otišao puno dalje, već je otvorio vrata i ušao u sobu. Nakon trena pošla sam za njim i zatekla ga kako pali svjetla u spavaćoj sobi pristojne veličine s tapetama cvjetnoga uzorka (koje su se na spojevima pomalo ljuštile) na zidovima i nekoć dobrim sagom cvjetnoga uzorka na podu. Stavila sam naprtnjaču na stolicu koja je izgledala kao da je doživjela i gorih sudbina i oprezno sjela na rub mekog, visokog kreveta.

"Holmes," rekoh, "ne vjerujem da sam ikada čula da ikoga osim Watsona opisuješ kao prijatelja."

"Nisi?" Prignuo se i šibicom potpalio pomno naslaganu hrpu triješća i drva u kaminu. U sobi je bio i veliki radijator, no, kao i svi drugi kraj kojih smo bili prošli, i taj je stajao na-duren i hladan u svome kutu. "Pa, istina je. Nemam ih puno."

"Odakle ga poznaješ?"

"Oh, znam Baring-Goulda već dugo vremena. Koristio sam ga u slučaju Baskerville, naravno. Trebao sam mjesnog

poznavatelja domaćeg života i prilika i javilo se njegovo ime, ime čovjeka koji sve zna i svuda zalazi. Povremeno se dopisujemo, nekoliko puta me je posjetio u Baker Streetu ijednom u Sussexu."

Nije mi bilo jasno kako je tako oskudna veza kvalificirala čovjeka kao prijatelja, no nisam zatražila da mi objasni.

"Ne čini mi se baš da sad svuda zalazi." "Ne. Love ga godine." "Koliko je star?"

"Rekao bih gotovo devedeset. Prije pet godina ne bi mu bila dala ni punih sedamdeset. A sad ima dana kad se ne diže ni iz kreveta."

Pozorno sam ga pogledala osjetivši trag tuge iza njegovih riječi koje su mi samo prenosile činjenice. Potpuno neočekivano i, nakon što sam upoznala predmet njegove naklonosti, sasvim neobjašnjivo.

"Rekao si da ima slučaj za nas?"

"Izložit će činjenice nakon što povečerao. Iza susjednih vrata imaš kupaonicu, iako se bojim da ti je ne bih preporučio. Čini se da trenutačno nema tople vode."

POGLAVLJE DRUGO

Vladalo je u stara vremena u Dartmooru vjerovanje daje to mjesto ukleto te da se u njem za olujne noći javljaju crni strijelac i njegovi sablasni crni psi plamena daha. I moglo se čuti u olujnim noćima kako zavijaju iz dubine grla popraćeni pokatkad gromkim zovom lovčeva roga.

"Knjiga o zapadu: Devon"

Kad je Holmes otišao, ja sam žurno smotala svoju mokru, blatnu odjeću u svežanj, izribala si s ograničenim uspjehom lice i ruke u ledenoj vodi u laboru u kutu te svezala kosu u čvrsti, vlažni čvor. Nakratko sam zastala oklijevajući u nedoumici, a onda sam ipak odlučila odjenuti vunenu halju, smatrajući daje možda bolje ne iskušavati osjetljivost onoga starca ponovnom pojavom u hlačama. Devedesetogodišnji muškarci ionako po svojoj prilici teško mogu pojmiti da žene imaju noge i iznad gležnjeva.

Pretjerana kićenost i drangulije na ženskoj odjeći uzeli su mi više vremena za odijevanje od jednostavnog navlačenja hlača, no dala sam sve od sebe te sam već za nekoliko minuta ponovo nosila svijećnjak natrag kroz galeriju pod onim zagonetnim stropom koji je nekako ostavljao dojam kao da nešto s njime nije baš sasvim kako bi trebalo biti. Dopustila sam si tada da me ometu slike (od kojih neke bijahu vrlo loše) i ukrasne sitnice i tričarije (od kojih nekima bijaše mjesto u muzeju) te ostadoh nekoliko dugih trenutaka zagledana u sab-lažnjivu afričku drvenu rezbariju koja bijaše ugrađena u dio okvira za vrata što su vodila u jednu od spavaćih soba. Uzno-

sito, tamno i golo žensko poprsje više je nalikovalo na hram plodnosti nego ukrasu na vratima viktorijanske sobe te me preplavi uvjerenje da bi mene, da sam kraj te dame morala prolaziti svaki put kad bih odlazila na počinak, pogled na nju morao tjerati na razmišljanje.

Nastavih polako razgledavati dalje, upoznajući se s nekoliko Baring-Goulda čija lica bijahu zanimljivija od tehnike njihova autora, da bih se zatim ponovo spustila istim simpatičnim stubištem u potrazi za glasovima. Kad sam ih napokon začula, govorio je Baring-Gould, i to s izrazitim neodobravanjem.

"...ali samo dvije milje, za milost Božju! Ja sam ih znao prijeći po susnježici i solici s pedeset, a njoj ne može biti više od dvadeset pet."

"Mislim da ćeš se uvjeriti da je i više nego dovoljno izdržljiva", odgovorio je Holmes glatko.

"Ono što si vidio na njoj bila je uzrujanost, ne iscrpljenost."

"Pa ipak, onako ti zavitlati zemljovide u glavu.

"Koliko se sjećam, i ti si nekad imao naglu ćud, čak i kad si već bio u godinama prilično zrelijim od Russellove."

Nastade iznenađena tišina, a onda se Baring-Gould tiho nasmije. "Tu imaš pravo, Holmes. Sjećaš li se kad nas je ona budala od krčmara kraj Tavistocka pokušala izbaciti?"

"Sjećam se samo da sam bio vrlo zahvalan što tada nisi nosio svoj svećenički ovratnik."

"Zaboga, da. Bili bi me sigurno za svagda prozvali velečasni Svađalica. Ali izraz njegova lica kad si mu ti..."

Iako bijah uvjerena da je razlog iz kojeg je Holmes bio skrenuo svog druga u tu rundu najdražih muških uspomena ležao u tome što je čuo da dolazim, svejedno sam još u sebi polako izbrojila do trideset puštajući da se nova tema učvrsti prije nego što otvorim vrata. Kameni kamin ispuštao je više dima nego topline, a vlažan zrak bijaše gust i hladan. Na dugom i uskom stolu kakvih ima u samostanskim blagovaonicama ili studentskim kanti-nama bijahu postavljena tri osamljena tanjura. Baring-Gouldovo mjesto bilo je u sredini, leđima okrenutim prema vatri, a Holmesovo prekoputa njega. Prišla sam i sjela na stolicu Holmesu zdesna. Naš domaćin oda kratko poštovanje pristojnu ponašanju neznatnim podizanjem stražnjice sa stolice kad sam ja sjedala, a zatim ispruži ruku i podigne poklopac sa zdjele obećane mi juhe. Nikakva se mirisna para, nažalost, nije podigla za poklopcem. Do vremena kad je domaćin izrekao molitvu i poslužio nas, juha se ohladila još više, a povrh svega, kad sam napokon kušala tu mlaku tekućinu, shvatila sam daje bila skuhana dan ili čak nekoliko dana ranije.

Ipak, pojela sam je, kao i ribu i gulaš od zeca koji su došli poslije nje. Zečje bio bezličan i žilav, kao i krema od jaja koja je slijedila.

Za vrijeme jela govorilo se vrlo malo, što mi je sasvim odgovaralo. Također mi se sviđjelo i to stoje bilo izostalo i ono tipično krezubo srkanje kojemu stariji ljudi tako često pod-legnu kad ih sluh stane napuštati. I ako zanemarimo zapravo samu hranu, bijaše to prilično ugodan, iako vrlo tih obrok te sam se uskoro počela radovati ranom odlasku na debele bla-zine i pod meke perine od gavkina perja koje sam ostavila u sobi na katu.

No nije mi bilo suđeno. Baring-Gould smota ubrus te se ukočeno osovi na noge i pokupi svoje štapove koji su mu stajali oslonjeni postrance na stolcu.

"Popit ćemo kavu u dnevnoj sobi. Čini se da ondje vatra vuče bolje nego ovdje. Vjerojatno zbog gnijezda u dimnjaku."

Kad smo poslušno - i polako - krenuli za njim u koloni po jedan, imala sam dovoljno vremena za proučavanje njegovih leđa. Opazih tako da je niži nego što sam u prvi tren bila pomislila, vjerojatno tek za inč viši od mojih pet stopa⁴ i jedanaest inča čak i onda kad je bio mlad. Sada, pogrbljen nad štapove, bijaše znatno niži od Holmesa, no unatoč njegovoj očitoj krhkosti, građa njegova tijela još je ostavljala dojam snage, a neukusnu hranu pojeo je s tekom kakva mladića.

Uveo nas je u susjednu sobu koja doista bijaše i toplija i manje zadimljena. Zastori bijahu navučeni preko noći koja je vladala iza prozora, a jednoličan šumor kiše samo je naglašavao fizičku udobnost sobe. Pa ako je možda muško društvo u ovoj ugodnoj i toploj sobici i moglo narogušiti moje feminističko perje, pa, i dalje mi je bilo slobodno otklipsisati natrag na vlak idućeg dana.

"Moram se ispričati zbog neispravnog stanja radijatora", dobaci mi Baring-Gould preko ramena idući preda mnom. "Obično su vrlo djelotvorni - dao sam ih ugraditi kad se pogoršao reumatizam moje žene - no jučer smo se probudili i otkrili da bojler odbija grijati, a bojim se da je jedina osoba sposobna zgromiti te demone moja privremeno odsutna domaćica. Poput svojega gospodara, i moja se kuća polako umara."

Požurih se razuvjeriti svog domaćina riječima da mi je sasvim udobno i, premda sumnjam da mi je povjerovao, nije se suprotstavio mome uvjeravanju.

Kad smo svi ušli, Baring-Gould krene prema prilično pohabanu naslonjaču i obrati se Holmesu. "Danas sam primio poklončić za koji mislim da bi te mogao zanimati. Onaj mali Foot - engl. mjera za dužinu, otprUike 30 cjn

vrč na pokrajnjem stoliću. Metheglin, ljekovita medovina. Možda si ga već pio?" Dok je govorio, naslonio je svoje štapove na stranicu naslonjača i spustio se u nj. Zatim je posegnuo prema kaminu i dohvatio lulu od štive s vratom dugačkim gotovo jard te je počeo puniti.

"Ne već neko vrijeme", odgovori Holmes. Oštro sam ga pogledala, no njegovo lice nije pokazivalo ni traga od dobroćudna mirenja sa sudbinom koje sam mu, bar mi se činilo, bila osjetila u glasu.

"Moćna stvarca! Preporučujem ti malu količinu ako mu nisi vičan. Dobiva se destilacijom vrijeskova meda. Ova je boca stara sedam godina; upozoravam te, nikad ne pij ako je mlade od tri. Da, i ja ću kapljicu. Za cirkulaciju", reče odgovarajući na Holmesov upitni pokret. Ja sam shvatila Holme-sov nenamjerni znak te uz naglašeno skanjivanje i puno smjernosti rekoh domaćinu da će meni i kava biti dovoljna da me zgrije. I dok su njih dvojica razgovarala o dobrim osobinama i zaslugama tekućine u svojim čašama, ja sam razgledavala prostoriju oko sebe.

Soba bijaše obložena hrastovinom, a na stropu je imala štukaturne ukrase nalik na one na galeriji na katu. Otprilike do visine glave ploče bijahu od obična hrasta, no iznad toga drvo bijaše izrezbareno u kićene lukove što uokvirivahu sad slabo vidljive likove naslikane uokrug po cijeloj sobi. Svi su, bar koliko sam ja uspjela vidjeti, predstavljali dame u razvijo-renim haljama. Uzeh svjetiljku sa stola i podigoh je prema liku iznad sebe, ženi što je svojski nastojala zadržati pse koji su se upirali u uzice: Persuasio (Uvjeravanje), pisalo je iznad žene. Iznad kamina otkrila sam portrete Glorise (Slave) i do nje Laetitia (Veselja). Između svih slika izmjenjivale su se

fraze Zlato blista svagda sjajno i jedna koja je, jako ugrubo govoreći, bila ekvivalent francuskog *Toujours sans tache*.

"Ona ondje bi vas mogla zanimati", dobaci mi Baring--Gould kimnuvši glavom prema unutarnjem zidu.

"*Gaudium vitae* (Radost života)?" upitah sumnjičavo odmjeravajući ženu u zlatnoj tunici čije su zlatne vrpce dramatično lepršale iza nje dok je vitkim vršcima prstiju jedne ispružene ruke nonšalantno pridržavala težak zlatni kalež.

"Vjerujem da misli na susjednu", reče Holmes.

Na plohi lijevo od te bijaše naslikana žena odjevena u narančastu odjeću poprskanu uzorkom crnih mrlja koji je zastrašujuće podsjećao na divovske mrave. Iz sljepoočnica rasla su joj dva mala krila, a desnom je rukom pokazivala prema bijeloj ptici u letu koja je možda mogla biti golubica, ali je više nalikovala na gusku. Do njezinih nogu stajao je mali, bijeli pas spljoštene njuške i uspravna repa sličan mopsu te marljivo njuškao nosa pripita o tlo. Iznad krila kočio se natpis *In-vestigatio* (Potraga). Okrenuh se prema Baring-Gouldu na-pol očekujući da ću na njegovu licu zateći tračak humora, no on je već svu svoju pozornost bio usmjerio natrag na svoju dugačku lulu. Osvijetliti potom još nekoliko slika: *Valor* (Smjelost - ta bijaše muškarac u kratkoj tunici), *Harmonia* (Sklad) s violončelom, *Vigilantia* (Budnost), *Ars* (Umjetnost), *Scientia* (Znanost) - soba doista bijaše prepuna vrlina!

"Ivančica ih je naslikala. Moja kći Margareta", objasni Baring-Gould.

"Doista? Što je tu bilo prije?" Moralo je biti nešto jer je gornji dio zida očito bio namijenjen ukrasima. Upitah se i ne-
Uvijek čista obraza.

hotice kakvo je elizabetinsko blago nestalo pod tom pomalo nespretnom obnovom.

"Ništa. Slike su nove. Ne nove, naravno, no zidovi su sagrađeni nakon što sam ja došao ovamo, prema mojim nacrtima."

Poblize sam se zagledala u zidove. Doista su izgledali znatno mlade od sedamnaestog stoljeća.

"Mjesni majstori, moj nacrt zasnovan na obližnjoj kući, slike moje kćeri - napravio sam elizabetinsku kuriju iz male i, iskreno, oronule i ruševne jezgre."

"I stropove?"

"Gotovo sve. Osobito sam zadovoljan kaminom u predvorju. On doista pripada dobu vladavine kraljice Elizabete, bez i najmanje dvojbe."

Predodžba tog tako potpuno obnovljenog i preuređenog originala objasnila mi je i onaj neznatno čudan osjećaj koji je u meni izazvao strop galerije na katu - doista kićen za kuriju i stvarno previše nov i snažan za razdoblje iz kojeg je bio uzet njegov uzorak.

"Stropovi su vrlo lijepi", rekoh. "Vaša kći još živi ovdje s vama?"

"Ne. Većina se moje djece raštrkala, dospjevši čak do Sarawaka, gdje jedan od mojih sinova živi s bijelim indijskim radžom. Jedna od mojih kćeri, doduše, živi gotovo pre-koputa, dolje u Dunslandu, a moj najstariji sin i njegova žena Amerikanka živjeli su u ovoj istoj kući prošle dvije godine. Mislim da su si bili utuvili u glavu kako sam premalaksao da budem sam."

Pogledao me je izazivački kao da očekuje da ću mu se suprotstaviti. "A sad su u Americi, gdje se razboljela Marionina majka. Moram priznati da uživam u predahu od njihova američkog režima."

"Koliko djece imate?"

"Imao sam petnaestero. Trinaestero ih još živi. Dvanaestero", ispravi se on, ali ne dodade objašnjenja.

Iznenadio me je njegov odgovor - ne toliko spomenuti brojevi, koji i nisu bili baš tako neuobičajeni, koliko živa suprotnost koju je taj odgovor dočarao, suprotnost između ove samotne kuće s ovim utihlim sobama i onog živog, ustreptalog mjesta kakvim je ta kuća morala biti prije, užurbanoga doma što pulsira životom i kojim odzvanjaju koraci, glasovi i kretanje. Vratila sam svjetiljku na pomoćni stolić i sjela na stolicu koju mi je Holmes bio privukao k vatri. Prihvatila sam kavu, odbila konjak i stala prilično nestrpljivo čekati da muškarcima lule povuku. Napokon se Baring-Gould nakašlje i poče govoriti načinom pomno promišljena i pripremljena govora.

"Moja obitelj živi na ovoj zemlji još od 1626. godine. Moje ime sjedinjuje dvije obitelji: onu križara Johna Golda ili Gouldea, koji je 1220. dobio imanje u Somersetu za svoje zasluge u opsadi Dumvata, i obitelj Baring za koju ste možda čuli zbog njezina zanimanja za bankarstvo. Potkraj osamnaestoga stoljeća moj je djed spojio oba ta imena kad je on, Baring, naslijedio Lew. Kad sam se ja rodio, živjeli smo nekoliko milja sjevernije, u Bratton Clovellju, ali moj otac, koji bijaše časnik u indijskoj vojsci otpušten iz službe zbog zadobivene rane, nije volio dugo živjeti na jednome mjestu te je, kad mi bijahu tri godine, spakirao nas i obiteljsku srebrninu u kola i pošao u Europu. Cijelo sam svoje djetinjstvo proveo seleći se od jednog grada do drugog, ostajući na istome mjestu samo toliko dugo da nas dostigne pošta. Otac je jako volio Dicken-sa", objasni Baring-Gould. "Kad bi mu izašao koji roman, znao sam željeti da bude dug kako bismo mogli ostati nešto dulje na jednom mjestu čekajući nove nastavke. Doduše, moram priznati da je Nicholas Nickleby bio dvosjekli mač jer nas je zatekao u Colonei, pod šatorom, zimi..."

Ipak, bilo je to zanimljivo djetinjstvo, a ja sam skrpao dovoljno obrazovanja da me posluži i na fakultetu Clare u Cambridgeu. Zaredio sam se 1864. i sljedeću godinu proveo radeći u župama u Yorkshireu i East Merseau.

Moj otac bijaše najstariji sin. Njegov mlađi brat, prema starome običaju, prisegao je na svete zavjete i bio je župnik ovdje, u Lew Trenchardu, i tek nakon njegove smrti 1881. godine ja sam mogao doći ovamo i preuzeti njegovo mjesto, i kao vlastelin i kao dušobrižnik, za što sam se i bio pripremao...

Vidite, došao sam ovamo kad mi je bilo petnaest godina i tu su moji korijeni pronašli svoje pravo tlo. I prije sam poznavao vrištinu, naravno, ali tom sam je prigodom i vidio. Vidio sam ovu kuriju i crkvu očima mlada, netom stasala čovjeka i spoznao u tom trenu kakav će biti

moj budući život: obnovit ću crkvu, obnovit ću ovu kuću i obnovit ću duhovni život svoje župe.

Trebalo mi je četrdeset godina, no volio bih vjerovati da sam uspio u dvama od tih pothvata, a možda utabao put i prema trećem...

Ono što nisam predvidio u onim svojim mladim godinama bijaše doseg do kojeg će Dartomoor zaokupiti mene -moje srce, moj um i moje tijelo. To je doista iznimno i neponovljivo mjesto, divlje i oporo u svojoj ljepoti, zraka tako bistra i čista da ga se glatko može zagristi i toliko puno dobrote da bolest ovdje ne nalazi plodna tla te boležljivi mladci ovamo dolaze po lijeka svojim slabostima. A čudno je to jer, iako nijedan dio vrištine ne pripada granicama moje župe, unatoč svemu, ja ipak osjećam odgovornost koja prelazi zakonske okvire koji me vežu." Zastao je i nagnuo se naprijed pogledavši prvo Holmesa a potom mene, ovo potonje malo dužim pogledom, da vidi shvaćamo li i, doista, nije moglo biti ni najmanje sumnje u strast koju je taj čovjek osjećao prema vrišti-ni. Polako se ponovo naslonio, očito ne sasvim zadovoljan onime što je vidio, no uzdajući se donekle u našu dobru volju. Na trenje zatvorio oči skupljajući snagu nakon tako duga govora, a zatim ih ponovo otvori i pogleda nas oštrim, optužu-jućim pogledom dostojnim samoga Holmesa.

"Nešto nije u redu s vrištinom", reče bez odugovlačenja. "Želim da otkrijete stoje to i da to zaustavite."

Pogledah postrance Holmesa upravo na vrijeme da vidim kako njegov nesvjesni trzaj nestrpljenja nestaje pod izrazom tihe dobrohotnosti.

"Podrobnosti, Goulde", promrmlja on. Starac se namršti na nj, a tada, na moje iznenađenje, nešto nakratko bljesne u dubini njegovih oštrih, prodornih očiju prije nego što je sabi-rući misli spustio pogled prema vatri.

"Sjećaš li se muke koju smo imali sa Stapletonom i njegovim psom? Možda bih trebao pojasniti", prekine se on sjetiv-ši se da sam i ja u sobi te nastavi pripovijedati priču poznatu većini svijeta gdje se govori engleski, a vjerojatno i dobrom dijelu onoga gdje se ne govori.

"Prije tridesetak godina jedan je mladi Kanađanin naslijedio plemićku titulu i njoj pripadajuće imanje gore na rubu vrištine. Prijašnji vlasnik, stari sir Charles, umro je naizgled prirodnom smrću (i inače je imao slabo srce), no pod vrlo čudnim okolnostima, okolnostima koje su potakle mnogo naklapanja o starom obiteljskom prokletstvu u kome se radilo o sablasnom crnom psu."

"Baskervilleski pas."

"Da, tako je, iako ime obitelji u stvari i nije bilo Baskervil-le. Koliko se sjećam, Baskerville je bio vozač koji je ovamo dovezao tvog prijatelja Doylea, nije li tako?" upita Baring--Gould Holmesa.

"Mislim da jest", suho odvrati Holmes, iako prijatelj nije bila riječ kojom bih ja bila opisala Holmesov odnos prema tom književnom agentu i svesrdnom suučesniku doktora Watsona. Naš domaćin nastavi.

"S poljoprivrednog stajališta vriština je siromašno tlo, no bogata je pjesmama, legendama i sablasnim pojavama poput Dvoglavog Jackvja plamenih glava i dugonogog Starog Trake, crkvenih sablasti i kućnih duhova koji gmaze kroz močvare vrebajući na samotne putnike, neugodnih i napasnih vilenjaka koji vole zavesti čovjeka na stranputice i, naravno, pasa - samotnih crnih životinja plamenih očiju ili cijelih čopora zvijeri plamena daha i crnih poput uglja koje predvode crnog jahača i njegova nečujna konja. Naravno, svaki skupljač narodnih priča mogao bi vam navesti stotine izvora koji govore o demonskim psima, s plamenim očima ili bez njih. Zaboga, pa čak bih i ja mogao napisati knjigu samo o sablasnim psima prikazama - o psima koji predvode crnog lovca, o Mekoj šapi i ostalima. U stvari, još davno u mladosti naišao sam na jednu osobito zanimljivu islandsku varijaciju..."

"Možda jednom drugom prigodom, Goulde", čvrsto ga prekine Holmes.

"Molim? Ah, da. Obiteljsko prokletstvo Baskervillea. U svakom slučaju, stari sir Charles je umro, došao je mladi sir Henry i tajanstvena su događanja uzela maha. Holmes je došao ispitati o čemu se radi te je uskoro otkrio da je jedan od susjeda obitelji Baskerville na vrištini u stvari izvanbračni potomak jednog člana iste te obitelji koji se bio nakanio dočepati nasljedstva tako da pričama o duhovima doslovce nas-
smrt prestraši starog vlastelina slaba srca, a mladoga pokuša natjerati u kakvu smrtonosnu nezgodu. Zvao se Stapleton i bio je pljunuta kopija onog pokvarenog Baskervillea iz sedamnaestog stoljeća koji je ujedno, zbog svojeg odurnog ponašanja i postupaka prema jednoj mladoj djevojci, i bio početnim izvorom kletve Baskervillea. Stapleton je čak i izgledom sličio obitelji Baskerville, nije li tako, Holmes? Zapravo, baš sam ti kanio poslati jedno poglavlje svog 'Života na selu u davnini' u kojem raspravljam o nasljednim osobinama i atavizmima."

"Poslao si mi ga." "Jesam? Baš dobro."

"I kakve veze ima taj stari slučaj Stapleton s Dartmoorom danas?" potakne ga Holmes da nastavi.

"Ne znam, osim..." odvrati Baring-Gould utišanim glasom kao da nas netko - ili nešto - prisluškuje ispod prozora. "Priča se da se Pas ponovo počeo pojavljivati. Da je viđen kako slobodno tumara vrištinom."

Ne mogu poreći da na starčeve riječi nisam osjetila kako su mi ledeni prsti praiskonskog straha kliznuli niz kralježnicu. Odbjegli pas koji naganja ovce uokolo može biti problem, no jedva da može biti razlogom ovakvih praznovjernih strahovanja. Ipak, cijela ta noć, moj umor i gola činjenica daje i taj očito razuman i nedvojbeno inteligentan starac i sam bio uzdrman i prestrašen, sve se to složilo da mi se koža na zatiljku naježila. Zadrhtala sam.

Srećom, Holmes to nije primijetio jer su one riječi djelovale i na čovjeka koji ih je bio izgovorio. Baring-Gould klone u svom naslonjaču, iznenada sav siv i iscrpljen, zatvorenih očiju, a ljubičaste mu se usne objese. Skočih zabrinuto, pres-

trašena da nije doživio kakav udar, no Holmes žustrim korakom izađe iz sobe i za tren se vrati s veselom ženom prilično priglupa lica koja nam je bila donijela večeru. Ona čvrsto položi dlan na Baring-Gouldovu ruku, a on otvori oči i slabašno se nasmiješi.

"Bit će mi dobro, gospođo Moore. Malo previše uzbuđenja."

"I povrh svega još i ova zima i brige i sve drugo. Gospođa Elliott mi nikad neće oprostiti ako pustim da se razbolite. Najbolje da pođete u krevet, velečasni. Naložila sam lijepu vatricu u vašoj sobi, a sutra se vraća gospođa Elliott pa će opet sve biti toplo."

Pokušao se pobuniti, no već ga je bila podigla na noge i počela voditi prema vratima.

"Bit će vremena i sutra, Goulde", dobaci za njim Holmes. Slušali smo kako žena napol vodi, napol nosi svog poslušnog štićenika uza stube prema njegovoj sobi. Vrata pri dnu hodnika su se zatvorila i Holmes se ponovo spustio u svoju stolicu te uzeo lulu.

"Prije dvadeset godina taj me je čovjek mogao zatući hodanjem", promrmlja.

Uzela sam nekoliko cjepanica iz košare i bacila ih u vatru prije nego što sam se i sama vratila na svoje mjesto. "Znači, cijeli sam ovaj put prevalila kako bih ti pomogla pronaći nekog psa", rekoh odlučno.

"Ne budi tupava, Russellova", odreže on. "Mislio sam da ćeš ti od svih ljudi vidjeti dalje od njegove bolesti."

"Vidjeti što? Praznovjernog starog svećenika? Zabadalo koje misli da je cijeli svijet njegova župa - ili, bolje rečeno, njegova kurija?"

Holmes najednom izvadi lulu iz usta i reče u svom najboljem dijalektu londonske radničke četvrti: "A kaj 'očeš, kaj te on baš nikak ni zaškakljaj, ha, stara?"

Nakon nekoliko trenutaka, oklijevajući, i ja sam se kratko osmjehnula njemu. "Vrlo dobro, priznajem da ga od početka imam na zubu, ali ni on se baš nije previše potrudio da mi se umili."

"On nikada nije podlijegao političkim neistinama, a ti si doista prilično sličila mokroj krpi."
"Obećavam da ću se bolje ponašati kad se idući put sretnemo. Ali samo ako mi kažeš zašto si me dovukao ovamo."

"Zato što te trebam."

Od svih lukavih, manipulativnih odgovora kojima se bijah spremna oduprijeti čeličnom voljom, nisam očekivala odgovor takve potpune jednostavnosti. Njegova prozirna iskrenost ispuni me dubokom sumnjičavošću, no stvarna mogućnost da mi Holmes govori neuljepšanu istinu sasjekla je u korijenu moju odlučnosti da mu se čvrsto suprotstavim. Sumnje i misli neko su mi se vrijeme natjeravale po glavi sve dok napokon jednostavno nisam prasnula u smijeh.

"U redu, Holmes, pobijedio si. Što želiš od mene?"

Ustao je, prišao pokrajnjem stoliću da si ponovo napuni čašu (ne, koliko sam vidjela, pićem iz malog kamenog vrča s metheglinom) i vratio se s još jednom čašom koju je spustio na stol pokraj moje stolice prije nego što se premjestio i stao ispred kamina. Otpio je duboki gutljaj iz čaše, spustio je na pod kraj svojih nogu (jer nad kaminom nije bilo ploče) i uzeo lulu.

Povukoh se dublje u naslonjač svakim trenom sve zabri-nutija. Sve to odugovlačenje značilo je ili da se Holmes pokušava dosjetiti kako bi se najlakše probio preko mojih obrambenih utvrda - premda sam ja bila uvjerena da sam mu ih već bila otvorila - ili da ni sam nije siguran kako bi trebalo postupiti dalje. No nijedno od toga nije slutilo na dobro.

Kad je napokon uspio povući dobar dim, pokupio je čašu i ponovo se smjestio u svoj naslonjač, ispruživši svoje duge noge prema vatri. Još jedan duboki gutljaj ispraznio je njegovu čašu do pola, a onda je, brade oslonjene na prsa i s lulom u ruci, Holmes počeo pričati.

"Kao što ti je Gould dao naslutiti, Dartmoor je vrlo neobično i osebujno mjesto", rekao je. "Geografski, Dartmoor se sastoji od visoke, široke granitne zdjele od kojih tri stotine pedeset četvornih milja prekrive slojem tresnog tla i raštrkanim kamenim izbojima. Tlo djeluje poput velike spužve u kojoj treset cijele zime upija kišu kojom Dartmoor potom napaja rijeke Teign, Dart, Tavy i sve ostale rječice i potoke koji tu izviru. Vriština leži na tisuću stopa iznad okolne de-vonshireske krajine, iz koje se sama naglo uzdiže. Vriština je stvar zasebna i odijeljena, mjesto nepovezano s ostatkom svijeta te neće začuditi činjenica da je upravo u njezinu središtu bio smješten i vrlo strog zatvor. Doista, u očima mnogih Dartmoor i jest samo druga riječ za tamnicu, iako ta građevina nije ništa veća od kvržice na širokom licu vrištine."

"Već sam vidjela kako izgleda vriština u Yorkshireu", pri-mijetih.

"Tada otprilike znaš kakva je to vrsta zemlje, no još ne poznaješ ovaj osobiti karakter Dartmoora. Ovo je puno više hortus conclusus, iako ovaj ograđeni vrt nije topao i plodan rajski vrt, već kamenita postojbina kleke i bujadi. Kao što je rekao Gould, ovo se mjesto ne odriče velikodušno i lako svoga bogatstva. To je zemlja velike snage - ljudi su gubili i zdravlje i bogatstvo u nastojanju daje poraze i uobliče prema svojim potrebama, no vriština na kraju uvijek pobjeđuje. Ljudi koji su ovdje odlučili podići zatvor puno su važnosti po-lagali na slamanje duha zatvorenika koji im bijahu povjereni. Vriština se ne da obrađivati, niti na njoj rada išta osim najjednostavnijih sorti. Kopači kositra jedini su ljudi koji su odavde uspjeli izvući puno novca, no čak su i oni morali pošteno zapeti da to postignu. Ipak, na sasvim prizemnoj razini vriština već tisućama godina svojim stanovnicima pruža osnove za škrto preživljavanje pa ćeš tu naći srednjovjekovne kamene križeve pomiješane s neolitskim ruševinama i rano-viktorijanskim vatrogasnim spremištima.

Većina vrištine ravan je komad slobodnog zemljišta ili lovište, a siguran sam da znaš kako to uvijek nužno ne znači šumu, a ovdje čak ni približno. U ovom slučaju lovište znači divlji rezervat za lov kraljevske obitelji, makar priznajem da bi princ Charles izbor divljači na samoj vrištini mogao naći ponešto ograničenim, osim ako ne voli zečeve. Velik njezin dio jest

zajedničko zemljište koje služi za zajedničku ispašu okolnih župa za koje se članarina ubire na godišnjim okupljanjima stoke, takozvanim 'tjeranjima'. Na ostalim dijelovima postoji privatno vlasništvo, uz zanimljivo zakonsko pravo koje omogućava onima koji prežive posjednika da zaposjednu ili uzmu dodatnih osam jutara nakon smrti svakog sljedećeg zaposjedatelja. Ti 'novouzeti' posjedi u jedno su doba zadržali u vojvodsko imanje, no danas se već rijetko uzimaju jer tradicionalni vrištinci izumiru, a njihovi se sinovi sele u gradove. Znaš li, kad sam ovdje bio prije trideset godina, nije u vrištini bilo nemoguće naći dijete koje nikada nije vidjelo krunski novčić? Danas..." Holmes se nasmije, što je više sličilo kratkome kašlju. "Neki dan u gostionici Saracena glava baš u samom srcu vrištine jedan je domaći čovjek pjevao pjesmu Ala Jolsona!"

"Znači, bio si na vrištini? Nedavno?" upitah. "Da, doputovao sam kroz nju iz Exetera." Takvo je pješačenje moglo objasniti njegovu povećanu potrebu za pićem, pomislila sam, kao i njegovo mjesto ispred vatre na najtoplijem dijelu kamina. No Holmes nastavi prije nego što sam ga stigla upitati o reumatizmu.

"Ljudi s vrištine jesu onakvi kakvi se mogu očekivati: tvrdi poput granita, od života ne očekuju puno, često su gotovo nepismeni, no zato obdareni vrhunskim oralnim pamćenjem i usmenom predajom te povremenim izuzetnim pjesničkim i imaginativnim uzletima. Ti su ljudi doista poput torova među kojima žive, tim osebnim granitnim hridima koje su vremenski uvjeti tijekom tisućljeća oblikovali u čudesne, fantastične forme i koji rese vrhove brojnih brežuljaka - tvrdi su poput stijena, oronuli i izrazito ćudljivi."

"Opis koji bi se lako dao primijeniti i na našeg domaćina", promrmljala sam i srknula malo iznenađujuće dobrog i nesumnjivo starog brendija iz svoje čaše.

"Uistinu. Pa ako on i nije bio rođen ovdje u vrištini, ona je sada u njemu. Iz njega ne govori tek pokroviteljski duh - ili ne samo pokroviteljski duh. Njega istinski i duboko brinu uznemirenost i komešanje što se javilo u vrištini. Ne bi me iznenadilo da ih on osjeća čak i odavde."

"Znači da se slažeš da tamo gore nešto nije u redu?" Začula sam kako riječi tamo gore izlaze iz mojih usta s posebnim naglaskom te sam razdraženo pomislila kako ta navika govorenja o jednom pustom i napuštenom komadu zemljišta kao daje drugi planet mora biti zarazna.

"Nešto se sigurno komeša, iako istinu govoreći, ja te struje ne poznajem dovoljno dobro da znam kreće li se to prema zlu ili ne. No reći ću tek da sam ondje dobio sitan osjećaj da se vriština nekako grči, makar ja doista ne mogu procijeniti hoće li to krenuti u smjeru kakva razorna praska ili pak iznenađujuća procvata."

Holmes se naglo prekiđe i postrance odmjeri praznu čašu koja je balansirala na osloncu za ruku njegova naslonjača, a i ja sam se morala složiti s time - nadasve neobično bijaše čuti Holmesa da se izražava tako pjesnički kičeno. Holmes uzme čašu i odlučno je odloži na obližnji stol, a zatim ponovo sjedne sa svojom lulom, izbjegavajući moj pogled.

"Kao i svako drugo izolirano područje", nastavi on, "vriština obiluje pričama o nadnaravnom. Priprosti umovi lako će vidjeti sablasnu svjetlost kako lebdi nad zemljom navješćujući smrt ili 'Dvoglave Jackvje' ondje gdje će znanstvenik vidjeti tek obični barski plin, a duge i samotne noći potiču misli na lutanja stazama slabo osvijetljenim svjetlošću razuma. Ljudi čvrsto vjeruju u sablasne pse i utvare preminulih, u zloguke gavrane i uspravno kamenje što hoda uokolo u noćima bez mjesečine. Kao i u vilenjake - te vilenjake ili vilinska bića koja se nalaze svuda oko nas i samo čekaju da naivnog putnika zavedu na stranputicu. Što, pa pisac jedne ozbiljne knjige, vodiča kroz vrištinu objavljene prije samo nekoliko godina, preporučuje putniku koji se izgubi da si preokrene kaput unutarnjom stranom prema van kako bi spriječio da ga 'zavedu vilinska bića' - i pritom se samo napol šali."

"Što Baring-Gould kaže na sve to? Na kraju krajeva, on je obrazovan čovjek."

"Gould?" Holmes se nasmije. "On je najlakovjorniji od svih, kao šipak pun najgroznijih besmislica. On će ti prvi ispričati kako se jedne noći susjedov konj poplašio točno na onom

mjestu gdje će nekoliko sati kasnije biti ubijen neki čovjek, kako je drugi čovjek razgovarao sa svojom ženom koja je deset milja dalje ležala na samrti, kako... Otkrivenja, ukazanja, utvare, što god ti drago - Baring-Gould je gori i od Conana Dovlea s onim njegovim vilama i spiritizmom!"

Sve je to u mojim očima činilo navodno prijateljstvo između Holmesa i Baring-Goulda sve manje i manje vjerojatnim. Sherlock Holmes nije bio poznat po svojoj sposobnosti da podnosi budale čak ni pod prisilom, a ipak bio je tu po vlastitoj volji i bez protivljenja. Nedvojbeno u cijelom tom slučaju biješe nečega što mije zasad izmicalo.

"Prije ovoga sada došao sam ovamo na nekoliko tjedana tijekom slučaja Stapleton," nastavi Holmes, "a poslije toga jedanput ili dvaput na kraća razdoblja pa stoga imam osnovne radne spoznaje o stanovnicima vrištine i o njihovu poimanju svijeta i čovjeka. Priče koje oni pričaju bogata su mješavina u rasponu od šaljivih do jezovitih. Mogu biti divlje i, povremeno, ako smijem reći, putene, no rijetko kad su okrutne i čini se da su bar zasad bile slobodne od onih užasa gradskih stanovnika, od dvonožnog čudovišta i pošasti bolesti iz drugih zemalja. Ovoga je puta, međutim, drugačije. U samo dva dana dok sam polako ispijao svoje pivo u kutu triju svratišta na vrištini, priče koje sam čuo isto bi tako lako mogle nastati u Whitechapelu ili Limestoneu. Oh, čuo sam ja i one uobičajene priče, redovitu duhovnu hranu stanovnika vrištine, premda mi se njihovo najnovije pojačano zanimanje za sablasne kočije i nadnaravne prikaze pasa koje je toliko zabrinulo Goulda doista, moram otvoreno priznati, čini neobično živopisnim i vrijednim daljnjeg istraživanja. Unatoč tome, te priče još daleko zaostaju za drugima koje sam također čuo, a koje govore o crnom muškarcu s oštricom poput britve koji navrh tora žrtvuje ovna i pije njegovu krv ili djevojke koja je nađena obeščaćena i raskomadana ili pak starice utopljene u potoku."

"Te su se stvari doista dogodile?" upitah oštro.

"Nisu."

"Nijedna?"

"Bar koliko sam ja mogao utvrditi, to nisu čak ni skrpana preuveličavanja stvarnih događaja. Sve su to, čini se, čiste i potpune izmišljotine."

Nisam mogla smisliti nikakav prikladan odgovor, no dok sam ispijala još jedan gutljaj iz svoje čaše, prvi sam put osjetila trag nelagode.

"Da", rekoh. "Razumijem."

"Osim jedne", dodade Holmes.

"Oh."

"Doista oh. Smrt Josiaha Gortona jest i nepobitna i tajanstvena. Dogodila se prije tri tjedna, netom kako sam otišao u Berlin. Gouldovu je pismu trebalo tjedan dana da me pronade, a do vremena kad sam ja stigao na mjesto događaja, trag je već postao i hladan i zbrkan."

"Prilično uobičajeno stanje stvari za tvoje slučajeve", pri-mijetih.

"Istinito, no svejedno žalosno. Josiah Gorton bio je kopač kositra - iako taj opis pomalo zavarava. Tragač kositra bio bi možda točniji opis, čovjek od one sorte koja lunja vrištinom zabadajući nos u svaki potočić i udolinu i mozgajući nad svakom hrpom kamenja u nadi da će otkriti grumenčice kositra zaostale za nešto površnijim rudarima iz prošlih vremena. Dane je provodio tragajući za kositrom po duboko urezanim riječnim koritima, a noći u pećinama ili skloništim ili štag-ljevima seoskih imanja.

Sreo sam ga jednom prije puno godina, a čak ni tada nije mi se činio osobito opasnim čovjekom. Odjecomje oponašao Cigane, s onom crvenom maramom koju je nosio oko vrata, premda je onda kad smo se sreli više nalikovao na gusara s tamnim, nauljenim uvojcima i teškim, za se prevelikim, staromodnim kaputom. Bio je to živopisan lik, ponosan na svoju slobodu i s dobranom zalihom starinskih napjeva pohranjenom negdje duboko u glavi koje je rado izvlačio u prve redove za cijenu jednog vrča piva ili jednog obroka. Bio je on posljednji ostatak negdašnjeg minstrela s vrištine, iako ga je glas već ostavljao, a s manje od

tri vrča u želucu zaboravljao je pomalo i riječi nekih od poduljih balada. Ipak, i krčmari i seljaci podnosili su ga dobroćudno i prihvaćali kao dio krajolika, a osobito tako Gould za koga je Gorton imao osobito značenje.

Moraš znati da, uza sva svoja postignuća na širokom spektru područja, Gould svojim najvećim uspjehom u životu smatra svoju zbirku pjesama i melodija zapadne krajine, zadatak koji je bio počeo prije više od trideset godina i od kojeg je vrlo nerado morao odustati kad je postao prestar da na više dana uzastopce odlazi i izbiva na vrištini. Josiah Gorton bijaše jedan od njegovih važnijih pjevača. Mislim da bi se čak moglo reći, ako si baš raspoložena za psihološku analizu, i da je Gorton u Gouldovim očima bio utjelovljenje sudbine vrištine, onako pregažen napretkom i zaboravljen u svim onim sjajnim i ispraznim površnostima modernoga svijeta." Kiseli izraz Holmesova lica značio je da tim riječima tek priznaje da mogućnost rješenja postoji i u nekoj drugoj struci. Nastavio je: "Ma kakvo bilo objašnjenje, nema nimalo dvojbe da je Gould duboko zabrinut, ne samo činjenicom da je Gorton mrtav, već i načinom na koji je umro.

U noći u subotu petnaestog rujna Gortona su vidjeli na sjeveru kraj Watern Tora.

Pretpostavljam da si proučila zemljovide koje si donijela?"

"Ne, proučila ih nisam. Nekoliko sam ih pogledala letimice."

"Nisi?" Zvučao je zapanjeno i više nego malo ozlovo-ljeno. "Pa što si pobogu radila sve ono vrijeme u vlaku?"

"Čitala", odvratih smireno. Zapravo, namjerno sam se bila zakopala u najtajanstvenije štivo iz povijesti teologije kojeg sam se domogla, sve u znak prosvjeda i protuteže silama koje su me vukle u Devonshire. Gledajući unatrag, taj mi se postupak sada činio pomalo djetinjastim, no uvijek bih se narogušila kad bi me Holmes pogledao onim svojim pogledom.

"Čitala", ponovio je tupim glasom. "Tratila vrijeme, Rus-sellova, na teološka mudrovanja i površno filozofiranje kad ima posla koji treba obaviti."

"To je tvoj posao, Holmes, ne moj -ja sam samo pristala donijeti ti zemljovide. A mudrovanje židovskih filozofa jednako je empirijsko kao i bilo koje od tvojih izvođenja zaključaka."

Njegov jedini odgovor bijaše sva pozornost iznenada prezirno usmjerena na glavu lule.

"Priznaj, Holmes", pritisnuh ga. "Jedini razlog s kojeg ti ocrnjuješ proučavanje talmudskih spisa jest čista zavist zbog činjenice da su drugi usavršili umjetnost deduktivnog zaključivanja stoljećima prije nego što si se ti uopće i rodio."

Nije me se udostojio odgovora, što je značilo da sam nepobitno osvojila bod te tako nastavih nemilosrdno koristiti svoju prednost: "A osim toga, Holmes, ono što sam čitala zapravo se i odnosi na ovaj slučaj - ili bar na ovu scenografiju. Jesi li znao da su u sedamnaestom stoljeću maurski pljačkaši prodirali sve do obala Devona i Cornwalla, gdje su lovili roblje? Što, pa Baring-Gould bi danas mogao imati rođake u Španjolskoj!"

Nije priznao poraz, nego je samo prinio novu šibicu svojoj luli i nastavio gdje je prije stao.

"Moraš proučiti zemljovide prvom prilikom koja ti se ukaže, Russellova. Watern Tor, dakle, nalazi se u udaljenom dijelu na sjevernoj strani vrištine. Gorton je bio viđen tamo u subotu navečer kako ide na zapad, a ipak sljedećeg ponedjeljka ujutro, trideset šest sati kasnije, pronađen je miljama dalje u suprotnom smjeru, onesviješten u pijanom bunilu u jednom nabujalom mlinskom jazu na južnom potezu. Na stražnjoj strani glave imao je veliku kvrgu, a u kosi močvarnu travu, iako u dijelu vrištine gdje su ga pronašli nema močvare.

Umro je nekoliko sati kasnije od ozljeda i groznice, cijelo vrijeme mrmljajući nešto o svojoj dugoj, nečujnoj vožnji u kočiji lady Howard. Također je rekao", dodade Holmes svojim najsušim glasom, "da lady Hovvard ima velikog crnog psa."

"Hm", progundah. "I pas je, naravno, imao plamene oči?"

"Gorton to nije spomenuo, a i nije baš bio u stanju suvislo odgovarati na pitanja. No postoji još jedno, i to prilično osebujno, svjedočanstvo."

Odmjerila sam ga nepovjerljiva prema njegovu iznenada živahnom raspoloženju. "Da?"

"Da. Seljak koji je bio pronašao Gortona i seljakov kršni sin koji mu je pomogao prenijeti starog rudara u kuću i koji je otišao po liječnika - obojica se kunu da su u mekoj zemlji oko tijela ostali jasni tragovi, duboko utisnuti u tlo." Zgodila me je hladna strijela zle slutnje. "Ta dvojica već su se pretvorila u dio stalnog inventara dolje u Saracenoj glavi gdje unedogled pričaju i prepričavaju kako su Gortonovo tijelo pronašli okruženo s..."

"Ne! Oh ne, Holmes, molim te!" Podigoh ruku zaustav-lći njegove riječi, nemoćna da podnesem ono što sam već unaprijed slutila da dolazi, to gromoglasno, bezdušno prizivanje jedne od najekstravagantnijih rečenica koje je Conan Doyle ikad upotrijebio. "Molim te, molim te, samo mi nemoj

reći da 'su na tlu oko tijela, gospodine Holmes, ostali otisci šapa divovskoga lovačkog psa!'" Izvadio je lulu iz usta i u čudu se zagledao u mene. "O čemu to pobogu govoriš, Russellova? Priznajem da se ponekad znam prepustiti ponekom zrncu dramatike, no valjda ne misliš ozbiljno da bih ikada mogao biti baš toliko melodramati-čan?"

Odahнула sam s olakšanjem i ponovo se zavalila u naslonjač. "Ne, valjda ne bi. Oprosti mi, Holmes. I, molim te, nastavi."

"Ne," nastavi on stavljajući vrat lule natrag u usta, "ne vjerujem da bi bilo moguće razlikovati tragove lovačkog psa od tragova običnoga psa - bar ne bez razmaka koji bi pokazao duljinu njihova skoka u trku. To o čemu govorim bili su jednostavno otisci zbrkani na mjestu."

"Pokušavaš li mi reći da..." otpočeh polako.

"Da, Russellova. Tamo na tlu oko tijela Josiaha Gortona bili su..." zastao je, izvadio lulu iz usta i zagledao se u njezinu glavu, koja je, kako se meni činilo, vukla sasvim dobro, a tada je završio započetu rečenicu: "...otisci šapa vrlo velikoga psa."

Glava mi klone među dlanove i ostane tako dugo vremena dok je moj muž s tihim zadovoljstvom sisao svoju lulu.

"Holmes," progovorih.

"Da, Russellova?"

"Idem u krevet."

"Sjajna zamisao", odgovori on.

I tako smo otišli.

POGLAVLJE TREĆE

Oh, ti arhitekti! Kako li se gnušam pakosti koju počinite! Najradije bih im dao odrezati ruke.

"Daljnja sjećanja"

Kišilo je cijele noći, tiho i jednolično i toliko smirujuće da usnuh tako tvrdo da sam, iako me je u cik zore na tren bilo probudilo lupkanje i grgoljenje tople vode što se probijala kroz hladne cijevi radijatora, ponovo zaspala i nisam se pravo razbudila gotovo do osam sati.

Otkrivši na svoje veliko zadovoljstvo da ona jutarnja buka nije bila tek privid, okupala sam se, odjenula - u hlače, unatoč osjetljivosti svojega domaćina - i smotala kosu u punđu prije nego što sam sišla u prizemlje.

U podnožju stuba zastadoh osluškujući. Stara se kuća činila zadovoljnom u svojoj ponovo zadobivenoj toplini, no bijaše potpuno tiha. Čak se ni kiša više nije čula. Odlučih tako iskoristiti prigodu da razgledam razne sobe pokraj kojih sinoć bijasmo samo prošli te otkrih, između ostalog, i prozračnu, svijetloplavu i bijelu plesnu dvoranu krasnu-poput svadbene torte kojoj nedostajahu još samo paučinom prekrita svečana večera i gospođica Havisham da bi slika životne radosti iznenada zaustavljene u vremenu bila potpuna. Ostadoh na samome pragu, bez imalo želje da pobliže razgledam raskošne štukature po zidovima, ne mogavši a da

se ne upitam zalazi li Baring-Gould ikada više u ovu odaju. Polako se povukoh i tiho za sobom zatvorih vrata.

U predvorju sam zastala da razgledam rezbarije na kaminu kojima mi se Baring-Gould sinoć bio pohvalio. Razabrala sam scenu iz lova, povorku pasa s repovima odlučno uzdignutim nad leda u potjeri za lisicom iza koje su ostajali rasuti dijelovi guske koju je ukrala, a sad je, tako mi se bar činilo, jurila prema nečemu što mi je po svemu izgledalo poput nasada ananasa. Neko sam vrijeme stajala pokušavajući odgonetnuti značenje toga, a zatim sam se okrenula natrag prema stubištu i potom prema blagovaonici, gdje zatekoh lonac u kojem se kava uz tiho bućkanje nad toplim plamenom grijača polako pretvarala u svoj talog na dnu, humak jaja sličan uštavljennoj koži koja su se grijala na isti način, nekoliko komada hladna prepečenca i tri režnja mlohove slanine. Nato-čih si u šalicu najmanju moguću količinu ekstrakta kave iz lonca i veliku količinu prekrasna, žuta mlijeka te priđoh prozoru.

Ispred mene ležalo je malo popločeno dvorište, beživotno i pusto, koje sa suprotne strane bijaše omeđeno svedenim prolazom nalik ili na samostanski hodnik ili na niz ubožnica. Prošavši kroz vežu, otkrila sam stražnje stubište i novi prolaz koji je vodio prema kuhinji, trenutačno također praznoj, iako sam u daljini čula ženski glas podignut u harangi. Povukoh se putem kojim bijah došla i okrenuh prema još jednim vratima pokraj stubišta, gdje otkrih svog domaćina i svog supruga u velikoj, pretrpanoj prostoriji s nizovima polica za knjige uz zidove, osvijetljenoj brojnim visokim prozorima koji kao da su uspijevali skupiti svjetlo čak i za dana sivog poput ovoga. Njih dvojica stajahu glavu uz glavu, laktovima oslonjeni o ukošenu dasku malog i visokog radnog stola po kojoj bijahu prostrti zemljovidi Ordnance Surveyja.

Moj prvi dojam kad sam ugledala velečasnog Sabinea Baring-Goulda tako za danjeg svjetla bijaše da je i školarce i grješnike podjednako morao ispunjavati živom stravom. Čak i na samoj granici svog desetog desetljeća, s rijetkom bijelom kosom začesljanom preko pjegava tjemena, pogrbljenih leđa i lica izbrazdana dubokim borama širio je oko sebe dojam moćnoga izvora neodobravanja i osude u umornoj potrazi za zlodjelima što su neizbježno morala, kako mu je to njegov dugi životni vijek uvijek iznova dokazivao, ležati posvuda oko njega. Bijaše to čovjek koji je u svojih osamdeset i devet godina doživio puno, a malo od toga bijaše naišlo na njegovo odobravanje.

Neobično, no nosio je dvoje naočale, jedne gurnute u kosu na tjemenu, druge na hrptu nosa. Ugledavši me na dov-ratku, gurnuo je druge naočale prema prvima na tjemenu i uspravio se. Kad je spazio hlače koje bijah obukla, lice mu se još više skiselilo.

"Dobro jutro, gospođice Russell. Moj mi prijatelj kaže da više volite ovaj osobit oblik oslovljavanja od 'gospođe' na koji imate pravo."

"Ovaj, da, volim. Hvala. Dobro jutro, gospodine Baring--Gould. Dobro jutro, Holmes."

"Vidim da ste našli doručak koji vam je ostavila gospođa Elliott", izjavi Baring-Gould opazivši šalicu u mojoj ruci.

"Da, našla sam ga."

Njegove stare oči pod izrazito okruglim obrvama poprime oštar izraz. "Nejestivo?" upita.

"U redu je", požurih se odgovoriti. "Ujutro i inače često znam popiti samo kavu."

"Recite gospođi Elliott ako želite nešto drugo. Lijepo sam joj rekao", dobaci on postrance Holmesu. "Jedine prilike kad ta žena koristi one grijače za hranu jesu kad se mora podgrijati dvadeset jaja i galon kave. Kava je sva već bila isparila?" prostrijeli pitanjem mene.

"Skoro sasvim. Utrnula sam vatru kad sam prošla onuda."

"Nema veze, uskoro će skuhati novu kavu. Kad imamo goste u kući, ta žena kuha jelo osamnaest sati na dan i svakako će htjeti popraviti prve dojmove koje ste morali steći o njezinu domaćinstvu. Žene imaju prilično nerazumne pojmove o gostoprimstvu."

Oštro sam se ugrizla za jezik, iako, istini za volju, ne bih pravo znala ni odakle bih počela. Holmes duboko u grlu proizvede zvuk koji nije bio baš čisti kašalj te se hitro okrene natrag prema zemljovidima. Ja otpih gutljaj svog mlijeka s okusom kave te okrenuh leđa onoj dvojici kako bih se dala u razgledavanje knjiga na zidovima, zastajući povremeno da pokoju skinem s police i prolizam.

"Dakle, sudeći prema ovome," reče Holmes nastavljajući razgovor koji bijah prekinula svojim dolaskom, "tijelo Josia-ha Gortona sasvim je lako moglo biti doneseno s mjesta gdje su ga posljednji put vidjeli na mjesto gdje je bio pronađen a da to ne vidi ni živa duša."

"Oh, da, vrlo lako, ako netko poznaje vrištinu."

"Kako dobro bi je trebalo poznavati?"

"Vjerujem da bi tjedan ili dva lutanja njome trebalo biti dovoljno. To, i dobar zemljovid."

"Velika je šteta, Goulde, što nisam mogao doći kad se to dogodilo. Truplo bi mi moglo ispričati mnoge priče."

Starac nije ni pokušao pristojno uzeti na znanje tu Hol-mesovu ispriku zbog drugih poslova koje je imao, iako je priznao: "Ni meni nisu rekli ništa sve dok mu tijelo nije već

6 Gallon - engleska mjera za tekućinu, oko 4,51.

bilo pripremljeno za ukop. Ako želiš razgovarati sa ženama koje su ga oblačile, mogu ti dati njihova imena."

"Možda ću htjeti kasnije. No sad mi reci gdje je bila viđena ta kočija s psom? To je još jedna aluzija na lokalnu narodnu legendu, Russellova", objasni on, a ja podigoh pogled s enciklopedije i napisa o ananasi koji sam čitala. "Jedna osobito problematična lokalna plemkinja..."

"Plemkinja samo po vjenčanju", ubaci Baring-Gould.

"Žena koja se udala za mjesnog plemića", ispravi se Holmes, "i izgubila ga, zajedno s još trojicom drugih muževa, pod okolnostima koje je lokalno pučanstvo držalo sumnjivima, i to s određenom dozom utemeljenosti. Nikada nije bila službeno optužena ni suđena, no za svoje grijehe, priča se, bijaše ukleta da se vozi u kočiji napravljenoj od kostiju njezinih muževa, s bezglavim konjanikom kao kočijašem i s crnim psom s jednim okom nasred čela kao predvodnikom. Kočija u ponoć kreće iz pradjedovske kuće kraj Tavistocka prema dvorcu Okehampton kako bi lady Howard ubrala vlat trave..."

"Pasje bere", ispravi ga ponovo Baring-Gould. "Kako pas može ubrati vlat trave?" pobuni se Holmes. "Samo ti govorim što kaže legenda." "Ali pas..." "Holmes", prekidoh ga.

"No dobro, pas ubire vlat trave i tek kad sve vlati budu ubrane - ili odgrizene - lady Howard će se osloboditi prokletstva i naći pokoj. To je omiljena pučka priča, s pjesmama i ostalim, koja je, usput budi rečeno, nadahnula i Stapletona na njegovu osobnu varijaciju na temu o takozvanom Baskervil-leskom psu - koji u legendi zapravo nema ništa plamteće. Priča se, moram napomenuti, da se poziv na vožnjujj. kočiji lady Hovvard smatra krajnje nesretnim predznakom, a sam ulazak u kočiju donosi sigurnu smrt."

"A što drugo", promrmljah.

"U svakom slučaju, Russellova, bitno je da su lady Howard i njezin pas ponovo viđeni na vrištini."

Za vrijeme Holmesova govora Baring-Gould je, zastajući povremeno da ga ispravi, otišao do ormara u kutu i vratio se s vrlo velikim i jako istrošenim smotanim zemljovidom koji je potom raširio po radnom stolu preko onih koji već bijahu prostrti po njem. Taj bijaše manjega mjerila, zemljovid Ordnance Surveyja od jednog inča - iako opazih, bolje se zagledavši u nj, da se zapravo sastoji od četiri ili pet spojenih zemljovida, pomno orezanih i slijepljenih tako da pokriju cijelo područje vrištine i okolne gradove. Na mnogim mjestima bili su uneseni ispravci, postojeće ucrtane ceste prekrizene i ucrtane nanovo, a imena torova i zaselaka ponovo upisana: Laugh-ter Tor postao je tako Lough Tor, Haytor Rock bio je promijenjen u

Hey Tor, a Crazywell Pool ispravljen u Clakeywell. Slova bijahu stisnuta i kosa, nedvojbeno pisana Baring-Gouldovom rukom.

Prije nego što je Baring-Gould mogao početi, vrata na drugom kraju prostorije se otvore i na njima se pojavi glava žene čelično sive kose i čelično tvrda lica.

"Ispričavam se, velečasni," reče žena, "no rekli ste da vam kažem kad dođu Harperovi."

"Harperovi? Ah, da. Biste li ih nahranili, gospođo Elliott, i smjestili? Ja ovdje neću još dugo."

Domaćica kimne i stade se povlačiti, ali tad zastane i obrati se Holmesu. "Nadam se da ga ne zamarate previše", reče prijeteći.

"Trudimo se da ne", odgovori Holmes.

Nekoliko je još trenutaka žena proučavala svog gospodara, a onda se povukla.

"Eto još jednog znaka nemira nad vrištinom", promrmlja Baring-Gould i uzdahne. "Ljudi koji ovdje žive od davnina, ljudi s korijenima puštenima duboko u treset, čupaju ih i odlaze. Poput Josiaha Gortona, i otac Sally Harper bijaše jedan od mojih pjevača. Skupio sam od njega dvije balade i tri napjeva, ima tome pa valjda i trideset godina. Dao mi je alternativne stihove za pjesmu 'Zelena žutilovka'⁷, koliko se sjećam, kao i jednu živahnu melodijicu popraćenu nadasve nepriličnim riječima koje sam morao preraditi prije nego što je mogla biti objavljena. U to je doba Sally bila pravi mali pupoljak, a sad ona i njezin muž moraju prodati svoje imanje gore kod Black Tora, vrlo staro imanje s nekoliko naraštaja novouze-tih rali pridodanih njihovoj prvotnoj čestici. Nikad nisu imali djece i, premda im od prodaje jest preostalo nešto novca, kuća pokraj Milton Abbota u koju su se htjeli preseliti još nije spremna za useljenje. Mislio sam da im trebam pomoći, pa makar i samo na ovih par dana. Teško mi je zamisliti da je prošlo već toliko godina. No gdje smo mi stali? Da, Josiah Gorton."

Pognuo se nisko nad tanke crte zemljovida, škiljeći prema njima dok se nije snašao, a onda se njegov dugi, kvrgavi prst spustio u gornji lijevi odsječak i počeo silaziti krivudavom crtom prema donjem desnom kvadrantu.

"Ovo je najvjerojatniji smjer kojim je išao Gorton", reče, a ja s iznenađenjem shvatih da to govori zbog mene, a ne zbog Holmesa koji je već bio prošao tim putem. Zatim je ponovo podigao ruku i stavio prst nedaleko od mjesta s kojeg je

Green Broom ("Zelena žutilovka") - poznata šaljiva pjesmica iz tih krajeva.

bio počeo. "A ovdje je mjesto gdje je bila viđena kočija lady Howard u noći Gortonova nestanka."

Bilo je to sudeći prema malom broju cesta i još manjem broju naselja jedno od najslabije nastanjenih područja na čitavoj vrištini, mjesto prepuno gotskoga pisma čijim se znakovima pisci zemljovida koriste za označavanje drevnih nalazišta - prehistorijskih kružnih nastambi, redova kamenja, kamenih avenija, grobnih humaka i drevnih staza - te zlokobnih, razbacanih čuperaka trave, simbola koji označavaju močvarno tlo. Miljama uokolo nije bilo narančastih cesta, pa čak ni praznih linija koje označavaju pokrajnje puteljke -samo gusto skupljene obrisne linije, brojni potoci i oznake za "grubu ispašu". Doista jezovita divljina u punom smislu te riječi.

Stoje kistvaen, upitah se ugledavši tu riječ na zemljovidu, no Holmes je progovorio prije nego što sam stigla pitanje postaviti glasno.

"Tko je zaboga bio u toj pustoši da bi uopće mogao vidjeti sablasnu kočiju?"

"Nije to pustoš, Holmes", ispravi ga Baring-Gould oštro. "Kraj je samo slabo naseljen. Kočiju je vidio težak s jednog imanja. Bila gaje zatekla noć na povratku sjedne svadbe."

"Zašto ovdje piše Topnička streljanal" ubacih bez razmišljanja.

Osjetih dva para muških očiju kako se s neodobravanjem zabadaju u me te ostadoh pogleda čvrsto upiljena u zemljovid.

"Zato što", reče Baring-Gould kao da objašnjava žalosno umno zaostalu djetetu, "vojska koristi to područje kao vježbalište za gađanje topništva. Podobar dio vrištine predaje im se za tu svrhu svakoga ljeta te je stoga zabranjen za pristup

lualicama i skupljačima starina. Doista, vojska postavlja plakate s obavijestima o rasporedu gađanja na razna mjesta širom vrištine; vrlo su savjesni s podizanjem crvenih zastavica za upozorenje, no cijeli je taj posao doista neuvidavan s njihove strane."

Suosjećala sam s njime, no u sebi sam razumjela zašto je vojska izabrala Dartmoor. Na tom je odsječku zemljovida ne širem od širine ljudskoga dlana po svoj prilici bilo manje života kojem bi gađanje moglo zasmetati nego na ijednom drugom mjestu na engleskom tlu južno od Hadrian's Wella. A onda mi se učini da su se čak i pisci zemljovida bili umorili od ucrtava-nja prije nego što su uspjeli prodrijeti do samog središta vrištine jer je većina gotskih znakova ležala uz njezine rubove. No možda je već i primitivan čovjek središte tog područja nalazio previše zastrašujućim, nastavih umovati. Suspregoh laki drhtaj.

"Najamnik na povratku s proslave možda i nije najpouzdaniji svjedok", opazi Holmes suho se vraćajući glavnoj temi. "Koliko je popio?"

"Prilično", morao je priznati Baring-Gould.

Holmesova jedina reakcija bijahu podignute obrve, no i to je bilo dovoljno. On se nagne nad zemljovid te gaje nekoliko trenutaka proučavao; zatim se okrene prema svojoj hrpi zemljovida, izabere s nje jedan i razmetljivim ga pokretom prostre preko Baring-Gouldova stara i išarana zemljovida. Zatim iz džepa na prsima izvadi naliverno.

"Kad je Gorton posljednji put viđen, kočija je bila primijećena ovdje, zar ne?"

Baring-Gould se počeo tapšati po džepovima sve dok se nije sjetio kamo je stavio naočale; jedne od njih povuče s tjemena i namjesti si ih na nos. Virne nakratko u svjež, novi zemljovid, a onda pokaže na jednu točku na lijevoj strani vrištine. Holmes ucrtava uredan kružić na pokazano mjesto i pomakne naliverno tako da je ostalo lebdjeti kraj natpisa ispisanog gotskim slovima "kružne nastambe".

"Gorton je posljednji put bio viđen ovdje?"

Baring-Gould nestrpljivo istrgne naliverno iz Holmesove ruke i nagonski ga pruži prema tintarnici prije nego što se zaustavi, onda ga oprezno strese, a zatim upiše čvrsti X tek djelić inča od mjesta nad koje je i Holmes bio postavio vršak pera. Tada spusti ruku preko cijele vrištine i ucrtava novi X blizu zaseoka Buckfastleigh.

"Ovdje su ga pronašli", reče. "A ovo su mjesta gdje je bila viđena kočija. Prvi put je to bilo, bar koliko sam uspio otkriti, sredinom srpnja negdje u ovom području. O tome znam samo preko rekla-kazala, no dvadeset četvrtog kolovoza vidjele su je dvije osobe i ja sam razgovarao s objema. Treći put je kočija viđena petnaestog rujna; onaj zanoćali težak, znate."

"A pas?" "Što s psom?"

Sad je Holmes došao na red da bude nestrpljiv. "Kad je on bio viđen, Goulde? Samo s kočijom ili je također bio viđen i sam za sebe?"

Baring-Gould tresne naliverno o stol, a kaplja crnila vr-cne i zatre trag svemu što se nalazilo na području između Bo-vey Tracevja i Doddismbesleigha. "To doista može izluditi čovjeka!" izjavi svadljivo. "Pomislio bi daje bar stotinu ljudi vidjelo i psa i kočiju, no jedino što meni dolazi pod ruke jesu naklapanja. To je upravo razlog zašto trebam tebe, Holmes. Ja ne mogu poći onamo i sam otkriti istinu. Zasižno znam da je onaj par koji je vidio kočiju u kolovozu spomenuo da je

vidio i psa. Pa zar je važno ako je pas ponekad sam ili se redovito pojavljuje s kočijom?"

"Ne znam stoje važno dok ne skupim više podataka", odvratila Holmes. "No nepobitno važno jest da se pobrinemo da oni podaci do kojih možemo doći budu i točni i potpuni."

"Pa, ja to jednostavno ne znam."

Holmes izvadi maramicu i stade prijekorno njome tapkati po mrlji crnila na zemljovidu.

"Onda ćemo se morati raspitati", reče ozbiljno. "A seljak i njegov sin koji su pronašli Gortonovo truplo? Njihova je kuća ovdje?"

"Malo niže." Baring-Gouldov prst na tren dodirne papir pola inča južno od znaka X koji je označavao mjesto na kojem je bio nađen Gorton, a zatim se starac iznenada ukoči i oštro

uskrne zrak. Hitro mu pogledah lice, no ono čemu se bijah ponadala kao bljesku otkrivenja bijaše očito nešto ne-posrednije i tjelesne prirode. Čovjek je očito trpio snažne bolove. Holmesova ruka poleti, no zastade kad se Baring-Gould polako uspravio i kratko odmahnuo glavom u gađenju nad samim sobom. On se odmakne od radnog stola i na štapovima mučno odšepesa do prastara naslonjača pred kaminom u koji se polako i oprezno spusti. Nekoliko je trenutaka sjedio nepomično, a zatim je ispustio dugo zadržani dah i nastavio gdje je bio stao. Glas mu bijaše još pomalo stegnut, no osim toga nije pokazivao nikakva znaka da se dogodilo išta neobično.

"Pojavu kočije u kolovozu, kao što rekoh, opazio je mladi par na ljubavnom sastanku. Djevojka je, kad sam ih dao dovesti ovamo tjedan dana kasnije, bila još sasvim izbezumljena od straha, iako sam stekao dojam da bi možda mogla biti ponešto suvislija da nije bio nazočan njezin udvarač. Ipak, bila je prilično glupa i iznenađujuće napeta ako uzmemo u obzir njezino seljačko podrijetlo. Muškarac je pak bio tupav i bez mašte, zbog čega sam skloniji povjerovati njegovoj priči."

"A ta priča je...?"

"Sjedili su na kamenom zidiću te noći (u zaklonu iza tog zida, puno vjerojatnije) kad su začuli kako im se iz daljine približava neka buka, neka navala, zveket i pritajeni tutanj kopita u trku. Provirili su preko zida na vrijeme da vide kako prolazi kočija sablasna sjaja s jednim ili dva konja, nevidljiva osim po odsjaju mjesečine na njihovim obrisima, s ženom jasno vidljivom u kočiji. Čuli su pucanj biča i, dok je kočija prolazila, iza nje se pojavio još jedan mračan lik. Taj se lik okrenuo, pogledao ravno u njih i zatulio. Na tome mjestu u svojoj priči djevojka je počela hysterizirati zato što su, kad se zvijer okrenula prema njima, jasno vidjeli da ima samo jedno oko, krupno i plameno, smješteno nasred glave. Kočijaš je zazviždao i pas - ili što god da je to bilo - se okrenuo i odjurio ostavljajući ljubavnike da skupe ono malo razuma što im bijaše ostalo, kao i svoju odjeću, te odmagle prema djevojčinoj kući kao da su im, kao što se kaže, svi psi paklenski za petama."

Baring-Gould sad dopusti da mu se oči sklope, a usta malo objese. Ta podulja priča očito ga je bila izmorila, no Holmes je nastavio mozgati nad zemljovidom, a ja sam bila sigurna da bi Holmes već bio pozvao liječnika da je njegovu starom prijatelju liječnik mogao biti od kakve koristi. Ne znajući pravo što se sad očekuje, pomislih da se trebam ako ništa drugo bar osvrnuti na ono što nam je starac s toliko truda bio izložio.

"Mislila sam daje pas trebao predvoditi kočiju, a ne slijediti je", rekoh slabašno.

"Vjerujem", odgovori Holmes, "da pogrešan položaj psa u odnosu na kočiju neće pobiti doživljaj u sjećanju onoga para, Russellova."

Iznenadila sam se opazivši sićušan osmijeh koji je trznuo kut Baring-Gouldovih prastarih, plavičastih usana, a zatim se zaprepastila kad su se ta usta otvorila te je starac baritonom koji je, istina, pomalo podrhtavao, no svejedno bio sasvim pravi, zapjevao pjesmicu jednostavne melodije, no jezovitih riječi:

Gospa je imala kočije te, s konja četir'U' dva, Gospa je imala lovačkog psa, potpuno crna sva. Crno na kočiji perje, kočijaš bezglave i strt, A gospa moja bljedahna bje jer nju je već uzela smrt.

Sjedio je tako glave oslonjene na naslon stolice dok mu je osmijeh dragog sjećanja smekšavao crte lica. "Moja stara dadilja Mary Bicknell znala mi je pjevati tu pjesmicu kad sam bio malen."

Osobno bijah mišljenja da bi ženi koja bi takvu pjesmu pjevala malome djetetu trebalo zabraniti da se bavi tim poslom, no nisam izrekla tu misao. Baring-Gould je, međutim, ili pročitao moje misli ili su i njegove išle sličnim stazama jer je otvorio jedno oko, pogledao ravno u me i rekao: "I odmah bi se požurila naglasiti da lady Howard izlazi na cestu tek nakon ponoći."

"Što je sigurno djelotvorno sprječavalo da se noću iskra-date kroz prozor", primijetih. Ponovo je zatvorio oči i meni se učini gotovo kao da pomalo uživa.

"Dođi, Russellova", obrati mi se Holmes. "Vidimo se večeras, Goulde." Jedini odgovor bio mu je jedan ostarjeli prst neznatno podignut u pozdravu s oslonca za ruke naslonjača.

Vani je još bilo kukavno mokro i činilo se kao da namjerava kišiti danima, no nisam se nimalo začudila kad je Holmes predložio da izađemo.

"Nisam ponijela svoju monsunsku opremu, Holmes."

"Siguran sam da će nam dobra gospođa Elliott moći ponuditi odgovarajuću odoru", reče on.

"U kući pod Gouldo-vim nadzorom mora biti dovoljno odjeće za malu vojsku."

To se pokazalo točnim, iako je čovjek možda mogao poželjeti moderne gumene čizme umjesto tvrdih sara od nauljene kože, sivih od na brzinu sastrugane plijesni. Zapravo, cijela je naša oprema vonjala pljesnivo poput unutrašnjosti neke špilje. Ipak, osim na jednom ili dva mjesta, kiša se u mlazovima slijevala s nas dok smo kretali preko prilaznog puta i pokraj fontane za koju sam sada, za danjeg svjetla, vidjela da predstavlja brončani kip guščara. Zastala sam i okrenula se natrag prema kuriji, tom neobičnom spoju bijela i siva kamena, prozora sastavljenih od manjih komada stakla u olovnim okvirima i krova od škrljevca, prema toj obiteljskoj kući koja je istovremeno odisala i osobenjaštvom svoga autora i udobnošću. Oko mi zapne za isklesani komad kamena iznad trijema s jednim nerazaznatljivim grbom i s godinom 1620.

"Barem je dio kuće izvoran", primijetih.

Holmes pogleda tragom mojih očiju. "Izvoran da, ali ne pripada Lew Trenchardu. Vjerujem da trijem dolazi s obiteljskog imanja u Stavertonu, iako je taj određeni kamen nekoć bio sunčani sat u Pridhamsleighu. Razni drugi dijelovi stigli su iz Orcharda, kuće otprilike pet milja sjeverno odavde."

Nasmijala sam se. "Elizabetinska kurija Baring-Goulde, sastavljena od skrpanih starih komada, poput novog stropa na katu."

"Kat je u stvari star," reče Holmes, "makar ga je Gould donio ovamo iz jedne zgrade u Exeteru. Novo je prizemlje."

"Pa, jesi li možda bolje zagledao rezbarije nad kaminom u predvorju? Prilično su lijepe, no čini se da lisica trči prema stakleniku za uzgoj ananasa. A ananasa nije bilo u Engleskoj sve do vladavine Charlesa II., dok se s uzgojem počelo tek početkom osamnaestog stoljeća. Provjerila sam u 'Britanici'", dodah.

"Točno, iako vjerujem da sam kameni dio kamina potječe iz ranijeg razdoblja nego rezbarije koje ga okružuju."

Tu sam odustala.

Zaputili smo se kroz nizak, u krov zarašten ružičnjak i kroz vrata prema dugoj livadi koja se pružala prema rječici koja mi je sinoć zadala toliko muke. Trava nam je bila visoka do gležnja i natopljena kišom pa smo morali pomno paziti gdje stajemo da ne bismo ugazili u kakav trag kravljega prolaska istim stazama.

"Kamo si išao na vrištini?" upitah nakon nekog vremena. "Ne valjda na mjesto gdje je bila viđena kočija lady Howard?"

"Zapravo, bilo je to manje ili više isto područje, premda sam išao s drugim ciljem. Bio sam kod topničke streljane."

Pustila sam da prijeđemo popriličan broj koraka prije nego što sam ga konačno upitala: "I hoćeš li mi reći zašto si išao gledati topničku streljanu?"

"Zanima te?"

"Kao što sam ti sinoć rekla, ovdje sam, Holmes", rekoh žestoko. "Nisam još spakirala torbe i odmaglila natrag u Oxford."

"I to bi mi valjda trebao biti odgovor."

"Vraški sigurno bi!"

"Mvcroft."

Izgovorio je to ime kao da bi i ono trebalo biti sasvim dovoljan odgovor, što donekle i jest bilo. Mvcroft Holmes (koji je, na što sam se još morala podsjećati, bio i moj djever) bijaše začetnik mnogih Holmesovih, recimo tako, službenijih istraga. Mvcroft je radio za vladinu agenciju koju je od milja znao zvati uredom za sređivanje računa, makar su njegovi sređeni (i povremeno poravnani) računi rijetko imali veze s funtama, šilinzima i penijima.

"Vojska ovog puta?"

"Novo oružje koje ispituje. Žele ga sačuvati kao tajnu, a baš im ne uspijeva."

Zastadoh na mjestu. "O, Bože. Zar na svijetu nema dovoljno oružja? Zar nisu naučili ništa iz ove četiri godine rata, iz milijuna mrtvih i iz cijelih naroda dovedenih na rub uništenja?"

"Naučili su da će pobjedu u sljedećem ratu odnijeti tehnologija."

"U sljedećem ratu." Ta mi se pomisao učini fizički mučnom.

"Bit će ga, Russellova. Uvijek ga bude."

"Ne želim sudjelovati u traženju špijuna za vojsku. Apsolutno to odbijam. Radije ću razgovarati s pijanim seljacima o sablasnim kočijama."

"To nam je sporedno, Russellova", reče Holmes umirujućim glasom. "Zabunom sam rekao Mvcroftu kamo idem pa me je zamolio da mu to učinim kad sam već ovdje. U Devonu smo zbog Gouldova slučaja, a bilo koji posao za Mvcrofta

jest strogo u drugom planu. Iako iskreno vjerujem da nećemo morati spasti na ispitivanje seoskih pijanaca, osobito onih koji su imali tri tjedna da iskrite priču."

Iščupah čizme iz blatnog pašnjaka i ponovo krenuh naprijed. Uspinjali smo se uzvisinom, približavajući se neobrađenom komadu zemljišta s nekoliko kržljivih stabala koja su na njem prilično bezvoljno pokušavala pronaći uporište. Površina pred nama ostavljala je dojam široke, ovalne udubine u tlu, no taj me dojam nije pripremio za ono što se idućeg trena otvorilo pred našim nogama. Tako me je prepalo da sam se žurno povukla korak unatrag. Bila je to jama, golem krater pun vode gotovo okomitih stranica iskopan nasred zelenog pašnjaka i udaljen ni koliko bi se čovjek kamenom dobio od Baring-Gouldovih ulaznih vrata. Mlaz vode izljevao se u nj s obale na daljoj strani toga čuda i obrušavao se u jezero, nalikujući više na pobješnjeli poplavni ispust nego na dovodni kanal. Ruševna kućica za čamce, čija sličnost sa švicarskom planinskom kolibicom bijaše u izrazitu neskladu s njezinom okolicom, prijanjala je uz obalu prekoputa vodopada.

"Što za ime svijeta...?"

"Zapanjujuće, zar ne?" Holmes je turobno zurio u vodu koja je ležala dobrih četrdeset stopa ispod nas. Nemoguće je bilo reći koliko se vode skrivalo ispod te olovne površine, no ona sama davala je dojam izrazite dubine. "Gouldov je otac imao briljantnu zamisao da tu napravi kamenolom kao izvor prihoda. Vidiš ona dva urezana kosa prilaza za izvlačenje? Sad ih je raslinje već gotovo sasvim obraslo. Kad je Gould preuzeo stvari u svoje ruke '80-ih godina, skrenuo je potok na ovu stranu kako bi napunio jamu. Tvrdi da je za vrućih dana ondje dolje ugodno svježije veslati u čamcu."

S neodbravljanim pogledom u zjapeće ždrijelo tog gotovo podzemnog jezera. "To je... čudovišno. Što lije samo njegovu ocu bilo na pameti? Misliš da je Baring-Gould ovamo puštao svoju djecu?"

"Oh, svakako", odgovori Holmes i osmjehne se kao da se prisjeća nečeg lijepog. "Bila je to žestoka družina, a on ih je još i poticao. Čak i djevojčice. Jedna od njih se umalo nije utopila za vrijeme utrke u proluknjanim koritima. Mislim da je to bila mala Mary."

Lako mi je bilo povjerovati da zlokobno jezero preda mnom krije i veći broj utopljenih tjelesa. "Kako izgleda ovo mjesto, imala je sreće daje iz zasjede nije progutalo neko od vrebajućih morskih čudovišta Julesa Vernea. Možemo li krenuti?"

Oprezno smo zaobišli tu prijetecu jamu i na drugoj strani naišli na jednu kućicu i kolni prilaz i napokon i cestu. Prepoznala sam zid s nadstrešnicom gdje je prethodne noći Holmes sjedio sa

svojom violinom; prošli smo pokraj njega, zatim pokraj groblja, pa kroz selo i mokre, jesenske šume Lew Trencharda te nastavili dalje u otvorenu krajinu ne govoreći puno, no dovodeći se ponovo u onaj naš stari ritam neusilje-ne, opuštene intimnosti. Noge su mi se počele odrvenjavati, no grudi su mi se nadimale udišući taj gusti, bogati zrak dok su mi se oči napasale tim bujnim krajolikom.

Stali smo i ručali u maloj gostionici gdje su nas ponudili gustim varivom od poriluka i debelim kriškama pite od divljači koje smo zalijali živahnim crnim pivom. Na moje poprilično iznenađenje, Holmes me je pitao kako napreduje moj akademski rad na Orfordu. Pričala sam mu što radim, a on me je zauzvrat, uz svoju obveznu lulu poslije ručka, upoznao s razvojem našeg prethodnog slučaja, s tijekom pravnog postupka protiv čovjeka u čijem smo uhićenju prije mjesec dana nas dvoje bili odigrali ključnu ulogu.

Nije to bilo ništa od čega bi svijet stao, no kad smo ponovo navukli svoje kišne odore, zajedno s njima bili smo navukli ponovo i onaj svoj stari osjećaj partnerstva.

Veoma dobro namireni okrenuli smo leđa Lew Trenchar-du. Kiša bijaše malo popustila, a teški se oblaci podigli pa je tako Holmes, kad smo prispjeli do navrh male uzvisine, zastao i upro prstom preko kamena zida uz rub ceste, preko malih polja ograđenih već napol ogoljenim ogradama od živice, preko uokolo rasutih udobno smještenih i zaštićenih seljačkih kućica s dimnjacima iz kojih su se lagano izvijali pramičci dima i još dalje, sve do mjesta gdje se tlo počelo dizati i dizati.

S našega je mjesta to izgledalo poput golema zida postavljena da pitomi devonshirski krajolik drži u šahu. Zelene padine u podnožju uzmicale su pred izbojima crnih stijena, a njihov hrbat, možda koje četiri milje dalje, kao da se nadno-sio nad same naše glave.

"Dartmoor", reče Holmes sasvim nepotrebno. "Blagi Bože", rekoh ja. "Koliko je visok?"

"Oko tisuću i dvije stotine stopa ili viši od ovoga mjesta gdje sad stojimo. No čini se višim, zar ne?"

"Izgleda poput tvrđave."

"Tijekom stoljeća i jest služio kao tvrđava. U svakom slučaju, djelotvorno je odbijao slučajne namjernike."

"To ti vjerujem", rekoh žestoko.

Vriština se zlokobno uzdizala pred nama, hladna i divlja, zastrašujuća i neugodna, geografsko biće koje mi se učini veoma svjesnim našega postojanja i koje prezire našu strašljivost i slabost. Jedan od brežuljaka u daljini, jedva vidljiv kroz oblake, bijaše okrunjen oblikom koji se činio pravičnim

da bi mogao biti prirodnoga podrijetla. Izgledao je uznositi i sitan i izvan svog mjesta i kao daje cijelo vrijeme nastojao uvjeriti sama sebe da ga brežuljak na kojem je stajao ipak ne bi mogao zbaciti kad bi mu se to slučajno prohtjelo.

"Kakva je ono građevina?" upitah Holmesa.

Pogledao je tragom mog pogleda. "Brentorska crkva. Posvećena u četrnaestom stoljeću, čini mi se sv. Mihovilu."

Nasmiješila sam se. Naravno da je bila crkva, a kao takva mogla je biti jedino crkva sv. Mihovila - logičan izbor misionara koji mjesne duhove diljem svijeta nastoje pobijediti gradnjom crkvice na njihovim svetim mjestima i njihovom posebnom posvetom sv. Mihovilu i svim njegovim anđelima. No nekako mi se taj smioni mali izbojak od građevinice nije činio previše uvjerenim u svoju pobjedu.

Ponovo se zagledah u vrištinu koja kao da je pred mojim očima rasla sve veća i veća te zaključih da krivnja za to nikako ne može ležati na brentorskoj crkvisi. Ni meni samoj nije se baš milila pomisao da ću se morati probiti kroz one zidine i prodrijeti na široku ravan vrištine koju te zidine skrivaju, svakako ne više nego što bi mi se mililo kupanje u jezeru kamenoloma pokraj Lew Trencharda - i to s istih razloga.

Postadoh svjesna kako mi Holmes proučava lice. Osmjeh-nuh se kratko u njegovu smjeru i čvršće privih kaput na prsa. "Izgleda hladno", reko, no nisam ga zavarala.

"To je mjesto koje doista daje uzleta mašti", odgovori on obzirno. Ipak, opazih kako je i on dobacio kratak pogled prema onoj prisutnosti na obzorju prije nego što nastavismo put natrag prema lewskoj kuriji.

Vratili smo se na vrijeme za poslijepodnevni čaj, koji smo popili sami jer se Baring-Gould odmarao. Bijaše to sjajna nagrada za cjelodnevno izbivanje na mokrom, a ja zaključih da je to gospođa Elliott morala zgrabiti priliku te iskoristiti dolazak Harperovih da pripremi pravi devonshireski čaj, a piece de resistance toga bijaše tanjur do vrha pun vrućih, hrskavih škotskih pogačica koje su se po kakvoći sasvim mogle mjeriti s onima gospođe Hudson, velika zdjela vrlo gustog, žutog slatkog vrhnja i druga zdjela puna tamnocrvenog džema od jagoda. Kad smo završili s jelom, potražila sam i pronašla kuharicu u njezinom kuhinjskom carstvu, gdje je stajala nadgledajući kako se dvoje postarijih, od vremena oronulih stanovnika vrištine sustavno probija kroz tanjure hrane pred sobom, i zahvalila joj. Samo je kimnula, no laka ružičasta boja popela joj se vratom prema obrazima.

Baring-Gould se pojavio za večerom, a poslije nje nas je uveseljavao pričama i pjesmama svoje rodne grude. U krevet smo pošli rano i spavali smo dobro, a idućeg jutra zaputili smo se na vrištinu.

POGLAVLJE ČETVRTO

Unutrašnjost se sastoji od valovite visoravni. Često se ona uspoređuje s morem nakon oluje što se iznenada zaustavilo u pokretu i okamenilo. Ipak, još bolja usporedba - iako ne tako romantična - jest ona s prekrivalima za prašinu prebačenim preko stolica u blagovaonici.

"Knjiga o Dartmooru"

Kratka, jednosatna skitnja kroz vlažne šume dovela nas je do sela Lvdforda koje bijaše smješteno uz obalu rijeke na samom rubu padina što su se na tom mjestu počele uzdizati prema vrištini. Tamo podlegosmo slabostima tijela te prove-dosmo veličanstvenih trideset minuta pred rasplamsalim ognjištem u gostionici, ispijajući kavu i gledajući kako se s naših čizama podiže para. Kad smo ponovo naprtili svoju prtljagu i ponovo se probili u onaj negostoljubivi dan, učinili smo to s jasnim osjećajem da za sobom ostavljamo zadnji trag civilizacije.

Taj se osjećaj vrlo brzo pokazao opravdanim. Lvdford istinski bijaše zadnja predstraža udobnosti i svjetla, a vriština doista sumorno i surovo mjesto. Tlo se uzdizalo, a drveće i grmlje prorijedilo; zatim se tlo uzdiglo još malo i cijeli je svijet postao siv, mokar i zatvoren u se i potpuno nepomičan. U prve dvije milje uspeli smo se gotovo tisuću stopa, no tada se tlo pred nama počelo izravnati.

Bijaše to, kao što je Holmes rekao, velika zdjela - ili se bar takvim činio onaj njezin dio koji sam mogla vidjeti - plitka, kvrgava zdjela uzduž i poprijeko izrezbarena meandrima suhozida koji bijahu posuti umirućom vegetacijom i mrtvim kamenjem, a na mnogim uzvisinama stajale su vrlatne kamene hridi oblikovane smjenom vremenskih uvjeta u bizarne likove. Te visoke vrlatne hridi bijahu poznate kao torovi, a mnoge od njih imale su osebujne nazive dobivene bilo prema kakvoj prispodobi]enoj sličnosti njihova oblika s nečim stvarnim (poput torova Hare, Fox i Little Hound), bilo prema nekoj poveznici zagubljenom u jeziku (zagubljenom bar što se mene ticalo) ili u vremenu (poput torova Lough, Ger ili Brat). Bilo ih je gotovo dvije stotine razasutih po vrištini, kako je rekao Holmes, tih hridovitih uzvisina čiji su se fantastični oblici uzdizali na vrhovima kamenih litica iznad svojih raspadajućih podloga dok su se ispod njih sterale ledine niske zelene trave spužvaste od upijene vode.

Doista, na tome mjestu u kojem ljudska ruka bijaše ostavila tako malo vidljivih tragova, gdje se moglo hodati po sat vremena a da se ne naiđe ni na drugog čovjeka ni na ljudsku nastambu, činilo se i više nego prikladnim da i samo stijenje ima imena.

Vidljivost je dosegala možda kojih pola milje u svim smjerovima, no nad nama nije bilo neba, već samo oblaka što dodirivahu rubove naših šešira dok se sivo-zelena spužvasta utrina pod našim čizmama stapala neprimjetno sa svjetlijim sivilom iznad naših glava, s tamnijim sivilom kamenih gro-mada što ležahu razasute uokolo i sa smeđe-sivom bojom gorske paprati u jesen. U takvoj vrsti svjetla osjetilo vida postaje nepouzđano te, kad oko jednom počne odbijati prihvaćanje te neprestane odsutnosti podražaja, ono počinje izmišljati blijeđe prikaze utvara-dvojnika i uskomešane sjene mrtvih. Holmesovi vilenjaci koji iz potaje vrebaju neoprezne

Zec, Lisica, Mali pas.

putnike da ih zavedu u močvaru najednom mi se više nisu činili tako apsurdno smiješnima te, da u tom trenu pokraj mene ne bijaše Holmesa, sasvim je lako bilo moguće da bih i ja iza sebe bila začula tiho tapkanje jastučastih šapa Basker-villeskog psa i na svome zatiljku osjetila njegov topli dah.

No s Holmesom koji je kročio do mene kao talisman, utvare su se držale podalje, a ono što je moglo biti neprijateljski raspoložena i pogubna krajina bijaše svedeno na mjesto puke samotinja koja je sumorno graničila s odbojnošću. Pomislih kako Holmesov izrazpustoš i nije bio previše neprimjeren. Fraza od Boga zaboravljeno također bi sasvim dobro opisala to područje.

Jutro se otešlo, ne bez događaja, iako se vrijeme između događaja činilo doista jako dugim. Moje su se zatupjele zjenice jednom iznenadile kad spaziše kako se jedna od kamenih gromada kraj kojih smo prolazili okreće i promatra nas -dartmoorski poni, čupav poput ovce pod zimskim runom i samo neznatno viši. Njegove su oči zirkale na nas ispod slijepljenih pramenova na njegovu čelu promatrajući kako prolazimo prije nego što se ponovo vratio svom prijašnjem položaju, s glavom spuštenom u postojanoj, strpljivoj izdržljivosti, poguren naspram vjetra, dok mu je iz nosa i s trbuha kapalo jednolično i uporno. Holmes reče da se vjerojatno radi o hibridu, križancu dartmoorskog i shetlandskog ponija koji su za vrijeme rata bili dopremljeni ovamo u pokušaju da se uzgoji životinja pogodna za velške rudnike.

Križanac kraj kojega bi-jasmo prošli nekako mi se nije učinio baš odveć oduševljen svojim novim domom.

Jednom pak naišli smo na oronuli, mahovinom obrasli kameni križ podignut stoljećima ranije kako bi hodočasticima označio put, još i dan-danas ponositi u svojoj osamljenosti, premda već pomalo naheren. Jedan krak bijaše mu odlom-

ljen, od drugog je imao samo kratki batrljak, a podnožje mu je stajalo u lokvi vode.

Onda smo vidjeli i lisicu kako sitnim, plesnim koracima bira put kroz široki potez smeđe paprati, a malo potom spazili smo i škanjca mišara kako neutješno kruži među oblacima. Vrhunac jutra bijaše kad nam je jedna prestrašena šljuka prhnula ispod čizama i prestravljeno odletjela bježeći pred nama. Uzbudjenje koje je taj trenutak izazvao nije, međutim, bilo duga vijeka te se uskoro ponovo nađosmo u nujnu zagrljaju mrzovoljne vrištine.

Padinom gore i drugom njezinom stranom dolje, preko rječica strmo urezanih obala i s kovitlacem čiste, tresetom obojene vode na dnu korita. Ponovo gore, zaobilazeći oko komada granita veličine kade za kupanje koji se probijao iz oštre trave. Vrludavi hrbat nadolazećeg brežuljka sličan rovu kakve divovske prehistorijske krtice postaje, pogledan izbliza, prastari kameni zid gotovo potpuno obavijen nadirućom bujadi. Udaljeni potez crvenkastog smedila na padini, prhut bodljikave žutilovke i poventu gorsku paprat presijeca mračna sjena još jednoga drevnog zida urezana cijelom dužinom padine.

Istini za volju, prizor pred nama bijaše prilično slikovit ako uzmemo u obzir ograničenu paletu smeđe-sivih boja, no kao djelo impresionističke umjetnosti jedino što je mogao izazvati bijaše tek neželjeni osjećaj nemira, tugaljivosti i lakog nagovještaja neposredne opasnosti. Nakon kojih sat vremena Holmes je pokušao zapaliti lulu, ali ona je odbijala ostati zapaljenom. Nastavili smo tako klip-sati dalje, s razgovorljivošću i prijateljsvom ostavljenima za sobom u dalekom Lvdfordu, uporno, postojano i izdržljivo poput onog ponija, spuštajući jednu nogu za drugom po rijet-koj travi što je pokrivala duboke, natopljene naslage treseta koje su u ovim krajevima slovile za plodno tlo.

Do podneva i ja postadoh jednako siva i nijema kao što bijaše i sve ostalo oko mene na tome otužnom mjestu, napeta od neobjašnjivog osjećaja iščekivanja i bolesna od čežnje za komadićem žive boje. Da sam to znala prije, mogla sam bar odjenuti crveni pulover, no sva moja odjeća bijaše topla, muška i tmurna te u ovoj užasnoj monotoniji nikako nisam uspijevala naći olakšanja sve dok Holmes nije stao, a ja se zabila u nj. Od šoka te promjene zamalo sam pala, no moje je neraspoloženje naglo splasnulo onog trena kad sam ugledala ono stoje bilo privuklo njegovu pozornost. Sklonište.

Bijaše to gruba kamena kolibica vjerojatno namijenjena pastirima - niskim pastirima, kako otkrismo kad smo, ušavši u nju, oboje morali držati nisko pognute glave - no bar je imala veći dio krova, a većina ulaza bijaše zastrta ispucalim kožnim krilom. Nismo imali vatre, osim one u užarenoj glavi Holmesove lule, no bar su nam sendviči ostali suhi dok smo ih jeli, a sad već mlaka kava u opletenoj boci koju nam bijaše spremila gospođa Elliott učini mi se pravom svečanom gozdom kad mi je dirnula oledenjene usnice. Demoni se povu-koše natrag u svoju magluštinu, a s njihovim odlaskom vratilo se i dobro raspoloženje.

"Pa, Holmes," rekoh, "sad mi je konačno jasno zašto se čovjek jednostavno mora zaljubiti u Dartmoor."

"Priča se daje ljeti sasvim ugodan", odgovori on sumorno.

"U usporedbi s ovim sigurna sam da jest. Koliko još imamo?"

Jer, u svoj toj pustoši bez staze i puta, mi doista jesmo imali cilj. Bijasmo preuzeli ulogu Baring-Gouldovih očiju i nogu, no čak ni Holmes, koji je prije trideset godina bio pre-gazio većinu ovoga istog područja, nije imao Baring-Gouldo-vo temeljito poznavanje svih mjesta iz kojih bi se dali izvući zaključci. Starac u Lew Trenchardu možda si je istog trena mogao predočiti položaj zemljišta svake zadane točke na zemljovidu, no ovi njegovi predstavnici morali su tim zemljištem prvo proći. Otuda i ovaj naš pohod, a ako vrijeme i nije bilo baš onakvo kakvo bismo mogli poželjeti, nekako mi se nije činilo vjerojatnim da bi se čekanje prvog sunčanog dana moglo pokazati praktičnim rješenjem. Jer po svemu što sam ja znala, i ovo je za Dartmoor sasvim lako mogao biti vedar dan.

Naše putovanje trebalo nas je provesti zadanim područjem u širokom krugu, s jednim noćenjem u svratištu negdje napol puta. Sada smo tražili mjesto gdje je mrtvi rudar bio viđen posljednji put, a nakon toga trebali smo pokušati pronaći mjesto na kojem su sablasna kočija i pas plamena oka prestravili onog zanočalog težaka u srpnju, a zatim i drugo mjesto dvije milje dalje i mjesec dana kasnije gdje je rečena kočija onako neuviđavno prekinula onaj mladi par na ljubavnom sastanku.

Dokrajčila sam svoju jabuku, Holmes je ispraznio i spremio svoju lulu, oboje smo navukli šušire dublje na noseve te izronili ispod kožnatih vrata natrag u kišu.

"Holmes," rekoh podižući ovratnik i ponovo zauzimajući pogrbljeni stav nužan za zaštitu svojih naočala od kiše, "ako lady Howard slučajno zaustavi svoju sablasnu kočiju i ponudi nam da nas poveze, ja ću to sa svoje strane prihvatiti. Sa zadovoljstvom."

Posljednja poznata staza kojom je prije smrti krenuo Jo-siah Gorton nije nam rekla ama baš ništa. Osim što se nalazila u jednom udaljenom području među ostalih tri stotine pede-

set četvornih milja ove udaljene krajine, nije se odlikovala ničim posebnim. Prema Baring-Gouldu, težak s imanja koji bijaše stao i porazgovarao s Gortonom živio je s druge strane brda i često je subotom noću prolazio onuda na putu u krčmu gdje je Gorton bio proveo svoje posljednje poslijepodne.

"Zašto bi Gorton, ako je cijelo poslijepodne bio proveo dobno ušuškan u krčmi, navečer otišao iz nje?" upitah. Čovjek bi pomislio da je subotnja večer vrhunac tjedna, osobito za nekoga tko ima naviku moljakati piće od drugih gostiju."

"Prema krčmarevim riječima kad sam neki dan bio ovdje, Gorton je rekao da ima nekog posla, ma kako nevjerojatno to moglo zvučati. Nema potrebe ponovo se raspitivati u krčmi." Tim se riječima Holmes okrenuo ne u smjeru krčme, već prema udaljenom gazdinstvu s druge strane brežuljka. Prigušujući uzdah i ja krenuh za njim.

Ondje je stajala seoska kućica obrasla gustom mahovinom, skutrena i bojažljivo priljubljena uz obronak kao da se skriva od nepogoda.

"Mjesto ove veličine ne može imati više od jednog radnika", primijeti Holmes krećući prema štaglju.

Tamo smo ga pronašli, mladića s glavom nalik na čupavu repu kako se češka po širokoj, glatkoj plohi ispod kape i šku-bi usne stojeći nad kravom koja bijaše prostrta po zemlji pred njim. On zirne prema nama bez zanimanja kao da smo uobičajeni stanari toga mjesta, a ne prava rijetkost - neočekivani posjetitelji - da bi se odmah zatim okrenuo natrag svom pomnom proučavanju nabreklih, grčćih bokova životinje pred svojim nogama.

"Ne zgledi da bi vi znali okrenuti tele", bile su njegove prve riječi upućene nama.

"Ovaj, ne", priznade Holmes. "Osim ako...?" okrene se on prema meni, a i mladić me pogleda s puno nade.

"Ne", rekoh odlučno. "Žao mi je."

Lice mu splasne u prijašnje turobno stanje. "Ja to nem-rem. Probal sem i probal, al moja ruka, samo mi ju stisne i čela mi vumre. Jadna stara sirotica", reče on s neočekivanom privrženošću.

"Bu se morala strpeti dok ne dojde doktor pa kaj se more. A bu mi zel pol koliko tele vredi", doda. Duge, zamišljene minute prošle su prije nego što je podigao pogled shvativši napokon da ne razgovara ni s članovima obitelji ni s dva duha iz močvare. "Ste se zgubili?" upita.

"Mislim da nismo", reče Holmes. "Ne ako ste vi Harry Cleave."

"Je, taj sem." Čovjek ispruži mesnatu šaku koja je i preo-čito bila tek ovlaš isplahnuta nakon svog posljednjeg istraživanja kravljeg porođajnoga trakta, a Holmes je prihvati i stisne s tek neznatnim oklijevanjem. Ja sam svoje ruke u rukavicama ostavila gurnute duboko u džepove i umjesto rukovanja samo sam se široko nacerila i zakimala glavom kao budala dok smo se predstavljali jedni drugima.

"No", reče Cleave, "mala vajda od klepetanja, kad joj nemrem niš pomoći prije neg kaj dojde doktor. Poslal sam malu po njega", objasni on, "gda sem videl kak se je zrušila. Idemo nutri pa si burno nekaj spili."

Raj i ambrozija bijahu u mome uhu riječi što ih je upravo izgovorio te smo mu se natisli za petama preko blatnoga dvorišta prema niskoj kamenoj kućici.

Unutra je bilo toplo od vatre podložene tresetom koja je tiho i crveno gorjela u širokom kamenom ognjištu. Skinula sam naočale tako da sam ponešto i vidjela, a moja se od hladnoće smežurana koža počela polako otapati dok mi je nos pričao o juhi što se grijala iznad vatre i mirisnim travama po-bacanima po podu. Pipajući oko sebe pronašla sam put do klupe pokraj ognjišta i smjestila se na nju, sasvim iskreno se nadajući poduljem i lagodnom ostanku.

Čaj koji namje Cleave skuhao bio je svjež i jak, a naš domaćin zasladio gaje kao da se to samo po sebi razumije. Štoviše, prije nego što ga je počeo kuhati, dobro si je bio sapunom

oprao ruke. Skinula sam sa sebe jedan sloj odjeće, nataknila na nos sada zagrijane naočale te stala razgledavati prostoriju i mladića pitajući se jesu li oboje tipični za vrištinu.

Cleave je bio tih, suzdržan mlad muškarac, nizak, no vrlo mišićav. Njegove tamne oči sjale su inteligencijom i zanimanjem, a iz njihovih prikrajaka virila je spremnost na šalu. Njegova lakoća snalaženja u kući i u namještaju ukazivali su više na vlasnika nego na plaćenog težaka te nisam mogla ne pomisliti kako mu ta jednostavna prostorija, svijetla i uredna, dobro pristaje.

"Tak", reče spuštajući se za izribani drveni stol sa svojom šalicom čaja u rukama. "Kak ste se dali prek tresetišta da naj-dete 'Arrvja Cleavea, pak ste ga ve i našli."

Očekivala sam da će se Holmes držati svoje uobičajene prakse u ovakvim istragama, osobito korisne u tračljivim ruralnim područjima, koja se sastojala od toga da izmisli neku spektakularnu obmanu koja će skriti pravu svrhu njegovih pitanja. Čak sam se i udobno namjestila spremajući se da uživam u izvedbi majstora, no, na moje krajnje zaprepaštenje, umjesto svega Holmes se odlučio poslužiti jednostavnom istinom.

"Ja sam prijatelj velečasnog Sabinea Baring-Goulda. Zamolio me je da istražim smrt Josiaha Gortona."

Na spomen prvoga imena cijelo se Cleaveovo lice ozarilo u iznenađenom, ali svesrdnom odobravanju. Na spomen drugog imena njegov se izraz malo smračio, no za taj tren odlučio se zadržati na prvom.

"Vlastelin, tak mi Bokca. Pa kak je on?"

"Staro. Umorno, i ne baš dobro."

"Leta su to", složi se Cleave tužno. "I mora tak biti, bogec stari. A bil je star dok sem ja bil još dečec ki sem znal nalete-ti na njega kak kopa ona svoja prela il si zapisavle pesme. Jadni stari bogec. A jenput sem si mislil da zgledi kakti Bo-geg v raju kaj si hoda po vrtu na kraju dana. Tak mi je velik i zadovolen zgledel. I sad bi rad znal kaj se je pripetilo starom Josiahu, jel tak?"

"Da", reče Holmes. "Da, rado bi doznao što mu se dogodilo."

"A noge ga više ne služe, kaj ne? Škoda. Puno je let prešlo od kak je zadnji put bil gor na tresetištu. A ipak ga zanim-le, jasno kaj den. Da vam bar morem reći kaj bi šteli znati, al jedino kaj znam je daje Josiah išel po putu kraj Hew Downa v sobotu zvečeri, rekli smo si reč-dve i tak se razišli. Ja nigdar nis videl nekaj kaj bi se zvalo 'zablazne gočije' o kojima ljudi pripovedaju. Ni jenput, nigdar."

"Što vam je Gorton rekao?"

"Nikaj puno. Samo 'Bog daj' i nekaj o večeri kaj je baš bila na dežd i grmelo je spotiha i baš je zgledelo da se bu zlejalo al još neje pak sem mu ponudil nek si prespi vu štagelju ak treba kroha nad glavom al mi je rekel ne i Bog daj i to je bilo se."

"Je li rekao da se ima skloniti kamo drugdje? Mislim da u onom smjeru ima dosta seljačkih gazdinstava."

"Prije mraka mogel je stići samo do Drakeova brega, kaj neje jer mije sam Drake rekel da neje."

"A poslije mraka?"

"Ni bilo Meseca, a on ni imal lampaša, al meni nekak zgledi da je moral iti vu jen od onih svojih rudnikov. Negdi negdi tam su još stojeće hiže kam se moreš skloneti ak baš nesi preveč fin za to. Baš tak, tak sem šija mislil gda je rekel da ne bu došel v moj štagelj jer si je bil nakanil priskrbeti novce kaj bu imel dosti za pivo za čeli teden."

"Baš tako je rekao?"

"Tak nekak. I još nekaj - da bu i mene častil gda se drugi put najdemo. Al kak se on ni rad spominjal o svojimi tajni i pronalaski, pak sem ga pustil z tem na miru."

"Često vas je častio pićem?" "Nigdar od kak pamtim." "Zanimljivo."

"Bil je to dober čovek, taj Josiah. Nigdar se ni zadeval v druge, osim kad si je popeval one stare pesme gda si je popil, al imel je svoje ja i makar je zgledelel kak Cigan, bil je to velki poštenjak. I makar se ni zadeval v druge, rad je pomagalel če je bilo treba. Sećam se kak je jenput dekla obetežala baš gda su se ovce trebale janjiti i stari ju je Josiah pazil i neguval dva dana i dve noći dok ni došla k sebi. Bil je prav dober čovek. Bude nam falil."

Što se tiče posmrtnog slova, čovjek bi mogao p'roći i gore.

Popili smo još čaja i Holmes je podrobnije ispitalo našeg domačina o točnim mjestima i smjerovima kojima su on i Gorton krenuli. Kad se izvana začulo komešanje i djevojčica od kojih dvanaest godina uletjela u sobu, Holmes je dopustio seljaku da se vrati svojoj kravi i veterinaru, a mi smo krenuli dalje prije nego što su nas stigli unovačiti u pomoćnike kirurga jedne goveđe primalje.

Idućih pola sata dovelo nas je do mjesta na kojem je Clea-ve sreo Gortona, a idućih četrdeset minuta i do Drakeova imanja. Njegova se kuća nalazila u dnu udoline, a mi na uzvisini odakle smo je gledali. Bjedniju ili sramotniju hrpu zgrada od onih koja se nalazila u njegovu dvorištu doista bi bilo teško zamisliti na jednom mjestu. Čak se i pramen dima iz nakrivljenoga dimnjaka činio prljavijim nego inače.

Na moje iznenađenje Holmes okrene leđa imanju i stade razgledavati zemlju što se spuštala s našeg brežuljka na sve strane.

"Ne idemo dolje?" upitah.

"Gould misli da to nije potrebno. Osim ako sam Drake nije zatukao Gortona, ne bi imao razloga lagati da ga nije vidio, a prema Gouldu Drake nema dovoljno mozga ni da sagradi običan zid, a kamoli da smisli lukavo umorstvo. A moram priznati da će se čovjek kojem nije stalo ni do toga da vlastiti dimnjak drži uspravnim i čistim i koji je voljan živjeti u onoj nedvojbeno odurnoj atmosferi koja mora vladati unutar zidova one kuće dolje, teško da će se, dakle, takav čovjek htjeti zamarati odvlačenjem trupla čak na drugi kraj vrištine. Prije bi mu bilo slično da ga baci u najbližu jamu. Dođi."

Ostadoh na mjestu zureći u Holmesova leđa dok se spuštao padinom u smjeru suprotnom od Drakeova imanja. "Gould misli... Holmes!" pobunila sam se. "Pa otkad si počeo prihvaćati zaključke potpunih amatera umjesto da se sam uvjeriš?"

Okrenuo se i pogledao me nepozirnim očima. "Otkad sam otkrio amatera koji svoje područje poznaje bolje nego što ja poznajem London. Rekao sam ti, Russellova, daje Ba-ring-Gould bio moj ovdašnji informant."

A meni se učini da je dobari velečasni Sabine Holmesu bio i više od toga, no ni u snu nisam mogla naslutiti što.

Lutali smo naprijed-natrag krajinom poput dvoje tragača za kositrom, spuštali se da provjerimo svaku udubinu i svako korito, gnječili si nožne prste o stijenje, izvijali si gležnjeve i lomili nokte na kamenju, hvatali se odjećom o klekovo grmlje, a vratovi su nam se kočili od pogrbljena položaja koji smo nužno morali poprimiti u uzaludnom pokušaju da spriječimo kišu da nam se zavlači pod ovratnike. Podigao se vjetar, što je rastjeralo nižu naoblaku, ali mene je ohladilo još više nego stoje to bila učinila kiša; uza sve to uskoro je postalo i gotovo nemoguće izbjeći sve vodoravnije i vodoravnije zapljuskivanje kišnih kapi u lice.

Sumrak se skupljao kad podigoh pogled sa svog sad već ustaljenog zadatka struganja blata s čizama o najbliži kamen i otkrih da Holmesa nema. Bio je ondje prije nepunu minutu te sam znala da nije mogao otići daleko, no osjećaj da sam ma i za taj kratak tren ostala sama u svoj toj pustoši bijaše nadasve uznemiravajući i stresan. Zazvala sam Holmesa, no vjetar mi tek strgne riječi s usana, a zatim me i zaslijepi zaliv-ši me mlazom vode u lice. Prisilih se da stanem i razmislim.

Nakon nekoliko trenutaka uspjela sam obrisati najveći dio kiše s naočala i dobro proučiti kraj oko sebe, a onda sam se okrenula i vratila na mjesto gdje sam posljednji put vidjela Holmesa. Pogledavši u duboku guduru strmih stranica upotpunjenu tresetno smeđom vodom što je vrela

na njezinu dnu, ugledah Holmesova leđa kako zamiču iza zavoja. Ponovo po-vikah njegovo ime, ali nije me čuo, pa bijah prisiljena slijediti ga po gornjoj strani procjepa. Kad je, međutim, skrenuo u jedan ogranak, i ja sam se morala spentrati u dubinu za njim.

Teško zadihana pristigla sam ga nakon nekog vremena i morala sam stati da dođem do daha prije nego što sam mu se

mogla obratiti. "Nećemo stići do svratišta prije noći", opazih nehajno. Bilo je lakše govoriti sad kad sam se sklonila s vjetra, a uz stranice gudure mogla su se naći čak i suha mjesta zaklonjena od kiše.

"Nećemo."

"Nećemo spavati ni u Drakeovu štaglju." "Usrdno se nadam da nećemo morati." "Tražiš Gortonovo sklonište?" usudih se upitati.

"Naravno. Ah." To posljednje bijaše upućeno jednoj ogrebotini na kamenu napol obraslom busenjem, ogrebotini kakvu bi mogao prije nekoliko mjeseci ostaviti čovjek u teško potkovanim cipelama. Isto tako lako moglo ju je ostaviti i stotinu drugih stvari, no malo je smisla imalo ukazivati Holmesu na to. Krenuo je poput psa na svježem tragu i jedino što je meni bilo preostalo bijaše da pođem za njim i vidim gdje ćemo završiti.

A mjesto gdje smo završili bila je jedna ruševina nagomilana između rječice i jedne stijene niske gudure koju voda bijaše tu usjekla tijekom tisućljeća. Ja ondje nisam vidjela ništa do hrpe kamenja - uredne hrpe, doduše, ali ipak. Holmes joj međutim priđe, obiđe je i nestade. Čekala sam dok se nije ponovo pojavio, silno zadovoljan i povlačeći se unatrag da bi proučio susjedne stijene te male gudure.

"Kad je Watson pisao priču o Baskervilleima," reče on, "napisao je da sam ja na vrištini živio u prethistorijskoj kamenoj kolibi. Prave neolitske nastambe, naravno, davno su se već porušile ili su ih dokusurili seljaci i danas je od njih ostalo tek malo više od grbavih krugova na tlu. Dalo bi se, doduše, zamisliti da čovjek može leći ravno na leđa pod ono malo kamena zida stoje preostalo, no kako se krov kojim su

te kolibe nekad mogle biti pokrite raspao prije tisuću godina, to bi bilo od male koristi.

Ono na što je Watson mislio, iako to zvuči manje romantično, bila je jedna od ovakvih rudarskih kolibica - ili u ovom slučaju točnije rečeno sušionica, sudeći po ostacima peći za sušenje na onome zidu i po slomljenom kamenu kalupa koji sada služi kao prag. Prilično novija konstrukcija od neolitske, kao što vidiš."

Tijekom te male informativne poduke Holmes se počeo uspinjati onime što su moje oči tek sad počele prepoznavati kao ruševinu napravljenu ljudskom rukom, a ne kao prirodan odron kamenja. Tada je zastao, opasno se ljuljajući na dva klimava kamena, kako bi objema rukama dosegnuo udubljenje na stijeni gudure. Povukao je nešto što se pojavilo u obliku vrlo prorupana vjedra. Stišćući ga na grudi, lakim je pokretom skočio natrag dolje.

"Treset", reče i ponovo zaroni u hrpu kamenja. Sad i ja pođoh za njim i uđoh u prostoriju koja bijaše veća nego što se činilo izvana i koja doista nekoć bijaše mjesto u kojem se živjelo.

"Namjeravaš prenoćiti ovdje", rekoh i to ne tonom pitanja jer je Holmes već počeo slagati vatru od suhih busena treseta.

"Ima li ovdje tragova Gortonova nestanka, vidjet ćemo ih ujutro", reče on mirno.

Udubljena u pomisao na dugu, gladnu noć pred sobom pomislih: ma dobro, bar ćemo biti zaštićeni od kiše i u razmjerno toplom.

U stvari, bila sam podcijenila Holmesa - ili bar njegovu sklonost... odredengrn^stupnju jidobngstl. Qn jz_ svoje napfc,.

tnjače izvadi drugi smotuljak hrane, debele sendviče od govedine sa senfom i kuhana jaja, a sve je popratio kavom skuhanom u limenom lončiću koji je poslužio i kao zajednička šalica za piće. Zamotali smo se u svoju odjeću i spremili za spavanje. Holmes je zaspao brzo, a njegovo hrkanje bijaše jedva zamjetno u zvucima oluje koja je vani bjesnjela. Mene su pak sasvim budnom dugo držali sablastan jecaj i jauk vjetra oko naše kolibice nalik na plač izgubljena

djeteta i prigušeno kлокotanje hitre vode nalik na napol čujan razgovor. Jednom me iz prvog drijemeža prenula potpuna sigurnost da me s ulaza u sklonište promatraju nečije oči. Bijah te noći vrlo zahvalna na Holmesovoj prisutnosti kraj sebe koja bijaše otrež-njavajuća poput mlaza hladne vode u lice čak i dok je spavao, te se malo-pomalo privikoh na sve te neobične zvuke oko sebe - ili su pak oni napokon izbljedjeli - te utonuh u san.

Ujutro smo popili još kave s okusom vatre od treseta, premda više nismo imali prigristi ništa više od komadića smrvljene kave na dnu lončića. Holmes je progutao prvu šalicu i izvukao se iz kolibice čim se malo razdanilo. Ja sam svoju kavu pripremala polako jer sam čula kako kiša i dalje rominja niz kamenje i kaplje u potok. Nisam mogla ni zamisliti što je to Holmes kanio pronaći tamo vani nakon svih tih tjedana kiše, niti sam namjeravala poći to provjeriti imalo prije nego što budem morala. Pustila sam tako da voda zavre, ubacila nešto mljevene kave u šalicu, promiješala olovkom koju sam našla u džepu na košulji i stala je čučeci ispijati, cijedeći tekućinu kroz prednje zube. Zašto nas, razmišljala sam razdražljivo, Holmesove male pustolovine nikada ne vode u luksuzne hotele na jugu Francuske ili na tople pješćane plaže Kariba?

Holmes se vratio za tri četvrt sata vrlo samozadovoljna izgleda. Nasipala sam zadnje ostatke kave u šalicu vode koju

sam održavala toplom, promiješala je i pružila mu je. Skinuo je rukavice, prihvatio šalicu među dlanove i oprezno srknuo iz nje.

"Da sam znala da ću morati kuhati tursku kavu," rekoh, "bila bih zamolila Mahmouda da me podučiti." Zagundao je i nastavio piti, a kad je šalina bila prazna, bacio je talog i napunio je posljednji put da prigrrije vodu za svoje obredno brijanje, bez ogedala. Porezac se samo dvaput.

"Pretpostavljam da nisi našao ništa", primijetih pomažući mu zaustaviti krvarenje.

"Baš naprotiv, našao sam nešto vrlo zanimljivo. Nažalost, ne vidim kakve bi to veze moglo imati s našim slučajem."

"Što to?"

Posegnuo je u unutrašnji džep i izvadio začepljenu bočicu, onakvu u kakvoj se daju lijekovi, prljavu, ali suhu.

"Našao sam to u njegovoj 'krijumčarskoj rupi', što je tradicionalno, busenjem pokriveno skrovište u koje su stari rudari skrivali svoje dragocjenosti. Po izgledu kamenja kojim je Gorton prikrio otvor sudim da je bočica ondje ležala skrivena dulje od mjesec, ali znatno kraće od godinu dana."

Uzela sam bočicu i oprezno noktima izvukla čep. Na dnu je ležalo malo nečega što je izgledalo poput sitnoga šljunka, u količini možda za jedan pošten prstohvat. Istresla sam bočicu na dlan svoje desne ruke i u nevjerici se zagledala u njezin sadržaj.

"Ta je li moguće da je ovo - zlato?"

POGLAVLJE PETO

Među poluidivljim plemenima uobičajeno je da pleme ima mjesto za sastajanje i vijećanje, a to se mjesto obično obilježava kamenjem ili stupovima postavljenima u zemlju u krug.

"Knjiga o Dartmooru"

Uz pomoć komadića kuta otrgnuta sa zemljovida smotanog u tuljčić vratili smo sjajne čestice u bočicu. Holmes se oštro zapilji u moj dlan i pokupi par zaostalih komadića s mjesta gdje se bijahu ugnijezdili te i njih vrati u bočicu. Čvrsto utisnuvši čep na mjesto, on gurne bočicu natrag u džep.

"Slažeš li se sa mnom daje zanimljivo da Čovjek koji traži kositar ima u posjedu ovu tvar?" upita.

"I to osobito u ovom obliku. Razumjela bih da ima zlatni prsten koji je našao ili možda zlatnik iz kakvog drevnog nalazišta, no zlatni listići? Neće valjda biti da u Dartmooru ima zlata?"

"Nema, bar koliko sam ja čuo. Možda pošaljem uzorak na analizu da vidimo mogu li nam kemijska ispitivanja reći nešto više o njegovu podrijetlu."

"Ali zlato je kemijski element. Ne bi trebalo pokazivati nikakvih osobitih svojstava, zar ne?"

"Ovisno o tome kolika mu je čistoća i je li ova zemlja nedavno dospjela s njim u bočicu ili potječe iz zemlje iz koje je zlato bilo izvađeno. Nečistoća će se razlikovati, ako je sadržaj bočice ostao u prirodnom stanju."

"Ničeg drugog nije bilo u.skrpvištu?"^^.^.^.^!,,,^^,^^.^.

"Nekoliko gruda kositra i nešto oruđa. Ostavio sam ih ondje."

"Onda," rekoh s izrazom spremnosti za pokret, "kamo dalje?"

"Sjeverozapad je mjesto gdje je težak vidio kočiju lady Howard; jugoistok je mjesto gdje ju je vidio Gouldov zaljubljeni par. Krenut ćemo s vrha pa prema dolje."

Priprema za odlazak iz našeg noćnog loga sastojala se u tome da se trebalo osoviti na noge i navući nepropusne ogrtače. Učinili smo tako i uspentrali se uza skliske padine gudure ponovo na tlo vrištine. Tu Holmes zastade.

"Samo nešto, Russellova. Tamo kamo idemo teren je prilično gadan. Moraš jako paziti gdje staješ."

"Veliko grimpensko blato, Holmes?" upitah lakim glasom ciljajući na proždrljive dubine živoga blata koje su po svoj prilici stajale života onog lupeža Stapletona nakon što je bezuspješno bio pokušao ubiti sir Henrvja, svog bratića i zakonita nasljednika imanja Baskerville te Holmesova klijenta.

"Ono se nalazi malo južnije, ali ovo mu je mjesto sasvim slično. Postoje muljate močvare, tresetne močvare i 'peri-naste' ili 'drhtave' močvare. U slučaju prvih dviju vrsta traži guste čuperke šaša ili rogoza na rubovima koji će ti pružiti prilično čvrsto uporište, no ako ugledaš potez sjajne zelene tresetne mahovine, za milost Božju, drži se podalje! Mahovina je sag koji pokriva bezdan mokroga kala. Sklizne li čovjek pod taj sag, bit će to pomalo kao da plivača pokriješ natopljenom perinom. Nimalo ugodna smrt."

Bijaše to, složila sam se, jezovita slika. "Sto onda treba učiniti?"

"Ne puno. Raširiti ruke i tako prekriti najveću moguću površinu mulja i čekati pomoć. Borba je neizbježno smrtonos-

na, kao što se uvjerio nemali broj dartmoorskih ponija. S onim svojim tipičnim crnim humorom ovdašnji ljudi te močvare nazivaju dartmoorskim stajama. Osim živoga blata najveća opasnost ovdje dolazi od prirodnih elemenata. Noću, ili kad padne magla, pouzdaj se u kompas ili, ako ga nemaš, pronađi bilo kakvu vodu tekućicu i slijedi je nizvodno. Sva se voda prije ili poslije slijeva s vrištine i dolazi k ljudima."

"Hvala, Holmes. A ako otkrijem da hodam u krugovima, moram preokrenuti kaput naopačke pa me vilenjaci neće moći zvesti na stranputicu."

Zubato mi se osmjehnuo. "Ne bi bilo loše."

Baring-Gould je na zemljovidu vrlo precizno bio označio mjesto pojave sablasne kočije te smo kojih sat ili malo kasnije Holmes i ja manje-više stajali na istom tom mjestu. Nismo bili baš sigurni jer je kiša (na veliko Holmesovo nezadovoljstvo) istog trenu isprala tintu sa zemljovida i ostavila nam crni oblačić na mjestu prijašnjega znaka X. Holmes polako krene stazom proučavajući spužvasto, kratko podrezano busenje, tražeći nekoliko mjeseci stare tragove prolaska kočije.

Bijaše to prilično beznadan pothvat, uistinu, te nakon par savjesnih sati i Holmes napokon morade priznati da ima malo toga po čemu bi mogao razlikovati trag kopita i kotača kočije (gdje je, pretpostavimo, i jedno i drugo trebalo biti ili potkovano ili okovano) od traga nepotkovana kopita nekog od bezbrojnih dartmoorskih ponija ili usjeka u tlu koji bi ostao iza teških saonica ili seljačkih kola - barem ne nakon puna dva mjeseca.

Holmes se polako uspravi i ostade neko vrijeme zagledan u okolne brežuljke od kojih nekoliko bijaše okrunjeno čudesno oblikovanim torovima. Seoski put na kojem smo stajali. nepopločen i neposut šljunkom ili lomljenim kamenom, svejedno bijaše ravne površine i dovoljno širok za prolazak kola te prilično očišćen od većeg kamenja (što bijaše dovoljno da ga učini vrijednim naše pažnje) i od bujadi (zbog čega se jasno ocrtavao naspram pozadine od smeđeg obronka). Izranjao je s padine jednog od torom okrunjenih brežuljaka, ovijao se njime u blagom zavoju od kojih pola milje da bi se zatim malko uspeo i nestao u podnožju drugoga tora otprilike u smjeru Okehamptona na sjeveroistoku.

"Doista sličići cesti, Holmes. Ili nekadašnjoj cesti."

"Postoji iznenađujuće velik broj puteljaka preko vrištine koji potječu iz doba kad se roba ovuda prenosila na konjskim leđima i kad su puteljci u nižim krajevima cijele zime bili tek splet blatnih prolaza između živica. Koristili su ih i mornari kao prečac između luka u kojima su pristajali na jednoj obali i luka u kojima su tražili novi posao na drugoj."

"Ti su puteljci morali biti uistini grozni ako je putovanje preko vrištine bilo lakša mogućnost."

"I jesu. Mislim da je upravo ovaj odsječak nastavak puta Cut Lane koji se kraj Postbridgea križa s putom Drift Lane i spaja sa starim glavnim putem koji vodi od središnjeg dijela vrištine do Lvdforda i koji se zove Lych Way."

"Bogme veselo neko ime", primijetih. Lych bijaše sta-roengleska riječ za mrtvacu ili truplo - stoga se i nadsvođene veže pokraj većine crkava nazivaju lych gate jer se pod njima privremeno odmaraju mrtvačka nosila (i oni koji ih nose) na putu prema groblju. Vjerovala sam da Holmes, stari proučavatelj jezičnih kurioziteta, to i sam zna.

"Ne bez razloga", odvrati Holmes. "Od davnine je Lych Way bio put kojim su se mrtvaci prevozili u Lydford na pokop."

"Blagi Bože. Želiš li reći da na cijeloj vrištini nema nijednog groblja?"

"Nije ga bilo sve do godine 1260., da, mislim da je tako, kad je biskup stanovnicima vrištine podijelio povlasticu da umjesto u Lvdford svoje mrtve mogu nositi u Widdecombe."

"Kako velikodušno."

"Prilično je zanimljivo da arheolozi u grobnim nalazištima nalaze malo ostataka osim spaljenih komadića kostiju. Bit će to stoga što je tresetno tlo tako kiselo da nakon nekog vremena rastvara čak i tvrde kosti ili pak pri naizmjeničnom sušenju ljeti i natapanju zimi, tresetišta postupno izbacuju kosti na površinu, gdje ih život prirode pronalazi i žurno se baca na njihovu razgradnju. Obje bi ove pretpostavke dale materijala za zanimljive pokuse", zadubio se u misli Holmes.

"Zar ozbiljno? Drhtim pri pomisli na to što bi mogla značiti riječi cut9 u Cut Laneu."

"Put urezan u obronak radi lakšeg transporta treseta, ništa zlokobnije od toga. Taj put vijuga između nekoliko iskopa, iako se sad više ne koristi jer se i ono malo treseta što se sad vadi na

vrištini prevozi željeznicom zapadno odavde. No put takav kakav jest sasvim bi zadovoljavao potrebe jedne dobro centrirane kočije sa zapregom od jednog ili dva konja -premda možda ne pri malo većim brzinama."

Od pomisli na tu vožnju zaboljeli su me zubi - ili je to možda bilo stoga što sam ih tako čvrsto stiskala od hladnoće. Sav taj lokalni kolorit bijaše veoma zanimljiv, no zaključila sam da je došlo vrijeme spomenuti i jednu od bitnijih tema koje su se nametale nešto neposrednije.

Cut - između ostalog: prerezati, rasporediti ili priklati.

"Holmes, jesi li planirao neko jelo u blizoj budućnosti? Koliko ima do najbližeg svratišta?"

"Oh, dobar broj milja", odmahne on rastreseno. "No sigurno ćemo naići na kakvu dobru gazdaricu voljnu da nam proda zdjelicu juhe. Ali moram te upozoriti, Russellova, da mi se predznaci promjene vremena ni najmanje ne sviđaju."

Na prvi pogled nebo se činilo jednako kao i onda kad smo se prvo stali s mukom uspinjati brežuljkom iznad Lvdforda, mrko i sivo. Međutim, kad sam ga pažljivije pogledala, shvatila sam daje ono što sam spremno uzela za uobičajenu gnjavažu kondenzacije vlage na mojim naočalama zapravo bilo puno prostranjenije i zloslutnije od toga. Pramičci magle dizali su se iz zemlje i zgušnjavali posvuda oko nas.

Mrmljajući žestoke kletve Holmes se stade hitro spuštati nizbrdo pod kutom koji ga je vodio postrance od najgoreg zgušnjavanja, a i ja požurih da ne zaostanem predaleko. Taje strategija dobro djelovala možda kojih dvadeset minuta, nakon čega je vriština oko nas sklopila svoje meke, sive ruke te smo morali stati, slijepi.

"Holmes?" povikah, odlučna da se ne prepustim panici.

"Prokletstvo", reče on kratko i jezgrovito.

"Ništa ne vidim, Holmes."

"Naravno da ne vidiš, Russellova", odgovori on razdražljivo. "Prekrila nas je magla." S olakšanjem začuh kako mi se njegov glas približava. Počela sam govoriti šaljući mu zvučni signal koji će ga usmjeriti k meni.

"Pretpostavljam da ovdje ne možeš izvesti svoj slavni trik slijepca i pronaći put kroz vrištinu kao što to možeš kroz London pod maglom?"

"Teško", reče on sad već lijepo i bliže. Čak se kraj mene nazro i mutan, tamniji lik iz kojeg je došao njegov glas. "Imaš li kompas?"

"Imam, kao i zemljovid", rekoh izvlačeći ramena ispod naprtnjače kako bih izvadila traženo.

"Ako ga približim sasvim do nosa, možda ću čak nešto moći i pročitati. I znaš, Holmes, ne bih željela da pomisliš kako ne cijenim ta tvoja bračna nastojanja; vjerojatno se silno trudiš da smisliš ove male projekte koje dijelimo. Ipak, moraš li uvijek dovesti stvari do takvih krajnosti?"

Upravila sam se sa zemljovidom u ruci i naprtnjačom oslonjenom, za svaku sigurnost, na stopalo, no tamo gdje je tren prije stajao umirujuće tamniji lik, sad mi se činilo da vlada samo teško, jednolično sivilo.

"Holmes?" upitah uznemireno. Dočekao me samo muk. "Holmes!" rekoh oštrijim glasom.

"Tiho, Russellova", odvrati mi glas iza leđa. "Pokušavam slušati."

Jesam li se ja bila pomakla ili je to bio on? I što on to sluša? Napinjala sam se začuti zvuk, bilo kakav zvuk - pa čak i glasove vila narikača od prošle noći - no sve što sam čula bilo je nejasno i sveprisutno kapanje vode i zatim koraci. Koraci koji su se udaljavali.

"Kamo ideš, Holmes?" zatražih objašnjenje.

"Samo do vrha uzvisine da bolje čujem. Nemoj zagubiti naprtnjaču."

Pružila sam ruke i pipajući potražila naprtnjaču koja više nije počivala na mom stopalu, a kad sam je pronašla, žurno sam je ponovo navukla na leđa.

Čekala sam, slijepa od magle i napuštena, i zabavljala se razmišljajući o duhovima i sablastima. Bilo je malo vjerojatno, bar sam se nadala, da bi se Baring-Gouldove crkvene sablasti mogle zateći ovdje, s obzirom na činjenicu koliko smo sad bili udaljeni i od Lvdforda

i od "modernog", tj. onog iz trinaestog stoljeća, alternativnog groblja u Widdecombeu, no zato su se kućni duhovi činili upravo onakvim stvorenjima kakve bi čovjek mogao očekivati u ovoj uskomešanoj monok-romiji sa svih strana. A što s dugonogim Starom Trakom? I koje još duhove Baring-Gould bijaše spomenuo? Dvoglavog Jackvja? Možda ovdje nema nijednog od njih, no da sam tada slučajno bila začula išta ma i malo slično odjeku koraka divovskoga psa, znala sam da bih pobjegla divlje vrišteći - lak plijen vilenjacima i njihovim smicalicama.

Magluština neizbježno stere topao brlog utvarama i prijetnjama pakosnih očiju neprijatelja koji vrebaju iz nje, no ova dartmoorska magluština povezana kako već bijaše s vrlo stvarnim opasnostima od močvare i kamenih gromada i svih onih tekućica strmih obala bila je jedno od najplodnijih izvora sablasti i goblina što sam ih mogla zamisliti.

Sigurno nisam stajala tako na mjestu više od kojih šest ili sedam minuta, no i to bijaše sasvim dovoljno da moje unutarne drhturenje dosegne točku daleko iznad one koju bi mogao opravdati samo hladan i vlažan zrak. Pretpostavljam da smo teorijski mogli jednostavno sjesti i pričekati da se magla dignu. Čak i u Dartmooru jednom se morala dići! Znala sam, međutim, da bi bilo nemoguće ostati ovdje imalo duže a da taj doživljaj ne izazove strah jer sada više nisam imala nimalo dvojbe da Dartmoor bijaše živ, kako su ustvrdili prvo Baring--Gould, a onda i sam Holmes, daje živ i svjestan i sasvim sposoban pobrinuti se za sebe i obraniti se od mogućih napasnika naše vrste.

S velikom mukom ostadoh mirna kad sam začula kako mi se približava gacanje Holmesovih čizama, no prisilila sam se na to. Nisam, ipak, sasvim uspjela ovladati glasom kad sam odgovorila na njegov poziv: "Russellova?"

"Tu sam, Holmes", zakreketah.

"Vjerujem da ćemo naići na kuću odmah s druge strane brežuljka. Čujem kravu i kokoši."

"Ja i dalje ništa na vidim, Holmes."

"Ni ja, Russellova. Ipak mislim da ćemo uspjeti. Daj mi ruku."

Učinila sam to vrlo rado i pošla za njim kroz kraj koji nisam vidjela.

Sigurno bismo bili napredovali brže da smo se htjeli spustiti četveronoške, no ponos i natopljeno tlo pod nogama sprječavali su nas da to učinimo. Ledeni dah vrištine pritiskao nas je sa svih strana poput oruđa nekog odlučnog i opreznog živog bića, zarobljavajući nas i iskušavajući, provjeravajući hoće li nas moći prisiliti da pokleknemo i bezglavo jurnemo u vlastitu propast. I da nisam u ruci čvrsto stiskala Holmesovu ruku, možda bi me bio uzeo bog Pan, zavodeći me s puta varljivim zvukovima svoje frule.

Morali smo prijeći tek malo više od jedne milje, no više od jednog sata posrtali smo kroz polumrak iz kojeg nas je povremeno čistini užasom trzao poneki zlokobni lik preda mnom koji bi se potom pretvorio u megalit, siv i turoban, ili pak u stup neke ograde koji se ni po čemu nije razlikovao od onoga prvog spomenika. Posljednji put se to dogodilo kad smo naišli na zid uz koji smo napredovali nešto brže, svaki zasebno, zahvaljujući tome što smo sad tapkali rukama po njemu. Iznenada iz tame izroni ukočeni obris duše na mukama: mršavi lik visine čovjeka zdepastih raširenih ruku, glave u zaleđe-
nom krik zabačene unatrag prema nebesima. U grudima mi srce silno poskoči, zastade i nastavi žestoko udarati tek nakon što spoznah da preda mnom stoji tek jedan od vrištinskih križeva. Teško daje Holmes mogao previdjeti moj pridavlje-ni uzdah, no nije rekao ništa osim dobrodošlih riječi nekoliko trenutaka kasnije: "Mislim daje ovo ulaz u dvorište."

Pokazalo se da je to istina, te smo se malo potom našli pred malom kamenom kolibicom obraslom gustom mahovinom. Čak smo bili i dobro pogodili vrijeme jer su se vlasnik imanja i njegov nadničar upravo nalazili za stolom za objedom. Njegova se žena prepala kad je vidjela kako se približavamo njezinim vratima, no ubrzo se oporavila, tvrdeći kako je sasvim navikla na čudne nezvane goste, iako je prilično neobično bilo naletjeti na lualice izvan ljetnih mjeseci.

Obzirnost s kojom nam je postavila svoje taktično neizgovoreno pitanje učinila mi se zabavnom, osobito zato što pitanje bijaše zaodjenuto u gotovo nerazgovijetan dijalekt i postavljeno nam u maloj, višenamjenskoj prostorijici već pretrpanoj ljudima, dvama psima i košarom punom netom iz-leglih pilića koji su pijukali na klupi do ognjišta u kutu koje je predstavljalo i cijeli domet kuhinje. Tko je bila ona da dovodi u pitanje zdrav razum dvoje došljaka koji su se izronivši iz magluštine prelili preko njezina praga?

Holmes udvorno skine šešir i odgovori joj dok nas je zaobilazila kako bi uzela još dva tanjura i ostali pribor i vrčeve koji su dolazili s njima.

"Nije baš da smo na nedjeljnoj šetnji, gospodo. Čuli smo za pojavu kočije lady Howard nedaleko oдавde pa bijasmo željni čuti i više. Vidite," reče on zagrijavajući se za priču koju je smišljao i spuštajući se, sa šalicom u ruci, na svoje mjesto na klupi za stolom, "mi skupljamo stare priče poput oveoladyHow..."

Izenada se iz smjera ognjišta začuje grgljanje i coktanje koje je dolazilo iz nečega što sam u prvi tren bila uzela za hrpu pokrivača prebačenih preko naslona stolice da se osuše kraj vatre. Ja te zvukove nisam mogla uhvatiti ni za glavu ni za rep, no oni su ušutkali sve u sobi, uključujući i Holmesa. Oba muškarca i domaćica okrenuli su se i zapiljili u Holmesa i ja sa zaprepaštenjem opazih kako se izraz zlovolje i negodovanja razlijeva njegovim licem.

"Stoje to bilo?" upitah. "Nisam dobro čula." "On... ili ona, smjerno se ispričavam", reče Holmes okre-nuvši se prema malenome zabundanom liku i započne iznova. "U prijevodu, opaska mi bijaše dobačena koju navodim doslovce: Tak mi Bokca, ma ko je ovo neg Zerlog Njužgalo? Sherlock Njuškalo, možda bih morao objasniti, bijaše nadimak koji su mi bili nadjenuli stanovnici vrištine tijekom slučaja Baskerville. A ovdje pred nama jedna je od starijih stanovnica koja me se očito još sjeća."

Holmes iskobelja svoje duge noge ispod klupe, priđe hrpi pokrivača i pruži joj ruku. Pojavi se mala, kvrgava šaka popraćena novom rundom nerazgovijetnih riječi koje bijahu, kako sam ustanovila, stravično iskrivljene potpunim nedostatkom zuba, no ipak i dalje odisahu takvom teškom dijalektalnom osebujnošću da su sasvim lako mogle tvoriti i zaseban jezik. A ja sam mislila da Harry Cleave govori s naglaskom. Koje li pogreške! U stvari, neću ni pokušati zapisati riječi koje bijahu izgovorene jer bi slovni znakovi za nešto poput "Bogek, goljupčeki moji, ste mi prav trudni in lačni kaj ste ni mogli nikaj pojesti vre priječ neg se meгла zgusnela" bili doista naporno iako slikovito štivo.

Kad sam ga prvi put čula, taj je govor nadilazio granice moje moći razumijevanja, premda se činilo da Holmes prilično lako lovi njegov smisao. Tako sam seja gosvetila toplom,

jednostavnom jelu koje su stavili preda me i ispijanju jabukovače iz vrča koji su mi dali. Razgovor se prelijevao preko mene te napokon, kako su se grčevi zime i gladi stali povlačiti, polako počeh shvaćati o čemu se govori.

Ljudi na ovom zabačenom imanju doista bijahu upoznati s kočijom lady Howard i to im se nije ni najmanje sviđalo. Prvi svjedok pojave kočije još u lipnju bijaše zapravo prijatelj polubratića mladog nadničara na ovom imanju te se Holmes žurno baci da ga ispita o tome gdje se točno nalazio taj prijatelj njegova polubratića, čije milozvučno ime bijaše Johnnv Trelawny. Činilo se, međutim, da je Trelawny pobjegao s vrištine, unatoč tome što nadaleko i naširoko bijaše poznat kao hrabar čovjek, doista čovjek kojega do tada držahu upravo neustrašivim, koji je služio na Zapadnom frontu i kojemu poneka tučnjava s vremena na vrijeme nije bila ni najmanje strana. Mogućnost da bi snažno zadirkivanje kojemu se Trelawny bijaše našao izložen kao jedina meta u vremenu od mjesec dana kad je još bio jedini svjedok kočije lady Howard možda moglo igrati ulogu u njegovu odlasku s vrištine nije se uopće uzimala u obzir, a kad je Holmes upitao o poslu što ga je čovjek obavljao i kad mu je bilo rečeno daje Johnny izletio s posla nakon stoje bio napao svog poslodavca (poznatog šaljivca koji je svome radniku prišao u krčmi i gurnuo mu pod nos sićušno malo štene uz upit

misli li Trelawny da je to štene možda nakot psa lady Howard), učinilo mi se da strah možda i nije prvenstveni razlog koji je pridonio njegovu naprasnom odlasku. Kad se Holmes ipak usudio spomenuti i ono prvo objašnjenje kao alternativno, ono bijaše razmotreno s dužnom pažnjom i potom odbačeno. Ne, stanovnici vrištine općenito držali su se podalje od njezina sjeverozapadnog dijela, osobito noću. Johnny Trelawny nije u tome bio nikakav izuzetak. Holmes je uspio izvući i približan datum kad je Trelawny doživio to priviđenje, utvrdivši da se vjerojatno radilo o utorku ili srijedi prije punog Mjeseca. Kad je, međutim, pokušao ispitati kamo je Trelawny otišao, jedina točka u kojoj se cijela obitelj složila bila je da se dečko nikako nije mogao vratiti k svojoj obitelji u Cornwall, i to zbog neke stare razmirice s jednim ujakom. Exeter, mislio je nadničar. Portsmouth, priklopila je gazdarica te odmah iskoristila prigodu da otpočne vlastitu priču o drugom dečku koji je bio uvalio neku curu u nevolju i potom pobjegao čak do Londona, ali je djevojčin otac posegnuo za svojom ušteđevinom duboko u vrč koji je čuvao u šupi i kupio si kartu za vlak, a kad je te mračne noći krenuo kroz vrištinu...

Kako je vrč jabukovače sve duže kružio oko stola, priče stadoše navirati jedna preko druge, a olakšanje nakon tih ispovijedi postade osjetno. Glasovi su se ispreplitali, podizali i ispreplitali ponovo uz neprestan i sveprisutan komentar krezube prilike u kutu koji je poput vodopada davao ritam svim ostalim razgovorima. Holmesu nije bilo nimalo teško usmjeravati sve priče prema mističnom i neobičnom, a iz sveg tog kaosa zvukova oko sebe ja sam povremeno uspijevala primiti jasne slike i presresti fraze, od kojih glavna i najučestalija bijaše čiiiiidne 'koolnosti, svaki put izgovorena uz odmahivanje glavom.

Morala sam se složiti da neke od okolnosti koje su opisivali doista bijahu čiiiiidne; zapravo, bila sam spremna ustvrditi da su bile veoma malo vjerojatne. Svaki proučavatelj nadnaravnoga mogao bi očekivati crne pse i tajanstveno mrtve ovce uz bok dvoglave ždrebadi i jalovih nasada jaja, no orao koji odnosi odraslu ovcu jednostavno mijе morao upitno podići obrvu, a kad se gazdarica počela kleti kako je jednom grom udario tako silno da se zatreslo tlo pod nogama^ jedan

nod njezinih najboljih tanjura pao je s mjesta gdje se bio kočio na svojoj visokoj počasnoj polici, mentalno sam začepila uši i posegnula za ploškom veličanstvenog žutog sira da njime popratim svoju, kako sam odlučila, posljednju čašu "jabuč-njače". U Engleskoj jednostavno nema potresa, čak ni u Dar-tmooru.

"Sherlock Njuškalo" hrabro je slušao sve to, silno se upinjući da sukobljene pripovijetke uobličiti u čvrste činjenice mjesta i datuma, dopunjujući ih primjedbama i uporno nastojeći otkloniti nezaustavljivu bujicu riječi što su se vraćale na slučaj Baskerville koja je dolazila od ostarjele prilike pod pokrivačima kraj ognjišta. Napokon je priveo tu kulu babilonsku kraju primjenom očajničke mjere vađenja sata iz džepa, stoje popratio teatralnim usklikom o nezaustavljivom tijeku vremena, napadnim pogledom prema prozoru uz tvrdnju da se magla, gle, diže i konačnim odlučnim ustajanjem s klupe (za što je zaradio moćni udarac u glavu o nisku krovnu gredu). Obilno smo platili hranu koju smo pojeli, naprtili naprtnjače i pobjegli, dok su nas zahvale gazdarice i glas stare žene iz kuta ispraćali kroz vrata i preko zakorovlje-na dvorišta.

Brzo sam shvatila da podizanje magle u Dartmooru znači samo njezinu preobrazbu u kišu. Neugodno, no svakako neizmerno bolje od magle.

Sada bijasmo spremni bolje se naoružati protiv sličnog potpunog utapanja u svojim idućim razgovorima, no nismo se trebali brinuti. Od ljubavnog para koji je drugi vidio kočiju i psa, djevojka je odbila išta reći, već je samo briznula u melodramatičan plač i srušila se u naručje jednog zgodnog mladića. Štoviše, uskoro smo otkrili i da taj mladić nije bio isti onaj udvarač s kojim je bila u noći kad se pojavila prikaza,

a u našem pokušaju da utvrdimo gdje se nalazi njezin prijašnji udvarač (koji je, prema Baring-Gouldovim riječima, bio "tupav i bez mašte") gotovo daje došlo do fizičkog obračuna između nas i njezina sadašnjeg mladog gospodina.

Odbačeni udvarač, Thomas Westaway, živio je dvije milje dalje i uopće mu nije bilo žao prekinuti naporan rad na kamenom zidu u zamjenu za nešto srebrnjaka. Izbjegavajući kako je najbolje znao osjetljivo pitanje Westawayeve negdašnje djeve ljubljene, Holmes gaje podrobno ispita o točnom mjestu i vremenu kad se prikaza kočije bila pojavila.

Prvo pitanje bilo je riješeno tako da si je mladić navukao komad mlohava sukna preko ramena i poveo nas stazom, niz nogostup preko ograde (koji nije bio drvena naprava, već samo niz kamena određene dužine koji su stršali iz zida kako bi poslužili kao improvizirane stuba) i preko polja. Uz dalji zid tamo bijaše sagrađena niska nadstrešnica, natkrito hranilište za stoku i, nedvojbeno, skrovito mjestašće za ljude. Baring--Gouldova analiza događaja pokazala se izvanredno točnom, pomislih.

S druge strane zida ležao je ravan seoski put sličan po obliku i istrošenosti onome koji smo već vidjeli na prvome pri-zorištu i koji je očito bio ili dio iste trase ili odvojak koji je vodio do nje.

"Ovo je mjesto gdje ste vidjeli kočiju, zar ne?" upita Holmes naslanjajući se na zid i vadeći lulu i duhan.

"Baš to", složi se mladi Westaway. "Čuli smo ju odonud, digli se i vidli ju tam prek kak se prepeljava ni četrdeset stopi od nas."

"Znači da ste vidjeli i ženu u njoj?" upitah ja. "Ne, nisme vidli nikoga. Bilo je fanj crno vnuri." "Ali rekli ste..."

Holmes prekide moj prosvjed. "Mislim da ćeš otkriti da se glagol odnosi na kočiju, Russellova, ne na onoga koji se prevozi. Devonshireski je govor vrlo živopisan u svom izboru riječi."

"Al videl ju jesem, i kak se kosti od njena četiri čoveka v nji bleščiju."

"Naravno", reče Holmes. "Kažete da je kočija otišla putem prema gore i zašla za brežuljak?"

"Je, tak je. Se razme, nisme ju baš vidli kak zalazi ker smo već zbežali nazaj prema hiži."

"Zbog psa?"

Mladić problijedi i s mukom proguta nešto što mu je bilo zapelo u grlu. "Bilje tam, kraj onog gor kamena. Sam je sta-jal i buljil vu nas i ondak je zatulil kak da bi štel zid preskočiti i nas spopasti prije neg mu je kočijaš zafučkal da ne srne. I onda smo pobegli."

"Jeste li čuli još kakve zvukove? Možda ljudske glasove?"

"Samo kak orma zvekeče i onej fućkec. I rezanje."

"Rezanje?"

"Nekak kak psikanje. II više kak štropot."

"Od psa?"

"Pa valda", reče on neodlučno. "Ma samo je išel z kočijom."

Holmes se zamisli, a onda odustade od daljnjeg čeprkanja po psikavom štropotavom rezanju.

"A konji?"

"Crni", hitro otpovrne mladac.

"Jeste li uspjeli vidjeti je li bio jedan ili dva?"

"Nis videl nijenog."

"Kako onda znate kakve su bili boje?" upita Holmes sa zavidnom količinom strpljenja.

"Zato kaj ih nisem videl, znam da su bili crni." Meni je to imalo smisla, makar se činilo da Holmes iz nekog razloga mladićevu logiku ne nalazi sasvim besprijekornom. "Al čul sam kak orma zveči dost jako pa bi onda lahko mogla biti dva konja, a morti i više."

"Ali psa jeste vidjeli. Bilo je dovoljno svjetla?" "Mesec se digel i dobro sem ga videl." "U koliko ste sati vas dvoje došli ovamo?"

"Odmah za poslom z večeri, mi..." Prekasno uvidjevši da mu se omaklo, mladić skrene pogled u stranu. "Mesec i ni bil baš tak fanj visoko kak mi se čini. Valda još ni bilo skroz mračno. Dani su dugi v kolovozu."

"Došli ste ovamo još za danjeg svjetla, no kad ste otišli, Mjesec je bio izašao", ustvrđi Holmes nimalo se ne obazirući na pokušaj svog svjedoka da si spasi obraz.

"Pa valda. Šteli smo se malo pospovedati."

"Razumijem."

Mladić oštro pogleda Holmesa, spreman da uzjaše svoje dostojanstvo i odjaši na i najmanji trag podsmijeha ili prijekora, no izraz Holmesova lica odavao je samo bezlično iščekivanje.

"Valda je sve skup bilo koje tri, četiri vure", prizna mladić. "Došli smo kak sem rekel, posle posla navečer, a vrnoli smo se po crnom mraku. Osim kaj je Mesec sijal, se razme."

"Gdje se na nebu nalazio Mjesec kad ste pogledali preko zida i vidjeli psa?"

Svjedok je stajao nekoliko dugih trenutaka dok mu se lice grčilo od razmišljanja, a onda je ispružio prst prema jednoj

točki na obzorju. "Tam, više-menje. Bil je den, dva za punja-kom al sejedno je bil jako sjajen, a čela je noć bila baš bistra. Smo se spominjali o zvezdami", prisjeti se on, a zatim ponik-ne glavom žestoko pocrvenjevši.

Pazeći da ne pokažemo da opažamo njegovu nelagodu, zaposlili smo se pentranjem preko klimava zida i prelaskom na put s njegove druge strane. Nismo našli nikakve tragove psećih šapa, ali trideset jardi dalje naišli smo na vrh kamena koji je virio iz ceste i koji je na jednoj strani bio oderan do sirove čistoće nekim oštrim rubom. Holmes opipa ogrebotinu i pogleda seljačkog sina.

"Je li tko prolazio ovuda posljednjih nekoliko mjeseci jašući potkovana konja?"

"To nis siguran. Ne kolko ja znam. Se razme, nemre se prav reći kolki stranci dolaze sim po leti izvana."

"Istina", reče Holmes otresajući dlanove jedan o drugi. "Iako bi bilo lijepo znati da imamo posla s pravim, stvarno potkovanim konjem, a ne sa sablasnom emanacijom. Sablasne su prikaze vraške stvari kad ih treba ščepati za gušu. Ipak, hvala vam na poklonjenom vremenu", doda prije nego što je mladić uspio odgonetnuti njegovu primjedbu, a zatim se ru-kova s njime i dade mu još jedan novčić. No prije no što smo krenuli dalje, dao je mladiću još nešto. "Poslušajte me, mladiću", obrati mu se Holmes u povjerenju. "Ne bih se previše uzrujavao zbog one djevojke. Bolje da ste otkrili kako je nepouzdana sada nego kasnije kad bi vam se pod nogama već motala djeca. Ne, radije si potražite ženu bistre pameti i živa duha. Nikad vam neće biti dosadno." Pljesnuo je mladića snažno po leđima i mirno odšetao, a teško bi bilo reći tko je od nas dvoje ostao smeteniji njegovim riječima, mladić ili ja.

Bilo je već kasno poslijepodne pa iako bismo za još dugih dana kolovoza nekako i mogli stići do Lew Trencharda prije mraka, to zasigurno nikada ne bismo uspjeli po ionako već tmurnom listopadskom danu. Krenuli smo stoga prema najbližem svratištu, za koje je Holmes rekao da se nalazi u za-seoku Two Bridges.

Prošli smo pokraj nemalog broja prehistorijskih naseobina koje sad bijahu spale na puke travom obrasle temelje izvornih koliba kružnoga tlocrta i pregazili tri rječice. Četvrtu nismo pregazili, već smo krenuli nizvodno njezinim obalama, što nas je dovelo do jednog sablasnog područja, do dugog i uskog pojasa prekrivenog kamenim gromadama i zakrčljalim hrastovima koji su u polumraku nadolazeće večeri izgledali kao da se svijaju u mukama.

"Čudno mijе ponovo vidjeti drveće", primijetih više kako bih čula nečiji glas nego od prave potrebe za razgovorom.

"Nestvarno mjesto, zar ne? Wistmanova šuma, tako se zove, stoji ili iskvareni oblik keltskog imena koje znači nešto poput kamene sume uz vodu ili je pak iskvareni oblik sakson-skog naziva za strance, što znači daje ovo bila keltska šuma, što bi pak sa svoje strane potvrdu moglo naći u imenu Velša-ninova šuma koji još koriste neki od ovdašnjih starih ljudi.

Slobodno biraj koji oblik iskvarenosti želiš. Ah," reče dok smo izlazili iz šume, "skoro smo stigli."

Još malo niz rijeku pa pokraj seoskog dvorišta i doista smo uskoro stigli - ali ne prije nego što nam je najnezamis-livija stvar cijeloga toga dana projurila ispred nosa. Zapravo, zamalo nas je zgazila kad smo s puno samopouzdanja ponovo bili zakoračili na crnu površinu makadamske ceste samo zato da bismo zgranuto morali naglo odskočiti unatrag, u sigurnost zida, kad je divlje, crno mehaničko čudovište uz zaglušnu riku naletjelo iza zavoja ravno na nas.

Nakon dva dana provedena među ovcama i uspravnim kamenjem taj podsjetnik na dvadeseto stoljeće doživjeli smo kao priličan šok.

POGLAVLJE ŠESTO

Možda griješim, no čini mi se da kuhanje na vatri od treseta uvelike nadmašuje dosege kuhinje u najboljim londonskim klubovima. No možda se radi i o tome da na vrištini čovjek nauči uživati u mesu na način nezamisliv na kojem drugom mjestu.

"Knjiga o Dartmooru"

Svratiste u Two Bridgesu, s druge strane, kad smo se napokon uspjeli probiti kroz sve opasnosti prelaska ceste pred nama i kad smo prošli ispod natpisa Saracenaova glava, bijaše ponovo bliže ovcama i prehistorijskim kamenim prstenima nego automobilima. Zrak u njem bijaše gust od vonja skuhanog jela i piva, duhana za lulu i bezbrojnih naraštaja tresetnih vatri iz ognjišta te ja smjesta osjetih kako mi se opušta i zadnja stanica u tijelu, sigurna u spoznaji da će sve moje potrebe tu biti dobro zbrinute.

Nasmiješeni dječak hitro je odnio naše zlosretne napr-tnjače na kat, a nasmiješena mlada djevojka ponudila nam je izbor između kasnog popodnevnog čaja i rane večere ili pak čaše nečega u miru dok razmišljamo o izboru između prvih dviju mogućnosti.

Ja pohlepno skočih na ponuđeni čaj, zamolivši samo za kratku odgodu da svratim gore i malo se upristojim. Deset minuta kasnije dotruckah se natrag niza stube i zatekoh Hol-mesa (koji se nekako već bio uspio urediti i bez kupke i bez pribora pri ruci) kako sjedi na udobnom stolcu ispred rasplamsale vatre sa šalicom čaja u jednoj ruci i s ostacima pogačice namazane debelim slojem gustog slatkog vrhnja i džema u drugoj.

"Mislila sam da ne voliš vrhnje i pogačice, Holmes", rekoh blago i ne gubeći ni trenutka zgrabih veću od dviju preostalih pogačica s tanjura i bogato je ukrasih vrhnjem i džemom. Holmes mi natoči čaja i stavi mi vrč s mlijekom nadohvat ruke.

"Vrlo rijetko, a osobito nakon hladna i naporna dana, rado uzmem jednu s devonshireskim vrhnjem."

"Ili dvije."

"Ili dvije", složi se on. "Bi li ti se svidjelo prenoćiti ovdje? Mogu se dogovoriti i da nas se prebaci na Lew Trenchard ako hoćeš, jer je naš postavljeni zadatak na vrištini trenutačno manje-više obavljen. Morao bih se posavjetovati s Goul-dom prije nego što odlučimo o svojim sljedećim koracima." Govoreći tako, on ispruži noge prema vatri, osloni šalicu i tanjurić o kopče na svom prsluku, a kapci mu se napol spuste. Nekako mi se nije činio odveć ornim za skori pokret dalje.

"Ima li potrebe da se vratimo večeras?"

"Ni najmanje. A upravo suprotno od toga," reče on spuštajući glas, "večer u svratištu mogla bi nam ponešto i otkriti."

"Stisnuti domaće pučanstvo dok je pri čaši. Zar nemaš srama, Holmes?"

Kut njegovih usana se tržne i on pusti oči da mu se sklope do kraja. Pojela sam obje pogačice i natočila si ostatak čaja, odbila ponuđene repete kako krute tako i tekuće hrane i ostala sjediti zadovoljno zureći u vatru. Kad sam ispraznila šalicu, zimula sam prema opuštenom liku na susjednom stolcu.

"Holmes, ako ti ta šalica nije prazna, na rubu si da zaradiš vrlo nezgodnu mrlju."

Nije bila prazna pa ju je Holmes iskapio i odložio na pladanj te smo se pridružili snažnijoj okrepi i srčanijem društvu za šankom.

Društvo koje zatekosmo bijaše podosta više od srčana, graničeći s razularenim, te sam idućeg jutra spavala dokasna u krevetu mekom poput oblaka. Ipak, konačno sam se probudila i ostala škiljiti kroz jedno oko prema šalici čaja na stoliću do kreveta. Mogla sam namirisati čaj, mogla sam gotovo okusiti njegovu čistu, oštru vrelinu kako mi skida vatu s jezika, no nekako mi se pokret potreban za prinošenje šalice do usana nije baš previše milio.

"Bože," prostenjaj, a potom, "sjećam li seja to da sam sinoć plesala?"

"Nakratko", reče Holmes negdje s druge strane sobe.

"Bože", rekoh ponovo i oprezno si navukoh pokrivač natrag preko glave.

Nismo krenuli rano toga jutra. Nisam čak ni sigurna je li još uopće bilo jutro kad smo za sobom ostavili Samcenovu glavu. A gotovo da sam željela da sam ondje mogla ostaviti i svoju!

"Ali pila sam samo jabukovaču, Holmes", potužila sam se kad je otprilike milja svježega zraka ležala između nas i svra-tišta.

"Moćna stvar, ta devonshireska jabučnjača." Do tog sam trenu mislila da noć našeg pijančevanja s domorocima na Holmesa nije ostavila nikakve posljedice, no, pogledavši ga sad izbliza, zaključih da se i on kreće s malo više pažnje i opreza no što bi bilo normalno.

"Jesmo li bar izvukli kakve korisne informacije od lokalnog pučanstva?"

"Ne sjećaš se?"

"Holmes."

"Jedan od momaka ispričao mi je zanimljivu priču o bakici svoje žene koja je jedne noći bila sama u kući kad je ostatak obitelji otišao na neku svadbu u Lvdford i koja je čula kako joj pseto grebe po vratima. Bakica je, priznao je dečko, jako gluha, ali opet njezin je pas digao takvu halabuku pokušavajući izaći iz kuće daje privukao i njezinu pozornost."

"Eto ti na neoboriva dokaza", rekoh. Podrugljivost je dobar drug bolnoj glavi.

"Kad si ti naučila svirati na kositrenoj svirali?" upita Holmes nevino. "Taj si svoj dar čuvala dobro skrivenim od mene."

"O, Kriste, nemoj mi reći da sam doista svirala! Da, valjda jesam. Željela sam te time iznenaditi jednoga dana. Mislila sam da bi se to moglo pokazati korisnom vještinom kad se idući put budemo morali maskirati u Cigane ili što slično."

"Doista si me iznenadila i doista se pokazalo korisnim." "Doista? Drago mi je. Kako?"

"Sjećaš li se kovača koji se preobrazio u automehaničara, Jacoba Drewa? S gustom bijelom bradom i crvenim naramenicama?"

"Ovaj, mutno." Nisam ga se sjećala uopće, no mislila sam daje bolje da to ne priznam.

"Prilično si mu se svidjela pa mi je prišao dok sam ja pokušavao ugoditi onu njihovu bijednu ispriku od violine i rekao mi kako mi nismo nimalo poput ostalih ljetnih izletnika, a onda je nastavio pripovijedati o nekima od njihovih buda-

lastijih lakrdija. Između ostalog o jednom paru Londonaca koji su onomad u srpnju bili zanoćali navrh brežuljka Gibbet i vratili se s njega zaklinjući se da su vidjeli kako kroz vrištinu putuje koštana kočija od kostiju muževa lady Hovvard."

"Ma nemoj reći. Pa, nakon što sam upoznala Dartmoor u svim njegovim veselim oblicima, sasvim lako mogu povjerovati i u kočiju lady Hovvard i u bilo koji broj crnih i sablasnih lovaca, zajedno s njihovim psima. A gdje se nalazi taj očaravajuće nazvani brežuljak10?"

"S druge strane Mary Tavvja ako gledamo odavde. Ionako moramo proći blizu njega pa sam mislio da bismo mogli skoknuti pogledati o čemu se radi."

"Zvuči privlačno. Hoćemo li morati provesti noć na njegovu vrhu?"

"Mislim da ne." "Dobro."

Ostatak našeg puta kroz Dartmoor prošao je bez događaja, osim što sam na kraju završila mokra, promrzla, gladna i izmučena teškom glavoboljom. Također sam otkrila i što znači kistvaen - pogrebna jama šlampavo pokrita napuklom i nestabilnom kamenom pločom - i to jednostavnim postupkom upadanja u jednu od njih, a sreli smo i krdo strahovito čupave, dugoroge planinske marve koja je vrlo nalikovala na prehistorijska stvorenja netom uskrnula iz kakve u šaš zarasle močvare. Doduše, ni njima se nije previše svidjelo kako mi izgledamo te su nam kolektivno zamjerali nazočnost ondje. Na sreću, u blizini se nalazio jedan zid. Na žalost, s druge strane zida nalazila se mala blatna kaljuža. Kad smo došli do Mary Tavvja, tek smo s puno napora uspjeli nagovoriti krč-

Gibbet - staroengleski, vješala.

mara da nasпусти unutra, a i onda su nas na ručak otjerali u kuhinju.

Do sredine poslijepodneva oblaci su se bili podigli dovoljno da Holmes zaključio kako bi se isplatilo pogledati i vidjeti čemu je to ono dvoje Londonaca moglo nazočiti pa smo tako otrupkali skliskim obroncima uz brežuljak Gibbet. A on ne bijaše, kako sam ja pretpostavljala i čemu sam se bila nadala, nazvan tako zbog moguće prisposobljene sličnosti kakve kamene formacije na svome vrhu s vješalima, već stoga što su na vrhu toga istaknutoga brežuljka nekoć doista stajala prava vješala koja su se primjenjivala na razbojnice zarobljene na prilično prometnoj cesti u podnožju pa bi njihova tjelesa ostajala visjeti kao upozorenje njihovim ostalim kolegama razbojnicima. U skladu sa svojim imenom bijaše to neveselo mjestance, izbušeno ostacima rudnika u podnožju i sad ne više s vješalima, nego s kamenolomom punim vode zelene od žabokrečine na vrhu.

Pogled s vrha, međutim, ne bijaše nezanimljiv, a pružao se doista miljama uokolo - ili bi se pružao daje dan slučajno bio vedar. Holmes čučne sa zemljovidom koji sada bijaše u posljednjim fazama povratka u stanje pulpe, no svejedno još čitljiv u kvadratima između crta preklapanja. Našao je ravan kamen, poravnao zemljovid prema kraju pred nama i počeo na njemu križati topografske znakove: torove Brat, Doe i Ger koje sam čak i ja vidjela te torove Great Links i Fur za koje je Holmes tvrdio da ih vidi dok je cijeli potez vrištine izranjao pred nama zelen i crvenkastosmeđ iz magle.

Položivši kažiprste na zemljovid, svaki na mjesto gdje je bila viđena sablasna kočija, počeo je uspoređivati zemljovid sa zemljištem ispred nas. Glava mu je poskakivala gore-do-lje, gore-dolje sve dok nisam počela osjećati kako mi se vraća

prijašnja mučnina te se udaljnih razmišljati nad natopljenim kamenolomom.

Vratila sam se kad sam čula kako Holmes ustaje i pokušava smotati zemljovid ponovo na veličinu kojom se dade baratati.

"Išta?"

"Ništa presudno. Ne znamo čak ni u kojem je smjeru kočija išla kad su je vidjeli. Moramo pokušati pronaći ono dvoje."

"Dvoje zalutalih Londonaca na odmoru usred ljeta?" uskliknuh. "I kako misliš da ćemo to uspjeti?"

"Možda su jednu noć i bili proveli drhtureći od straha ovdje gore, ali možeš biti sigurna da iduće noći nisu željeli ponoviti taj doživljaj. Morali su se okrenuti prema najbližoj kuhinji i vrućoj kupki, a kad su ih pronašli, morali su se prijaviti."

Holmes je imao strahovit dar da zvuči siguran u sebe i to obično i na najmanji tračak dokaza. Duboko sam udahnula i polako ispustila zrak iz pluća i baš kad zaustih da pristanem na temeljit obilazak svih obližnjih krčmi, gostionica, svratiš-ta, seljačkih kuća i koliba, on me zaustavi.

"Ipak, to nije posao za večeras, a vjerojatno nije ni najdjelotvorniji raspored snaga kad bismo se toga primili nas dvoje. Gould nam može staviti na raspolaganje četnu seoske straže, ljudi koji poznaju teren."

S beskrajnim olakšanjem zabacih si ponovo tešku napr-tnjaču na ramena, privezah čvršće opuštene uzice na čizmama ne bih li si zaštitila prste za spuštanja nizbrdo te laka srca i bezbrižno stadoh za svojim mužem silaziti s Brežuljka za vješanje.

POGLAVLJE SEDMO

Predvečer zapanjen spazih kako mi se približava najneobičnija pojava - Čovjek blatna, otrcana i očajna izgleda koji jedva bijaše u stanju i puzati.

"Knjiga o Dartmooru"

Mrak nas je sustigao na cesti na putu natrag prema Lew Trenchardu i dok sam posrtala za Holmesovim tragom jedva svjesna raslinja i ljudi i bogata vonja stajškoga gnoja i trave i truloga lišća oko sebe, razmišljala sam kako sam već i prije znala biti mokra, blatna i iscrpljena - obično u Holmesovu društvu - a nakon dvije godine braka s tim muškarcem uspjela sam to prihvatiti kao redovito stanje stvari. Ipak, bilo bi mi lakše samo daje i on iz naših pothvata izlazio s istim rezultatima, no Holmes je oduvijek imao nevjerojatnu sposobnost da izbjegne svako moguće prljanje. Da uzmemo dvije lokve potpuno identične na površini, Holmes bi neizbježno odabrao onu plitku, s uredno pošljunčanim dnom, dok bih ja jednako tako neizbježno ugazila u onu drugu i propala u mulj do iznad gležnja. Ili, kad bismo se morali baciti preko zida bježeći pred rogatom škotskom marvom, on bi sletio na zelenu ledinu, a ja u gnjecavo blato.

I tako smo se približili lewskoj kuriji, ja šepajući i šljapka-jući u natopljenim čizmama dok je kraj mene koracao moj partner i muž, a jedini trag neurednosti na njemu nakon tri dana pentranja po vrištini bijaše jednodnevni laki trag čekinja na vilici i plimna crta blata oko donje polovice na njegovim inače besprijekorno čistim čizmama. Izgledao je zapravo.. kao da se vraća iz laganog jednodnevnog lova; ja sam pak izgledala kao da sam cijeli dan provela loveći krdo odbjeglih svinja kroz močvaru.

Vonj dima od vatre ložene drvima pojačao se kad smo izbili na prilazni put lew-trenchardskoj kuriji; ugledah kako se kroz prozore razlijeva svjetlo pretvarajući taj hladni mauzolej u gotovo toplo i privlačno mjesto. S obzirom na ovaj kasni sat, zapravo, činilo se da kuća upravo plamti od svjetla. Lijepo od Baring-Goulda da se potrudio, pomislih, svjesna slabašnog osjećaja topline prema tom čovjeku. A kad smo se već našli na trijemu i kad su do mene doprli glasovi iznutra, uvidjela sam svoju pogrešku, no onda je već bilo prekasno da se okrenem i zbrišem na ulaz za služinčad.

Vrata nam je ponovo otvorio sam naš domaćin. Ovoga je puta iza njega, navirujući se iza visoka svećenikova ramena, stajao drugi muškarac, čovjek široka, preplanula lica s gustom prosjedom kosom, jako namazanom pomadom. Njegove vr-ludave smeđe oči trepnu kad me je ugledao, a njihov izraz prijeđe iz početno zapanjenog u pristojan, iako nedovoljno skriveno podsmješljiv.

"Gospođice Russell," progovori naš domaćin, "izgledate pomalo zgužvano. Hoću li zamoliti gospođu Elliott...?"

"Hvala ne treba", rekoh podbodena na otresitost podrug-ljivošću u njegovu glasu koja se podudarala s onom u stran-čevim očima. "Pohabanost je uglavnom izvanjska."

Spustih se na klupu i stadoh potezati uzice na čizmama, žarko moleći u sebi da mi se ne zauzlaju. Ostadoh pošteđena tog malog i posljednjeg poniženja kad su se glatko odvezale dopuštajući mi da odvalim čizme s nogu. Namoklo stanje svojih čarapa trebala bih jednostavno zanemariti, zajedno s ostatkom svog izgleda. Pravi se da upravo dolaziš od frizera, Russellova, zapovjedih si odlučno. Zamisli da si stigla u kuću siromašnog rođaka čije si sramotno ponašanje došla ukoriti. Glavu gore i ne daj ni pišljiva boba za njih.

Kad sam sa sebe zgulila i kaput i šešir te ih odložila do promočenih rukavica na klupi, okrenuh se prema vratima, podigoh bradu uvis i pružih ruku.

"Dobra večer, gospodine Baring-Gould. Nadam se da ste vi dobro?"

"Što? Ah, da. Da, hvala na pitanju." Povukao se u hodnik kako bih ja mogla ući. Nakon nekoliko trenutaka i zahvaljujući mom odlučnom stavu i snažnom, besprijekornom naglasku fina odgoja kojim sam sasvim iznenada progovorila, Baring-Gould se oporavio te se odmaknuo još korak unatrag i kimnuo prema muškarcu koji mu je sada stajao kraj ramena, a ne više iza njega.

"Gospođice Russell, ovo je moj prijatelj i susjed, gospodin Richard Ketteridge. Richarde, gospođica Mary Russell. I njezin suprug, gospodin Sherlock Holmes."

Topla strančeva ruka čvrsto je stisla moj promrznuti dlan. Ta ruka bijaše široka i muževna kao i on cijeli, u potpunu skladu s njegovom gotovo crnomanjastom puti i blijedim tragovima starih ožiljaka na licu, ali je oštro odudarala od njegova vrhunski skrojena večernjeg odijela. Na desnoj je ruci nosio široki obruč od intenzivno tamno-narančastog zlata s umetnutim malim dijamantom. Oči mu bijahu tamne, nos širok, a na malom prstu lijeve ruke nedostajao mu je vršak. Dok me je pozdravljao, smijeh nije izbljedio iz njegovih očiju. Ako išta, još se i pojačao, čak i kad se okrenuo prema mojem uredno odjevenom i čistom mužu i rukovao se s njime.

"Večer, lijepo da smo se upoznali. Bilo mi je drago čuti da su kod velečasnog odsjeli prijatelji; morao bi to činiti češ-

će, osobito sad kad mu se obitelj razišla. Bio sam na večeri dolje kod nekih prijatelja pa malo svratih da vidim kako je."

Govor mu bijaše jednako krepak kao i stisak ruke. Također je odzvanjao snažnim američkim naglaskom, poprilično sličnim onome kojim je govorio moj u Kaliforniji rođeni otac i koji je također ležao u podlozi moje vlastite engleske intonacije (napola poprimitljene, napola naslijeđene od moje u Londonu rođene majke).

Baring-Gould zatvori vrata za Holmesom i pusti nas unutra na toplo. Vatra u salonu plamsala je od cjepanica naslaganih visoko pod izrezbarenu lisicu i pse i grijala pozadine još dvojice stranaca. Jedan od njih bijaše sitan, vitak i ne puno stariji od mene, odjeven također u večernje odijelo, a imao je glatku i sjajnu plavu kosu i urednu bradicu oko stisnutih usta i prilično stroge oči. Čovjek pokraj njega nosio je svećenički ovratnik, jako dlakavi kaputić od tvida i izraz živahne, dobroćudne druželjubivosti. Iznenadilo me je kad ga Baring-Gould predstavi kao svog kapelana, Gilberta Arun-della - činio mi se to nadasve neobično spareni dvojac. Pokazalo se da je svjetlokosi mlađi muškarac, koji je bio puno tiši i povučeniji od Ketteridgea i čiji večernji sako bijaše slabije izrade, tajnik tog Amerikanca. Zvao se David Scheiman, a onih nekoliko riječi koje je izgovorio bijahu također američkoga naglaska, premda više s američkoga istoka, i sa zamjetnim tragovima engleskog i njemačkog u njegovim djetinjim korijenima. Dlan mu bijaše vlažan, a stisak kratak i morao se je prisiliti kako bi pogledao Holmesu u oči (što i nije bila neuobičajena reakcija jer bi tako postupali čak i najnedužniji

pojedinci u prvom susretu s Holmesom, kao da strepe da će im on moći zaviriti u duše, otkriti njihove najskrovitije misli i sve što im je običaj činiti kad ih nitko ne gleda).

Ketteridge priđe ormariću i ponudi nas pićem. Holmes prihvati s riječima da će prvo samo skoknuti gore da se preo-buje u cipele, noja se nasmiješih i čedno odbih te se povukoh sa svim dostojanstvom koje sam mogla skupiti. Dok sam odlazila, razgovor kraj kamina vratio se prijašnjoj temi; činilo se da ima veze s kriketom.

Holmes me nije dostigao prije nego što sam se našla u kupaonici s toplom slavinom otvorenom do kraja.

"Doći ćeš natrag dolje?" upita on, iako je to zazvučalo više kao zapovijed nego kao pitanje.

"Holmes, radije bih umrla od gladi."

Učinio mi se iskreno zbunjen, no nisam mogla odgonetnuti je li to bilo stoga što mu je bio promakao blagi podsmijeh one dvojice muškaraca ili što nije shvaćao zašto bi mi to smetalo. Možda je čak s nekog razloga i glumio nerazumijevanje, no zaključih da to i nije važno, da bi u svakom slučaju moj odgovor ostao isti.

"Dobro se zabavi, Holmes, a ja ću se zavaliti u kadu." Izgurala sam ga iz kupaonice i zatvorila vrata.

Puno vremena kasnije, u toplini i polusnu postadoh svjesna nekih zvukova s njihove druge strane. Podigoh uha potpuno izvan vode i osluhnuh. "Holmes?"

"Oprostite, gospa", progovori mladi ženski glas. "Gospođa Elliott je rekla da bi vam pasala zdjela juhe. Da ju ostavim pod poklopcem da se ne ohladi?"

"To bi bilo lijepo", rekoh. "Hvala. I molim zahvalite gospođi Elliott u moje ime."

"Budem, gospa." Začuh tiho zveckanje pladnja koji se spuštao, a potom se vrata moje spavaće sobe ponovo zatvore.

Nakon posljednjeg ispiranja pod toplim mlazom vode kako bih se oslobodila i posljednjih ostataka blata koje mi se

zaglavilo u koži, u kosi i pod noktima, zamotah kosu u ručnik, a tijelo u ogrtač te pođoh istražiti pladanj. Juha je još bila topla i beskrajno bolja od one gotovo užegle, kašaste mase koja nam je bila poslužena prve večeri. Također je bilo svježije pečenih zemljica, velika ploška mrvičasta narančastog sira cheddara, kriška pite od limuna i jedna jabuka. I sve sam to u slast smazala.

Kosa mi je već bila gotovo suha kad se napokon pojavio Holmes. Bio se potrudio da preodjene i više od svojih blatnih čizama te je sad izgledao vrlo privlačan, visok i vitak u svom kao ugljen crnom odijelu i snježnobijelim prsima košulje. Jedno je dovelo do drugoga te, kao što to i jest običaj u braku, nismo našli za shodno porazgovarati o Ketteridgeu sve dok nam sobarica sljedećeg jutra nije donijela čaj.

Namjestih se udobnije na podmetnute jastuke, a Holmes se u svom kućnom ogrtaču nasadi na sjedalo ispod prozora s vitkim kamenim stupom po sredini.

"Reci mi, Holmes, tko je Richard Ketteridge i što taj kali-fornijski mulat s ožiljcima od ozeblina na licu i prstima radi u Lew Trenchardu u Devonshireu?"

"Zanimljivo staro momče, zar ne?" odvrati on. "Gould se često viđa s njim." Zaškiljih prema blijedom jutarnjem svjetlu, premjestih šalicu s čajem sa svog trbuha na ormarić pokraj kreveta gdje pronađoh naočale koje natakoh na nos, podigoh se uspravnije na jastucima i pogledah Holmesa.

"Bi li mi to malo pojasnio?"

"Ne", odgovori on proučavajući užareni vršak cigarete koju je držao među prstima. "Mislim da ne bih. Radije bih dobio tvoj prvi nepristran i neuvjetovan dojam nakon što se propisno upoznaš s njime. Što će biti večeras", doda on. "Pozvani smo na večeru k njemu."

"Večeru!? Holmes, ja nemam haljinu primjerenu službenim večerama!"

"Jasno da nemaš."

"Ti idi sam. Lijepo se zabavi s ostalom gospodom uz cigare."

"Rekao sam mu da nismo opremljeni za službene večere, a on se požurio uvjeriti me da smoking nije neophodan. Jednostavna će haljina sasvim odgovarati. Haljinu si ponijela, žarne?"

"Kao i cipele koje pristaju uz nju." Bijaše to k tome i vrlo lijepa haljina i, ako se ne spotaknem izlazeći kroz vrata i ne zaronim na nos, neću se osramotiti noseći je. Tako mu po-pustih. Bila sam i više nego radoznala o gospodinu Richardu Ketteridgeu, čak i bez Holmesova zagonetna odbijanja da sa mnom razgovara o njemu. Čovjek s brazgotinama od ozeblina na koži i žuljevitim rukama jednog fizičkog radnika u odjeći kicoša iz West Enda koji se razmetao svojom tijesnom prisnošću s mušičavim i zajedljivim vlastelinom Lew Tren-charda nudeći piće njegovim gostima ne bijaše nimalo jednostavan tip.

Prvi na redu bijaše, međutim, doručak dobre gospođe El-liott. Ponijela sam sa sobom pero i papir i, kad smo sjeli za stol, zapisala datume koje smo skupili do tog trena:

utorak, 25. ili srijeda, 26. srpnja - Johnnv Trelawny vidio kočiju, psa

petak, 27. srpnja - Londonci na brežuljku Gibbet vidjeli kočiju

petak, 24. kolovoza - zaljubljeni par vidio kočiju, psa

subota, 15. rujna - Josiah Gorton posljednji put viđen u sjeverozapadnom kvadrantu

ponedjeljak, 17. rujna - Gorton pronađen na jugoistoku.

Dodah papir Holmesu koji ga pogleda, uzme moje pero i nadopiše:

ponedjeljak, 20. kolovoza - tanjur pao s police nedjelja, 26. kolovoza - bakica čula psa.

"Holmes!" rekoh pomalo povrijeđeno. "Ne moraš mi se rugati."

"Ne rugam se tvome kalendaru, Russellova", pobunio se. "Samo nadopisujem u nj."

Činio se iskren, ali ja se nisam mogla dosjetiti što bi razbijeni tanjur ili osamljena bakica koja je čula galamu u noći mogli imati s kočijom lady Howard. Ipak, umjesto da se posvađam oko toga, pustila sam neka ostane kako jest.

"Govori li ti išta taj popis?" upita Holmes neusiljeno po-sežući za kavom.

"Mjesec je bio pun oko 26. srpnja i 27. kolovoza", rekoh, "i to bi moglo objasniti zašto su kočiju mogli vidjeti baš tada."

"Ili pak zašto je kočija izlazila kako bi uopće mogla biti viđena."

"Upravo tako. To, međutim, ne objašnjava vrijeme smrti Josiaha Gortona, koje je bilo punih osam do deset dana prije punoga mjeseca u rujnu."

"Ne objašnjava ni razbijeni tanjur."

Već mi je bilo dosta tog razbijenog tanjura pa zaključili da ga Holmes spominje samo zato da bi me uzrujao. Bijah stoga zahvalna što je gospođa Elliott izabrala upravo taj trenutak da nam donese doručak.

Nakon što smo završili s jelom, Holmes se dogovorio s gospođom Elliott da se četa seoskih stražara razmili po krčmama, gostionicama, svratištima, konacima i seljačkim kućama Mary Tavvja u potrazi za dvoje Londonaca koji bijahu vidjeli sablasnu kočiju. Zatim je on proveo dan zatvoren s Baring-Gouldom raspravljajući o našem boravku na vrištini. I ja sam također provela dan s tim čovjekom, iako ne dijeleći njegovu fizičku nazočnost. Bijah naime otkrila tajno skroviš-te njegovih knjiga te se udobno smjestih s hrpom njih pokraj svoje stolice. Bijaše to neobičan doživljaj. Čudnovat, uistinu. Morala sam priznati da čovjek uistinu bijaše sjajan, no kod "genija" sam ipak povukla granicu. O svemu je on imao mišljenje - o europskim nastambama u stijenama, o devonshireskim narodnim pjesmama, o komparativnoj mitologiji, graditeljstvu, engleskim svecima, vukodlacima, arheologiji, filozofiji, antropologiji, teologiji - a posjedovao je i popriličnu dozu nestrpljenja prema onima koji se s njim nisu slagali. Onakva širina i raspon područja kojima se bavio neizbježno je, međutim, morala značiti i nedostatak dubine s kojim se je još kako-tako mogao izvući u romanima ili u knjizi o vampirima, no koji je istovremeno činio, na primjer, njegova djela iz teologije prilično beskorisnima. Teologija, na kraju krajeva, bijaše moje područje i najviše što mogah

kazati u korist Baring-Goulda i njegovih zaključaka (poput, na primjer, onoga da se kršćanstvo dokazuje ispravnim samom činjenicom da djeluje) bijaše da se taj čovjek pokazao amaterom zanesenjakom koji je mogao dati pravi doprinos svijetu učenosti i znanja samo daje posjedovao malo fokusiraniji osjećaj discipline. Unatoč svemu, život je snažno pulsirao čak i u njegovim najteže razumljivim, višesmislenijim tomovima, prštao od životnosti i energije koju je bilo teško predvidjeti. Njegovo povremeno vraćanje na Devon i osobito Dartmoor, pjevalo je životom i veseljem te je, iako njegove riječi zvučahu ponekad pompozno i često pokroviteljski, strast koju je taj čovjek osjećao prema tome kraju nadoknađivala je sve to.

Njegovi romani bijahu nepodnošljivo melodramatični, no zanimljivi. Činilo se da kroz njegove priče struji duboka žila okrutnosti, gotovo brutalnosti, izrazita odsutnost nježnosti i / suosjećanja prema likovima, osobito onima koji su živjeli u siromaštvu, a koja se činila neobična u čovjeka posvećena služanju Bogu. Povrh svega bilo je tu i zanimanje za divlje, gotovo poganske osjećaje koje bijaše doista čudno za tog inače mirnog i odgovornog vlastelina. Počeh polako shvaćati njegovu opčinjenost vrištinom, ali i pitati se odakle ono njegovo bezobzirno neuvažavanje vlastite djece one prve večeri kad ih je opisao jednostavno kao raštrkanu.

Bijah u posljednjim grčevima bjesomučna petparačkog djela zvanog "Mahalah" kad u sobu uđe Holmes. Nešto je rekao; ja sam samo promrmljala nešto u odgovor i okrenula stranicu i, za minutu, i drugu.

Deset minuta kasnije završila sam knjigu i zavalila se u stolici, ispunjena podjednako osjećajem ogorčenosti i osjećajem romantične tragedije koju je Baring-Gould i namjeravao izazvati. Pogledah Holmesa, a onda ga pogledah malo bolje.

"Zašto se presvlačiš, Holmes?"

On podigne pogled sa svog zadatka provlačenja jedne zlatne kopče kroz rupicu na rukavu.

"Večera, Russellova. Kod Richarda Ketteridgea? Pa rekao sam ti."

"Oh, Bože!" Bacih se prema ormaru i iščupah iz njega haljinu. "Koliko vremena imam?"

"Auto je već ovdje. S pet minuta bit ćemo samo otmjeno zakašnjeli gosti."

Zbacila sam odjeću sa sebe na pod i navukla haljinu preko glave, uspjela navući svilene čarape a da mi nije otišla nijedna očica te se okrenula prema ogledalu ne bih li nekako upokorila kosu u neku vrstu frizure. "Još pada kiša?" "Pada."

"Moram imati kišobran. Idi i potraži mi ga. Molim te." Kao i uvijek kad mi se žurilo, kosa mi je ispala naherena na jednu stranu pa sam je morala raspustiti i ponovo počešljati. Ipak, na kraju sam ispala sasvim pristojno za nastup u javnosti. Dohvatih tanki vuneni šal i požurih dolje.

Baring-Gould je prolazio kroz predvorje u prizemlju te mi zaželio ugodnu večer a da me nije, kako mi se činilo, uopće vidio. Holmes je stajao na trijemu i čim je čuo kako dolazim, spustio se na prilazni puteljak, otvorio nad našim glavama golemi, zeleni kišobran i otpratio me onih nekoliko koraka do sjajnog i blistavog velikog Ketteridgeova automobila koji nas je čekao. Vozač u livreji stajao je na korak ispred Holmesa držeći vrata. Uđoh u auto, a Holmes za mnom. Vozač prisvoji naš kišobran, zatvori ga, uzme ga sa sobom na prednje sjedalo i poveze nas iz lew-trenchardske kurije.

POGLAVLJE OSMO

Sa svakom željom za unapređenjem dobrobiti i oslobođenjem od podčinjenosti radničke klase, sa žaljenjem moram ustanoviti - što se približava -da stara vlastela izumire ili, bolje rečeno; da tu vlastelu istiskuju novopečeni bogataši.

"Rane uspomene"

Kad smo se stali probijati krivudavim, uskim, duboko urezanim puteljcima što su vodili gore prema samoj vrištini, pos-tadoh svjesna nečeg neobičnog u držanju muškarca koji je sjedio do mene. Svjetlo vani polako se gasilo, no u automobilu još bijaše dovoljno jasno da sam ga mogla pažljivije proučiti. Sjedio je zavaljen na udobnu sjedalu, s rukama prekriženim na prsima i s kiselim izrazom koji sam mu već toliko puta prije znala vidjeti na licu.

"Holmes, o čemu se radi?"

"O čemu se radi s čime, Russellova?" upita on razdražljivo, ne skidajući pogled s kamenih zidova okrunjenih živicama koji su prolazili pokraj nas. "Volio bih da se suzdržiš od postavljanja pitanja koja ne sadrže gramatičke antecedente."

"Prethodna je rečenica nepotrebna ako su obje strane svjesne teme o kojoj se raspravlja, a ti jako dobro znaš o čemu govorim. Govor tvoga tijela definitivno vrišti od neraspoloženja, no kako ovaj večerašnji društveni događaj nije bio moja zamisao, ne mogu pretpostaviti da zamjeraš meni da sam te nagovorila. Nabrušen si zbog nečega. O čemu se radi?"

"Ne smijem li svoje vlastite misli zadržati za sebe a da me se ne podvrgne analizi govora moga tijela?"

"Ne. Ako se takvim mislima kaniš baviti u mojoj blizini, ne smiješ. Ako si želio svoj mir, Holmes, nisi se trebao oženiti mnome."

Pjeneći se skrenuo je oči s ograničena pogleda kroz prozor auta i izazovno se zagledao u mene i prošlo je nekoliko dugih trenutaka prije nego što je njegov zdrav razum ponovo prevladao. Ruke mu se otpletu i spuste u krilo i on mi se više od svega učini smetenim. Progovori zatim stišanim glasom, iako je staklo između nas i vozača bilo debelo, a zavijanje motora na usponu glasno.

"Tek sam večeras doznao daje Ketteridgeova kuća zapravo zamak Baskerville", reče.

Odmah mi je bilo jasno čega se je to užasavao. Ne slučaja, kao što sam se ja bila prestrašila, koji je poprimio katastrofalno loš zaokret, već one vrste pretjerane, neukusne hvale koje se iz dna duše gnušao. Holmes nije imao baš ništa protiv pljeska za one svoje postupke za koje je i sam smatrao da to zavređuju, no prezirao je onu popularnu slavu i razglašenosť u koju su se izrodile sve Watsonove priče.

"Holmes, pa prošlo je - koliko ono? Dvadeset godina otkad je ta priča bila objavljena. Svakako..."

"Ketteridgeov je tajnik jučer recitirao cijele odlomke iz nje, na veliko zadovoljstvo svoga gospodara. A Gould se spanđao s njima, vrag ga odnio."

"Možemo se okrenuti i vratiti u Lew Trenchard", predlo-žih. "Može mi pozliti ako hoćeš."

Jedna od neočekivanih bračnih pogodnosti, kako sam otkrila, bijaše i ta da je brak nudio pogodno žrtveno janje na koje se mogla svaljivati krivnja javnosti.

"Velikodušno od tebe da si to ponudila, Russellova, ali ne. Pokora je dobra za dušu, bar tako kažu. Iako moram priznati da sam to znao jučer, možda bih odbio ovaj poziv. Stojte možda i razlog zašto mi se ni Ketteridge ni Gould nisu to potrudili spomenuti."

"Pa, zadržat ću u pričuvi pravo na ženske slabosti ako prisjećanja postanu previše mučna."

"Hvala."

"Nema na čemu. Kako je Ketteridge postao vlasnik zamka Baskerville? Ako nasljedstvom, zašto nije preuzeo i ime?"

"Kupio gaje - svu nekretninu, pokretninu, zajedno s obiteljskim portretima. Prije dvije godine, prema Gouldu, baš je završavao svoj put oko svijeta kad je, putujući Engleskom, slučajno čuo o tom imanju od jednog svog poznanika u nekom lovačkom društvu za jednog vikenda u Škotskoj. Priča mu se svidjela, došao je pogledati imanje i završio tako da ga je kupio od posljednjeg preživjelog člana obitelji Baskerville, od kćeri sir Henryja, koju sam i ja upoznao."

"Sir Henry nije imao sinova?"

"Imao je dva. Oba su poginula u ratu, jedan na Sommei, drugi negdje na Sredozemlju, vjerojatno u napadu njemačke podmornice. Sir Henry je umro prije rata, a njegova udovica u epidemiji upale pluća 1919. Uza sve izdatke zbog svih tih smrti, kći, kojoj su bile samo dvadeset dvije ili tri godine i koja k tome još bijaše i neudana, nije imala dovoljno sredstava za održavanje zamka. To je jedan od onih ogromnih bunara bez dna, zlata pohlepna močvara u kojoj podjednako bez traga nestaju i funte i peniji. Kao što i sama možeš vidjeti", reče Holmes ispruživši jedan svoj dugi prst prema točki koju ihikL

Tlo pod našim kotačima bijaše se uspelo kroz pošumljene rubove na vanjskim padinama vrištine među sićušna polja i ograđene pašnjake koji su obrublivali samu vrištinu. Nastavilo se penjati sve dok niske i priproste kolibice nisu ostale za nama, ostavljajući oko nas samo otužnu, kamenim gromađa-ma posutu unutrašnjost vrištine. Neočekivano, uleknina jalova tla nestade da bi urodila drvećem. Nakratko ugledah nešto nalik na par mršavih tornjeva iznad krošanja, a zatim uronismo pod drveće.

Vratareva kućica pokazivala je tragove nedavnog uređenja jer, iako rubovi stupova koji su nosili vratnice bijahu glatki i obezličeni od protoka godina, sam kamen sjajio se svježe izriban, a brižljivo izrađeni čipkasti ukrasi na željeznim vratima svjetlucali su od novog, crnog premaza. Sama kućica bijaše prilično nova i vrlo uredna i očito u zakupu ljudi koji su na kuću bili ponosni dovoljno da bijele zastore na prozorima uš-krobe do hrskavosti. Kad smo prolazili kroz dveri, pogledala sam bezoblične kamene predmete navrh stupova s obje strane ulaza. Meni se učinilo da nalikuju na divovske krumpire; Holmes reče da su to veprove glave obitelji Baskerville.

S druge strane dveri pružala se aleja od starih stabala koja su većinu svog lišća već bila odbacila na prilazni put. Unatoč tome, grane što su se dodirivale iznad naših glava bijahu dovoljno guste da zapriječe prolaz posljednjim zrakama sumrač-noga svjetla te se činilo da se vozimo kroz dugačak, crn tunel osvijetljen odozdo snažnim prednjim svjetlima automobila. Posađen uz rub puta u pravilnim razmacima bijaše i niz stupova za rasvjetu, no stajao je neupaljen, vidljiv samo u našim farovima.

Tada, dvadeset stopa prije kraja tunela, prednje staklo auta plane u blještavilu svjetla i zaslijepi nas kao da nam je netko uperio snažan reflektor ravno u lice. Vozač uspori i podiže jednu ruku da si zakrije oči te oprezno izronismo iz aleje drveća. Prilazni put prođe između travnjaka obrubljenih cvjetnim gredicama i ja se nadoh zagledana prema kući čupavoj od bršljana čije srednje krilo bijaše nadvišeno dvama tornjevima što sam ih bila na tren ugledala kad smo prilazili. Dojmljivi izdaleka, sad su se činili stiješnjeni i preblizu, izbačeni iz ravnoteže sa svojom izvornom zgradom dodatkom dvaju novijih krila. Jedna golema svjetlosna instalacija visjela je sa zida nad trijemom natapajući donji dio kuće bijelo-plavim sjajem. Gornji dijelovi, zaklonjeni od reflektora, povlačili su se u tamu, osim ondje gdje bijahu osvijetljeni kvadratima prozora s okomitim kamenim stupom u sredini iza čijih je zastora gorjelo svjetlo.

"No", promrmlja Holmes za sebe, "vidim da sije sir Henry ipak postavio svojih tisuću svjećica Swana i Edisona."

"Dvije ili tri manje žarulje mogle su obaviti isti posao manje dramatično."

"Njegova nakana bijaše da rastjera sumornost kuće."

"I uspio je", rekoh, iako nisam mogla ne zamijetiti da se ondje gdje svjetlo nije dopiralo tama činila još gušćom nego u neosvijetljenom drvoredu.

Kad smo izronili iz drvoredu, Richard Ketteridge je već stajao na otvorenim vratima na trijemu. Sišao je na stazu da nas pozdravi i njegova se ruka našla na mojim vratima otvarajući ih. Namjestih dražestan smiješak na usne i dopustih mu da mi ponudi ruku za izlazak iz automobila. Srećom, nisam se spotakla i pala mu pred noge, a kako se kiša za taj tren bila smanjila do neke vrste kapljuće magle, odmahnuh vozaču da mi ne treba ni kišobran. Ketteridge je progovorio istog trena kad su se moja vrata odškrinula, a njegov se ushićen američki govor razlije po nama dok se klanjao nad moju ruku i stiskao Holmesovu, cijelo nas vrijeme vukući prema ulazu.

"Pa tako mi svega, kako velika čast, kako velika čast! A malo sam znao kad sam kupovao ovu kućicu da ću jednoga dana moći u njoj poželjeti dobrodošlicu čovjeku koji ju je spasio od lupeža prije toliko puno godina. Naravno," okrene se on k meni u povjerenju, "bio je to zapravo jedan od razloga zašto sam uopće i kupio ovo imanje, ta vraški dobra priča o Psu. Kao da kupujem dio engleske povijesti, i to povrh svega vraški uzbudljiv dio! No uđite, uđite", ponuka nas on jer bijasmo dospjeli do pred vrata. "Vidjet ćete da se malo toga promijenilo u starom zdanju", reče on Holmesu i pobrza naprijed te žustro odgurne vrata koja su vodila u glavnu dvoranu, pritom gotovo oborivši sobara koji je stajao s druge strane. "Oprosti, Tuptree, nisam te vidio tamo prijeko. Uđite, gospođo Holmes, gospodine Holmes, ugrijte se kraj vatre. Kojim vas pićem mogu ponuditi?"

Zaključih da je sobar morao raditi u Ketteridgeovu kućanstvu već dulje vrijeme jer ne samo da se pomirio s prerev-nom spremnošću svoga gospodara da se svojeručnim otvaranjem vrata odrekne njegovih usluga, već štoviše nije čak ni trepnuo kad mu se poslodavac ispričao. A možda je, ispravih postavljenu dijagnozu, jednostavno već prije radio za Amerikance.

Vatra u središnjoj dvorani poletno je plamsala dobro na-ložena i obilno podlagana u masivnom, starinskom kaminu zaštićenom s nekoliko jardi niske ograde. Nasadih si pozadinu na podstavljenu kožnu presvlaku uživajući u toplini i puc-ketanju vatre iza sebe dok su Holmes i naš domaćin razmjenjivali bezazlene fraze pozdrava. Nakon nekoliko trenutaka priđe nam Tuptree s pićem na sjajno ulaštenom pladnju, a ja se tad uklonih s ograde ispred kamina i spustih u duboki naslonjač od kestenjaste kože pijuckajući seri i sa zanimanjem razgledavajući prostoriju.

Strast sir Henrvja prema žaruljama dala si je oduška i u unutrašnjosti njegova predvorja, stoje urodilo činjenicom da sam se sad našla sjedeći u najbolje osvijetljenoj elizabetin-skoj građevini izvan filmskog studija. Izazvalo je to nevjerojatan i začudan dojam, osobito stoga što električno svjetlo nisam vidjela još otkad sam otišla iz Oxforda. Svaka neravnina i pukotina na ogradi galerije na katu jasno se vidjela; vidjela sam malu zakrpu na sagu na stubama te čak i slabašnu izmaglicu prašine na gornjim rubovima okvira za slike. Bijaše to u velikoj suprotnosti s ovim prostorom i ponešto uznemirava-juće jer one visoke, od vremena pocrnjele krovne grede zasigurno nikada nisu trebale biti izložene pogledu u tako sirovim i bolnim pojedinostima, niti su pukotine i nabori na visokim i uskim oslikanim prozorima ikada trebali biti viđeni s tako silnom jasnoćom, jasnoćom kakvu ne bi dobivale ni za najjačeg sunca. U tom intenzivnom osvjetljenju hrastove su ploče svjetlucale mutnim sjajem, a svaka ma i najmanja pojedinost grbova obješenih na zidove oštro se isticala. U cjelini to ne bijaše odveć dobro sparena kombinacija jer, unatoč toplim bojama prostorije i njezinu skupocjenu, gotovo pretrpanom izgledu, oština svjetla činila je predvorje neugodno blještavim i novim i ne baš uspješnom kopijom starog zdanja.

Prekasno opazih da me dvojica muškaraca gledaju s iščekivanjem.

"Oprostite?" rekoh.

"Samo sam pitao kako vam se sviđa", odvrati Ketteridge.

"Zapravo, pitala sam se kako pobogu napajate sve te svjetiljke."

"Iz generatora i akumulatora", spremno odgovori Ketteridge. "Ugradio ih je sir Henry. I čestito je to obavio. Mogu imati upaljena sva svjetla u kući punih šest sati prije nego što se akumulatori počnu prazniti. Naravno, kad nisu pokvareni - baš očekujem čovjeka iz Londona da provjeri što nije u redu sa svjetlima u drvoredu. Ne rade već danima."

"Muke održavanja domaćinstva", promrmljaj suosjećajno.

Postrance me je pogledao, otvorio usta, predomislio se te srknuo gutljaj svog pića (koje nije bilo seri, već po izgledu viski blago razrijeđen vodom) prije nego što se okrenuo opet prema Holmesu.

"Onda, što vas dovodi u Dartmoor ovaj put, gospodine Holmes? Ne opet Pas, nadam se?"

"Na odmoru sam, gospodine Ketteridge", odvrati Holmes spokojnim glasom. "Tek u posjetu starome prijatelju." I on tada također podigne svoju čašu i pristojno se nasmiješi Amerikancu.

"Baring-Gouldu, da. Jeste li se upoznali s njim tijekom slučaja Baskerville? Tada je već bio ovdje, zar ne?"

"Da, bio je ovdje, ali ne, upoznao sam se s njim prije toga."

Ketteridge se pokoleba; jasno sam vidjela kako nevoljko uzmiče pred tom Holmesovom neodređenom naznakom da bi bilo kakvo daljnje ispitivanje u tom smjeru bilo smatrano prostim. Tako je prešao na drugu temu.

"Vjerujem da imamo zajedničku prijateljicu, gospodine Holmes."

) "Oh?" Bio je vrlo pristojan. Nije čak podigao ni obrvu.

"Lady Blvthe-Patton. Prije nekoliko godina obavili ste za nju jedan mali poslić. Sreo sam pukovnika u svom klubu pa

I Ui—

su me pozvali u svoju ladanjsku kuću preko vikenda. Krasni ljudi. Toliko je toga imala reći o vama!"

Samo je Amerikanac, razmišljala sam, zapravo bio sposoban sklopiti stvarno poznanstvo u muškom klubu. Zadržala sam lice bezizražajnim kad se Holmes okrenuo i objasnio mi:

"Pronašao sam ogrlicu koju je izgubila, Russellova, prije puno godina kad sam još bio mladić koji je morao plaćati stanarinu."

"Pronašao ju je za manje od jednog sata otkad je ušao u kuću, tvrdi ona", pojasni Ketteridge s onom vrstom živah-nosti koja ne priznaje lažne skromnosti.

"Iza jastuka na otomanu", odgovori Holmes s dosadom u glasu. "Ali ne vjerujem daje gospođa u svoj hvalospjev meni uključila i savjet koji sam joj dao taj put?"

"Ne, koliko seja sjećam, nije", reče Ketteridge nesigurno.

"Rekao sam joj da bi ubuduće trebala skinuti svoje dragocjenosti i spremiti ih u sef prije nego što se prepusti pijančevanju kako je to običavala i da bi, štoviše, povećanje troškova za kućnu poslugu možda omogućilo njezinim inače preopterećenim sobaricama da čiste temeljitije i pritom redovito okreću jastuke. Onaj je ležaj doista bio pravi svinjac."

Ketteridge je tu Holmesovu priču našao urnebesno smiješnom. Pričekala sam da provala njegova smijeha utihne, a tada upitah Holmesa: "I ona ti je stvarno nakon toga platila?"

"Možeš li zamisliti", odgovori on iznenađeno, "pa vjerujem da baš i nije!"

Naša mala burleska uspjela je skrenuti Ketteridgea sa staze dovoljno dugo da preusmjerim vlak razgovora na drugi kolosijek.

"Recite mi, gospodine Ketteridge, čime se vi bavljate ovdje na vrištima?"

Njegov je odgovor zaplovio u smjeru raznih pothvata na otvorenom i zadovoljstva koje je imao u obnavljanju i vraćanju jedne sasvim oronule zgrade u stanje stare slave i sjaja, a sve to isprepletano povremenim putovanjima. Slušajući između redaka, učinilo mi se kao da je čar Dartmoora počeo blijedjeti, a uzbuđenje posjedovanja komadića engleske književne povijesti koja bijaše utjelovljena u zamku Baskerville polako je počelo bivati preslaba kompenzacija za

to mjesto. Ono čime se Ketteridge zabavljao u Dartmooru, činilo se, bijaše odlaženje iz njega - u London, Škotsku, Pariz, pa čak i u New York. Zamak bijaše kupio u napadu oduševljenja, puno je mjeseci i još više dolara bio utrošio da ga uredi kako se njemu sviđalo a sada se činilo, kad je bogataševa igračka zablistala približavajući se završetku, kako čist zrak, lov na lisice i razgovori s velečasnim Sabineom Baring-Gouldom više neće biti dovoljni da ga tu zadrže.

Iznenada je Ketteridge postao svjestan kako je prozirno njegov odgovor morao zvučati te on žurno svrne razgovor natrag na Holmesa. "A vi, gospodine Holmes, tamo dolje u Sussex Downsu - valjda uzgoj pčela ne zaokuplja svaki vaš budni tren? Opazio sam kako su malobrojne i rijetke odnedavna postale priče Conana Dovlea. Ne smijete se povući iz istražiteljskoga posla, ako ni zbog čega drugog a ono da biste mu dali materijala za pisanje!" Holmes duboko udahne, polako ispusti zrak te mu spokojno odgovori: "Aktivna je istraga posao za mlade ljude, gospodine Ketteridge. Ja dane provodim pišući."

Žurno se posvetih svojoj praznoj čaši, no prije nego stoje Ketteridge uspio dati verbalni izraz nevjerici na svome licu, njegovu pozornost privuče pokret na drugoj strani prostorije. Na vratima se pojavio sobar Tuptree i obavijestio nas daje večera poslužena. Dok smo kretali prema njemu, Holmes mi

dobaci rječiti pogled. Ja trunčicu podigoh obrve, a on neprimjetno odmahne glavom. Očito još nije došlo vrijeme da podlegnem ženskim slabostima, unatoč činjenici da od trena otkad smo kročili u kuću Ketteridge nije puštao da prođe ni pet rečenica a da razgovor ne svrne natrag na slučaj Baskerville. No iz nekog razloga Holmes nije želio otići. Ja sam, međutim, zaključila daje dovoljno postalo dovoljno.

Krenuh kroz sobu prema blagovaonici, a Holmes za mnom. Kad sam prošla kroz vrata, zakoraknuh u stranu, zas-tadoh dok je Holmes prolazio pokraj mene, a zatim se na peti okrenuh i nađoh licem u lice s Ketteridgeom koji je nužno morao zakočiti na mjestu. Uspravih se, položih ruku na njegov rukav i, gledajući ga ravno u oči (zapravo, ja sam bila nešto viša), progovorih polakim, jasnim i čeličnim glasom.

"Moj suprug zapravo ne voli razgovarati o svojim starim slučajevima, gospodine Ketteridge. Od toga mu postaje doista nelagodno."

Većina muškaraca, osobito krepih muškaraca poput Ketteridgea, ima običaj ignorirati žene, osim ako nisu slobodne i privlačne. Ja to obično prihvaćam bez pogovora jer vlastitu nevidljivost često nalazim ili zabavnom ili korisnom. A to mi se dogodilo i s Ketteridgeom, zahvaljujući spoju moje nenametljivosti i samozatajnosti te njegove općinjenosti Holmesom, no sada se on zaljuljao na petama od iznenađenja. Zadržala sam njegov pogled još nekoliko trenutaka, a zatim se nasmiješila, pustila mu ruku i ostavila ga da se pribere te navrat-nanos požuri kako bi nas posjeo oko dugačka, blistava stola na kojem bijaše postavljeno za četvero i koji bijaše osvjetljen samo svijećama. Prigušeno svjetlo u prostoriji bijaše veliko olakšanje. U tom trenu pažnju na sebe privuče Ketteridgeov tajnik David Scheiman koji si je, žurno ulazeći, još poravnavao kravatu da bi zatim kliznuo na četvrtu stolicu.

"Oprostite što kasnim", reče on. "Zadubio sam se u posao i izgubio pojam o vremenu."

"Propustio si samo piće i malo ugodna čavrljanja, Davide", odvrati njegov poslodavac. "Ništa što se ne bi moglo nadoknaditi. Vina, gospođo Holmes?"

Nisam sigurna zašto nisam ispravila način na koji me je Ketteridge oslovio i upozorila ga neka me oslovljava prezimenom koje inače obično koristim, tj. ono s kojim bijah rođena. Muškarci s vjenčanjem ne mijenjaju svoja prezimena i meni se oduvijek činilo čudnim što se od žena očekuje da to učine. Možda ga nisam ispravila stoga što nisam željela još jače naglašavati dojam neočekivane snage koji upravo bijah ostavila na nj, a možda to bijaše i iz kojeg drugog razloga, no nakon tek kratkog oklijevanja samo sam kimnula i pustila da mi Tuptree u čašu natoči gusto, crno vino. Holmes nije reagirao na tu malu zgodu, čak ni neverbalno, no znala sam da mu nije bila promakla.

"Što ste se to radili, gospodine Scheiman, da vas je tako zaokupilo?" upitah više da ponovo zakotrljam loptu razgovora nego što bi me to stvarno zanimalo. Onoliko koliko sam ga u nesigurnoj svjetlosti svijetla mogla vidjeti, potvrđivalo mi je da je taj čovjek ugodan, iako ne i osobito naočit mladi muškarac, svjetlokos, ukočen, svijetle brade uredno podre-zane nisko na obrazima i brkova koji su gotovo sasvim skrivali njegove tanke usne. Njegove šake, poput onih njegova poslodavca, bijahu krupne i žuljevite, a koža njegova lica bijaše toliko smeđa da je stvarala ugodan privid čiloga i krepkoga zdravlja.

"Zadubio sam se u neke stare rukopise", odgovori on neočekivano. "Veoma zanimljivo, svi ti brojni mitovi i legende što kolaju vrištinom. Ne biste mogli ni pojmiti njihovu raznolikost, čak iako su priče u osnovi iste. Uzmite, na primjer, mito crnome psu..."

Prekoputa mene Holmesovo se lice bolno tržne, ali prije no što je mogao klonuti u mirenju sa sudbinom, progovorio je Ketteridge.

"Siguran sam da je to vrlo zanimljivo, Davide. Možda nam možeš ispričati poslije večere." Scheiman se zbunjeno namršti, a oštra se crta ureze nisko na njegovu čelu, no nije navaljivao. Ketteridge nastavi: "Vi naravno znate, gospođo Holmes, daje vaš domaćin u Lew Trenchardu veliki skupljač priča, no možda vam nije spomenuo daje u mladosti putovao na Island?"

"Ne, nije mi rekao ništa o tome", odgovorih doslovnu istinu, premda nakon dana čitanja Baring-Gouldovih knjiga bijah svjesna i tog njegova putovanja.

"Bijaše on veliki putnik, baš kao i njegov otac. Naravno, on se gotovo i rodio na cesti pa mislim da možete reći da mu je to u krvi. Njegova oca zasvrbjeli su tabani kad su dječaku bile tri ili četiri godine te je zabundao obitelj, ubacio ih u kola i otisnuo se na Kontinent. I tako je Baring-Gould rastao, se-leći se od Njemačke do Francuske i obratno, sve do svoje petnaeste kad se napokon na neko vrijeme skrasio ovdje. Kakav način da se provede djetinjstvo, ha? Bez učitelja, bez pravila, učeći jezike kroz živi govor, a ostalo kako i kad vam se sviđi."

Bijaše to gotovo ista priča koju nam je i sam Baring-Gould bio ispričivao one prve večeri, a sada, imajući ponešto uvida u njegov život, pomislih da odnos njegovih roditelja prema obrazovanju njihova sina doista može štošta objasniti

u vezi Baring-Gouldova lepršava stava prema znanstvenom istraživanju.

"Jeste li pročitali njegove memoare?" nastavi Ketteridge. Ja samo odmahnuh glavom jer baš bijah uzela zalogaj hrane u usta, a Holmes jednostavno odgovori da nije. "Vrlo zanimljiva knjiga. Vrlo zanimljiv život. To je, naravno, tek prvi tom. Sljedeći izlazi iduće godine, a trenutačno radi na trećoj knjizi."

"U prvoj se ne spominje ništa o legendi obitelji Baskervil-le", primijeti Scheiman.

"Naravno da ne", reče Ketteridge pomalo otresito. "Knjiga završava trideset godina prije tih događaja. Ali recite mi, gospodine Holmes, vi ste prilično poznat proučavatelj starina. Mislite li da su stari Rimljani ikada dospjeli čak do Dart-moora?"

Razgovor se nakratko odmakne od Holmesova profesionalna života dok su on i Ketteridge raspravljali o kopaњу kositra i feničkim trgovcima, križevima na vrištini, sukobu između vojske i izletnika za ljetnih mjeseci, reformi zatvora te mogućim značenjima aleja megalita (za koje sam ja smatrala da bijahu čista posljedica gotovo smrtonosne dosade domaćega stanovništva koje je nabacivanje velikih kamenih blokova i njihovo postavljanje u ravne linije zacijelo moralo smatrati uzbudljivom zabavom u usporedbi s beskrajnim promatranjem kovitlanja magle oko sebe), dok sam ja sjedila i pristojno slušala, a Scheiman uspio popiti tri čaše vina.

Postupno se razgovor ponovo svrnulo na Baring-Goulda i njegov rad, na probleme koje je čovjek zbog svog sve slabijeg zdravlja imao s pridržavanjem rokova za svoje knjige i na napredovanje njegova trećeg i posljednjeg toma memoara. U tom trenu Scheiman ponovo ubaci primjedbu.

"Pitam se hoće li 'Baskervilleski pas' biti u toj knjizi", obrati se on Holmesu.

Jezik mu se pomalo pleo te se upitah nije li čovjek ipak popio svoj aperitiv prije večere. Ketteridge ga odmjeri oštrim pogledom.

"Davide, dovoljno si popio", reče. Glas mu bijaše tih ali tvrd, gotovo prijeteći, te njegov tajnik u trenutačnoj i automatskoj reakciji spusti čašu. Nažalost, rub čaše zahvati rub njegova tanjura, tek ga zapravo okrzne, no to bijaše dovoljno da mu izbije čašu iz ruke, a njezin sadržaj poleti preko stola ravno prema meni. Odskočih unatrag, izbjegavši glavninu prolivenog vina, ali ne sve.

Svi osim Holmesa skočili smo na noge - ja tupkajući si prsa haljine ubrusom, Scheiman najednom sav zelen u licu i Ketteridge crven od bijesa.

"Davide, mislim da bi bilo bolje da odeš." Njegov tajnik bez riječi spusti svoj ubrus na stolicu i poslušaj ga. Ketteridge mi se ispriča; jedan od Tuptreeovih miljenika tiho i brzo ukloni posuđe sa Scheimanova mjesta, ja pokušah umiriti Ketteridgea (nadala sam se ne neopravdano) da mojoj haljini nije bila učinjena nikakva trajna šteta te smo ponovo zauzeli svoja mjesta oko stola i nastavili s večerom.

Ketteridge podiže vilicu i odlučno nastavi razgovor gdje je bio prekinut, zabavljajući nas pričama o našem domaćinu u Lew-Trenchardskoj kuriji. Doznali smo tako o njegovu kućnom ljubimcu šišmišu koji je volio sjediti na Baring-Gouldovom ramenu kad je on bio učitelj (dječaci su životinju zvali njegovim duhom zaštitnikom i kleli se da mu na uho šapće najcrnje tajne), o islandskom poniju kojeg je spasio i doveo sa sobom, o dugoj crnoj vreći koju je prebačenu preko ramena bio počeo nositi umjesto kovčega i koju su njegovi učenici zvali Gouldovim crnim pužem balavcem. Ketteridge nikada

nije upoznao Baring-Gouldovu ženu Grace koja je preminula 1916., ali je sve o njihovu udvaranju bio izvukao iz Baring-Gouldova polubrata i jednom kapelana Arthura Baring-Goulda te je sad i nama ispričao priču o tome kako je taj tridesetogodišnji župni svećenik jednom ugledao gotovo nepismenu šesnaestogodišnju djevojku koja se u klompama vraćala kući iz mlina i odmah znao da će mu ona postati ženom. Poslao ju je k svojim prijateljima koji su je naučili ispravnom naglasku i kako se vode pristojni razgovori i, kad je napunila devetnaest, vjenčali su se - visoki, ekscentrični sredovječni vikar i niska, tiha, marljiva mlada djevojka nježne i čelične volje, plemenita i široka srca te neočekivano suha smisla za šalu. Bijaše to sasvim nepriličan brak, ali brak pun velike ljubavi i međusobne ovisnosti i svi su se slagali u tome da Baring-Gould nakon njezine smrti više nikada nije bio onaj stari. Istini za volju, ne vjerujem daje Ketteridge, kad je počeo tu priču, bio svjestan da bježe njegovo dvoje gostiju moglo doživjeti ikako drugačije nego kao slikovitu i dirljivu priču o jednom neobičnom braku. Njegovo je lice jasno odalo trenutak u kojem je napokon postao svjestan da se obraća muškarcu i ženi s još većom razlikom u godinama, ako već ne i u obrazovanju, no pribrao se i zaorao dalje kao da je nesvjestan moguće nelagode koju bi njegova priča mogla izazvati u nas.

Ipak, čim je završio s njom, bacio se u potpuno druge vode te smo uskoro slušali o Baring-Gouldovim arheološkim iskapanjima na vrištini i o izvještajima Devonshireske udruge. Kad smo se riješili i deserta i sira, vratili smo se u središnju dvoranu zaželjivši zbogom zbitim redovima kupljenih predaka koji su zurili u nas iz mračnih niša uz trubadursku galeriju na suprotnoj strani prostorije koja uistinu bijaše više dvorana za bankete nego blagovaonica. U središnjoj smo

dvorani zatekli blistavo svjetlo blaženo isključeno, zamijenjeno nježnim sjajem mnoštva svijeća. Večera koju nam je Ketteridge ponudio bijaše izvrsna, s hranom jednostavnom i naravnom, gotovo domaćom, no prekrasno spravljenom; stolice ispred kamina na koje smo posjedali kako bismo popili kavu i (muškarci) žešća pića bile su udobne, a razgovor, nakon što se Ketteridge okanio radoznalosti o Holmesovim prošlim slučajevima, ugodan. Sve u svemu, pokazalo se ovo ljepšom večeri nego što sam očekivala.

Čak se i dvorana činila privlačnijom. Bez onog silnog, neugodno blještavog električnog svjetla dvorana se vratila svojoj pravoj prirodi i postala ponovo bogato namještena odaja koja je nadživjela dinastije, kao i obitelj kojoj je dom pružala prošlih pet stoljeća.

Bijaše ona, unatoč svojem obilju, izvanredno udobna i laka oku i duhu. Pretpostavljala sam da je Ketteridge kupio namještaj zajedno s portretima i ostalim, no ugledavši ga sad ponovo počela sam dvojiti. Komadi namještaja bijahu ili doista veoma stari ili previše novi da bi mogli biti pribavljeni za vladavine Baskervillea, a osim toga, kuća koju bi uredila ženska ruka nikako ne bi mogla biti tako nepopustljivo čvrsta, sumorna i muška. Čak i mnoge ukrasne sitnice bijahu muževne - sagovi i kipovi, jastuci, tapiserije i slike na zidu, sve veliko i jakih boja i bujne teksture, stvarali su opći dojam tako bogat da ga se gotovo moglo okusiti. Proučavajući sobu s blagom radoznalošću i pokušavajući shvatiti odakle potječe taj dojam, opazih istančanu primjenu geometrije od kvadrata stolica i otomana pred kaminom do trokuta napravljenog u rasporedu triju diskretnih središta koja bijahu s pažljivom nemarnošću razmještena po prostranoj površini poda.

Ono što me je napokon potaklo da shvatim na što me ta soba podsjeća bijaše zbirka tamnocrvenih, plavih i crnih

izvezenih jastučića na ležaju prekoputa kamina: na marokansku arhitekturu i dekorativnu umjetnost, na raskošne arabeske izgrađene oko najosnovnijih geometrijskih likova, kao da se snaga normanske crkve trebala spojiti s finoćom čipke. I ma kako se to nevjerojatnim činilo s obzirom na ambijent ove zgrade iz elizabetinskog razdoblja izrasle na dvije stotine godina starijim temeljima, ova je dvorana, koja se u prvi mah činila prepunom namještaja i prenatrpana bojom i uzorcima, sada u mutnijem svjetlu mnogih debelih svijeća, napokon preuzela lik orijentalne palače. Nasmiješili se: naš si je crnomanjasti domaćin napravio maursko utočište usred Dartmoora!

Holmes srkne gutljaj pića i pitanjem pretekne domaćina. "Recite nam, gospodine Ketteridge, kako to da se čovjek iz Kalifornije koji se obogatio na nalazištu zlata skrasio upravo u najudaljenijem dijelu Dartmoora?"

"Vidim da me je prijatelj ogovarao", reče Ketteridge i osmjehne se.

"Gould nije spomenuo ni riječ o vašoj prošlosti", odvrati Holmes.

Ketteridge upitno i pomalo oprezno podiže obrve - što bijaše uobičajena reakcija kad god bi Holmes izvukao nečiju prošlost naoko ovako iz vedra neba. •

"Pogodili ste da..." Ketteridge se smjesta ispravi uz zavjerenički osmijeh. "To ste zaključili? Možda bolje da vas ne pitam na osnovi čega." Njegov osmijeh bijaše malo prisiljen te on otpije gutljaj iz čaše prije nego što nastavi.

"Bila je to Aljaska", otpoče. "Ne kalifornijska nalazišta, koja bijahu već iscrpljena ili zaposjednuta još davno prije moga rođenja. U srpnju 1897. živio sam u Portlandu, u dobi od trideset jedne godine, i nisam baš predobro zarađivao kao mali trgovac kad su se šesnaestoga dana u mjesecu glasine proširile poput šumskog požara da je u San Francisco uplovio brod s pedeset tisuća dolara u zlatu u samo jednom kovčegu. Sljedećeg dana ona je stara, zahrđala kanta od Portlan-da uplovila u luku Seattle s gotovo dvije tone zlata - dvije tone! Više od milijun dolara zlata bijaše tamo na jednom jedinom brodu. Dva sata nakon što je vijest stigla do Portlan-da, moja trgovina suhe hrane našla se na prodaji, i to jeftino. Riješio sam se je za manje od tjedan dana, kupio namirnice i zapalio prema sjeveru...

Nikad nisam doznao koliko je brodova s tragačima zlata već prije bilo isplovilo, no ja sam bio na jednom među prvih deset. Ipak, riječni se putovi smrzavaju rano, a ja se nisam mogao izlagati opasnosti da negdje zapnem te tako krenuh kopnenim putem, do Skagwaya i Dyea, kroz prolaz Chilkoot i sjeverno prema Yukonu. Mislio sam da ću stići do nalazišta prije početka zime, no od jednog do drugog, uletio sam ravno u nju. Dovra... - oh, ispričavam se, gospođo Holmes. Bože, kako je bilo hladno! Zamalo sam umro - ne možete ni zamisliti kako

hladno može biti tamo gore. Suze vam se smrznu na očima i lome vam trepavice kao od šale, pljuvačka se tvrdo smrzne prije nego što padne na tlo, kožne čizme, ako se smoče, pucaju poput suhe trijeske ako ih stalno ne držite dobro namašćene. I, ah da, ako ne opazite sićušnu rupicu na rukavici, prst će vam se pretvoriti u led prije nego što uopće opazite da vas zebe." Smiješeći se on ispruži lijevu ruku i zamigolji batrljkom svog malog prsta.

"Ipak, imao sam sreće. Nisam skapao od gladi, nisam se smrznuo, niti me je otplavila rijeka napol pretvorena u led, nisam ostao zakopan pod lavinom, nisu me živa požderali ni komarči ni medvjedi ni vukovi, niti me je upucao kakav na*

busit otimač parcela, niti sam stradao na ijedan od ostalih tisuću načina na koje se moglo stradati. Ne, uspio sam, istina pomalo oronuo, s previše pustolovine za cijeli život, i s jednako toliko zlata. Da, doista sam imao sreće. Kad sam stigao na nalazišta, otkrio sam daje ostalo još dovoljno zlata za čovjeka koji ima petlju i lopatu. U samo nekoliko mjeseci od otkrića i najmanji potočić i najudaljenija rupa bili su svi zaposjednuti."

Richard Ketteridge uskoro je otišao s nalazišta s dovoljno zlata da si kupi udoban i raskošan život do smrti.

"Oženio sam se svojom dragom iz djetinjstva i pokopao je deset godina kasnije. Nakon što je umrla, nekako više ništa nije bilo tako lijepo pa sam sve prodao i počeo putovati: japansko otočje, Sydney, Cape Town. Ovdje sam završio prije par godina, čuvši za ovo mjesto od prijatelja gore u Škotskoj nepuna dva tjedna nakon dolaska u zemlju. E, pa, ako to nije sudbina, ne znam što jest! Svidjelo mi se i tako sam ostao. Sviđa mi se zrak ovdje. Podsjeća me na najbolje dijelove Aljaske u proljeće. Ipak, zime su hladne i ponovo me počinje hvatati stara žudnja, toliko jaka da je pokoji mjesec u New Yorku ili Parizu više ne može zadovoljiti." Njegova priča bila je protkana izlizanim sjajem najdraže imovine, dragocjenog posjeda koji se redovito vadi i pokazuje da mu se ljudi dive, lako sam ga mogla zamisliti kako sjedi sa svojim novim prijateljima u škotskoj lovačkoj kućici nakon naporna dana u lovu i kako međusobno izmjenjuju priče o nevjerovatnim mjestima i uspješnim pothvatima.

"Dakle, namjeravate otići?" upita Holmes.

"Mislim da da."

"Nedostajat ćete Baring-Gouldu", primijeti Holmes.

"I on će nedostajati meni. Makar je on šašavi stari rakun, ali bogme zna pričati krasne priče. Mislit ću na njega kad budem sjedio na suncu možda na jugu Francuske ili čak u Hong Kongu malo za promjenu. Mislim da bi se to moglo vrlo svidjeti mom tajniku, zar ne, Davide?" Nisam bila primijetila da taj čovjek stoji iza mene, tako je bio laka koraka ili je tako debeo bio sag pod njegovim nogama. On stupi u krug svjetlosti oko vatre leđa pogrbljenih od srama i priđe stoliću s kavom da si natoči šalicu. Bijaše odsutan manje od dva sata, no sad je zvučao ledeno triježno.

"Doista se moram ispričati", obrati nam se svima. "Imam neku vrstu poremećaja u krvi zbog kojeg sam vrlo osjetljiv na djelovanje alkohola. Zapravo uopće ne bih smio piti. Samo od sebe pravim budalu. Doista se ispričavam ako sam bio imalo... drzak."

"Drago moje momče," reče Ketteridge, "siguran sam da se nitko od nas nije uvrijedio. Samo sam se bio zabrinuo, znajući za tvoju osjetljivost, da bi ti moglo pozliti."

Ono u blagovaonici meni je zvučalo više poput srdžbe nego poput brige, no činilo se da je Ketteridge sada velikodušno spreman mladiću oprostiti prijestup. Zaposlenici se ne odaju pijančevanju u javnosti čak ni u relativnoj ležernosti američkoga doma i Scheiman je to dobro znao. On se spusti na stolicu podalje od svog poslodavca i njegovih gostiju, dalje od vatre.

"Tako, Davide. Imaš li kakvu priču s Dartmoora za nas?"

"Ja, ovaj, pa i nisu baš toliko zanimljive. Hoću reći, ja ih nalazim zanimljivima, ali..."

"Gospodine Scheiman", reče Holmes pomiren sa sudbinom. "Možda biste mojoj ženi mogli ispričati priču o prokletstvu Baskervillea."

Scheiman iznenađeno pogleda svog poslodavca očekujući uputu. Iako Ketteridge do tad bijaše odlučno činio sve kako bi spriječio svog zaposlenika da nas bombardira psećim uspomnama, teško je sada mogao ustrajati da njegov gost bude pošteđen od njih kad upravo Holmes bijaše onaj koji je to zatražio. Ketteridge slegne ramenima.

"Učini kako traži naš gost, Davide. Ispričaj priču o crnom psu Dartmoora."

I tako je Scheiman, izgledajući nelagodno, počeo s pričom.

"Čitajući o povijesti ovoga područja naišao sam na priču na kojoj se zapravo zasniva prokletstvo Baskervillea. Ne na priču kakva se prikazuje u 'Baskervilleskom psu'," reče i zime prema Holmesu s isprikom, "nego na istinitu priču. Živio je, dakle, u sedamnaestom stoljeću vlastelin po imenu Richard Cavell ili Cabell. Bio je to čovjek snažnih strasti koji je imao sreću, ili možda nesreću, da se oženi lijepom mladom nevjestom.

Prvu godinu ili dvije sve je bilo dobro, osim što nisu imali djece. Uskoro on, međutim, otkrije da ga ona vara. Zabranio joj je da prima posjete i počeo ju je držati kod kuće, no njezina se nevjera nastavila i postala je još manje izbirljiva. Poslao je zatim iz dvorca sve sluge, osim onih koji bijahu još gotovo djeca ili već pravi starci, opkolio ju je ograničenjima i zabranama, no njegova žena i dalje mu je okretala leđa. Njegova je ljubomora rasla. Kad ju je vidio kako očijuka sa štalskim dečkom, udario ju je i zabranio joj i jahanje. Kad ju je zatekao u razgovoru s upraviteljem imanja, ponovo ju je kaznio i zatvorio u kuću. Pobjao se da će se žene u kući urotiti s njegovom ženom i da će joj dovoditi ljubavnike pa se tako riješio i svih starih sluškinja te unajmio nove. Ljubio je svoju ženu i mrzio je i uskoro je jedini prijatelj kojeg je smjela imati bio njezin pas.

Došao je dan kad ju je ponovo ulovio u još jednom prijestupu. Premlatio ju je gotovo na smrt, zaključao u sobu i uzeo ključ.

Sad se je žena bojala za svoj život. Spustila se po zidu kuće po bršljanu i pješice pokušala pobjeći k svojoj sestri na drugu stranu vrištine.

Nije uspjela. Otkrio je daje nema, skočio na konja, dostigao je i u strasti ljubomorna bijesa ubio. No dok je vadio nož iz beživotna tijela svoje žene, njezin jedini prijatelj ju je osvetio. Pasje skočio na nj i ubojici svoje gospodarice iščupao grkljan. Zatim je nestao, izgubio se u pustim prostranstvima vrištine gdje luta do dana današnjeg tražeći ili svoju gospodaricu ili njezina muža."

Nastade kratak muk, tišina isprekidana samo šuškanjem i pucketanjem tihe vatre u kaminu, sve dok se Holmes ne pomakne. "Zanimljivo", reče s dosadom u glasu te izvadi sat iz džepa. "Da", rekoh ja veselo. "Zanimljiva priča. Ali..."

Holmes me glasno prekide, nesumnjivo strahujući (i to s razlogom) od moje zajedljive reakcije na tu pročišćenu verziju priče koja inače bijaše vrlo suhoparna pričica. "Draga," reče Holmes, sav med i mlijeko, "znam da nedvojbeno imaš snažno akademsko zanimanje za priču, ali sat je već kasan."

Odmjerali smo se preko servisa za kavu. S dužnim poštovanjem Ketteridge se tiho nakašlje, iako nesumnjivo bijaše svjestan da bi samo još bračni sukob za koji je osjetio kako vrije među nama možda mogao nadmašiti njegov društveni uspjeh toga što je uspio dobiti Sherlocka Holmesa da večera u zamku Baskerville. Ignorirala sam ga.

"Kao što rekoh," nastavila sam, "priča je prilično zanimljiva. Vlastelinovo bi ime moglo biti povezano s latinskom riječi za konja caballus ili bi moglo biti aluzija na političku intrigu, cabalu 11, u koju je vlastelin bio umiješan, po svoj prilici kao rojalist-konjanik u Građanskom ratu. No znate li, ono što doista izluđuje u cijeloj toj priči jest daje njegovo ime isto kao i ime najdražeg lovačkog psa kralja Arthura. Naravno, shvaćam da središte te arturijanske legende leži nešto sjevernije odavde, ali..."

Holmes me ponovo prekide, ne pokazavši ni najmanji trag olakšanja koje je morao osjetiti kad je iz mojih usta čuo samo hrpu besmislica. "A moglo je značiti i samo to daje Ca-bell jednostavno bilo njegovo ime. Vrijeme je da krenemo, gospodine Ketteridge."

Scheimana su moje riječi zanimale, no kad me je Holmes prekinuo, opazih da me Ketteridge čudno promatra te se po-vukoh i pustih da se čin pozdravljanja na rastanku uskovitla oko mene.

U autu Holmes utone u sjedalo i tihim glasom reče prema naprijed okrenutoj vozačevoj glavi: "Ti, naravno, znaš za latinske riječi cavillars i caveV

"Povezane s calvi - podsmjehivati se", odgovorih također dovoljno tiho da vozač nije mogao čuti, "i cave - čuvaj se ili budi oprezan."

Holmes se tek kratko osmjehne te ostatak vožnje prove-dosmo u prijateljskoj šutnji.

11 Cabal - odbor od pet ministara pod Charlesom II. čija su prezimena počinjala slovima C, A, B, A i L (Clifford, Arlington, Buckingham, Ashley and Lauderdale).

POGLAVLJE DEVETO

Neki mudruju da megaliti bijahu namijenjeni astronomskom promatranju i određivanju solsticija, no takvi pogledi mogu se odmah odbaciti... a što se tiče udubina na kamenim vratištima, doista čudi izapanjuje kako proučavatelji prošlosti nisu pretpostavili da one bijahu korita za žrtvenopročišćenje.

Čovjek se doista mora upitati čitajući takve besmislice vrijedi li išta moderno obrazovanje.

"Knjiga o Dartmooru"

Već je davno bila prošla ponoć kad se veliki auto napokon probio stazama i skrenuo na prilazni put kuriji, no sva su svjetla u prizemlju opet bila upaljena. A baš bi mi dobro bio došao relativno ran odlazak na počinak, pomislih mireći se sa sudbinom. No ovaj put barem bijah odjevena dostojno prigodi.

"Kako sam pobogu stekla dojam da Baring-Gould živi osamljenim životom?" promrmljah.

"Izgleda kao da prima neprekidan niz posjetitelja, i to u svako doba."

Nakon što sam dopustila Ketteridgeovu vozaču da mi otvori vrata i uzme krznenu pokrivač u koji bijah umotana, zah-valih mu rastreseno i krenuh za Holmesom u kuću. Ispred ulaza ne bijaše nikakva vozila, a na moje iznenađenje i predvorje gdje sam prvi put srela Baring-Goulda i u kojem sam se kasnije suočila s Ketteridgeom, Scheimanom i kapelanom Arundellom sada bijaše prazno, osim što je ispred nedavno naložene vatre spavala jedna mačka.

"Ima li koga?" pozove Holmes tiho. Kad nije dobio nikakva odgovora, on se zaputi prema stubama, no onda iznenada zastade. Jedan se lik podizao iz stolice visoka naslona koja bijaše okrenuta prema kaminu, lik koščata, smeđeg čovjeka u kasnim tridesetima, rijetke kose, olabavljena ovratnika i zgužvana odijela od tvida. Očito je bio zaspao te je sad treptao očima na nas sve uzburaniji i zabrinutiji. On se naglo prigine i uspravi stišćući žarač u ruci, no i dalje je svejedno izgledao više smiješno nego opasno.

"Tko ste vi?" upita on otresita, ali nesigurna glasa. "Što želite?"

"Ja bih to mogao pitati vas", odvrati Holmes i smireno se stade razodijevati. On spusti šešir i rukavice na stol s površinom mramorna uzorka te počne otkopčavati kaput. "Gdje je gospodin Baring-Gould?"

"Zaključan u svojoj sobi." Holmesovi dugi prsti na tren zastadoše od mogućeg dubljeg značenja te izjave. "Rekao je da ide u krevet i zatim je samo otišao i ja sam pokušao... Oni jednostavno..." On se prekide dok mu se na licu odražavao sram, a brada mu se podigla u kretnji djetinjasta izazova koji bijaše potpuno neprimjeren njegovim godinama. "Rekao sam mu da ću jednostavno ostati čekati; prije ili poslije morat će sići."

Holmesovi prsti polako nastave svoj zadatak. Holmes skine šal i kaput i prebaci ih preko naslona klupe, a zatim prijeđe preko sobe i zatvori unutrašnja vrata kako naši glasovi ne bi prodrli na kat. Potom priđe ormariću s pićem, natoči dvije čaše brendija, prijeđe do mjesta gdje sam ja stajala, pruži mi jednu čašu te napokon svoje piće odnese do klupe u koju se napokon smjesti, nehajno oslonivši desnu ruku na naslon i prebacivši lijevi gležanj preko desnog koljena.

"Ispravite me ako griješim," reče nakon stoje ispio gutljaj brendija, "no meni se čini da ste se silom nametnuli gospodinu Baring-Gouldu, prisilili ga da potraži utočište u svojoj spavaćoj sobi, pošli za njim unatoč nedvojbenim prigovorima njegovih slugu, pokušali provaliti kroz zaključana vrata, a zatim se povukli natrag ovamo dolje i počeli opsadu ispijajući piće onoga starca i trošeći njegova drva za vatru, sigurni u spoznaji da su svi pod ovim krovom bar dvaput stariji od vas i nesposobni da silom provedu želje svoga gospodara."

Muškarac zakorači korak naprijed i ja na tren pomislih da ću morati stupiti u akciju jer Holmes (još jedan od stanovnika pod ovim krovom gotovo dvaput stariji od drugog muškarca) ostade sjedeći duboko zavaljen na svom mjestu. Činilo se, međutim, i da je ovaj potonji zaboravio žarač u svojoj ruci, iako sam ja nastavila u sebi popisivati sve teške predmete na dohvata ruke koje bih mogla dograbiti i kojima bih ga mogla tresnuti.

"Ne!" on se bijesno pobuni. "Ja samo želim razgovarati s njim! Mora ga se natjerati da shvati..."

"Molim stišajte se, mladi čovječe", prekide ga Holmes oštro. "I mogli biste početi sa svojim imenom."

"Randolph Pethering", reče on malo tiše. "Ja sam... Ja sam predavač. U Birminghamu, u učiteljskoj školi. Moram razgovarati s gospodinom Baring-Gouldom o njegovim predrasudama protiv druida. On mora povući svoje izjave ili, u najmanju ruku, bar se založiti za moju tezu. Ne mogu naći izdavača; svi su oni čitali njegove knjige i članke o ruševinama na vrištini, a mene čak neće ni saslušati. Stoga sam sastavio popis njegovih pogriješaka i zabluda i ako mi on ne po-

mogne i ne porazgovara s mojim izdavačem, tako mi svega, poslat ću ih novinama. To će ga uništiti. Izvrći općem ruglu!"

Njegov se glas ponovo pojačao tijekom ove njegove gotovo nerazumljive tirade, no Holmes i ja mogli smo samo zuriti u nj sve dok nije sam prestao, brišući si čelo i teško dišući od snažnih osjećaja i topline vatre i, nedvojbeno, od alkohola koji bijaše popio.

Holmes odloži čašu na naslon za ruke, skupi vrškove prstiju, dodirne njima usne i obrati se izbezumljenom čovjeku.

"Gospodine Pethering, bih li ja to trebao zaključiti da vi sebe smatrate proučavateljem starina?"

"Ja sam arheološki antropolog, gospodine. I puno veći znanstvenik od onoga starca gore." Holmes pusti da ova izjava prođe. "A ipak ste uvjereni da na vrištini postoje ruševine druida?"

"Najsigurniji! Kameni nizovi za njihove ceremonijalne procesije i sveti kameni prsteni za religijske obrede; žrtveni bazeni na vrhovima torova i na mjestima proročišta; ono savršeno uravnoteženo njišuće kamenje koje su koristili za tumačenje proročanstava; druidsko sastajalište u Wiseman's Toru kod Two Bridgesa bogato svetom imelom; veliki Tolmenski kamen u rijeci Teign ispod prstena Scorhill; kameni idoli... Što, pa to je jasno i strši poput nosa na vašem licu!" usklikne on vatreno. "A Baring-Gould i njegova sorta htjeli bi nas uvjeriti da su kružni hramovi obične pastirske kolibice, a runski znakovi na..."

Brzina Holmesova pokreta iznenadila je mene, a vjerojatno prestravila Petheringa jer je on zateturio unatrag, u vatru, kad je Holmes skočio na noge, prišao mu u dva duga koraka, istrgnuo mu žarač iz ruke i iščupao ga natrag iz vatre.

Zatim se prijeteći nadvio nada nj sa stravičnim izrazom na licu.

"Zamorni ste, mladi čovječe, i ja ne vidim nikakvoga razloga da vam dopustim da ostanete ovdje i upropastite nam doručak. Biste li radije otišli na vlastiti pogon ili da vas mi izbacimo?"

Otišao je. Holmes je navukao zasun na vrata. Zatim smo obišli cijelu zgradu provjeravajući svaki prozor i svaka vrata prije nego što smo pošli gore u krevet. Morala sam se složiti s Holmesom da nema potrebe postavljati stražu: Pethering nije bio tip čovjeka koji bi se odvažio razbiti prozor da uđe u kuću.

Sljedećega jutra, u nedjelju, proučavatelj starina Pethering nije bio za našim stolom. Nije, što se toga tiče, bio ni itko drugi, a i soba nije pokazivala nikakva znaka da je ondje netko već jeo. Gospođu Elliott na kraju smo pronašli vani u nadgledanju jednog postarijeg vrtlara koji je iskapao krumpir. Jutarnji je zrak bio miran i vlažan i širio je bogat vonj ilovače te ga stadoh udisati s uživanjem. Od nekuda, ne iz prevelike daljine, dopirao je zvuk zvona budeći uspomene na engleske nedjelje. Nakon trenutka ili dva gospođa Elliott se okrene i ugleda nas, a lice joj se ozari.

"Ah, evo vas dakle, dobro ste uranili. Nisam znala kad ćete željeti doručak kad ste sinoć onako dokasna ostali vani i sve to, no sve je spremno i trebat će mi tek tren."

Pokušali smo je uvjeriti da će nam zapravo dostajati samo prepečenac i čaj, no istjerala nas je iz svoje kuhinje i za vrlo kratko vrijeme pripremila nam hrane kao za težake. Bila nam je to, činilo se, neka vrsta nagrade.

"Tako sam vam zahvalna što ste izbacili onog lupeža iz kuće! Mislila sam da će Charlev - gospodin Dunstan - otići po svoj bič, no gospodin Baring-Gould je riješio stvari odlaskom u krevet. Napol sam očekivala da ću morati preskakiva-ti preko onog čovjeka kad jutros budem velečasnom nosila čaj, no tada sam čula da ste vi došli i daje on izašao pa sam od čistog olakšanja zaspala kao malo dijete."

"Nije to ništa, gospođu Elliott. Samo mi je žao što se nismo vratili ranije; možda bi to svima prištedjelo dosta muke. On je, znači, još u krevetu?"

Njezino mrko seljačko lice se stegne i zgrči kao u bolu. "Ima dana kad ne ustaje iz njega", reče. "Ovo je, čini se, jedan od njih."

"Mogu li razgovarati s njim?"

"Oh, jasno, ali samo kratko. Ne spava, bar tako tvrdi, već samo razmišlja i moli se. Zatvorenih očiju", doda ona. "Odvest ću vas gore nakon što doručkujete."

Njezino dobro raspoloženje odrazilo se u primamljivim mekim grudicama pečenih jaja, svježem prepečencu i tri vrste džema pa smo ubrzo s uzdahom čistog zadovoljstva slistili svoje težačke porcije. Naš prvi susret s kuhinjom lew-tren-chardske kurije prošloga tjedna možda i jest bio neveseo, no svi obroci nakon toga doista bijahu potpuno druge vrste - ne pomodni, no dobra, pouzdana engleska kuhinja. Prenijela sam to svoje opažanje Holmesu.

"Da", reče on. "Gospođa Elliott je bila odsutna, u posjetu svojoj sestri. Žena iz sela koju je ostavila na gospodarstvu nije činila puno više nego da rastegne ostatke prethodnih obroka na više dana, a osim toga očito nitko nije bio sposoban ukloniti kvar na centralnom grijanju kad se pokvarilo. Gospođa Elliott se vratila jutro nakon tvog dolaska i nije bila ni najmanje sretna stanjem koje je zatekla." Osjetila sam mu smijeh u glasu i lako sam mogla zamisliti reakciju te ponosne domaćice na gulaš od žilava zeca koji nam je bio poslužen za večeru. Holmes iskapi svoju šalicu kave i ustade. "Hoćemo li poći posjetiti Goulda?"

"Idi sam, Holmes."

"Ma daj, Russellova. Ne smiješ izbjegavati svog domaćina samo zato stoje on takav osorni starac. Osim toga, prilično si mu se svidjela."

"Onda nikako ne bih željela vidjeti kako se ponaša kad mu se netko stvarno ne sviđi."

"Postaje vrlo pristojan, ali prilično neuljudan", odvrati Holmes držeći mi vrata otvorena.

"Upravo, kad smo već kod toga, kao što to i ti činiš."

Gould je bio budan, no ležao je zavaljen na jastuke, a micao je praktički samo oči. Glas mu bijaše jasan, ali s vrlo malo sape u sebi.

"Gospoda Elliott mi kaže da ste mi oslobodili kuću od štetočine."

"Događa li ti se tako nešto često?" "Nikada. Samo prijatelji zalaze ovamo." "Trebao si poslati po seoskog policajca."

"Pethering nije opasan. Nije mi se dalo. Ispričaj mi što se dogodilo."

Holmes si privuče stolicu i počne pričati, pretvarajući događaj u zanimljivu pričicu. Ja sam sjedila na sjedalu ispod prozora i promatrala dvojicu muškaraca. Baring-Gouldove oči, jedino živo na njegovu umornom, upalom, blijedožutom licu kliznule su k meni kad mu je Holmes pričao kako sam, kad je Pethering bio podigao svoje oružje, prišla bliže k zbirci teških predmeta, a zatim su stale plesati od uživanja kako je priča o Petheringovim osujećenim računima dalje napredovala. Holmes ju je malo iskitio uživajući u svojem slušateljstvu i na kraju je Baring-Gould zatvorio oči, otvorio usta i počeo se slabašno tresti u prilično zastrašujućem napadu bezglasnog smijeha.

Smijeh mu bijaše kratka vijeka, a kad je uminuo, Baring-Gould ostade ležati nekoliko trenutaka, a zatim duboko udahne i polako ispusti zrak iz pluća.

"Jadnik. Dobri stari William Crossing jednom je napomenuo kako mu se čini da je jedan od najvećih životnih ciljeva druida morao biti zbunjivanje potomstva. I može se reći da u tome bijahu poprilično uspješni. Pethering se više nije pojavio?"

"Još ne."

"Kad se pojavi, reci mu da ću mu napisati neko pisamce. Jest lud, ali ima ženu i dijete koje mora prehraniti."

"Reći ću mu."

"Kako vam je sinoć bilo na večeri?"

"Bilo mi je drago što si me ipak odlučio upozoriti da idemo u zamak Baskerville, no na kraju smo sve uredno doveli u red. Zahvaljujući Russellovoj, zapravo, koja je zapanjujuće vjerno odigrala ulogu mlade supruge, vatrene zaštitnice ugođe i reputacije svoga istaknutoga muža. Ketteridge je sad nedvojbeno drži glupačom."

Oštre stare oči ponovo su me pronašle na drugoj strani prostorije, a ovog je puta svjetlucanje u njima bilo nedvojbeno.

"Morao je to biti pravi prizor", reče on. "I bio je."

Baring-Gould se blago osmijehne sebi u bradu i s tim osmijehom stekoh prvu slutnju o prirodi sile koja je vezala Holmesa uza nj.

"Russellova i ja sutra ćemo ponovo izaći, nego prije no što pođemo, mogu li što učiniti za tebe?" upita ga Holmes.

"Pa znaš," odgovori Baring-Gould nakon trenutka, "ako ti nije preteško, vrlo bih volio malo glazbe."

Bez riječi Holmes ustade i izađe iz sobe. Ja sam ostala sjediti pod prozorom slušajući sporo i izmučeno disanje starca u krevetu, a kad se Holmes vratio sa svojom violinom, tiho kliznuh iz sobe.

Dva sam sata prosjedila prvo u našoj sobi, a zatim u prizemlju pokušavajući čitati Baring-Gouldove "Neobične mitove srednjega vijeka" i potom njegove "Legende patrijarha i proroka" dok je violina svejednako svirala onu istu vrstu sjetna, jednostavna čeznutljiva napjeva koji sam prvi put začula hodajući blatnim putem iz postaje Corvton. Glazba je ispunjala svaki kutak kuće te ja napokon zgrabih knjigu koju sam čitala, Baring-Gouldove nedavno objavljene "Rane uspomene" (koju sam našla zakopanu u njegovoj radnoj sobi između pohabanih izdanja "Transakcija Devonshireske udruge" i njegova letka pod naslovom

"Kako uštedjeti gorivo") te pobjegoh s njom iz kuće. No ubrzo otkrih da čak ni staje ne bijahu pošteđene glazbe. Tek kad sam za sobom zatvorila teška vrata lew-trenchardske crkve, napokon me je ovila tišina.

Nekoliko puta prije bila sam prošla kraj te zgrade, tog jednostavnog kamenog kvadrata s ponositim tornjem smještenog na pošumljenom obronku i okruženog kamenim nadgrobnim spomenicima i križevima. Ovo, međutim, bijaše prvi put da sam ušla u nju te knjigu Baring-Gouldovih uspomena spremih u džep dok sam je razgledavala. Bijaše to obična mala kamena građevina koja je premošćivala vjekove, s naznakama temelja iz trinaestog stoljeća i nadogradnjama dva i tri stoljeća kasnije. Prozori bijahu neveliki, no polumrak koji bacahu bijaše smiren, a ne mučan i težak, a svjetla bijaše dovoljno da se moglo vidjeti. Zrak je vonjao po svijećama od pčelinjeg voska i po mokroj vuni od jutarnje službe, no začudo, osjećaj koji sam ja dobila ne bijaše osjećaj svršetka, već pripreme i očekivanja.

Stvar koja se pojedinačno najviše isticala u crkvi bijaše ograda oko prostora ispred glavnog oltara. Bijaše to doista veličanstvena stvarca, pretrpana nišama i svodovima, ukrasnim vijencima od štukature i kamenim čipkastim ukrasima s debelim nanosima boje i pozlate - doista prekićena za tako ne-dotjeranu malu crkvicu, no s nedvojbenim tragovima ruke Sabine Baring-Goulda u sebi. Bilo je to očito njegovo poimanje tudorske oltarske pregrade, a kad sam se jednom pribrala od tog prvog iznenađenja, shvatila sam kako mi se sviđa zbog one čiste, žestoke potvrde činjenice da se Božja slava može pronaći i u ovako zabitnoj župi na rubovima Dartmoora.

U crkvici je bilo još lijepih stvari, pomalo zasjenjenih blistavom novom ogradom, te tako neko vrijeme provedoh diveći se svetom Mihovilu i njegovu zmaju na začelju jedne klupe, lakrdijašu iz godine 1524. na drugom, triptihu u pobočnoj kapelici, starom mjedenom svijećnjaku i rezbarijama na propovjedaonici prije nego što sam napokon izvadila knjigu iz džepa i smjestila se s njom na jednu od bolje osvijetljenih klupa. Nisam vjerovala da će mi Bog zamjeriti što čitam u Njegovoj kući, a osobito ne memoare čovjeka koji je u divljini stvorio ovu sasvim nevjerovatnu kapelicu.

Kojih sat ili nešto kasnije vrata na ulaznom trijemu su se otvorila i ušao je Holmes. On skinu šešir i otrese s njega malo kiše te prođe kroz crkvu da bi sjeo na drugu stranu moje klupe. Nagne se naprijed i osloni ispružene ruke na naslon sjedala ispred sebe pridržavajući rub svoga šešira među sklopljenim vršcima prstiju. Takav njegov molitvi sličan položaj bijaše njemu krajnje neprimjeren.

Zatvorih knjigu uspomena i pogledah prema ogradi sa slikama iz Kristova života. Nakon trenu šutnje progovorih. "Baring-Gould umire, zar ne?"

"Da."

"To je razlog zašto si došao?"

"Došao bih i inače, ali da, to rješenje ovoga slučaja čini neizmjereno hitnijim."

Osim vizualnoga komešanja oko nas crkvica bijaše potpuno nepomična i utihla. Učini mi se da uz miris voska osjećam i miris tamjana i lako sam mogla zamisliti Baring-Goulda u svećeničkim haljama gore na propovjedaonici kako ljudima upućuje nekoliko dobro odabranih riječi od kojih su se neki od njegovih župljana promeškoli od muke, a neki zasmi-juckali te osjetih snažan i neočekivan srh tuge u spoznaji da ja nikada neću vidjeti taj prizor.

Slučaj koji Holmes i ja bijasmo upravo završili počeo je dugom prema mrtvoj ženi. Nekoliko tjedana tijekom ljeta morala sam živjeti s činjenicom da su dugovi mrtvima teži od dugova prema živima zato što s njima nema pogađanja, nema oprosta; postoji jedino gola, neugodna spoznaja da se neuspjeh nikada ne može iskupiti te da čak i uspjeh može tek ponovo uspostaviti ravnotežu. Taj slučaj bijaše težak na više načina i ja sam, kad me Holmesov

brzjav odvuкао iz Oxfor-da, tek bila počela razmišljati o poukama koje je ucijepio u me. I Holmes još bijaše u fazi oporavka, sudeći po činjenici daje još znao puckati svoje crne cigarete kojih se ponovo bio primio u najcrnjim danima slučaja Ruskin¹².

Ako rad za umrle bijaše težak, činilo se da će rad za umiruće biti još teži: pred već preminulima, na kraju krajeva, leži cijela vječnost. Pred Baring-Gouldom ne.

"Koliko mu još ostaje?" upitah.

"Nekoliko tjedana. Možda mjeseci. Neće dočekati iduće ljeto."

"Žao mi je."

Još nisam znala što je točno Baring-Gould značio Holme-su, no lako je bilo vidjeti da među njima postoji duboka i duga veza.

Nije odbio moju sućut, nije rekao ništa o lijepom Baring--Gouldovu broju godina. Samo je kimnuo.

Nakon nekog vremena otišli smo iz crkve. Ravna površina oko zgrade bijaše prekrita nadgrobni pločama, novim i drevnim. Jedna od novijih nalazila se u podnožju crkvenog tornja na blagoj padini i ja joj pridoh daje pogledam. Kao što sam i mislila, ime na ploči bijaše ime Grace Baring-Gould, male mlinarice otrgnute iz prirodnih korijena koja se udala za župnika i završila tu gore kao vlastelinova žena. Na njezinu kamenu bijahu uklesane riječi Dimidium Animae Meae. Pola moje duše, stavio je Baring-Gould ondje. Nisam nimalo sumnjala da sada čeka da joj se pridruži.

Skrenuli smo i pošli cestom u selo Lew Down, gdje smo ručali u Plavom lavu, a zatim prešli za šank da se raspitamo je li toga dana negdje u blizini tko vidio Randolpha Petheringa.

"Krajcali ste se z njim za kakve dve vure. Otišiel je gor na vrištinu."

"Gore na vrištinu? Zašto?"

¹² Slučaj arheologinje Dorothy Ruskin opisan u knjizi "Marijino pismo".

"V lov na pesa kak je rekel", izjavi krčmar. "Baš tak, otišiel je vloviti Bazgervilzkoga pesa."

On zirne prema našim licima očekujući reakciju i glasno se nasmije od izraza koje je vidio na njima. Zatim nam objasni. "Gospon Pethering je jen od onih kaj skupljaju priče, kaj zapisuje sakakva naklapanja kaj mu ljudi reču. Stari Will'm Laddimer, e on se je bil navrnul baš kak je gospon Pethering navalil na jajca za doručak pa si je sel k njemu i rekel mu kaj se događa gor na vrištini. Ste i vi čuli kaj se pripoveda o kočijami gospe Howard i kak su ono vidli tragove pesa okolo oni mrtvacov?"

"Čuli smo."

Ponešto splasnuto ili zbog gubitka prigode da ponovo ispriča priču ili zbog Holmesova ravnodušna naglaska, pipničar nastavi: "To je zaprav se. Gospon Pethering je čul da se pes pojavil kraj tora Watern pa je otišiel pogledat. A valjda bu se vrnul zutri. Šteta kaj ste već bili tam gor - mogli ste se z njim tam najti."

Dok smo nosili svoje čaše prema stolu, obratih se Holme-su: "Ne znam zašto sam uopće mislila da ćemo svoje poslove ovdje moći zadržati za sebe."

"U selu nema privatnosti; za to ti treba ili istinski udaljeno mjesto ili grad. Ne, u ovome dijelu Devona svi će znati tko smo i što radimo."

"A ja sam se baš pitala kako to da na vrištini to uopće nisi ni pokušao skriti."

"Nema smisla čak ni pokušati, ne ako nisi spremna trpjeti potpuno prurušavanje."

Otpih gutljaj tamnoga piva iz čaše i otkrih da ugodno ispunja usta, bogato kvascem i hmeljom. Otpih još jedan te s poštovanjem odložih čašu na stol.

"Što dalje, Holmes?" upitah.

"Mislim da za iduća dva ili tri dana moramo razdvojiti snage. Ja ću poći na sjever i završiti pročešljavanje krajine za Mvcroftove vražje špijune tako da taj zadatak maknemo s puta. Ti kreni na jugoistok. Moramo otkriti kako ta kočija dolazi gore na vrištinu, a postoji ograničen broj cesta kojima to može učiniti."

Ispružih ruku i stadoh okretati čašu na stolu, s mukom potiskujući hladnu slutnju koja je htjela izroniti pri pomisli da ću sama morati prolaziti licem Dartmoora. Kad sam se opet mogla pouzdati da me glas neće izdati, upitah: "Zašto pretpostavljaš da kočija dolazi na vrištinu? Nije li vjerojatnije da je drže na vrištini i izvlače prema potrebi?"

"To je, naravno, moguće, no u stvari gore ima vrlo malo kuća gdje bi se mogla skriti kočija s parom konja, dočim uz rub vrištine ima na stotine mjesta sa znatno većom mjerom skrovitosti. Osobito na sjevernoistočnim rubovima, a to je i razlog zašto ćeš ti na jugu i na zapadu morati pokriti više terena nego ja."

"Krećemo li danas poslije podne?"

"Sutra ujutro. To će ti dati vremena da proučiš zemljovide. Mislim da bi ubrzalo stvari i da ti nabavimo konja. Morat ćeš napraviti krug preko pola vrištine; pješice bi to trajalo najmanje tjedan dana."

Iako obično više volim pješačiti nego se vezati za potrebe konja, nisam se usprotivila. Sve što bi moglo skratiti broj dana koje sam trebala provesti na onom otužnom mjestu odmah je dobivalo moju bezuvjetnu potporu.

* * *

Poslijepodne sam provela u Baring-Gouldovoj radnoj sobi, s vatrom u kaminu, s jednom snenom mačkom i s jednim posjetom gospođe Elliott s pladnjem čaja kao jedinim društvom. Bila sam svjesna kretanja po kući - koraka u spavaće sobe i iz njih iznad sebe, zvukova iz kuhinje s druge strane vrata, dolaska blatnih kola koja su izbacila jednu staricu umotanu samo u prnje i dostojanstvo - no ni na što nisam obraćala pozornost.

Umjesto toga temeljito sam pregledala police u radnoj sobi i njihov sadržaj penjući se na naslone stolica i vješajući se vršcima prstiju o više police poput alpinista. Nije tu bilo puno knjiga ako se uzme u obzir da je Baring-Gould trebao biti učenjak i daje u ovoj istoj kući proživio prošlih četrdeset godina, a osobito tomovi na najvišim policama bijahu prekriveni debelim slojem prašine.

No našla sam nemali broj knjiga kojima on bijaše pisac. U stvari, nakon prvih desetak počela sam ih samo prelistavati kako bih stekla dojam o temi, da bih većinu njih potom vraćala na mjesto jer me "Knjiga o Rajni od Clevea do Mainza", "Tragedija cezara", "Povijest Sarawaka pod njegova dva bijela radže", "Island, njegovi prizori i sage", Nelsonova biografija, pa čak ni "Propovjednici srednjega vijeka" nisu baš previše zanimali, iako sam ipak na stranu odvojila monografije o "Izgubljenim i neprijateljskim evanđeljima: esej o To-ledothu Jeschuu i evanđelja po Petru i Pavlu u prva tri stoljeća čiji su dijelovi sačuvani" te o "Seoskim vijećanjima o vjerovanju", uz još nekoliko knjiga neodoljivih naslova poput "Hirovi fantastičnosti i drugi neobični događaji", "Devonshi-reski likovi i neobični događaji" (činilo se da se Baring-Guol-du doista sviđaju čudni i neobični događaji), "Djevičanski sveti i mučenici" te dva romana od kojih se jedan zvao "Pabo Svećenik" a drugi "Urith, priča o Dartmooru", s tim da sam bar taj potonji mogla opravdati shvativši ga kao lokalno izučavanje. Na samom kraju poslijepodneva, kad se siva svjetlost dana već odavno bila pretvorila u crnilo iza prozora i kad su mirisi večere stali prodirati ispod vrata, našla sam napokon ono što sam prvo imala na umu kad sam prije pet sati ušla u tu sobu, a što sam potpuno zaboravila u užitku traganja za zlatnim grumenima po policama: rukopisni primjerak "Daljnjih sjećanja", Baring-Gouldovih memoara za drugih trideset godina njegova života. Njegova učisto prepisana kopija vjerojatno je bila kod izdavača, s obzirom na to da je prva knjiga bila tek nedavno izašla, a ovaj primjerak bijaše isprek-rižan brojnim ispravicima, no sitan je rukopis bilo iznenađujuće lak za čitanje. Ostavim rukopis na mjestu jer je labavo vezani svežanj papira zahtijevao sjedilačko čitanje, no svakako sam mu se namjeravala vratiti kasnije. Od treće knjige, 1894.-1924., čini se daje postojalo tek tridesetak stranica rukopisa u koricama od smeđeg papira za umatanje, a našla sam ih na visokom pisaćem stolu pokraj jednog pera istrošena vrha prekritog skorenim crnilom i pokraj zaprašene tin-tarnice. Držala sam rukopis u

rukama pitajući se sumorno hoće li Baring-Gould ikada završiti tu knjigu. Izgledalo je kao da već duže vrijeme nije radio na njoj.

Vrata se otvore i Holmes ude u sobu. "Večera za deset minuta, Russellova. Dosad si valjda te zemljovide već morala naučiti napamet."

Zemljovidi. Pa ja ih čak još nisam ni pogledala, iako Holmes to nije mogao znati zasigurno jer sam ih tijekom svog poslijepodnevnog pohoda premještala uokolo - mogla sam ih, dakle, ponovo smotati nakon što sam u pamćenje pohranila dijelove koje sam trebala. Promrmljah nešto neobvezujuće i zaozbiljno počeh tražiti olovku. Holmes podiže jednu i pruži je prema meni, ni trunčicu zavarano. Zahvalih mu i gurnu

ih olovku u džep na prsima opazivši pritom stanje svojih noktiju.

"Mislim da bih se trebala poći urediti", reko. Izgledalo je da se priličan postotak od onih nekoliko kubnih stopa prašine koju sam uskovitlala bio ponovo slegnuo upravo po mojoj osobi. Pokupih poveću hrpu knjiga koju bijah ostavila po strani za čitanje i gurnu si je pod ruku.

"Ne zaboravi ovo, Russellova", reče Holmes suho. Uzeh zemljovide koje mi je pružao, uklještih ih navrh knjiga, izađoh iz pretrpane radne sobe i krenuh prema stubama.

Nakon večere uspeli smo se u Baring-Gouldovu spavaću sobu. Zatekli smo ga gdje sjedi na stolici do prozora; izgledao je umorno i bolesno i slabo. Onako kako je zapravo i bio: čovjek na pragu smrti.

Promatrajući ga moglo se vidjeti koliko ga je to napora stajalo, no ipak je nanovo uspio skupiti svoje čete pa su mu oči živnule, a um se ponovo usredotočio na nas i problem koji nam bijaše predao u ruke.

"Sutra odlazimo, Goulde, na dva dana", reče mu Holmes. "Moramo otkriti kako kočija lady Hovvard dolazi na vrištinu, a ja moram pobliže ispitati topničku streljanu za Mvcrofta." Smiješak tržne pokraj Baring-Gouldovih usta. "Pazi da ne raznesu tebe, Holmes." "

"Nastojat ću da im ne postanem metom", odvrati Holmes.

"Nećete mi valjda reći da tamo stvarno pucaju?" usklik-nuhja.

"Pa to je streljana, Russellova."

"Ali..." Pregrizoh pregršt protivljenja i upozorenja jer malo bi vajde bilo od toga da ih izrečem. Osim toga, reko sama sebi, Holmes nikada ne bi doživio svoje sadašnje godine da mu se nije moglo vjerovati da zna izbjeći pokoju topničku granatu.

Gould bijaše onaj koji me je umirio, ili bar pokušao umiriti. "Ne vjerujem da vježbaju gađanje tako kasno u godini. Obično završavaju u rujnu."

"Prije nego što odemo, Goulde," reče Holmes, "samo nam još pogledaj zemljovid i reci Russellovoj ima li još mjesta po kojima bi čovjek mogao dovesti kočiju na vrištinu a koja nisu vidljiva iz oznaka na zemljovidu."

"Sablasna kočija ne treba ni ceste i putove, Holmes", reče Baring-Gould strogim šaptom. Holmes mu se nije udostojio odgovoriti, već iz džepa izvadi jedan smotani zemljovid manjeg mjerila, rastrese ga i, držeći ga za kutove, postavi ravno pred Baring-Goulda. Starac je samo trebao povući naočale s čela na nos da ga prouči, no umjesto toga on se osmjehne i rukom odmahne Holmesu da makne zemljovid.

"Ne treba mi. Bolje ga vidim zatvorenih očiju." Tada je zaista zatvorio oči, a Holmes položi zemljovid na stol za one od nas čije oči bijahu bolje od njihova poznavanja vrištine. Ja izvadih olovku.

"Pretpostavljam da se, kako su pojave bile viđene u sjevernom odsječku, ne trebamo zamarati ičime južno od ceste za Princetown. Je li to razumno?"

"Za sada", reče Holmes i doda: "Možda ćemo kasnije morati proširiti potragu."

"Vrlo dobro. S juga počinjemo od točke gdje prince-townska cesta ulazi u Tavistock." Ja s dužnim poštovanjem ucrtah mali kružić na zemljovidu. "Odande prema gore sve

do Mary Tavvja ulazi su svi na istočnoj strani rijeke Tavy i podudaraju se sa stazama koje se spuštaju prema rijeci. Osim," reče Baring-Gould, uspravi se na stolici i spusti naočale na nos kako bi od mene mogao uzeti olovku i zaokružiti jedan nevidljivi preklap u konturnim crtama, "osim ovdje, ova staza koja kao da zaobilazi ovo polje. Nakon što je ovaj zemljovid već bio napravljen, seljak je srušio dio zida i sada ovuda tjera stoku gore na vrištinu." Rub njegova nokta slijedio je nagib konturne crte. "Ovdje je još jedno takvo mjesto, no to bi trebalo biti očito." Oči mu skrenu u stranu da odmjeri moju reakciju. Kimnuh i pokazah mu još kojih pola tuceta drugih prilaznih točaka koje sam ja vidjela. Nijedno od nas, tražeći samo skrivena mjesta, nije obraćalo pozornost na ucrtane staze i označene prilaze na vrištinu. "Uzduž ovoga ovdje", reče on, "postoji stara rudarska staza. Ovo također. To je nekoć bila željeznička pruga za izvlačenje treseta s vrištine. I, naravno, ovaj puteljak ovdje, doduše jedva prohodan, ali upotrebljiv ako je vozač dobar a konji snažni."

Nije prošlo puno prije nego stoje Baring-Gouldovo blisko poznanstvo s vrištinom pred mojim očima otvorilo zemljovid. Ja sam trebala početi s prelaskom preko vrištine na drugu stranu Princetowna i odande se ponovo probiti natrag do Lvdforda dok bi Holmes presjekao vrištinu po sjeveroistočnom dijelu i spustio se u smjeru suprotnom od kazaljke na satu. Trebali smo se potom ili sresti u sredini ili ako to ne bi bilo moguće, vratiti se ovamo u srijedu navečer. Oprostila sam se od Baring-Goulda sa znatno više topline nego što bih samo dan ili dva ranije povjerovala da je moguće. Holmes mu je ponovo svirao te noći no, iako je njegova glazba utihla rano, u našu se sobu nije vratio do vrlo kasnog sata.

POGLAVLJE DESETO

Umalo naplсах "odBoga napušteno mjesto", no zaustavih pero jer Bog ne napušta nijedno mjesto, premda pokatkad možda zna kasniti s blagoslovom.

"Knjiga o Dartmooru"

Ujutro sam se spakirala - prilično jednostavan zadatak koji se sveo na ponovno utrpavanje svega što bijah donijela sa sobom, osim haljine, u naprtnjaču, posuđivanje jahaćih čizama i dodavanja svemu još i knjige Baring-Gouldovih memoara i zemljovida - i sišla do staje. Tu sam se našla pred dvojbom: sam Baring-Gould poslao je zapovijed da mi se dodijeli ostarjeli kućni dartmoorski poni, životinja gruba krzna i turobnih očiju. Kako je to, međutim, bio poni (iako naizgled bez primjesa shetlandske krvi), a ja sama, onako u čizmama i sa šeširom, viša od šest stopa, slika koju sam si predočila o sebi na njegovim leđima imala je vrlo komičan štih. Upitah se ne izvodi li to Baring--Gould možda neku svoju šalu, a onda odbacih tu pomisao kao malo vjerojatnu.

"Pa valjda imate još kojeg konja", pobunih se Charlesu Dunstanu, jednako ostarjelom kućnom dartmoorskom štal-skome momku (kojeg sam vidjela i da radi u vrtu). "Što kažete na onog zgodnog svata ondje?"

Kob13 u susjednom boksu bijaše za dobar dlan14 viši pa iako još stariji od ponija, činio se sposobnim i prijaznim.

"To je Red. On je konj koji vuče laku dvokolicu."

"Je li ujanhan?" Imati posebnog konja određenog samo za vuču bila je prilično česta pojava na velikim imanjima s puno posla, no tu mi se nije činila previše vjerojatnom.

"Pa, gospon Arundell ga jaše cijelo vrijeme, makar ne v lov. No Winnie bi bila bolja gor na vrištini. Sigurnija na nogama i tak."

"I trebala bi biti, sa šest nogu na zemlji. Oh, nije važno, gospodine Dunstan", reko odmahujući rukom nad njegovim zbunjenim izrazom. "Red će mi biti sasvim dobar." Bio je, na sreću, potkovan i vrlo se brzo na njemu našlo sedlo sa stremenima produženima prema mojim nogama i neravnom i teško prohodnom terenu. Zatim je pronađena i kožna sedlena torba za moje stvari i malu vreću zobi za konja kao i u zadnji tren dodani zavežljaj iz kuhinje gospođe Elliott koji je bio zauzeo isto toliko mjesta koliko i druga dva zajedno. Navukoh šešir duboko na uši i, prije nego što je još tko mogao pronaći kakve dodatke poput zvonastog šatora ili mrežice za leptire, zabih pete u Redove slabine i izjahah iz Lew Trencharda u laku izmaglicu.

Konj bijaše pouzdan i jednostavan poput svoga imena -riđ- i sposoban za samo dva koraka: polaku šetnju i truckavi kostolomni kas. Pokusno požurivanje prema lakom galopu urodilo je usporavanjem kasa i priljubljanjem ušiju uz glavu, što bijaše jasna poruka da već ide najbrže što može, dov-raga, i ako mi se to ne sviđa, neka izvolim sjašiti i trčati sama.

13 Kob-vrsta većeg ponija.

14 Hand - engleska mjera za visinu konja, oko 10 cm.

Zaključih tada da nema neke osobito velike potrebe za brzinom, a ondje kamo smo se zaputili, uostalom, i nije bilo nikakvih većih ledina po kojima bismo vježbali galop. Ja i konj posvetismo se tako svaki svome zadatku.

Red je, međutim, imao još jednu osobitost koju nisam otkrila sve dok nije bilo prekasno da išta učinim. Bio je plahovit.

Prvi nagovještaj te njegove osobine osjetila sam kad sam se našla u zraku zakotrljana u zaštitnički položaj i kad sam muklo tresnula na tvrdu površinu ceste pred njegove noge. Svju brzinu koja mu je nedostajala u kretanju naprijed bio je sačuvao za tu eksploziju pokreta u stranu. Red je skočio u zrak poput prestrašene mačke, ravno u zrak i deset stopa postrance. Nije se onda propeo, nije se stao ritati, nije se čak ni pravio da će ga biti teško uloviti; jednostavno je sunuo na jednu stranu kao da ga je kakva divovska ruka iznenada tr-gnula s pozornice i sa začuđenim izrazom na njuški, kao da se pita zašto sam seja to odlučila baciti s njega na tlo, ostao čekati da pokupim uzde i da ponovo uzjašim.

To sam i učinila, nakon što sam prvo provjerila da vidim jesam li ostala u jednom komadu i nakon što sam pomno provjerila njegova kopita, noge, trbuh i sva druga mjesta kojih sam se mogla sjetiti tražeći mogući uzrok te njegove ekstremne mjere. Kad nisam našla ništa, nastavili smo jahati oprezno, a kad se njegova devijacija nije ponovila, moj stisak postupno oslabi, a pažnja mi se vrati lutanju po svojim rastresenim putovima, da bi se kojih sat i nešto kasnije ponovila ista stvar.

Zašto se onaj vražji štalski momak nije potrudio da mi spomene tu Redovu malu hirovitost? upitah skupljajući se bolno s kamenja.

Nakon toga ipak smo ostatak od kojih deset milja do Ta-vistocka prešli bez izgreda. Izribala sam blato sa svoje odje-

će, nahranila i napojila sebe i konja u gostionici, ponovo uz-jahala i zaputila se gore prema vrištini. Magla se bila zgusnu-la u dosadnu sipljivu kišicu.

Nastrano, no činilo se da se Redu sviđa među brežuljcima te je vukao prema njima korakom bržim od svoje uobičajene polagane šetnje. Uspinjući se strmim obronkom prema Ta-vistocku, prvi put od odlaska iz Lew Trencharda pomislih da to s konjem možda i neće biti tako loša ideja.

Cesta je vijugala uz obronak penjući se tisuću stopa na milju, cijelim putem uska, ali dobro utabana. Najednom uskom mjestu sukobili smo se s kamionom neumoljivo predanim svojoj strmoj silaznoj putanji i bila sam zahvalna što Red nije našao za shodno posvađati se sa mnom oko potrebe da mu se uklonimo s puta najvećom mogućom brzinom. Stisnuli smo se u malom udubljenju u zidu, utisnuti u mokro grmlje. Čula sam kako je vozilo o suprotni zid ostrugalo dobru količinu boje na svojoj drugoj strani prije nego što je prošlo, a vozač mi je doviknuo

bezbrizno hvala. Ostatak uspona svladali smo bez drugih događaja i vriština se otvorila pred nama.

Sjahala sam kako bih pustila Reda da se odmori, ali i kako bih sebi dala nekoliko trenutaka da proučim to čudno mjesto. Čak i uz sva Holmesova uvjerenja da se samo trebam držati putova, nisam bila baš previše oduševljena mišlju da ću na vrištinu morati otići sama. Stajala sam pokraj Reda i razmišljala o onom jasnom osjećaju prisutnosti živoga bića koje mi se bilo nametnulo onda u magli, pomisli da Dart-moor bijaše živ. Hoćeš li mi dopustiti da prođem? upitah ga samo napol podrugljivo. Hoćeš li se suzdržati da ne baciš na me svoju kišu i vjetar, da mi ne navučеш svoje magle preko glave, da ne pošalješ svoje utvare da me progone i svoje vilenjake da me zavedu s puta? Ne sviđaš mi se baš previše, rekoh zemlji što je ležala preda mnom, no ne želim ti zla.

Nije bilo odgovora, osim zvuka Redova cupkanja niske trave uz izrazit nedostatak poleta. Nakon još trena podigoh se na noge. Prijatelj ili dušmanin, nije mi bilo druge nego da uđem. Cesta se pružala preko ravna, kamenom posuta zemljišta kakvo sam bila vidjela na sjeveru, prekinutog samo kamenolomom izdubenim u jednoj uleknini, zavojem ceste i zatvorom navrh uzvisine nešto dalje od ceste pokraj Prince-towna. Mračno mjesto poput svih svoje vrste, činilo se da svijetu objavljuje da se zločince tu neće maziti i da će tek kazna, neugoda i dosada biti njihov usud. Geslo nad vratima, kako sam čula, bilo je *Parcere subjectis* ili *Poŕtedjetipokorene*, a ja sam se s Virgilom morala složiti daje ipak neznatno humanije svoga neprijatelja zatvoriti nego ga priklati. Prvotno sagrađen kao kamp za zarobljenike u Napoleonskim ratovima, zatvor u Princetovvnu proživio je svoje dane crnih rupa¹⁵ i mački s devet repova¹⁶, skapavanja od gladi, robijanja s prisilnim radom te, iako su nedavne godine ipak dočekale malo prosvjetljeniji režim, predodžba života unutar tih sivih, okruglih zidina i dalje bijaše predodžba o životu u nečovječnoj okrutnosti i oskudici, a Holmes je o tome mjestu rekao daje bilo smišljeno kako bi slomilo ljudski duh. Iznenada shvatih kako tu predugo sjedim i promatram zatvor i da mi ne treba da mi još pošalju stražara da me priupita za zdravlje. Obodoh petama Reda i jednom za promjenu on ljubazno krene.

Nije me ponovo zbacio sve dok se nismo našli nadomak Postbridgea kad sam se nepažljivo nagnula u sedlu da pogledam preko zida i shvatila da se zid naglo diže meni u susret. Duge godine vježbanja borilačkih vještina izazvale su u mome tijelu automatsku reakciju za ublažavanje pada, no

15 Black hole - u vojničkom i kažnjeničkom žargonu: samica.

16 Cat-o'-nine tails - bič s devet upletenih švigala ili repova za šibanje mornara, vojnika i kriminalaca.

udarac o debelu strunjaču u dvorani i let u hrpu kamenja bile su dvije potpuno različite stvari. Uzverah se ponovo preko zida i dograbih uzde žešće nego što je bilo potrebno ili pametno.

"Proklet bio!" povikah na konja. "Nekoliko modrica je jedno, no ako mi razbiješ naočale, kako očekuješ da ćemo se vratiti doma?" Bijesno sam ga obišla kako bih uzjahala i već sam stavila nogu u stremen kad iza sebe začuh glas.

"A kaj vam zna odgovorit?"

Okrenuh se s nogom još u stremenu te zamalo ponovo pa-doh. Jedno je lice gledalo u me preko ograde na drugoj strani ceste, stvorenje toliko zamotano u šalove i kape daje spolna identifikacija bila vrlo otežana, no ipak pomislih da je to prije mlada djevojka nego nepodstavljen, golobrad mladac. Nasmijah se zbunjena više zato što sam izgubila živce nego zato što sam bila ulovljena kako razgovaram s konjem.

"Nije mi odgovorio još nijednom, no upoznali smo se tek prije kratkog vremena. Ne bi me nimalo začudilo da to učini."

"To je konj gospona Arundella, kaj ne?"

"Jest", rekoh iznenađeno. Lew-trenchardska kurija bijaše odavde udaljena popriličan komad puta.

"To sem i mislila. Kupili su ga za male novce gda je počel hitati gospu koju pred tim ni hital. A z muškima to ne dela, za čudo Božje."

Ženomrzac uškopljeni! Dobri Bože, što za ime svijeta ja radim ovdje? "Ti poznaješ gospodina Arundella?"

"Gdi-gdi dojaši sim dok je lov, al više voli iti za pesima pesice."

"Nakon iskustva s Redom, to mu nimalo ne zamjeram." "Ja znam ko ste vi", reče ona razgovorljivo.

"Doista?"

"Vi ste z Njužgalom Žerlokom, kaj ne? Čujem da vele da ste mu žena?"

Pretpostavljam daje upitna intonacija njezine posljednje izjave bila sasvim razumljiva čak i bez one naše neobične razlike u godinama jer ja sam nosila istu vrstu bezlične odjeće kao i ona.

"E, to jesam."

"A došli ste sim za vlastelina, gospona Baring-Goulda."

"E pa sad, samo malo", pobunih se. "Zašto to mislite?"

"Oh, sestrična moje mame si je dobra sa sestrom gospe Endacott koja čisti za gospu Elliott tri dana v tednu."

"Što one misle što radim za gospodina Baring-Goulda?" upitah i priđoh zidu da bolje pogledam tu sveznadarsku trače ricu.

"Pitate okolo o Josiahu Gortonu i sablasni kočijami."

"Pa nek me vrag..." Zaustavih se, priguših svoju rastuću ljutnju i upitah mirnije: "Pa, znadeš li išta i o jednom?"

"Ja ne", prizna ona. "Al Eliz'beth Chase, tam kraj Wheal Batsvja, ona čeka da se sretne z vami."

"AWhealBatsyje...?" "Gor polak Mary Tavvja."

Što je, gledajući odavde, bilo gotovo opet u Lew Tren-chardu. "Zašto bi se htjela sresti sa mnom?"

"Sporadiježa."

Otvorih usta kako bih nastavila ispitivanje u istome smjeru, a zatim ih i zatvorih, okrenuh joj leđa i povedoh konja dalje. Svi ti čudaci oko mene neće me izludjeti! Neće.

Razlog za moj pohod bijaše prilično jednostavan i na svoj način zapravo sasvim razuman.

Veliki unutrašnji potez vriš-tine, na onih nekoliko udaljenih mjesta na kojima bijaše viđena ona poprilično velika sablasna kočija, nije bio, kao što je to naglasio Holmes, mjesto previše obdareno mogućnostima za spremanje kočije, ni stajama za smještaj konja. Priznajem, vriština inače bijaše obilno napučena konjima, no životinje dovoljno velike i dovoljno dobro uvježbane da preko neravna terena i u svjetlu mjesečine vuku kočiju teško da bi se mogle neprimjetno stopiti sa zdepastim, divljim stanovnicima vrištine.

Uz rubove vrištine, međutim, živjeli su ljudi, a ljudi (kao što se upravo bijah osvjedočila) primjećuju stvari i razgovaraju o njima. Zvuk upregnutih konja noću, čudni tragovi kopita na stazi, psi koji laju na Mjesec - sve bi to privuklo pažnju da je došlo izvana prolazeći kroz krug seoskih imanja i sela oko vrištine. Pažljivo kruženje kroz taj vanjski civilizacijski prsten, stoga, trebalo bi nam reći je li kočija prošla kroza nj ili nije.

S jedne strane, ovako nesrazmjerno trošenje našega vremena u lovu na nešto što možda čak i ne postoji bijaše i više nego malo komično, a pomisao na ono što bi detektivi u Scotlant Yardu mogli reći o našem lovu na kočiju bijaše upravo nepodnošljiva. S druge strane, ova potraga bijaše tipična za Holmesov pristup istrazi: tražiti neobičnost ili odstupanje, ono malo što se nečime izdvaja iz ostalog, i pratiti to do njegova izvora (moleći se pritom da se ne radi o čistoj slučajnosti što se, nažalost, i prečesto događalo). Pojava mitske kočije upravo u

trenutku kad je ubijen čovjek s vrištine bila je prevelika slučajnost a da bi bila uvjerljiva. Otuda i ovaj lov - ili bolje rečeno, dva lova, po jedan na svakom odsječku vrištine.

Postbridge, za razliku od Two Bridgesa (koji se sastojao od malo čega osim svratišta u kojem smo Holmes i ja bili odsjeli prošloga tjedna), bijaše pravo naselje koje se moglo podičiti dvjema crkvama i telefonom. Tu mi se nudio izbor od nekoliko svratišta (ako se taj naziv shvati u najširem mogućem smislu) te sam izabrala ono s pokušajem uzgoja cvijeća pokraj ulaza.

Bila sam umorna i boljelo me na brojnim dotad nepoznatim mjestima. Puno je vremena bilo prošlo otkad sam posljednji put provela tolike sate u sedlu, čak i bez ona svoja tri silovita sudara s tlom. Pojela sam obrok koji se sastojao uglavnom od brašna u raznim oblicima (od kojih svi bijahu neobjašnjivo bezukusni i neugodna mirisa) i popila malo slabog, kiselog crnog vina koje je baš pristajalo mome raspoloženju, a zatim sam se pobrala u krevet - a da nikoga nisam ispitala o tragovima kočije. Zнала sam da će Holmes zasigurno zadrhtati od negodovanja kad bude čuo o tom mom nemaru, no u tom se trenu nisam mogla pokrenuti u akciju sve da mi se nad glavu objesila baš i sama prijetnja razvodom. Zatražila sam svjetiljku kao nadopunu osamljenoj svjetiljci na stolicu do kreveta, navukla dva para vunjenih čarapa i obukla debeli pulover, umetnula se u memljivu posteljinu, otvorila "Rane uspomene" ne bih li pročitala koje poglavlje i probudila se nekoliko sati kasnije dok mi je uljnati vonj žiška koji se gušio u svjetiljci prožimao grlo i nosnu šupljinu. Uvukoh žižak kako bih ga utrnula, navukoh pokrivače preko svoje bolne glave i ponovo zaspah.

Ujutro, kad sam se napokon othrvala besvjestici, razlog za onaj moj gotovo nadnaravan osjet mirisa kao i za onu čudnu nevoljkost da se napregnem od prošle noći postade očit: hvatala me je prehlada.

Iscrpljena, hripava, bolna i mutne glave, oteturala sam niza stube na nogama koje su mi se činile ne baš sasvim pouzdano pripojene s ostatkom mene. Vreli čaj mi je pomogao, ali ne dovoljno. Pomisao da bih se morala otisnuti pod snažnu kišu koju sam vidjela kako se slijeva niz prozore bila je u tom trenu više nego što sam mogla podnijeti. Kad se zapuh vjetrom nošene kišurine zakotrljao krajinom prema meni, prihvatih to kao koban predznak. Rekoh gazdarici da dan kanim provesti u krevetu, da mi ne treba pospremati sobu i da ću pozvoniti budem li išta trebala. S time se povukoh i ostatak dana provedoh naizmjenice spavajući i budeći se.

Neizbježno, probudila sam se usred noći. Svratiste bijaše potpuno mirno i utihlo, bez škripe i stenjanja, čak i bez neprestana grgoljenja kiše po žljebovima u pozadini. Tišina bijaše tako izrazita da me je prvo probudila, a potom trgnula u napet oprez. Postadoh svjesna i drugoga oko sebe: zagušljiva zraka, slabog i neugodnog vonja ustajala luka iz napol ispražnjene zdjele juhe koju sam bila ostavila na stolu pokraj vrata da bude odnesena, a koja je još ondje stajala. Ustadoh iz kreveta i podoh otvoriti prozor, no kad sam prišla staklu, zatrovio me je prizor koji se pružao preda mnom. Okrenuh se natrag po naočale i pokrivač s kreveta te se nasadih na prozorsku dasku da prvi put pogledam vrištinu bez kišne zavjese.

Jedar je polumjesec plovio crnim nebom posutim tu i tamo s nekoliko čuperaka vrlo visokih oblaka. Sam Postbrid-ge ležao je u plitkoj udolini pokraj rijeke, no leda moga svratiš-ta bijahu okrenuta prema vrištini, a ta vriština bijaše mjesto potpuno preobraženo - pust krajobraz blagih, mjesečinom obasjanih brežuljaka isprekidan ploham crnoga kamena ili ulekninama, spokojan i nepomičan i nestvaran.

Nakon što sam vjerojatno cijeli sat sjedila zabundana i zurila u taj prizor, iznenada sam se probudila iz zanesenosti za-

tekavši se kako se nagingem prema otvorenom prozoru. Ustadoh navlačeći toplu krevetninu natrag oko vrata i bacih još jedan pogled prema vrištini. Zapravo, zaključih, bijeli je Mjesec naspram crnoga neba bio vrlo dražestan, no sama vriština bijaše tek blijedo prostranstvo s tamnim mrljama i s jednim torom što se izazovno odražavao naspram Mjeseca. Doduše, puno

ugodnije od neprestane kiše. Možda je prolazak oluje značio da će i vrijeme idućeg dana biti vedro.

POGLAVLJE JEDANAESTO

Kako zamjetljiva u napretku čovječanstva što se spoznaje tiče jest činjenica da prije nego što se jedna dosad zatvorena vrata otvore, druga, koja naraštajima bijahu širom otvorena, moraju biti zalupljena i zabravljena dvostrukim zasunom!

"Rane uspomene"

Ll-..

Idućeg dana nebo nije bilo baš čisto, iako kiša još nije padala. Ni moja prehlada nije bila prošla, premda mi se temperatura bila spustila, a pluća prilično pročistila. Zapravo više nisam imala razloga da se počastim još jednim danom u krevetu.

Pogleda, ma kako mutna, ponovo usredotočena na posao, metodično sam ispitala sve osoblje u svratištu. Na moje rastuće zaprepaštenje i užas, baš svaki od njih znao je tko sam, zašto sam ondje te je očito za mene čuvao obavijesti. Nažalost, sve one bijahu od sorte znakova i nagovještaja, stoje skupljaču narodnoga blaga još i moglo biti zanimljivo, ali što mene nije vodilo ništa bliže hladnome, dosadnome carstvu činjenične istine. Zahvalila sam svakom od svojih nazoviinformanata, čak i štalskome momku koji mi je ispričao triput razvodnjenu (ili možda točnije triput nadopunjavanu) verziju o strahu koji je jedna seoska djevojka jedne noći pretrpjela od susjedova psa. Platila sam račun i otišla.

Red je izgledao definitivno živahan i objestan nakon svog dana odmora. Pitala sam se mrzovoljno koliko dugo će čekati prije nego što me zbaci, no njegove su uši postojano ostajale pozorno uspravljene te smo pokraj drveća, megalita, škotskih krava, pa čak i zeca, prolazili bez izgreda. Možda se radilo o kiši. Ili o tome da sam ga odvela iz tople staje, a sad smo ponovo okrenuli kući. Ili privremenom pomračenju uma, časni sude. Bilo kako bilo, bilo mi je olakšanje ostati u sedlu dok je jutro odmicalo.

Izuzev konjskog ponašanja i suha (iako siva) neba, dan inače bijaše sračunat da izludi čovjeka. Onakvu zakašljanu i zakihanu cijelim putem kroz krajinu i s razinom energije prenisikom da bih se dala zamaratati nestvarnim demonima s onu stranu moje zamućene opreznosti, svakičovjek na kojeg bih naišla pozdravljao bi me s dostojanstvenim poštovanjem kao da sam kakav predstavnik Kraljevske Osobe. Glave su ostajale gole preda mnom, posao se prekidao, djeca se poravnavala u vrstu - bio mi je upućen čak i poneki nezgrapni naklon uz svijanje koljena, za milost Božju!

Svi su se silno trudili da mi daju nešto vrijedno za moju zbirku čudnih događaja. Sjećanja su vrlo očito bila isprevrtna u potrazi za ičim neuobičajenim, doslovce ičim: nestali poni, susjedovo djetesce umrlo u kolijevci, ujak otjeran sa svoje zemlje, nestala rođakova prijateljica. U podrobnijem ispitivanju pokazalo se, međutim, daje djetesce i inače bilo boleljivo, ujak već star i spreman prodati imanje, a djevojka koja bijaše nestala vratila se tjedan dana kasnije s mladim mužem za petama. Ponija, doduše, i dalje nije bilo; obećala sam da ću ga potražiti.

Više od izluđujuće bezuspješna ispitivanja mučio me je osjećaj ceremonije, osjećaj da se cijela vriština povezala u prešutnoj uroti da našoj istrazi oda počast. Nisam znala iskazujemo li mi to poštovanje Baring-Gouldu ili Holmesu; jedino u što sam bila sigurna bijaše da ono nije bilo namijenjeno meni. Stanovnici kamenih kućica prigrljenih na grudi vrišti-

.L.

ne bijahu bez iznimke prijateljski raspoloženi, ljubazni, puni očekivanja, ponosni, željni da pomognu i prepuni najmiste-rioznijih i najbeskorisnijih mogućih podataka. Doista, činilo se da su se njihove najtočnije spoznaje odnosile na mene samu i na moj posao među njima, što bi mi bilo puno draže da su ostavili na miru.

Oh, mnogi su od njih vidjeli kočiju - barem dvadeset prije nego što je dan završio, no sva su se viđenja svela na izvještaje iz druge i treće ruke, zatim na kočije s prednjim svjetlima kako hitro klize makadamskim cestama ili na kočije koje su vjerojatnije bile kola s obližnje farme. Napokon, kad sam već bila umorna i bolna i pjenila se od razočaranja i kad sam pomislila da više ne može postati gore, pažnja mi bijaše skrenuta na to da imam nadimak. Ne, čak ne ni svoj vlastiti nadimak, već puki dodatak nadimku moga supruga. U srijedu, u dva sata poslije podne, vrata mi je otvorila petnaestogodišnja kći iz jedne kuće, blaženo mi se nasmiješila u dobrodošlici i obratila mi se s Žerlok Mary.

Čak ne ni s Njuškalo Mary, za Boga miloga!

Okrenula sam se i otišla iz dvorišta, previše obeshrabrena i bez volje da ondje uopće i postavim svoja uobičajena pitanja.

To imanje bijaše zadnje za neko vrijeme; iduće se nalazilo oko tri četvrt sata dalje, s druge strane brežuljka okrunjena torom. Bila sam iscrpljena, temperatura mi je ponovo rasla, boljeli su me grlo, glava i zglobovi, a nos mi je neprestano curio. Osjećala sam se bolesno i beskorisno, bila sam sigurna da ću nakon povratka u lew-trenchardsku kuriju ondje zateći Holmesa kako sjedi s nogama pruženim prema vatri i s uredno riješenim slučajem te me iznenada zgodi navala čežnje za Oxfordom i knjigama i perom koje smireno grebe po papiru ispred mojeg vlastitog kamina, sa šalicom krasne, vruće, mirisne kave na dohvat ruke i s mislima koje uredno klize u logičnom slijedu, mojim vlastitim mislima koje nitko ne može unaprijed pogoditi ili izigrati ili osujetiti...

Red se poplaši i ja bolno tresnuh o zemlju.

Kad sam se prestala kotrljati, prevrнула sam se na leđa na finu, meku ledinu i zagledala se u nebo za koje nisam do tada ni primijetila da se gotovo potpuno očistilo od oblaka te sam počela mirno, ispotiha, plakati.

Nisu me rasplakale samo praktična besmislenost moje istrage, razdraženost i bolest, iako su one svakako znatno spustile moje obrambene mehanizme. Nije to učinio čak ni moj bijes na prokletu kljusinu, koji bijaše snažan, no kratka vijeka. Bio je to, mislim, više od ičega emocionalni teret zaostao od prethodnog slučaja što se sad konačno prelio preko mene, breme tuge koje sam gurnula od sebe onako pod pritiskom rješavanja ubojstva, a onda zamislila potpuno izbjeći promjenom okoline i uranjanjem u još više posla kad je slučaj bio riješen. Tako sam sad ležala na leđima i plakala poput malog djeteta u napokon priznatoj tuzi za Dorothy Ruskin i u novoj, sirovoj tuzi za umirućim Baring-Gouldom, u izjalovljenju ove nakaradne sprdnje od detektivskoga posla koji sam bila prisiljena obavljati i zbog svoje nesposobnosti da predvidim ispade svog četveronožnog druga, u bijesu prema konju i od iznenadne navale boli. Nad svim i svačim ja sam ležala i plakala.

Ne zadugo, naravno, jer uskoro uopće više nisam mogla disati te pomislih da će mi glava sigurno prsnuti ne prestanem li. Oprezno se podigoh u sjedeći položaj, a zatim se us-pravih na noge te pridoh obližnjoj stijeni koja se prije nekih sto i više godina bila odlomila s tora što se nadnosio nad moju glavu te sjedoh. Obrisah si lice, ispuhah nos, oslonih glavu na ruke čekajući da ubitačni pulsirajući pritisak iznutra malo umine - što je bilo dovoljno dugo da se jedan zeko oslobodi straha i usudi se izaći iz svoga brloga među stijenama. Jurnuo je u zaklon kad sam stavila naočale na nos pripremajući se da ustanem i pođem po Reda, no kad sam podigla glavu, bubnula sam natrag na stijenu, zgromljena više nego nakon ijednog svog pada s konja dosad.

Jer pred sobom ugledah - ljepotu. Ugledah valovito prostranstvo zelenih i crvenkasto-smeđih brežuljaka okrunjenih opreznim, budnim torovima i razdijeljenih rječicama i kamenim zidovima. Oblak se pomakne ispred blijeda jesenjeg sunca, a njegova tamna sjena prijeđe preko brežuljaka kao ruka preko lica ostavljajući za sobom čistu i osvježenu površinu.

Dartmoor je ležao sterući se preda mnom spokojan, bez-vremenski, zelen, smeđ i slobodan; ne prostran, nego bezgraničan; ne slobodan da ga se pokori, već voljan da postane prijateljem; smiren, zamišljen, oprezan. Bijaše on, shvatih u bljesku otkrivenja, vrlo sličan palestinskoj pustinji koju sam upoznala i zavoljela prije četiri godine, tom oporom i neprijateljski raspoloženom mjestu dokle god se čovjek ne prepusti njegovim pravilima i podredi neznatnijim ritmovima života u suhoj zemlji.

Dartmoor bijaše mokra pustinja, a njegova oštra klima na suprotnom kraju spektra od one vruće i suhe palestinske klime, no sa sličnim malim, sputan, oskudnim, nedarežljivim i žestokim djelovanjem. Borba protiv pravila pustinje donosila je samo iscrpljenost, njihovo zanemarivanje bilo je izlaganje smrtonosnoj opasnosti, no otvoreno prihvaćanje potpunosti najvišega stupnja života kojim se ondje trebalo živjeti moglo je čovjeku ondje otkriti neočekivana bogatstva. Ondje, a možda i ovdje.

Hirovito Sunce na kraju je otišlo i vriština mi se prestade obraćati, no kad sam napokon ponovo ustala, sve je bilo drugačije.

Ja tu više nisam bila stranac.

Popeh se po krupnom, od vremena oronulom kamenju što se bilo obrušilo s tora i ostadoh zagledana u taj čudesno preobraženi djelić krajobraza. Napokon spoznah što tražimo ovdje, zašto je smrt jednog lutajućeg vrištinca važna, zašto je Baring-Gould bio pronašao svoj poziv i svu potrebnu duhovnu hranu baš ovdje, udišući zrak Dartmoora.

Kad sam se napokon vratila k Redu i svome zadatku, zlovoljno shvatih da promjena u mojem poimanju stvari i nije previše djelovala ni na frustraciju koju sam osjećala kad sam nastavila ispitivati stanovnike vrištine ni na moje zdravstveno stanje: i dalje je prvo nalikovalo na pokušaj rezbarenja pudinga, a glede drugog pitanja, mene je i dalje sve boljelo i još sam kašljala i kihala. Moja promjena ponajmanje je blagotvorno djelovala na Reda, koji me uspio zbaciti još jednom prije nego što smo stali na noćenje.

Menije, međutim, pomogla da počnem razumijevati ljude s kojima sam imala posla, te izdvojene pojedince koji svejedno bijahu međusobno čvrsto isprepleteni zemljom na kojoj su živjeli. Kad sam razgovarala sa ženom koja je hranila kokoši ili s obitelji okupljenoj oko stola, nisam razgovarala samo s pojedinim osamljenim, teškoćama pritisnutim ljudima, već s članovima zajednice koja bijaše Dartmoor.

Ani jedan jedini od njih nije vidio ništa stoje meni zvučalo ma i najmanje važno.

Holmes i ja smo se dogovorili da se ponovo nađemo u Ba-ring-Gouldovoj kuriji u srijedu navečer. Mogla sam zapravo stići do tog vremena, no to bi značilo da moram ostaviti nepotpuno obavljen posao (pa bio on i ovako jalov i isprazan) i deset milja koje bih potom morala ponoviti kako bih ga završila. Umjesto toga odjahala sam do Mary Tavvja i s tamošnje pošte nazvala poštansku službenicu u Lew Downu te je zamolila da pošalje nekoga k Baring-Gouldu s porukom da se Mary Russell zadržala i da se neće vratiti prije iduće večeri.

Pričekala sam da žena s druge strane žice zapiše poruku i zahvalila joj.

"Oh, nema na čemu, gospođo Holmes", reče mi ona veselo. "Odmah ću poslati svog sina s vašom porukom. Međutim, mislim da se ni gospodin Holmes još nije vratio. Da je još u Londonu, znate."

Nisam znala, no nisam joj to kanila priznati. Spustih slušalicu odmahujući glavom nad tom mrežom prekoplotskog dojavljivanja koji je nadilazio sve što sam ja ikada srela u svom ruralnom Sussexu.

Našla sam sobu u udobnom starom svratištu u Mary Ta-vyju (ne, usput budi rečeno, u onom svratištu u kojem smo Holmes i ja ručali nakon onog svog susreta sa škotskim govedima) i

smjesta nakon dolaska pala u krevet na jedno tri ili četiri sata. Probudila sam se gladna i sišla na večeru i nešto što se kasnije pretvorilo u vrlo zanimljivu večer s domaćim ljudima - zanimljivu ne zbog dobivenih podataka koji bijahu ravni nuli, već zbog uvida.

Trebalo mi je nešto vremena da shvatim, tijekom razgovora s njima o lokalnoj politici i lopovima u Whitehallu, kako u gostionici postoje dvije vrlo oprečne skupine muškaraca: oni koji su živjeli u selu i muškarci koji su živjeli gore na vriš-tini. Polako, kroz dobačene kratke poglede i sitno osmjehi-vanje koji su jednako tako mogli biti i otvoreno namigivanje, uvidjela sam da su seljani što se vrištinaca1 ticalo odvojena i, nažalost, pomalo niža rasa.

Prvi nagovještaj toga stava dobila sam kad me ljudi, na moje veliko iznenađenje, nisu pozdravili imenom, niti su, štoviše, prema meni imali onaj stav prisnosti koji bijaše svojstven ljudima koje sam inače susretala nekoliko posljednjih dana. U početku pretpostavih sa zadovoljstvom da sam naišla na sobu punu domaćeg pučanstva koje za mene još nije čulo. Zatim stadoh opažati potajne poglede i skrivene osmijehe u tiših, grublje odjevenih članova te pijanstvene zajednice. Jedan po jedan tih pola tuceta muškaraca hvatalo bi moj pogled, kratko dodirnilo obod šešira ili podiglo čašu u mojem smjeru da bi se zatim ponovo vratilo svojim razgovorima.

Bijaše to veoma čudnovat i neobično topao osjećaj, taj osjećaj pripadnosti tajnome društvu. A činjenica da moji sud-ruzi zavjerenici bijahu osiromašeni, neoprani i moguće nepismeni seljaci i pastiri nekako bijaše ugodnija i zabavnija od svega ostalog. U svakom slučaju, tako se bar moralo činiti njima sudeći po svjetlucanju u određenom broju očiju oko mene.

Kad bijah negdje na pola svog drugog vrča piva, jedan od mladića s kojim sam bila razgovarala posegne u džep i pruži ruku prema meni te ostavi nešto na stolu pokraj mojeg vrča: kositrenu sviralu. Pogledah je, a onda podigoh pogled prema njegovu od vremena ostarjelom mladom licu i tajnome smiješku u dnu njegovih očiju.

"Čuiil sem da se priča kak svirate", reče on.

Odmahnuh glavom i pomaknuh vitko glazbalo natrag na njegovu stranu stola.

"Bojim se da se buka koju ja proizvodim na tome ne može zvati sviranjem."

"Ne kak smo mi čuiili." Mogao mi je baš i namignuti i prijateljski me gurnuti laktom u rebra, no odlučno odbih pocrvenjeti prisjećajući se sad one večeri u Two Bridgesu na koju je on nedvojbeno ciljao. On podiže svoju malu sviralu, hitne je u zrak i ulovi, stavi u usta i počne svirati. Kad su se prve živahne note podigle u zrak pun dima, muškarci s vrištine pogledaše jedni druge, a zatim seljane te jedan za drugim proči-stiše grla i počеше pjevati.

Ono što sam te noći čula bijaše zadnja mrva izumiruće umjetnosti dartmoorskih pjevača.

Počeli su s vedrom melodijom i pričom o čudovišno lijenu mladiću čiji otac, berač žutilovke17, prijeti da će mu zapaliti kuću pod petama ako dečko ne izađe i ne primi se posla.

Mladić se tako izvuče iz kuće i krene u šumu, uspije nasjeći pošteni naramak žutilovke i na povratku kući sretne bogatu udovicu. Ona je smjesta očarana njime i odmah predloži vjenčanje. On, nećkajući se, pristaje žrtvovati svoju karijeru i odreći se svog teškog rada njoj za ljubav, a pjesma završava vragolastom primjedbom:

A sada po svjetlu i mraku poklič se diže do neba, Za blaženu sreću u braku tek žutilovku ubrati treba.

Pjevači su ispravno protumačili moj široki osmijeh kao zamolbu za još te se upustiše u drugu pjesmu, ovoga puta o nesuđenim ljubavnicima, a onda u još jednu, i to od svih stvari, u pjesmu o natjecanju u zvonjavi izvedenu u veličanstvenoj melodiji što je ispreplitala njihove snažne glasove jedne oko drugih poput zvonjave zvona koju je pjesma prizivala u misli i koju su najzad završili upravo onako kako bi završila i

Žutilovka - ljekovita biljka koja se koristi u pučkoj medicini.

zvona - u niskoj završnoj noti, zadržanoj i potom postupno zatihloj do nečujnosti.

Sjedili smo u tišini, sjedinjeni na tren u ljepoti pjesme i trenutka, a kad sam se pomakla da im zahvalim, jedan od seljana zaključuje daje vrijeme da i oni pokažu svoje. Otvorio je usta, a kad

su riječi "Tom Pearce, Tom Pearce, posudi mi kobilu svoju sivu" zazvonile prostorijom, srce mi se stislo. Ujko Tom Cobblev odjahao je na widdecombeški sajam sa svojom veselom družinom - uz pratnju, opazih sa zanimanjem, isključivo kontingenta iz Mary Tavyja. Muškarci s vrištine zavalili su se u stolice slušajući pristojno, no čim su se Tom i ostali napokon pridružili sablasnim, zveketavim kostima stare kobile, svirala ponovo zapišti i povede nas na put na drugi sajam, ovaj put sajam sa znatno pikantnijim zbivanjima. (Prije nego što su se pridružili pjevanju, dvojica su vrištinca zirnula u me kako bi se uvjerila da sam dovoljno naivna i neiskusna da shvatim skriveno značenje brava, bravara i "robe" mlađahnih djeva koje su spominjali.)

Pjevali su mi tako više od dva sata, okupivši za to vrijeme mještane najmanje pola grada koji su stajali promatrajući s vrata i iz daljih zakutaka onostranskih dosega mutnih, prastarih prostorija. Seoski bi pjevači tek povremeno jedva uspjeli ubaciti poneku svoju pjesmu; kad bi to učinili, pola tuceta vristinskih pjevača sjedilo je pozorno čekajući da završe, iako sam imala osjećaj da su oni seoske pjesme znali čak ako seljani i nisu znali njihove, vrištinske. Napokon je gotovo preko volje vlasnik svratišta objavio da je vrijeme za zadnju rundu. Mladić koji je počeo cijelu tu priču stade pažljivo čistiti sviralu rubom svoje košulje, no na moje iznenađenje, umjesto daje spremi kad je završio, on je ispruži prema meni. Na svoje još veće iznenađenje, ja je prih-vatih.

Razmišljala sam trenutak okrećući jednostavno glazbalo u rukama dok nisam odlučila koju ću melodiju svirati - pjesmu koju bijah naučila na drvenom bratu ove kositrene svirale još davno, davno na majčinu koljenu. Bijaše to tužna, repe-titivna židovska pjesma što izvire iz dubine srca. Sudeći po muku u prostoriji, ravno tamo seje i vratila.

Završila sam, odsviravši blagoslovljeno bez greške, i pružila sviralu natrag svome drugu. Prihvatio ju je bez primjedbi, no vjerovala sam, sve u svemu, da mu se svidjelo.

"Ima vremena za još jednu", reče on i podigne obrve pitajući imam li kakav prijedlog.

"Pjesma o kočiji lady Howard?" upitah nesigurno. On ponovi mali savjetodavni obred kojim i bijaše započeo večerašnju zabavu zirnuvši prvo prema svojim drugovima da procijeni njihovo slaganje, a zatim prema seljanima da provjeri jesu li svi na svojim mjestima. Prisloni zatim sviralu na usne i počne svirati nespokojnu, jezovitu melodiju koju mije otpjevao i Baring-Gould. Dvojica seljana pokušala su se pridružiti, no jedan odustade nakon dobačena mu oštra pogleda jednog od vristinskih pjevača, a drugi prekide kad gaje prvi pod stolom gurnuo nogom. Šestorica pjevača moje tajne udruge ostadoše pjevati sami dok su se njihovi glasovi lako sklappali u suglasju očito dobro poznate pjesme i dok je jedan od njih nježno lupkao po stolu ispred sebe udarajući ritam. Za razliku od drugih pjesama koje bijahu otpjevali, ova je sada postala ozbiljan posao. Činilo se da slušaju riječi koje su pjevali te su u potpunoj sabranosti zurili u vatru ili u čašu, a jedini dodir između njih i sa mnom, njihovom namjeravanom publikom, ostvarivao se grlom i uhom.

Bijaše to neobična pjesma i ona moja prvotna pomisao dobila je sada potvrdu - to nikako nije bila pjesmica uspavanka za malo dijete. I morala sam se upitati stoji jedno o^-^.

ređeno malo dijete, najstariji sin bujne mašte jedne zemljo-posjedničke obitelji, morao misliti o stihu u kojem lady Howard vabi vlastelina u svoju kočiju.

Gostionica je ostala nijema i potpuno nepomična dobrih deset sekundi nakon što su završili.

Zajedničkim uzdahom i mrmorom publika, uključujući i dvojicu seljana koji su i sami bili zapjevali, tada izrazi svoju zahvalnost te se stade osipati i nestajati u noć.

I muškarci s vrištine iskapili su čaše i poustajali. Kimnuvši mi glavom i kratko cimnuvši rub kape svaki od njih poželio mi je zbogom. Gostionica uskoro ostade prazna, izuzev jedne djevojke koja je ostala skupljati čaše. Ja se uputih prema stubama ostavljajući je u tome poslu.

POGLAVLJE DVANAESTO

Staricu nisu smatrali vješticom, no pripisivahu joj dobro poznavanje trava i njihovih vrлина.
"Daljnja sjećanja"

Moj prvi zadatak u novome danu bijaše da pronađem ženu čije mi ime (sada se to činilo prije stvarno dugog vremena) bijaše dala djevojka koja mi se ono bila obratila preko zida pokraj Postbridgea. Elizabeth Chase, rekla je djevojka, pokraj Wheal Betsvja željela me je vidjeti poradi jednoga ježa. Zvučalo je tako malo vjerojatno da bi bilo istinito.

Pokazalo se daje Wheal Betsy još vrlo čvrsto zidano vatrogasno spremište sada napuštenoga rudnika, nekoć bogatog izvora olova i srebra. Također, bilo je smješteno, što sam našla vrlo zanimljivim i zabavnim, ravno u podnožju brežuljka Gibbet.

Kako sam jahala sve dalje, počeh nekako osjećati kao da uza me hoda duh mladoga Baring-Goulda. Bijaše to neizbježna posljedica moga neprestanog uranjanja u njegove riječi i života u njegovu okružju tijekom prošloga tjedna, no to nikako ne bijaše uznemiravajuća prisutnost. Doista, uskoro ga stadoh nalaziti zabavnim društvom, tog samotnog mladića punog strasti prema vrištini i uma koji bijaše bistar, energičan i neizbirljiv poput svrake.

Prema kući Elizabeth Chase prvo me uputilo jedno malo bosonogo dijete na skretanju na blatni poljski puteljak. Muškarac koji je vodio konja, čija je prednja desna noga bila uredno povijena i na koju je konj šepao, potvrdio mi je to odmahivanjem bradom preko ramena. Pola milje dalje, žena koja je vješala hrpu muških košulja na nestalno jesenje sunce vratila me je do uske stazice koju sam bila previdjela u prvome prolasku. Bijaše to, začudo, pošumljena staza s pravim, visokim drvećem umjesto onog kržljavog, rijetkog grmlja koje je dominiralo ovim dijelom vrištine. Pođoh njome hodajući kako mi nisko granje ne bi zbacilo šešir te napokon izbih na pravi prizor iz dječje priče.

Kolibica bijaše prastara, sićušna, uredna (osim jogunaste zaobljenosti njezinih zidova i debela lišaja na crjepovima) i tako čista da se i samo kamenje sjajilo kao uglačano. Na prvi pogled u blizini nije bilo nikoga - bar ne nekog od ljudskog roda. Šest mačaka različitih boja i veličina ležalo je raspoređeno između grubo istesane klupe, panja za cijepanje drva i vrha krova, a tri psa (od kojih je jedan imao samo tri noge) došetala su me pozdraviti. Vidjela sam još četiri vrste kokoši, crnog labuda iskrivljena krila, dvije guske u kavezu, kozu s jarićem i čupavog dartmoorskog ponija sa zavojem na nozi vrlo sličnim zavoju na nozi onog teglećeg konja kojeg bijah susrela dolje na putu - samo stoje ovaj zavoj bio na ponijevoj stražnjoj lijevoj nozi. Spustih pogled prema nasmijanom crno-bijelom licu tronogog psa ovčara, kojemu je također nedostajao i dobar broj zuba, i upitah ga: "Gdje ti je gazdarica?"

Kao da me razumije, okrenuo se i pogledao prema kući, a kad i ja učinih isto, ugledah na do vratku Elizabeth Chase.

Na prvi pogled učinila mi se normalne veličine, sve dok nisam otkrila da se moram prignuti gotovo do pola kako bih ušla kroz vrata u čijem je do vratku ona, međutim, stajala bez imalo teškoća. Navikla sam da se meni druge žene čine sitnima, no ova preda mnom nije mogla biti viša od prosječnog osmogodišnjeg djeteta, a kad se moj pogled vratio s njezina lika na lice, spoznah da sam doista zakoračila u bajku. Bijaše smeđa i naborana i pognuta, a nagib njezine glave, nedvojbe-

no posljedica grbe na leđima, davao joj je određeni podrugljiv i zafrkantski izraz kao da na cijeli svijet gleda s nakrivljenim, vragolastim smiješkom. Osmjehnuh se dok sam joj se predstavljala i rekoh kako sam čula da me želi vidjeti.

"Oh, zaboga da, dušo", zapiskuta ona nevjerojatno visokim, tankim glasićem uz iznenađujuću odsutnost ruralnoga Devona u naglasku. "Vi morate biti draga ženica gospodina Holmesa, iako moram reći da u toj svojoj odjeći više nalikujete na sina. Ipak, sigurna sam da ta odora za

hladnih dana mora biti ugodno topla - iako ovo baš i nije tako hladno jutro, zar ne? Mislim da ću nam sad lijepo zgotoviti čaj pa ga možemo popiti sjedeći vani gdje možemo promatrati predobro sunašce Božje i pretvarati se da je proljeće umjesto ponovo gotovo već zime - zaboga, kako te zime postaju ledene, moje stare kosti već upravo bole na samu pomisao na ovu koja već dolazi i ne čini se pošteno da ljeta traju tako kratko. A biste li mi onda sad pomogli prenijeti stvari za čaj, dušo? To je tako slatko od vas, lijepa moja. Ne, ne nije to za tebe, stvarce malena!" Ta posljednja rečenica bijaše upućena mršavoj sivoj tigrastoj mačkici na pol puta kroz adolescenciju koja cijelo to vrijeme bijaše s puno pozornosti i nade pratila svaki korak svoje gospodarice od trena kad je žena stupila natrag u kuću. Visoki glas te starice nalikovao je na neprestani ptičji cvrkut - ili na kositrenu sviralu koju je prošle večeri bio svirao onaj mladić - dok je pripremala čaj stružući nogama uokolo, zaobilazeći budno pozornu mačku i uzimajući čajnik, kutiju za čaj i ostali pribor, truckajući do ormara za šalice i natrag. Imala sam snažan osjećaj da je govorila neprestano, imala ili nemala slušateljstvo - ili bolje, bilo to slušateljstvo ljudskoga roda ili ne bilo.

Uzeh pladanj iz njezinih ruku i prođoh za njom uz određene teškoće kroz vrata prema grubo istesanoj klupi na suncu. Ona podiže snenu mačku, spusti je na tlo te mi reče neka stavim pladanj na klupicu s obzirom na to da se stol, koji je obično stajao ispred nje, urušio prije tjedan dana kad ga je jedna od krava koja je navratila odlučila upotrijebiti kao oslonac za češkanje te je tako stol završio na popravku kod susjeda. Natočila je čaj i svoju šalicu zasladila nečim stoje izgledalo poput melase, no rekla mi je da je to med koji joj je donio prijatelj s druge strane vrištine u zamjenu za napuklo kopito koje je uspjela izviđati.

"Puno se bavite iscjeljivanjem životinja", primijetili.

"Da, dušo, ja sam mjesna vještica." Trepnuh očima, a ona se veselo zahihota glasom tako visokim da su zaspali psi tr-znuli ušima. "Nisam vještica, naravno, dijete, iako ima mnogih koji bi vam rado rekli da jesam. Samo sam obična starica koja poznaje trave i ima vremena da ga potroši na njegovanje ranjenih stvorenja." Ona sklopi oči i ostade tako sjediti neko vrijeme, grijući se i uživajući poput kornjače na slabashnoj toplini jesenskoga sunca. Ja sam ispijala svoj čaj i uživala u istoj toj toplini na leđima.

"Sad mi recite, dušo," progovori ona nakon malo vremena (i pošteno me preplaši jer moje misli bijahu odlutale daleko, do Holmesa i Londona), "o čemu prvo želite čuti? O mom ježu ili Samuelovu psu?"

"Psu?" Naglo se uspravih. "Što znate o psu?" "Oh, Danielov sin vidio ga je ljetos dolje na cesti."

"Zašto već prije nisam čula za to?" upitah oštro i sumnjičavo. Kad je cijela vriština već ionako živjela jedno drugome u tanjuru, zašto se nitko nije dosjetio da mi spomene jedan zbiljski i stvaran susret s psom?

"Daniel zna vrlo dobro čuvati tajnu. Njegovu sinu Samue-lu bilo je neugodno pa je obećao da neće pričati o tome, što i nije, osim meni. Onda vidim da biste prvo rado čuli o Psu. Lijepo se raskomotite, dijete. Priča je prilično duga.

Kao što rekoh, bio je to Danielov sin koji je vidio Psa dolje na cesti. Pravi mladi momčić, taj Samuel - naravno, sad je u školi, ali tada je bio doma na praznicima, a i od velike je pomoći i svojim roditeljima. Nije im lako bez njega, no rekla sam Danielu daje pamet njegova sina prevelika da bi se uludo rasipala pa je uz malu pomoć s moje strane taj dečkić osvojio mjesto u školi u Exeteru...

No vas ne zanima trabunjanje jedne stare učiteljice, zar ne, dušo? Vi želite Psa i, premda vam je ne bih pričala da se spušta noć, evo, u ovo sunčano jutro, ispričat ću vam je.

Samuel je, kao što rekoh, blagoslov i pomoć svojim roditeljima, a baš se dogodilo daje sestra njegove majke gore kod Bridestowea potkraj srpnja rodila dijete i, iako je sve dobro prošlo, hvala dragom Bogu, mjesec dana kasnije još je trebala malo pomoći oko teških stvari. I tako

su slali Samuela svaka dva, tri dana sa svježe ispečenim kruhom ili drugim jelom koje bi pripremila njegova majka, a on bi svojoj tetići pomogao s težim poslovima i vraćao se kući idućeg dana. Udaljenost je samo kojih pet milja i put savršeno siguran za kršna mlada momka koji se zna čuvati magle i močvare. Za razliku od grada koji zna biti opasan čak i za potpuno odrasla muškarca.

No, potkraj kolovoza Samuel se zadržao dulje nego obično. Njegovi su se praznici bližili kraju, a dobar dečko kakav on jest, htio je svojoj tetići ostaviti veliku hrpu nacijepanih drva za zimu i završiti popravke na kokošinjcu koje je bio počeo. Naravno, mogao je to učiniti i njegov ujo, no znate kako se dječaci u tim godinama trebaju osjećati nezamjenjivima. Između cijepanja drva i kokošinjca, dakle, nije mogao krenuti natrag sve do poslije čaja. Tetića je željela da ostane i tu noć i vrati se idućeg jutra, no večer bijaše blaga i jasna, a Mjesec gotovo pun, a mali dječji krevetac u kojem je on obično spavao bio je zapravo prekratak za njegove svakim danom

sve duže noge. Osim toga i njegov je otac volio da Samuel u nedjeljno jutro bude doma kako bi zajedno išli u crkvu, a i sve to skupa na stranu, doručci njegove majke bili su bolji od doručaka njegove tetiće. Također mislim, koliko poznajem Samuela, daje za nj to bila i prava pustolovina, to da prijeđe preko vrištine noću i to sasvim sam, kad je do tada to noću uvijek činio samo s nekim odraslim.

Vidite, bilo je to prije nego što su počele sve te priče o neobičnim događanjima na vrištini, premda ipak nakon što sam pronašla Tiggvja, o čemu ću vam ispričati za koji trenutak. Samuel je pričekao dok se Mjesec nije dobrano popeo na nebu, a onda je poljubio svoju tetiću za ristanak i otišao. Obično je on išao cestom sve do Watervalea, tik s ove strane Lvdforda, jer bi ponekad znao naići na kojeg od svojih susjeda i povesti se s njim u kolima. One noći, međutim, nije sreo nikoga pa je na Black Downu sišao s puta i zaputio se vrištin-skim stazama.

Dobar je to komad uspona na vrištinu s ove strane pa je tako Samuel običavao ići sve dok ne bi prešao rječicu Tavv, gdje bi se onda kratko odmorio prije posljednjeg dijela puta. Ponekad bi mu tetića davala nešto sitno za jelo da ne umre od gladi u ta dva sata koliko mu je trebalo do kuće i to bijaše mjesto gdje bi on to pojeo sjedeći na jednoj stijeni nad rijekom i čekajući da mu se noge osuše prije nego što bi ponovo navukao čarape i nazuo čizme.

Te je noći dobio voćnu pogačicu s nekim ukuhanim voćem - pomalo ustajalu, no Samuelu to nije smetalo. Razmo-tao ju je i sjedio ondje jedući je i promatrajući rječicu pod mjesečinom kad je zbog nečega podigao pogled.

Na tome se mjestu vriština uzdiže strmo i predstavlja pravi uspon - previše za staru stvarcu poput mene, no savršen za dječaka poput Samuela koji upravo počinje pupati u mišićima i koji je ponosan na to. Tako, kad je pogledao gore, vriština se nadnosila nad njim, a naspram mjesečinom osvijetljenog neba ocrtavala se jedna paklenska prikaza strave i užasa. U prvi tren pomislio je da se radi o poniju, tako ta zvijer bijaše velika, no zatim je vidio kako je podigla rep, a potom i svjetlo kako joj kulja iz one velike, crne glavurde.

Bio je to pas, draga moja, pas kakav nije bio viđen od dana kad je gospodin Holmes bio riješio nevolje s Baskervillima, pas od kojeg mladi dječaci dobivaju noćne more i počnu se zaključavati u kuću nakon što Sunce zađe.

Pobjegao je moj Samuel, ostavivši čizme, svoju dačku torbu i pogačicu za sobom kraj rijeke. Njegovu ocu ni na tren ni na kraj pameti nije palo da bi to možda njegov sin mogao smišljati kakvu psinu -jedan pogled na dječakova stopala bio mu je i više nego dovoljan.

Daniel je odmah htio pobrati pušku i smjesta se vratiti onamo, čak ako bi morao i nositi Samuela na leđima, no pomisao da bi morao ponovo izaći u noć nasmrt je plašila tog hrabrog malog dječaka. Idućeg jutra Daniel ga je nagovorio da nazuje stare kućne papuče i vrati se s njim na ono mjesto kraj rijeke. Dječakove čizme i čarape bile su na stijeni, ondje gdje ih je

bio ostavio, no pogačica je nestala, a stijena gdje ju je ispustio bila je polizana do zadnje mrvice. Torbu u kojoj je nosio ono što je majka poslala u Bridestowe našli su nešto dalje, razderanu na komadiće.

Kao i otiske psećih šapa. Puno njih, tako mi svega, doista. Sad, biste li željeli još jednu šalicu čaja prije nego što poslušate o mojem malom ježiću?" upita starica vedro.

"Samo malo", rekoh bjesomučno razmišljajući i veoma se trudeći shvatiti taj nagli razvoj događaja, tu iznenadnu preobrazbu sablasnog psa iz glasina u živo stvorenje od krvi i mesa pohlepno za slatkim pogačicama. "To se dogodilo krajem kolovoza, oko puna Mjeseca i u subotu navečer?"

"Tako je, dušo."

Što je događaj smjestilo na dvadeset peti kolovoza, dan prije punog Mjeseca i jedan dan nakon što je psa i kočiju vidio ljubavni par na sastanku.

"I nijedan od njih nije spomenuo ništa o svemu tome?"

"Daniel voli svog sina. Dječak se počinje tresti svaki put kad netko spomene psa pa je Daniel mislio daje najbolje da

o tome ne govori nikome. Ja sam doznala samo zato što sam ga pitala što se dogodilo dječaku."

"Koliko je godina Samuelu?"

"Dvanaest, dušo. Dobro, odgovorno doba. A sad ću vam ispričati o svom Tiggvju, može?" Protrljah si čelo s osjećajem prilične zgromljenosti i rekoh slablašnim glasom: "Da, molim."

"Prolazila sam kroz vrištinu jednoga dana, negdje sredinom ljeta", otpočne ona.

"Znate li datum?" prekinuh je, iako sam je do tog trena već bila upoznala dovoljno da sam zapravo i mogla očekivati odgovor koji sam dobila.

"Ne, zlato moje, žao mi je, ali ja više nemam puno potrebe za brojevima na papiru. Ali mogu vam reći", preduhitri ona drugi dio moga pitanja, "daje to bilo u srpnju i dovoljno blizu punog Mjeseca da dan-dva nisu toliko važni i da je također bila subota jer sam idućeg dana išla u crkvu sa svojom prijateljicom u Widdecombeu." Iako je Elizabeth Chase jednom bila učiteljica, njezin je odgovor bio tipično onakav kakve sam tu bila naučila primati i, na kraju krajeva, točniji od odgovora ljudi koji koriste kalendar i kojima se dani pretvaraju u tek lako zaboravljene datume umjesto da ostanu nebo

1 godišnja doba kao ovdje. Opisivala mi je dvadeset osmi srpnja, tri dana poslije Johnvja Trelawnyja i jedan dan poslije

Londonaca koji su također vidjeli kočiju lady Hovvard. Spus-tih svoju šalicu na klupu i spremih se daje pažljivo saslušam.

"Ja često prelazim preko vrištine, znate. Imam prijatelje u Moretonhampsteadu i Widdecombeu, a i neko korijenje i slično raste na onoj strani, a ne na ovoj. Tako, za lijepa vremena kad nemam previše životinja koje trebaju moju brigu -previše pacijenata, kako ih zove Daniel - znam uzeti sendvič i bocu čaja i poći posjetiti stare prijatelje."

Oba mjesta koja je spomenula bijahu udaljena dobrih petnaest ili dvadeset milja odavde, i to preko prilično gadna terena.

"Taj put prevalite u jednom danu?" upitah iznenađeno. Nakon što sam je vidjela kako se klima uokolo po kući, sumnjala sam da može prijeći više od dvije milje za sat vremena, i to po ravnom!

"Oh, ne, moram prenočiti ondje, dušo", požurila se objasniti. "Ponekad ostanem i dvije noći pa se kući vraćam tek treći dan. U tom slučaju životinjice mi hrani jedno od Danielo-ve djece." Kao daje to bilo sve što me se trebalo ticati. "No, kao što rekoh, bila sam na vrištini jednoga dana ovoga ljeta kad začuh najjadniji, najbjedniji mali vapaj od kojeg bi vam zasigurno srce puklo da ste ga samo mogli čuti. Bio je to tako slabašan zvuk da sam se jako namučila dok nisam otkrila odakle dolazi, dok nisam napokon pronašla jednu malu stvarcu u sjeni jednog megalita. Jadničak je mali pokušavao iskopati rupu u zemlji da se skriva, ali nije

imao ni najmanjeg izgleda, čak i daje bio cijel i u punoj snazi." Učini mi se daje starica na rubu plača prisjećajući se dirljive potresnosti toga prizora.

"Jež", reko.

"Bogme jest, mali moj Tiggy, koji bi vam stao na dlan kako je bio malen. Mislila sam da će zasigurno umrijeti, tako je bio nemilice prošao. Jedino što sam mogla učiniti za nj, zaključili, bilo je da mu malo olakšam i pjevam mu dok mu se život ne ugasi. Tako ga gurnuh u džep na kaputu te sam mu pjevala dok sam hodala dalje, a kad sam došla u Widdecom-be, izvadila sam ga potpuno sigurna i sasvim očekujući da ću morati posuditi lopatu i zakopati jadnička.

Samo, možete li zamisliti, ono malo lišće pogledalo me je s toliko povjerenja da sam jednostavno znala da će se izvući. Dali smo mu malo mlijeka s kapljicom brendija, namjestili mu nožicu - stražnju lijevu - i zamotali je s udlagom napravljenom od lijepe, glatke šipke iz steznika odrezane na pravu veličinu, a veliku razderotinu na njegovim leđima sašila sam komadom svilenog konca za vezenje - zelenog, što je ispalo vrlo naočito, znate - pa smo ga konačno s malo vate stavili u kutiju i ostavili pokraj peći.

A ujutro on je na me namreškao onaj svoj sitni nosić i pitao glasno i jasno: A gdje mi je doručak?"

"Onda je ozdravio?" upitah. Nije to možda bilo najprofesionalnije pitanje za jednu detektivsku istragu i svakako ne pitanje koje bi Holmes imao u ovom trenutku, ali ja sam to doista željela doznati.

"Ne sasvim, razumijete, ali preživio je. Nažalost, morala sam mu odrezati ono malo stopalce škarama za šivanje. Bilo je previše zdrobljeno da ga se spasi, a upala bi ga ubila."

Lice mi se zgrčilo kad sam si predočila dvije dostojanstvene stare dame nagnute nad kuhinjskim stolom kako škarama za šivanje obavljaju amputaciju te hitro prijedoh na pravo, primjerenije pitanje. "Znate li koji je bio uzrok njegovih ozljeda?"

"Upravo se o tome radi, dušo", odgovori ona s odobravanjem u glasu. "Bilo je to nešto što se kretalo brzo - kotač nekih kola, možda, ili kopito - što je zgnječilo nožicu onog jadnička, a po leđima gaje bio dograbio i pas."

Osjetila sam kako mi se kostriješi kosa na glavi. "Kako to znate?" zatražih objašnjenje.

"Koje, o kolima ili o psu?" "Oboje."

"Pa, dušo, znam da se ono stoje zgnječilo Tiggyja moralo kretati vraški brzo jer da je jadan Tiggy imao i tren upozorenja, bio bi se sav sklupčao i onda bi ga cijelog spljeskalo ravno po sredini, ne samo jednu zaostalu nožicu. A za psa znam zato što bi bilo koje divlje stvorenje imalo više razuma pa bi, dohvativši jednom onako Tiggyja, ili ostalo i dokrajčilo ga ili bi ga odnijelo doma da nahrani svoje mladunče." <

Nevjerojatno kako se to moglo činiti, ali ovo je bio svjedok po Holmesovoj mjeri i ja skinuh kapu pred njom. Doslovce.

"Kako imate lijepu kosu, dušo", usklikne ona i pruži ruku te me lako potapša po njoj.

"Jednom sam imala sestričnu koja je imala istu takvu crvenkasto-zlatnu kosu poput vaše, a i inače je bila sjajna baš kao ta kosa."

Morala sam priznati da se u tom trenu baš i nisam osjećala previše sjajnom te je upitah je li pokraj megalita možda vidjela i tragove kopita ili kola.

"Bojim se da nisam, dušo. Zemlja bijaše suha, znate, i bilo bi potrebno nešto vrlo teško ili oštro da na njoj ostavi traga."

Teško mi je bilo zamisliti ledine na vrištini suhima i tvrdima, no morala sam se povući pred njezinim boljim poznavanjem toga kraja. Upitah je gdje se točno dogodila ježeva nesreća. Ponudih joj svoj zemljovid, no ona odmahne rukom i reče da bi taj zadatak bio pretežak za njezine stare oči pa mi je umjesto toga svoj put opisala na svoj način - brežuljke i ravni, tor

pokraj kojeg je prošla, rječicu koju je pregazila, jutarnje sunce u očima - te se ja napokon odlučih za kameni prsten ispod uzvisine za koju mi se činilo da se najviše podudara s njezinim opisom. Smotah ponovo zemljovid i spremih ga u džep na prsima svoga kaputa. No ona očito nije još svršila sa mnom te je ostala sjediti glave nakrivljene u stranu i s izrazom punim očekivanja na licu. Pomislih da možda očekuje moj konačni sud, no nisam vjerovala da joj ga mogu dati.

"Moram priznati da ne znam dovoljno o običajima ježeva da bih vam mogla reći slažem li se s vašim mišljenjem", otpočeh. Njezino se lice smjesta razvedri te ona zakima s razumijevanjem.

"Tada nećete znati ni postaviti ono pravo pitanje, a to je što je Tiggy uopće radio ondje."

"Žao mi je, ali morat ćete mi to objasniti."

"Tiggy ne živi gore na vrištini, dušo. Tiggy voli šume i meka mjesta."

"A ondje ih nema?"

"Ne u krugu od dvije ili tri milje od mjesta gdje sam ga našla."

"Što ako ga je donijela kakva životinja? Ono, što god to bilo, što gaje ugrizlo. Veliki sokol, na primjer."

"Pa, čini se da je i to moguće", reče ona s vrlo velikom sumnjom u glasu. "No ja sam se pitala nije li vjerojatnije da se Tiggy slučajno povezao na onome, što god to bilo, što ga je za početak i pregazilo."

POGLAVLJE TRINAESTO

... Čitatelj kroči nesigurnim tлом, ne znajući što treba prihvatiti a što odbaciti.

"Knjiga o Dartmooru"

Kad sam se oprostila od Elizabeth Chase, dobre vještice Mary Tavvja, moj um bijaše, da se poslužim izrazom iz Baring--Gouldovih memoara, uzavreo. Bijaše tek sredina dana, a lew-trenchardska kurija tek malo više od dva sata udaljena. Odlučih stoga pogledati mjesto gdje je Elizabeth Chase pronašla ranjenog Tiggvja.

Našla sam ga bez teškoća - nema baš tako puno kamenih prstena na vrištini da bi me mogli zbuniti - no nisam bila sigurna kako da shvatim to mjesto. Ono bijaše tipično za svoju vrstu, uspravni grubo obrađeni granitni megaliti poredani u krug na komadu relativno ravne površine i okruženi niskim vrištinskim travnjakom isprekidanim mjestimično kamenjem i čupercima bujadi. Taj dvostruki red kamenova (jedan od "druidskih ceremonijalnih prolaza" Randolpha Petherin-ga) ležao je u blizini traženoga mjesta, a pokraj njega prolazio je jedan vrištinski puteljak (možda Abbot's Way?).

Kao što me je Elizabeth Chase upozorila, najneobičniji dio u cijeloj toj ježevskoj aferi bijaše pitanje zašto se životinjica uopće našla na tom mjestu. Što sam više razmišljala o tome, to sam se više morala s njome suglasiti: te male zvjerke ljubitelji su šuma i tamo prisutna mekog lisnatog pokrova pod kojim se lako mogu skriti, što bijaše kao nebo i zemlja različito od ove vražje pustopoljine na kojoj bi se čak i jazavac namučio kad bi u njoj trebao iskopati svoju jazbinu.

Iz sedlenih torbi na Redu izvukoh sir, sendvič od usoljena mesa i bocu piva koje sam toga jutra zatražila da mi sprema u svratištu u Mary Tavvju te ih ponesoh do kamena koji je jednom davno, sudeći po udubljenju u tlu pokraj jedne njegove strane, bio uspravan. Stavih na nj sendvič i otvorih bocu otvaračem na svojem džepnom nožiću te stadoh objedovati uživajući u suncu i svojoj prehistorijskoj okolini i, više od svega, u zamišljanju ljupkog prizora s ježom kao slijepim putnikom.

Gotovo vrtoglavi osjećaj blagdana spustio se na mene i oko mene. Na kraju krajeva, moj je zadatak bio gotovo potpuno obavljen, s jednim malo očekivanim ili vjerojatnim, ali blistavim draguljem koji sam nosila natrag u Lew Trenchard i s još samo šačicom kućica između ovog mjesta i ruba vrišti-ne u kojima sam još trebala provesti formalnosti svoje istrage. Vratio mi se osjet okusa, skoro sam mogla i nesmetano udisati zrak, a sunce je zaista sjalo. Ispružih se, položivši glavu na jedan, a noge na drugi kamen i ostadoh tako desetak minuta odmarajući se prije nego što skupih ostatke svoga objeda i vinuh se ponovo u sedlo.

"Idemo kući, Rede," rekoah konju i nastavih stiskati zube na tih nekoliko stotina jardi njegova kasa prije nego što ga zauzdah natrag na njegovo uobičajeno klipsanje.

Ovaj put kad se poplašio, bila sam spremna. Nažalost.

Uz negativan poticaj dostatne snage i upornosti moguće je i najtvrdoglaviju životinju istrenirati da izbjegava ili da se suzdrži od dane aktivnosti. Tako je i Red veoma djelotvorno istrenirao mene. Čim bi moje misli pokušale odlutati u svoj svijet, prijetnja njegova skoka odmah bi ih trgnula natrag u razumljivu pozornost i dužnu pažnju. Dvapat se taj povratak u stvarnost pokazao nepotrebnim. Treći put je moj nagli povratak došao upravo u onom trenu kad je Red skočio. Prionuh uz sedlo poput čička, znajući da će se konj smiriti onog trena kad mu noge ponovo dodirnu čvrsto tlo. Ovaj put, međutim, sa mnom još na leđima, nije to učinio. Umjesto toga se uspa-ničio.

Mislila sam daje taj kastrat bio sposoban za samo dva koraka i za nimalo brzine. Sad se, međutim, pokazalo kako sam grdno pogriješila, i to na najsmrtonosnijem zamislivom terenu, opakoj kombinaciji nazubljenih kamenih gromada i meke, gotovo blatne ledine u koju gromade bijahu usađene. Bjesomučno smo zabubnjali po dvije stotine jardi toga terena prije nego što je njegovo prednje kopito upalo u plitku struju potoka te se Red okrenuo i odsklizao na boku bjesomučno mlatarajući nogama. U posljednjem mogućem trenu bacila sam se iz sedla, no ipak me jedno od uskovitlanih kopita zahvatilo dok sam padala te tresnuh o tlo ne u kontroliranom zaštitnom pokretu kotrljanja, već onako kako bi to učinila bilo koja neistrenirana osoba: jako bolno. Vjerojatno bih bila slomila ruku da se nisam prizemljila na vodom natopljenu obalu. Kašljući i grcajući izvukoh se iz rječice, spustih se tvrdo na rub vode i ostadoh tako s čizmama još u ledenoj vodi dok mi se nije prestalo vrtjeti u glavi, pipajući oko sebe u potrazi za izgubljenim naočalama kad sam napokon shvatila da je i njihov nedostatak jedna od stvari koje su pridonosile mojoj dezorijentaciji. Na veliku sreću nisu se razbile, već jedino svinule i izgubile. Oprezno ih nataknuh ponovo na nos i osvrnuh se tražeći Reda. Kad sam ga ugledala, moj prvotni poriv da počinim ubojstvo nestade kao rukom odnesen, a srce mi se stisne u grlu. Stajao je obješene glave i s jednom prednjom nogom odignutom od tla. '

Nekako se dopentrah do njega i sagnuh se-da mu pregledam nogu, otkrivši na svoje veliko olakšanje da nije bil^a

slomljena, iako je koljeno krvarilo, bilo bolno na dodir i naglo oticalo. Isto se moglo reći i za razne dijelove moje vlastite anatomije. Ruke i ramena kojima sam si nagonski zaštitila glavu od najgorih stijena sutra će biti gomila ogrebotina i modrica, činilo mi se da mi čelo krvari, a nisam bila ni najmanje sigurna da nisam slomila i jedno rebro na desnoj strani. Ipak, nisam izgubila svijest i mogla sam hodati, a u takvu je stanju, na jedvite jade, bio i konj.

Povela sam ga natrag do potoka, gurajući ga i vukući, sve dok nije zagazio u nj te stadoh u hladnoj vodi oplahnjivati njegovu nogu i svoje čelo. Nakon nekog vremena hladnoća je počela djelovati. Oboje smo prestali krvariti, a on je počeo spuštati ranjenu nogu u vodu sve dok napokon nije na nju oslonio i dio svoje težine.

Znala sam da moju težinu, međutim, ne bi mogao podnijeti. Dok sam čekala da mu se vrati dio pokretljivosti, skinuh s njega sav teret i presvukoh se iz svoje opasno mokre odjeće u suhu koju sam imala u sedlenoj torbi. Kad sam ponovo spakirala torbe, izvadila sam poderan i mokar zemljovid iz džepa i sjela prostrvši si ga preko koljena.

Bila sam, zaključih s oklijevanjem, predaleko od Lvdfor-da da onamo povedem konja, a skanjivala sam se ostaviti ranjenu, stariju životinju naučenu na krov nad glavom samu tu u divljini. Iscjeliteljske ruke Elizabeth Chase bijahu još dalje od nas, možda čak i četiri sata dalje s ovim našim šepesa-njem. Mogla sam se također vratiti i na malu, prljavu farmicu na koju sam bila navratila između ovdje i ondje. Ili...

Oči mi kliznu na sjever zemljovida privučene oznakom za drveće, koje u svom onom prostranstvu grubih vrištinskih travnjaka bijaše svakako vrijedno pažnje, i jednim natpisom: "Zamak Baskerville.

U običnim okolnostima ja više nisam namjeravala ponovo, i to nenajavljeno, posjetiti Richarda Ketteridgea. Naravno, svijest o postojanju njegova neobična doma na području koje sam pretraživala bijaše uza me svih tih nekoliko prošlih dana, a kad sam prethodnoga jutra krenula prema sjeveru, pomalo sam se poigravala i mišlju da ga ipak posjetim, prije nego što sam napokon odlučila kako je najbolje da svaku daljnju istragu zamka Baskerville prepustim Holmesu, koji je u stvari ondje svakako bio upućeniji od mene.

Sad sam se, međutim, našla u škripcu i bijaše mi potrebna pomoć one vrste koju mi je Ketteridge lako mogao pružiti: hrana, toplina, sklonište za konja i druga vrsta prijevoza za mene. Naravno, to je također značilo da ću se pred njim nužno morati, i to već drugi put, pojaviti u potpuno prljavom i raščerupanom izdanju, no ponos sam mogla progutati - sve dok sam ga mogla sprati šalicom vrućega čaja. Smotala sam zemljovid i vratila ga u džep te pošla izvući konja iz njegove hladne kupke. Kad sam sad drugi put pogledala njegovu otečenu nogu, zaključila sam da bi mu čvrsti povoj mogao olakšati hod. Upotrijebila sam za to jednu svoju košulju koju sam na mjesto pričvrstila dvjema maramama, a onda sam mogla torbe umjesto preko konjskih leda prebaciti preko svojih.

Zajedno počesmo šepesati kroz pust krajobraz prema zamku Baskerville. Poslijepodnevno svjetlo polako je blijed-jelo, no sa zemljovidom i kompasom pri ruci nisam bila u opasnosti da se izgubim, a i čizme su mi se polako počele sušiti. Činilo se i da se Redova noga popravlja kako smo klipsali dalje. Ja, sa svoje strane, počeh otkrivati masnice za koje prije nisam znala, a natučeno (nadala sam se daje samo natučeno) rebro počelo mi je otežavati iole dublje udisaje. Teška sedlena torba usijecala mi se u lijevo rame, a snažno potezanje uzde pretvaralo mi je desno rame u živu vatru. Također, činilo mi se da mi nešto nije u redu ni s kukom na strani ozlijeđenog rebra. A sam je Bog znao kako sam morala izgledati.

Visoki zid podignut oko zamka Baskerville nalagao je da će bar konj morati ući cestom. Značilo je to pozamašan komad zaobilaženja i već je bio potpuni mrak kad sam konačno pronašla ulaz čija vrata već bijahu čvrsto zatvorena. Ipak, lupanje i vika nisu uspjeli dići samo razinu oštremu boli u mojem ramenu i rebrima, već i stanovnike vratareve kućice.

Moj izgled očito nije ulijevao povjerenje. Vratareva žena, koja me je gledala kroz prozor, bila je ili razumnija ili kratko-vidnija od svog muža jer mu je zapovjedila da nazove zamak telefonom i upita hoće li mi biti dopušteno da uđem.

Bilo mi je dopušteno, no čuvar vrata očito se nije zamarao ikakvim objašnjavanjem ili podrobnostima. Kad smo on, konj i ja napokon izbili iz (još neosvijetljena) drvoreda pod bolno blještavilo tisuću vati Swana i Edisona, i Ketteridge i Scheiman stajali su pred vratima zirkajući pomalo uznemireno niz prilaznu cestu, očito se pitajući što me je moglo toliko zadržati. Kad smo se pojavili, dvojica Amerikanaca uskliknu iznenađeno i požure uzeti jedan za uzde konja, drugi za lakat mene. Ja se trznuh i povukoh lakat natrag k sebi.

"Gospođo Holmes, što li vam se pobogu dogodilo?" zatraži objašnjenje Ketteridge.

"Sasvim sam dobro, gospodine Ketteridge, iako znam da moram izgledati kao da su me napali razbojnici. Konj je pao kad je naišao na kamenu stelju."

"Vaša glava..."

"Običan zasjek. Nisam čak ni izgubila svijest. Bojim se, međutim, da ovaj jadni stari momak ipak neće moći trčati nekoliko idućih dana, a kako mi vi niste bili odveć daleko, pomislih da bih vas mogla zamoliti staju za njega i prijevoz za sebe do Lew-trenchardske kurije." Uzbunjenost se nakratko vratila, no onda je Ketteridge zagospodario situacijom i sobom.

"Davide, odvedi gospođu Holmes u kupaonicu na katu odmah pokraj stuba i reci gospođi McIvernev da smota nešto rezervne odjeće za nju. Jan-sene, odvedi konja u staju i neka ga Williams nahrani i napoji i neka mu pogleda nogu. Gospođu Holmes, kad se budete imali prilike malo urediti, nadam se da ćete mi se pridružiti za večerom - bojim se da auto trenutačno nije ovdje, no neće izbivati dugo. Kućni prijatelji koji su se ovog poslijepodneva vratili u Exeter, znate. Moj će vas vozač odvesti dolje u Lew nakon što povečeramo. U redu?" Nisam se mogla samo tako upustiti u raspravu sa svojim dobročiniteljem, iako bi mi gotovo bilo draže posuditi od njega drugog konja i sama se vratiti u Lew Trenchard nego da moram vrtjeti palcima cijelu dugu večer prisiljena razgovorati u nečijoj posuđenoj odjeći. Ipak, privlačnost duboke, vruće kade bijaše neporeciva, a ni Ketteridge mi se nije činio raspoložen za uvjeravanja. Predadoh stoga konja i svoje breme te krotko pođoh za tajnikom u kuću. U zraku je, međutim, ostala lebdjeti nelagoda koja se povećavala kako smo prodirali dublje u kuću. Scheiman na brzinu dovikne gospođi McIvernev da pripremi kupku i donese odjeću ne obazirući se na moje (doduše slabašno) protivljenje da ništa od toga nije potrebno s puno više osornosti nego što bih to očekivala od običnog tajnika.

Njegov gotovo čujan uzdah olakšanja kad su se za mnom zatvorila vrata kupaonice potvrdio je onaj moj prvotni osjećaj, to jest da je moj dolazak ovamo prekinuo nešto važno i da me je trebalo ukloniti s puta dok se ne počisti iza kulisa.

Običan nezvani gost hinio bi držanje upadljiva neznanja i pomno pazio da ništa ne opazi. Kako ja ne bijah običan gost, hinila sam naivnost dok sam istovremeno otvorila četvere oči. Dajući Scheimanu i sobarici dvije minute da odu, otvorih vrata i gurnuh glavu u hodnik. Djevojka žurno ustade sa svoje tvrde male stolice i pozdravi me s očekivanjem.

"Ja, ovaj... Morat ću oprati kosu", improvizirala sam. "Biste li mi mogli zagrijati nekoliko ručnika da se brže osuši?"

"Da, gospa. Već se griju." Bila je vesela i spremna pomoći i vrlo očito pod jasnom zapovijedi da se ne miče sa svoga mjesta pred mojim vratima. Isto su me tako lako mogli i zaključati u kupaonicu. Zahvalih joj i zatvorih vrata.

Prozor bijaše malen i visok i zatvoren. Balansirajući na stolici povukoh ga da se otvori, no s njega se ništa nije ni vidjelo ni čulo; samo je hladan zrak počeo isisavati toplu paru iz prostorije. Ta mala, spartanska, ponešto zapuštena kupaonica, od one vrste koja je prije namijenjena siromašnim rođacima nego milostivu spašavanju supruge jednog uvaženog poznanika, nalazila se na sjevernoj strani istočnoga krila, dalje od glavnih gostinskih soba i imala je pogled samo na polja i vrištinu, daleko od svakog zvuka koji bi mogao doći s glavnog ulaza ili stuba. Daleko, shvatih također, i od prednje prilazne ceste, spremišta za kola i staja.

I koliko god da sam željela utonuti u zaborav u dugim, vrućim dubinama kade, znala sam da se neću moći prepustiti svom zatočeništvu a da bar ne pokušam potvrditi sumnje koje su me opsjedale. Ostavivši stolac na mjestu i prozor širom otvoren, izvukoh jednu od uzica iz čizme, zavezah je za flanelasti ručnik za kupanje, spustih ga u vodu te ga stadoh živo povlačiti uokolo, pljuskajući njime kako bih djevojku pred vratima uvjerila da ulazim u kadu. Vratih se zatim na

svoje visoko uporište s drugim krajem uzice zavezanim za jedan nožni palac. S vremena na vrijeme provukla bih flanel kroz vodu odašiljući dojam lagodna kupanja dok mi je cijelo to vrijeme moj položaj onako s glavom oslonjenom na prozorsku dasku u očekivanju zvuka koji vjerojatno nikada neće doći, postajao sve neugodniji i sve bolniji.

Na kraju, međutim, nakon deset ili petnaest minuta otkako je počela moja straža, bijah podarena ne samo zvučnom, već i vizualnom potvrdom. Zvuk motora Ketteridgeova velikog automobila zapreo je tiho iznad krovova, a kratak bljesak njegovih prednjih svjetala osvijetlio je vrške nekog drveća koje je stajalo na samom rubu moga vidnog polja. Zvuk motora postupno utihne, odlazeći niz prilazni put i udaljavajući se od zamka. Nisam znala što to znači, no s velikim sam zadovoljstvom zatvorila prozor, vratila stolicu i uzicu za čizmu na mjesto i tiho kliznula u vodu što se je polako hladila.

POGLAVLJE ČETRNAESTO

Na cesti se prolaznici uvijek pozdravljaju, razmijene riječ-dvije, ispredu kakvu pričicu čak ako se osobno i ne poznaju, a proći samo tako u mraku bez pozdrava teško je kršenje pristojnoga ponašanja.

"Knjiga o zapadu: Devon"

Kad sam mu se pridružila, Ketteridge se ponovo sav bio pretvorio u osmijeh i ljubaznost. Njegove uzrujanosti bijaše nestalo i ponovo je nastupilo slavljeničko raspoloženje. Čak se i boca nekog jako dobrog pjenušca kočila u posudi s ledom čekajući da ja uđem u dvoranu. Ketteridge bijaše sam, a mali stol prostrt za dvoje diskretno je stajao po strani. Nisam bila ni najmanje sigurna kako bih protumačila intimnost ovoga tete-a-tete, no svjetla su u dvorani plamtjela i razbijala sjećanje na onaj tihi i ponešto tajanstveni ugođaj ove prostorije koji je imala pod svjetlošću svijeća kad smo sjedili u njoj nakon one naše zajedničke večere, a ni Ketteridge se nije činio ni najmanje zavodnički raspoložen, čak štoviše ni izdaleka spreman na koketiranje. Činilo se da upravo vrije od čistog dobrog raspoloženja, a njegovo preplanulo lice, gusta kosa i jaki, ravni zubi, premda nedvojbeno naočiti, mene osobno nisu ni najmanje privlačili (što sam, iskreno govoreći, doživjela kao veliko olakšanje nakon sjećanja na par veoma zbu-njujućih i uznemiravajućih trenutaka s muškarcem u slučaju Ruskin).

"Gospodo Holmes! Dođite, pridružite mi se na čašici ove prekrasne kapljice." Napunio je dvije čaše, pružio mi jednu i podigao svoju u zdravici. "Za promjene!" izjavi on dramatično.

Zastadoh oklijevajući. "Nisam sigurna bih li trebala piti u to ime, gospodine Ketteridge. Nisu sve promjene dobre."

"Onda za rast i razvoj. Za napredak."

Ni najmanje sigurna što je to u ime čega sam trebala ispiti zdravicu, ipak podigoh rub čaše do usana i otpih gutljaj.

"Slavimo li nešto, gospodine Ketteridge?"

"Uvijek, draga moja gospođo Holmes. U životu uvijek ima nečega što treba proslaviti. U ovom slučaju, međutim, mislim da sam našao kupca za zamak Baskerville."

"Razumijem. Nisam slutila da je vaša namjera da odete tako daleko odmakla."

"Prije nije bila, ali sada jest. Čini se da ponekad odluke i treba donositi u hod. Kovati željezo dok je vruće."

Intimno, slagala sam se s njim da lupanje po hladnom željezu i nije najdjelotvorniji postupak, ali ni vruće željezo općenito nije ležalo slučajno razbacano svuda uokolo kako je to Ketteridge očito želio prikazati. Teško mi je bilo povjerovati da je kupac za zamak Baskerville, već unaprijed zagrijan, samo tako pao iz vedra neba.

"Vrlo mi je drago zbog vas. Smijem li pjenušac uzeti kao znak da ste postigli sretan sporazum?" Nisam bila toliko netaktilna da izravno upitam koliko dobiva za zamak, no već

sam prije otkrila da će se pri spomenu funti, šilinga i penija industrijalci, osobito uspješni američki industrijalci, uvrijediti teže nego druge vrste bogatih Engleza, a ovaj zlatni magnat svakako je bio industrijalac neke vrste.

"Prilično sretan", reče on. "Da, prilično sretan. A mislim da će i Baring-Gould i njegovi prijatelji biti zadovoljni. Kupac je stariji čovjek - na svu sreću, jer ovo baš i nije mjesto za obitelj, zar ne? - koji želi tiho i mirno mjesto gdje će moći pisati i proučavati dok njegova žena bude u lovu. Amerikanac - ovo mjesto čini se ima tradiciju da privlači ljude izvana, slažete li se sa mnom? Ali mislim da će se dobro uklopiti."

Pomalo me iznenadilo da bi se Ketteridge uopće brinuo o spojivosti svojih kupaca i njihovih novih susjeda, s obzirom na to koliko je novca bilo u igri, i njegov obzir me dirne. Nije, pomislih, baš vjerojatno da bi odbio zamak prodati kakvim grabežljivim financijerima koji bi ga srušili i na njegovu mjestu sagradili niz stanova za odmor za iznajmljivanje gradskim stanovnicima po tjednoj osnovi, no Ketteridge mi se činio iskreno sretnim stoje uspio postići ispravno rješenje.

"Kad ćete zaključiti prodaju?" upitah. "Hoćete li uskoro otići?"

"Još nije sve dogovoreno", požuri se on. "Prvo treba još malo izgladiti neka pitanja. No najvjerojatnije u rano proljeće. Do lipnja u svakom slučaju."

Baring-Gould će uživati u zabavnom društvu ovog neobičnog Amerikanca s kojim se bijaše sprijateljio, dakle, do samog kraja. Nasmiješili se pomalo tužno i ispih svoje vino.

Ketteridge podijeli ostatak u boci između naše dvije čaše (veći dio utočivši u svoju), a zatim pozvoni Tuptreeju koji uđe i priredi mali stol i dvije stolice ispred kamina.

"Mislio sam da će nam ovdje bilo udobnije, gospođo Holmes. Velika blagovaonica je previše formalna i vražje... vraški hladna za nekoga koji se upravo malo okupao na Dar-tmooru."

"To je veoma pažljivo s vaše strane. Iako moram reći daje blagovaonica vrlo osebudna prostorija. Voljela bih je jednom

malo поближе razgledati."

"Ako želite, rado ću vam je pokazati večeras."

"To bi mi bilo vrlo drago", rekoh i posvetih se jelu pred sobom.

Posluživali su nas s istom pažnjom kao da smo bili u ugođaju formalne blagovaonice, a hrana bijaše kao i prije -jednostavno jelo pripremljeno na vrhunski način. Osvrnuh se na to.

"Vaš kuhar je Englez, gospodine Ketteridge, ili Amerikanac?"

"Francuz. Možete li vjerovati? Trebalo mi je tri godine da ga uvjerim da od njegovih umaka postajem mrzovoljan i da meso i povrće, što su jednostavniji, imaju to bolji okus."

"Kako ste, zaboga, uspjeli uvjeriti francuskog kuhara u vrline jednostavne pripreme hrane?" upitah oraspoloženo.

"Zaprijetio sam mu. Rekao sam mu da ću, kad mi idući put pokuša dati otkaz, otkaz i prihvatiti. Kako mu plaćam više nego što bi dobio igdje drugdje, naučio je kako se mijenja." Nasmijala sam se zajedno s njim. "Kako dosjetljivo od vas! Zapamtit ću tu tehniku."

"Ne vjerujem da biste vi imali puno potrebe da je koristite", reče on. Zadržah bezizražajno lice, no odmah je shvatio kako je njegova primjedba mogla ispasti uvredljiva te je pokušao ispraviti što mu se omaklo. "Hoću reći, neku večer mi je velečasni Gould pričao kako vi i vaš muž dolje u Sussexu živite jednostavno."

"To je istina", rekoh s jedva, jedva osjetnim tragom žaljenja u glasu. Moglo se samo očekivati da će Ketteridge pokušati ispipati iz Baring-Goulda svaki mogući trač o Sherlocku Holmesu, no ili Baring-Gould ili sam Holmes zaboravili su spomenuti daje naš jednostavan način života isključivo stvar izbora, a ne nužde. Nekoliko sam se trenutaka poigravala mišlju da i sama dam Ketteridgeu gotovinsku ponudu za njegov zamak, no onda je ipak odbacih. Nezavisno vlastito bogatstvo nije se dobro slagalo sa slikom koju je Ketteridge stvorio o Holmesovu kućanstvu pa sam odlučila, za sada, ostaviti tu sliku nedirnutom. Osim toga, Ketteridge bi mogao i prihvatiti moju ponudu pa gdje bih onda bila?

"Recite mi, gospodo Holmes, istražuje li vaš suprug još slučajeve ili se doista i stvarno povukao?"

Ah, pomislih, Baring-Gould nije bio dovoljno indiskretan i ispričao mu baš sve.

"Vrlo rijetko, kad ga nešto rx)čne dovoljno zanimati. Većinu vremena piše i istražuje. Živimo mirnim životom." Činjenica da Ketteridge nije prasnuo u pomaman smijeh rekla mi je sve što sam trebala znati o njegovu nepoznavanju Hol-mesove inače vrlo aktivne karijere. "Zašto pitate?"

"Mislio sam da bih ga možda dok je još ovdje mogao angažirati da ispita tajanstveno pojavljivanje Baskervilleskog psa."

"Oh doista?" Zanimljivo, pomislih, kako svi miješaju Baskervilleskog psa s psom u pratnji kočije lady Howard. S obzirom na oduševljenje Richarda Ketteridgea zamkom i njegovom prošlošću to i nije bilo tako čudno, no što se ticalo ostalih, mogla sam jedino pretpostaviti da se to utjecaj Conana Dovlea bio pružio u ove krajeve i stvarnost iskrivio toliko daje počela sličiti fikciji. Ne bi to bilo prvi put da se Holmes morao suočiti sa svojim odrazom u takvom fiktivnom ogledalu.

"Onda ste čuli o tome?"

"O pojavljivanju? Da, Baring-Gould gaje spomenuo neki dan. Što, zar ste ga i vi vidjeli?"

"Ne. No pretpostavljam da će njegova pojava izazvati određenu pomutnju među mojim susjedima na vrištini."

"I ja to mislim, osobito s obzirom na vrijeme kad se Pas posljednji put pojavio. Zapravo, pitala sam se nije li mogao krenuti ovamo. Koliko se sjećam, razlog za njegovo pojavljivanje bila je baskervilleska kletva, no ni po čemu se ne može reći privlači li ga to krv Baskervillea ili pak vlasništvo nad zamkom."

Promatrala sam Ketteridgea s nevinim izrazom i vidjela kako mu se na licu odrazila zapanjenost, da bi tren zatim prasnuo u gromoglasan smijeh.

"O, Bože", zagrcne se on. "Gospodo Holmes, meni to nikada nije palo na um! Možda bih trebao početi nositi češnjak oko vrata ili nešto slično."

"Prošli put pištolj se pokazao sasvim djelotvornim", opa-zih suho.

Ketteridgeov smijeh utihne, no dobro raspoloženje i dalje mu ostade u očima. "No prošloga puta bio je to pravi pas obojen - fosforom, zar ne?"

"Da", rekoh. "Naravno, imate pravo. Kako sam šašava."

"Jeste li ikada radili sa svojim suprugom, gospodo Holmes?"

"Na nekom slučaju?" . "Da."

Namazala sam malo maslaca na komadić zemljice i stala zamišljeno jesti. "Suradivali smo najednom slučaju, jednom, u kojem se radilo o ukradenoj šunki."

Oduševila ga je apsurdnost te izjave, kao što sam se i nadala da će se dogoditi, pa je zapeo da mu ispričam sve o tome. Učinih tako, naglašavajući komične dijelove sve dok priča nije stala graničiti s burleskom - što, priznajem, i nije bio tako težak zadatak. Kad smo tu priču spremili u krevet i kad nam je bilo posluženo iduće jelo, odigrala sam ulogu pristojnoga gosta i upitala ga o njegovu životu.

"A vi, gospodine Ketteridge? Vi ste sigurno doživjeli zadivljujuće pustolovine na Aljasci."

"Da, bila su to vremena."

"Koji vam je bio najuzbudljiviji trenutak?" "Uzbudljivo dobar ili uzbudljivo zastrašujuć?"

"Bilo koji. Oba."

"Uzbudljivo dobro bilo je kad sam prvi put pogledao u tavu i ugledao zlato."

"Na svome nalazištu?"

"Da. Pedeset stopa blata, stijena i leda - kad sam prvi put iskolčio svoju parcelu, rječica je bila smrznuta. Morao sam otapati tlo vatrom prije nego što sam mogao doći do blata. No u njem je bilo zlata. Izvanredna tvar, to zlato", promrmlja on promatrajući zlatni prsten na svome prstu i

zamišljeno ga trljajući. "Meko i beskorisno, no njegov sjaj prodire čovjeku do kosti. Zlatna groznica je dobar naziv jer to doista tako izgleda. Žari vas i izjeda iznutra."

"A uzbudljivo loše?"

"Strava i užas! A bilo ih je pregršt, poput komadića ljute paprike pomiješanih u tanjur bezukusnoga gulaša. Većina posla na nalazištima bilo je dosadno, jednolično robijanje -cijelo vrijeme vam je neudobno, bili budni ili spavali, uvijek ste gladni, nikad vam nije toplo, osim ljeti kad vas komarči hoće živa pojesti, noge i ruke su vam uvijek mokre i izubijane. Bože, i dosada! A onda štapić eksploziva koji ste postavili neće eksplodirati pa ste uzbuđeni kad morate otići do njega znajući cijelo vrijeme da bi mogao odlučiti da vam eksplodira ravno u lice. Ili bi se tunel koji ste ukopali u obronak stao urušavati između vas i danjeg svjetla. No najuzbudljiviji trenutak? Da vidimo. Taj bi bio ili onaj kad je pseća zaprega završila preko ruba litice u Soda Creeku ili lavina kod Scalesa."

Spomen potonjeg imena potaknuo mi je nešto u sjećanju. "Čula sam za Scales. Nije li to bilo ime jednog brežuljka?"

"Brežuljka", reče on sa sažalnim smiješkom. "Prije crnog pakla, ne zamjerite na izrazu.

Prijelaz Chilkoot, četiri milje

koje se uzdižu ravno uvis. Bar se takvim činio, čak i ljeti kad ste njime mogli prolaziti amotamo, no zimi, tisuću i dvije stotine stuba urezanih u led, od kojih je posljednja milja nalikovala na penjanje po ljestvama. A morali ste gore odvući zalihe za godinu dana - kanadska konjička policija strogo je to provjeravala; zadnje što su trebali bio je kraj pun izglednijih ljudi - te se stoga baš niste mogli popeti samo jednom, osim ako si niste mogli priuštiti teretnu žičaru da vam preveze teret. I tako vas eto u milju dugoj koloni do kosti promrzlih, iscrpljenih ljudi tako silno zgusnutoj da morate svi zajedno koraci ti lijevom nogom pa desnom pa lijevom i tako cijelim putem, pluća vas bole i u glavi vam lupa na toj nadmorskoj visini i baš kad pomislite da više nećete moći napraviti ni jedan jedini korak i da ćete pasti na stazi i umrijeti, eto vas na vrhu i padate u snijeg s košarom još na leđima. A kad ponovo dođete do daha, skidate užad košare sa sebe, sjedate na lopatu i odsanjate se sleđenom stazom natrag u podnožje gdje uzi-, mate novu košaru na ramena i stajete u red i sve počinje iznova. Nakon jedno dvadeset, dvadeset pet puta, prenijeli ste sve zalihe do vrha brežuljka i spremni ste krenuti prema zlatnim nalazištima. Mnogo je ljudi stalo u taboru Sheep Camp u podnožju Scalesa, vidjelo što ih čeka i izdala ih je hrabrost. Prodali su opremu po deset centi za dolar i otišli kući."

"Ali vi niste."

"Ne, nisam imao dovoljno pameti da to učinim. Bila je zima, ali vrijeme je još bilo nesigurno, a ja sam bio prenio samo pola svoga tereta kad je zatoplilo i počeo padati snijeg. Šest, osam stopa vlažnoga snijega u samo par dana. Indijanci su bili mudri - odmah su se pobrali natrag u grad - no mi smo tvrdoglavo ostali.

Znao sam da će postati opasno pa sam krenuo rano, zapravo još noću. I gotovo sam uspio. Imao sam svoj zadnji tovar na leđima i stigao gotovo do polovice uspona kad su stijene popustile. Cijeli brežuljak, cijela milja snijega i leda, jednostavno nam se izmakla ispod nogu. Milju duga kolona sa stotinama ljudi, njihovom opremom, psima - sve se jednostavno smotalo i u hrpi snijega survalo u Sheep Camp. Sedamdeset, osamdeset ljudi je poginulo, moj ortak među njima. Mene je zatrpalo, naglavce, iako to tada nisam znao - nisam mogao odrediti jer je sve bilo mračno i nisam mogao pomaknuti ništa osim svoje desne ruke. Bilo je to kao da me je netko zacementirao. Čizma mi je ostala stršiti iz te mase i to me je spasilo, kad su je spazili i iskopali me."

"Blagi... Bože", prostenjeh slabim glasom. Nisam se morala pretvarati. Od klaustrofobična užasa njegova doživljaja zavrtjelo mi se u glavi.

Ketteridge odloži čašu kojom se poigravao tijekom cijele svoje priče i pogleda me zabrinuto.

"Tako mi je žao, gospođo Holmes, jesam li vas uznemirio?"

"Ne, ne, samo pomisao na tu vrstu gušenja... Prilično jezivo!"

"U to vrijeme, znate, nisam se čak ni prestrašio. Bio sam srdit u početku, ako mi to možete povjerovati - pomisao da ću ispočetka morati tegliti sve ono gore jednostavno me je razbjesnila. Znam, smiješno je da mi je to prvo palo na um. Zatim sam se zabrinuo za svog ortaka koji je bio odmah iza mene, a onda mi je postalo neudobno onako pritiješnjenom i hladnom. No onda je i to prošlo i počeo sam osjećati toplinu; čak me ni uganuta noga više nije boljela. Valjda mi je počelo ponestajati zraka, no ne bi to bila tako loša smrt, znate. U usporedbi s nekima."

Nasmiješio se. "Hoćemo li prenijeti kavu u knjižnicu, Tuptree? Auto bi se uskoro trebao vratiti."

To posljednje bilo je upućeno meni te ja složih ubrus i ustadoh.

"Možemo li proći kroz blagovaonicu?" upitah suptilno ga podsjećajući na dano obećanje.

"Naravno, ako to želite. No bojim se da svjetlo ondje nije jako dobro. Iz nekog razloga Baskerville nikada nije dao uvesti struju u tu prostoriju. Bolja je za dana."

Ketteridge uzme svijećnjak i zapali svijeće upaljačem za cigare koji je nosio u džepu pa tako pođosmo u veliku, po-lumračnu veliku blagovaonicu. Bijaše to kao da smo ulazili u spilju, praznu i prepunu sjena - premda se u prošla vremena tu na jelo skupljalo cijelo vlastelinstvo, obitelj na njihovu povišenu podiju, a služinčad za dugim stolovima poredanim po ostatku dvorane. S druge strane na nas je gledala pjevačka galerija, nijema i napuštena od svih osim od naslikanih Bas-kervillea, što doista bijaše nevesela zamjena za glazbu koja je trebala izvirati s toga mjesta. I mi smo polako šetali onuda u gotovo potpunoj tišini, dolje niz jednu stranu i natrag gore uz drugu. Ketteridge mi je držao visoko podignut svijećnjak kako bih vidjela portrete.

"Baskervillei su izgleda neko šaroliko društvo", opazih.

"Posljednja vlasnica ponijela je sve dobre slike sa sobom", odgovori on sa žaljenjem. "Ipak, ostavila mi je ove tapiserije", doda i ponese svijeće preko dvorane prema unutrašnjem zidu da bi mi pokazao prasne, izbljedjele likove koji su nekoć plamtjeli bojom i pokretom. Kritički smo ih ispitali. "Ljepši su za danjeg svjetla", reče Ketteridge, a ja mu dopustih da me isprati iz sobe i kroz dug i beskrajno vedriji hodnik.

Ako se uzme kao radna knjižnica, prostoriji u koju smo ušli nedostajalo je dosta toga, no kao utočištu za muškarce u kojem se knjige koriste tek kao dekorativna pozadina za duboke kožne stolice i kvadratičan stol za kartanje, ta soba bijaše udobnija od vjetrovitih prostranstava središnje dvorane ili

blagovaonice. Teške zavjese prekrivale su prozore. Tuptree uđe za nama noseći pladanj s kavom.

"Šteta što u ovoj kući nikad niste bili za dana, gospođo Holmes. Pravi je prizor - ovi prozori ovdje gledaju gore na vrištinu, a ondje stoji šest torova koji vam se svi čine tako blizu kao da biste mogli ispružiti ruku i dotaknuti ih. Za vedrog dana, naravno. Morate pokušati doći jednom za dana - vi i, razumije se, vaš suprug."

"To bi mi bilo drago, hvala. Tako mi je ugodno bilo jahati danas po vrištini da nisam ni primijetila kako je kasno. Doista se ispričavam što vas ovako zadržavam."

"Uopće nije kasno, gospođo Holmes, ni najmanje, i vrlo sam očaran što ste mi ovako navratili, ma iz kojeg razloga. Vi ste, znači, bili gore na jahanju?"

Bila sam mu ponudila jahanje kao ispriku za slučaj da se upita što bi pobogu dobra gospođa Holmes mogla tražiti u tom pustom potezu krajine. Što god da je skrivao od mene, koga god daje potajno dao odvesti meni ispred nosa, mogao je biti ili jednostavno društveno neprihvatljivi kupac zamka Baskerville ili pak neugodno nepriličan posjetilac ženskoga uvjerenja. U svakom slučaju, bilo je malo vjerojatno da bi Ketteridge mogao posumnjati da sam namjerno uredila nezgodu koja je Reda i mene dovela na njegov prag, i to u ovakvom

stanju. Svojim sam objašnjenjem tek željela zadovoljiti njegovu radoznalost prije nego što ga stane previše kopkati.

"Da, i kakva li mjesta za to! Išla sam pogledati močvare kod tora Fox i onda Childe's Tomb i Wistmanovu šumu, zatim kameni niz pokraj Merrivalea i baš sam kretala prema toru Fur kako bih zaobišla rijeku, vidite, kad se Red poplašio, pojurio i pao."

Učinilo mi se da se neprimjetno opušta, ali nisam mogla odgonetnuti je li to bilo zbog mojeg popisa mjesta koja sam

navodno posjetila ili zbog lakog razgovornog stila koji sam poprimila.

"Zanimljiv odsječak krajolika, zar ne?" natukne on.

"Oh, da. Sjediti navrh tora i izletnički objedovati s kamenim nizom sjedne strane i s ostacima rudnika kositra s druge nije baš svakidašnji doživljaj."

"Mislim daje meni najdraži tor Bowerman's Nose nedaleko od tora Hound. Znadete li ga?"

"Gore pokraj Widdecombea? Ne, ondje još nisam bila."

"Izgleda kao veliki kameni čovjek koji prkosno i izazivački zuri u nebo."

"Ali stvarno ima nos, zar ne? Ja sam objahala puni krug oko tora Fox tražeći u njemu ma i najmanju sličnost s lisicom. Nisam je našla."

"Torovi su pomalo poput zvijezda, zar ne? Morate imati vrlo bujnu maštu ili vrlo veliku dioptriju kako biste vidjeli ono prema čemu su nazvani."

"Zapravo," rekoh, "tor gdje sam ja danas ručala najviše nalikuje na ono što se može naći na cesti nakon što njome prođe krdo goveda."

Ovaj prizemni smisao za šalu svidio se Ketteridgeu. Kad se prestao smijati, zamahne svojom šalicom opasno u smjeru zastora i reče: "Ima jedan tor baš s onu stranu prozora za koji mislim da ću ga preimenovati u Horse-Dropping Tor18 vama u čast, gospodo Holmes. Izgleda baš poput onog koji je stajao nad našom kućom u mojem djetinjstvu, samo što je ovaj ovdje hladan, vlažan i siv, a ne vruć, suh i crven."

Njegovo lice, koje je opušteno bilo manje naočito ali simpatičnije, iznenada se ukoči. On uz oštar zveket spusti svoju

18 Horse-Dropping - od engl. horse (konj) i dropping (pad, padanje), igra riječi koja može značiti i pad s konja i konjski izmet.

šalicu na tanjurić i stade se tapšati po džepovima šaljući sve signale uznemirena pušača. Po svemu sudeći, Ketteridgeova dalja prošlost bijaše zabranjeno područje onako kako to njegova mladost na Aljasci bijaše svima širom otvorena.

"Da sam na vašem mjestu, ne bih pred Baring-Gouldom spominjala nadijevanje nepristojnih imena njegovim torovima."

Smjesta se ponovo opustio i prestao tražiti duhan. "Imate pravo. Mislim da to ne bi shvatio previše blagonaklono."

Očito je Baring-Gould bio sigurnija tema za razgovor. Pustila sam Ketteridgea da se povuče u nju pa smo tako neko vrijeme razgovarali o vlastelinu Lew Trencharda. Činilo mi se da Ketteridge nije potpuno svjestan nesigurna i krhka zdravstvenog stanja onoga starca, no ja nisam željela biti ona koja će mu to otkriti.

Usred rečenice Ketteridge zastade i reče: "Čujem auto." Zatim nastavi gdje je bio stao i učini mi se sasvim zadovoljnim da ostane tako sjediti pred kaminom i razgovarati do ponoći, no meni je, s istragom ili bez nje, bilo dosta. U prsima i na boku mi je pulsiralo, u čelu i hrptu nosa oštro me je probadalo, a ni na drugim mjestima nisam bila u boljoj formi, čak ni mentalno. Polako se podigoh sa stolice.

"Gospodine Ketteridge, oduzela sam vam već zaista previše vremena. Vrlo sam vam zahvalna na pomoći i društvu, no ne mogu vas više zadržavati."

Kako se, međutim, uskoro pokazalo, još ga se nisam uspjela riješiti. Kad su mi donijeli moje (uredno prepakirane) torbe, Tuptree se pojavio noseći preko ruke prebačen i muški kaput.

Ketteridge se namjeravao voziti sa mnom do Lewa, tek toliko da vidim da ste stigli bez

problema, kako je to bio postavio. Možda je očekivao da će nas napasti drumski razbojnici? Ili da će me napastovati njegov vozač? Činilo se ipak, s obzi-

I

rom na to da je ovo bila prva ugodna večer unatrag prilično dugog vremena, da se doista samo želi provozati.

To je značilo i da je on vozio, a Scheiman je sjedio na stražnjem sjedalu pokraj mojih sedlenih torbi. Ketteridge mi otvori vrata, a zatim sam sjedne za upravljač.

Nije bio loš vozač, makar malo presilovit i skloniji naglo tr-zati upravljačem nego glatko klizati oko prepreka na putu kao stoje to činio njegov vozač. Jurnuo je niz drvored i ubrzao kroz otvorena vrata ostavljajući za sobom kišu šljunka te smo se uskoro našli na skretanju za prilazni put prema kuriji.

Pomalo me iznenadilo što nije prihvatio moj poziv da uđe.

"Siguran sam da mi nećete zamjeriti, ali imam još posla s dokumentima. No javit ćete mi ako gospodina Holmesa bude zanimala istraga o ponovnom pojavljivanju Psa? Tom se prigodom također možemo dogovoriti i o honoraru."

Ha, pomislih. Dani kad se Sherlock Holmes brinuo koliko će zaračunati svoje usluge bijahu davno prošli.

"Porazgovarat ću s njim o tome", odvratih pristojno.

Ostao je stajati pokraj automobila sve dok se nisam uspela na trijem, kada začuh zatvaranje vrata na autu. Automobil okrene oko fontane s brončanim gušćarom i odveze se u noć.

POGLAVLJE PETNAESTO

Sasvim blizu leži Clakeywell Pool, koji neki zovu i Crazywell.

To je stari rudarski iskop, danas pun vode. Pokriva gotovo jedno jutro, a obale mu mjestimice dosežu i do stotinu stopa visine. Prema narodnom vjerovanju, u određeno doba noći moguće je iz vode čuti glasan zov kako nerazgovijetnim tonovima dozivlje ime sljedeće osobe koja će umrijeti u toj župi.

"Knjiga o Dartmooru"

Ostadoh na trijemu lew-trenchardske kurije još dugo nakon što se zvuk Ketteridgeova automobila već izgubio niz prilazni put, zamišljena nad neobičnim pravilima pristojnosti potrebnima za ulazak u kuću u kojoj čovjek onedavna boravi kao gost te se sad vraća u pojedinačnom sastavu, dočim je prije bio dodatak mužu. Bilo bi to vrlo jednostavno da je ta kuća imala sobara, no ja nisam kanila dizati gospodara kurije da bi me pustio unutra. Pružih ruku prema vratima i otkrih da nisu zaključana, no umjesto da uđem sama, ostavih torbe na trijemu i pođoh natrag niz prilazni put i dalje pokraj fontane, sve dok se ne nađoh u ružičnjaku. Tu se okrenuh i pogledah natrag prema kući.

Stajala je preda mnom tiha i zagonetna. Ta kuća, ta kvad-ratična grubo tesana kamena gromada što se uzdizala naspram noći, bijaše u neku ruku podvala, umjetno stvoreni proizvod zanesenjaštva jednoga čovjeka. Njezini međusobno skrpani i nakalemljeni dijelovi ukradeni iz drugih građevina, povezani ničim tvarnijim od vizije jednog bolesnog i osamljenog starca, s onom svojom spokojnom i staloženom formalnom fasadom udobno, ali s krajnjim neskladom, priviti na dr-većem obrubljene grudi ove engleske riječne doline; oronula, loše grijana, «s premalo osoblja, prazna i prepuna jeke stara kucerina puna anomalija poput onog raskošnog stropa galerije na katu i izbljedjele no ipak još veličanstvene plesne dvorane - to je mjesto po svem pravu trebalo izgledati naka-radno i smiješno, podignuto ondje

gdje nikako ne pripada. Trebalo je biti lako prepustiti ga kupinjaku i hrastu. No umjesto toga kurija je stajala samopouzdana i nepokolebljiva, samozadovoljna i samosvojstvena, baš poput čovjeka koji je bijaše stvorio.

Zamak Baskerville, s druge strane, bijaše istinski izvorni proizvod. Ta građevina, izrastala postupno u dugim stoljećima i dramatično smještena, prepuna lijepih, voljenih i čuvanih stvari, dobro grijana, sa zadovoljavajućim brojem posluge i s više nego zadovoljavajućim osvjetljenjem (iz vlastita sam iskustva znala kako se lako čovjek može priviknuti čak i na električnu rasvjetu) te s gospodarem koji bijaše u punom naponu svoje tjelesne i umne snage, taj je zamak po svemu trebao biti oazom topline i boje, dokazom života i ljudskoga rada što ponosito blista usred one kamenite divljine vrištine.

Zašto je onda taj stvaran zamak Baskerville ostao u mom sjećanju nekako nezemaljski, nestvaran i malo "tr-knut"? Je li to bilo samo zbog stranog utjecaja koji su na nj ostavila njegova tri posljednja vlasnika - Ketteridge, sir Hen-ry iz Kanade i stari sir Charles prije njega s onim svojim dotokom zlata iz Južne Afrike? Bi li uzrok mogao biti već i tako nedavna promjena prouzročena Ketteridgeom i njegovim egzotičnim smislom za uređenje?

Ako je bilo tako, zašto mi se onda od ta dva zdanja upravo lew-trenchardska kurija, koja je doživjela promjene znatno veće i drastičnije od uvođenja moderne rasvjete i nekoliko maurskih jastučića, činila zdanjem koje na svojim temeljima stoji čvršće i postojanije? Zašto je, dakle, lew-trenchardska kurija, ta igračka u rukama svog vlastelina previše razigrane mašte, i dalje tako prirodno pripadala u svoj devonshireski dom kao daje bila izrasla iz samog kamena pod svojim nogama? I zašto je ta kurija, iznemogla i iscrpljena kakva već bijaše, bila ona koja je na posjetitelja ostavljala dojam nepobitne spoznaje i sigurna znanja da će ostati, da će još trajati i svojim stanovnicima pružati utočište dugo nakon što se sove i lisice već odavno nastane u vjetrovitim ruševinama zamka Baskerville?

Zaključih da ne znam. Također zaključili i daje pjenušac predobar vodič mašti te daje vrijeme da pođem u krevet.

Nije još bilo ni deset sati, no kuća bijaše tiha. Pomislih kako je i više nego vjerojatno da je svjetlo ostalo upaljeno za mene te ga tako utruh i zaključah vrata. (Kako se moja soba nalazila s prednje strane, kad bi naišao koji drugi kasni posjetitelj, uznemirio bi samo mene.) Ožeđala nakon vina i kave koje sam bila popila, prvo po-đoh u kuhinju po čašu vode, a zatim se ukočeno popeh stražnjim stubama, živo osjećajući sve bolove koje sam tijekom posljednjih dana usput bila skupila.

Na vrh stuba ugledah traku svjetla što se pružala u hodnik kroz jedna priškrinuta vrata. Pomislih da dolazi iz Baring--Gouldove sobe te zastadoh ne želeći ga uznemiravati, a ipak ne želeći ni samo proći pokraj sobe ako je slučajno starcu nešto trebalo. Na kraju podoh tiho hodnikom i, pokucavši nježno, pustih da se vrata lagano otvore pod zglobovima mojih prstiju. Vlastelin od Lew Trencharda ležao je poduprt jastucima, s rukama sklopljenim na pokrivaču. Izbljedjela crvena kutija za naočale ležala je na stolu do kreveta zajedno s pohabanim Novim zavjetom u bijelom kožnom uvezu - neobično žen-skasta crta - svjetiljkom, čašom vode i malim pladnjem s najmanje deset bočica tableta i napitaka. Džep na njegovoj prugastoj pidžami bio je poderan i potom brižljivo zakrpan te ja, ugledavši taj dirljivi trag običnog, svagdašnjeg života, iznenada postadoh svjesna kako taj nagli, zastrašujući starac preda mnom izgleda bolno ranjivo. Zakoraknuh tiho natraške prema vratima, no jedno njegovo oko bljesne ispod poluspušte-na kapka.

"Jeste li to vi, gospođice Russell? Ne vidim vas."

Stupih u krug svjetla. "Jesam, gospodine Baring-Gould. Mogu li vam donijeti štogod?"

Nije mi odgovorio, ako je uopće i čuo moje pitanje. Oko mu se sklopi, a disanje uspori.

Ponovo se počeh povlačiti prema vratima, no na svoje iznenađenje začuh ga kako govori:

"Drago mi je da vidim da ste se sretno vratili doma. Oluja prošle noći na otvorenoj vrištini bila bi stravična. Sanjao sam..." Nastade stanka, tako duga stanka da sam pomislila daje

zaspao. "Sanjao sam da sam dijete i da stojim na morskoj obali. Zbog drveća, znate. Kad vjetar puše kroz njih, škotski borovi i hrastovi iznad kuće zvuče neobično slično udaranju valova o obale Cornvvalla."

Čekala sam, no činilo se da je to bilo sve te mu zaželjeh laku noć i pođoh u svoju sobu.

Holmesu nije bilo ni traga, a nedostajala je i jedna od njegovih torbi te se tako tiho spremih u krevet i na spavanje.

U pet sati ujutro ležala sam širom otvorenih očiju i zurila u strop. Dijelovi moga tijela koji me nisu boljeli potmulo, boljeli su probadajući, popraćeni za promjenu povremenim sijevanjem kroz rebra.

Ovo je smiješno, pomislih i počeh mukotrpan postupak curenja iz kreveta i ispod toplih pokrivača. Jasno da mogu sići stubama a da ne probudim Baring-Goulda i pripremiti si lonac čaja a da ne uznemirim gospođu Elliott. Umotah se u Holmesov kućni ogrtač, ugurah stopala u njegove sobne papuče i oteturah niz stube, znatno manje čila i poletna nego Elizabeth Chase.

Nisam se trebala opterećivati tihim hodom. Zatekoh Baring-Goulda kako sjedi ispred kamina u salonu, a do njega je stajala polupuna šalica čaja prevučena hladnom kožicom od stajanja. U krilu je držao knjigu, mali zeleni svezak s pozlaćenim slovima koja većim dijelom bijahu skrivena pod njegovim rukama, no očito se radilo o Devonu. Nije ju čitao. Samo ju je držao zureći u vatru. Prema dogorjelosti i žaru uglja činilo se da tako sjedi već nekoliko sati.

"Dobro jutro, gospođice Russell", reče on ne okrećući glave. "Izvolite, uđite."

"Dobro jutro. Htjela sam si pripremiti šalicu čaja. Biste li i vi željeli još jednu?"

"Bilo bi to jako lijepo od vas. Premda se zapravo i ne može reći da sam popio ovu prvu."

Uzela sam njegovu šalicu i vratila se s čajnikom, šalicama i ostalim priborom na pladnju. Natočila sam mu čaj, dodala mlijeka i šećera prema njegovim uputama, a onda zastala oklijevajući.

"Molim vas sjednite, gospođice Russell. Osim ako, naravno, nemate drugog prečeg posla."

"Ne", rekoh hitro, podbodena sitnim, gotovo neprimjetnim molećivim tonom u njegovu ponositu glasu. "Ne, baš sam sada između dva projekta." O, Bože, to nije zazvučalo previše dobro. "Znate kako je, jedno završite, a drugo vam se još slaže na mjesto u pozadini misli."

"Zavidim vam. Ja nikada nisam imao slobodnog vremena da u dokolici unaprijed razmišljam o sljedećem, kako vi to kažete, projektu." On podiže šalicu do usana kako bi mi dao vremena da upijem njegovu blagu porugu. Naš se razgovor nije kretao u dobrom smjeru.

"Što to čitate?" upitah.

"Zapravo ništa. Oči su mi preslabe. Ali s vremena na vrijeme volim držati knjigu u rukama.

Kao kad sa starim prijateljem razgovarate telefonom: nezadovoljavajuće, no bolje nego ništa."

"Biste li... Hoćete da vam ja čitam?"

"To je vrlo ljubazna ponuda, gospođice Russell, ali možda ne baš sada."

Svaki put kad bi Baring-Gould izgovorio moje ime, činilo mi se kao da ga izgovara u kurzivu.

Taj neuobičajeni način oslovljavanja očito je bio više nego što je taj starac mogao progutati.

Tako popustih.

"Molim vas, velečasni, zovite me Mary."

"Vrlo dobro, Mary. Jedna od mojih kćeri zove se Mary i ona također ima dražestan glas. Ne, mislim da bih, radije nego da mi čitate iz knjiga iz moje knjižnice koje već ionako znam, više volio čuti o vama i vašim nastojanjima. Moj prijatelj Holmes kaže da ste u posljednjoj fazi pisanja vlastite knjige. Pričajte mi o tome."

"U stvari sam je završila. Zapravo, prvu verziju - poslala sam je izdavaču baš prije nego što sam došla ovamo. Narav-

no, trebat će još prilično raditi na njoj prije nego što bude spremna za tisak, no vrlo je lijepo do kraja dotjerati taj prvi put."

"Hmmm", reče on. "Ja nikad nisam bio odveć veliki pristaša prerade. Činilo mi se da, ako se izdavaču moja knjiga ne sviđa odmah, onda nikakva količina krpavanja i prtljanja s njome neće to popraviti. Bolje onda početi s nečim novim."

"Znači, samo tako biste otpisali svoje djelo?" upitah zapanjeno.

"Ne uvijek, ali većinom da. Tko vam je izdavač?"

Rekla sam mu, a onda me je upitao za urednika pa smo nekoliko minuta razgovarali o objavljiivačkom mehanizmu. Zatim je upitao: "A tema? Nikad mi niste odgovorili na to pitanje."

"Sophia", rekoh. "Mudrost."

"Hochmah", nadoda on. "Vjerujem da ste vi židovske vjere?"

"Jesam. Otac mi je pripadao anglikanskoj zajednici, no kako mi je majka bila Židovka, to i mene prema rabinskom zakonu ubrajaju među Židove."

"Jeste li vidjeli našu crkvu ovdje u Lewu?" "Da, u nedjelju. Vrlo je lijepa."

"Paravi lucenum Christo meo", reče on. Pripravili svjetiljku za svoga Krista.

Odvažih se na sićušnu šalu iz istog Psalma: "Jer Jahve odabra Lew Down, njega zaželje sebi za sjedište."

Nasmiješio se. "Ovo mije počivalište vječno, boravit ću ovdje jer tako poželjeh. Doista," nastavi zamišljeno, "i poželio sam i odabrao. Mislio sam dati svojoj kćeri Margaret da u crkvi naslika sliku Majke Božje kao Sophiju, no još nismo stigli do toga. Tako se zvala i moja majka. Sophia."

"Ono gore je vaš portret s njom, žarne? Bila je vrlo lijepa."

"Stvarno to mislite? U svakom slučaju ljepša od svog anemičnog sina. Bio sam se zamjerio slikaru; nije mu se sviđjelo sve ono moje zapitkivanje o miješanju boja i tehnikama za postizanje perspektive pa me je tako naslikao još uobraženi-jim i većom cjepidlakom no što mislim da sam to bio u stvarnosti."

"Slika je baš slatka", pobunila sam se.

On samo prezirno frkne. "Trebali biste vidjeti stvar za koju sam morao pozirati. Na njoj izgledam kao stara olupina."

"Ovdje je?"

"Oh, ne, visi u Londonu. A što onda imate vi reći o Sophiji, Mary?"

Tako smo nas dvoje, u pet sati ujutro u staroj kućerini punoj jeke, raspravljali o teologiji. Bio je on zanimljiv sugovornik - radoznao poput djeteta, no tvrdokoran i svojeglav u onim stvarima koje je mislio da poznaje, nestrpiliv prema izvanjskim pojedinostima no uporan u onima koje je on smatrao važnima, krajnje zapovjedan i bahat, a ipak istovremeno i prirodno dobrodušan.

U stvari, neobično sličan jednom drugom amateru kojeg sam poznavala. Dva pripadnika izumiruće vrste.

Kad se zadovoljio razgovorom o toj temi, okrenuo se drugoj. "Recite mi što mislite o Dartmooru, Mary."

Kako bih dobila na vremenu da smislim odgovor, iscijedih zadnje ostatke čaja u šalicu, dodah mlijeka i srknuh te se zagr-cnuh i gotovo uguših. Nisam bila svjesna da smo ovako sjedili dovoljno dugo da se čajnik polagano dokrčka do hladnog i čaj postane gorak. Žurno odložih šalicu.

"Ne znam odakle bih počela. U početku mi se nije previše sviđao."

"Mrzili ste ga, Mary."

"Da, mrzila sam ga. Morate priznati daje to jedno od naj-negostoljubivijih mjesta u zemlji."

"Dobro mjesto ako čovjek želi biti sam sa svojim mislima", reče on.

Uz petnaestero djece u kući, pomislih, možda je samoća u bilo kojem obliku bila dragocjenija od zlata. "Međutim, nakon što sam gore provela par dana, sinulo mi je da je vriština na puno načina slična pustinji. Jesu li vas putovanja ikada nanijela do Palestine?"

"Nažalost ne. A volio bih da sam mogao posjetiti Svetu zemlju."

"Da, to je veoma dojmljiv doživljaj. I mislim da biste se ondje osjećali kao kod kuće. Nesmiljenost pustinje oblikuje ljude priječeći im skupljanje materijalnog bogatstva, no istovremeno im daje i neizmjerljivo snažan osjećaj identiteta i pripadnosti."

Starac se smiješio u vatru i blago kimao glavom. Nastavih.

"Uistinu, ja sam taj isti osjećaj zajedništva ovdje našla upravo... zastrašujućim." Ispričala sam mu zatim kako su svi koje sam sretala za svog boravka na vrištini, počevši od djevojčice pokraj Postbridgea koja me je bila uputila k Elizabeth Chase, znali razdražujuće puno o meni i mojim poslovima. "O-sim seljana. Oni me nisu poznavali, a kad su se stanovnici vrištine našli sa stanovnicima sela, gotovo mi se činilo da oni ljubomorno čuvaju tajnu o tome tko sam ja." Počela sam mu pričati o noći u svratištu u Mary Tavvu.

Kako sam sve više odmicala s pričom, postajao je sve življi, uspravio se na stolici i zatim nagnuo prema meni da mi

može bolje vidjeti lice. Natjerao me je da mu do u najsitnije detalje opišem pjesme i pjevače te mi je mumljajući pjevao melodije kako bih potvrdila koju su melodiju pjevači bili izabrali uz koje riječi. Oči su mu živo zasjale kad sam mu pričala kako su ljudi s vrištine autoritativno prisvojili pjesmu o lady Howard. Kad je iz mene iscijedio i zadnju kapljicu informacija o glazbi (čak me je natjerao da otpjevusim melodiju koju sam ja svirala na kositrenoj svirali), ponovo se zavalio u stolicu, umoran ali zadovoljan.

"Pjesmu 'Zelena žutilovka' dobio sam od Johna Woodric-ha, u Thrushtletonu," reče, "a melodija koju su vaši pjevači primijenili na 'Ukleti grob'19 melodija je koju sam ja zapisao za jednu drugu pjesmu. Stvarno veličanstvena glazba. Sviđa vam se?"

"Vrlo je... ljudska", odvratioh nakon nekoliko trenutaka.

"Ljudi danas nemaju strpljenja, nemaju ukusa za pjesmu koja ne završi za manje od tri minute. Suvremena glazba podsjeća me na čovjeka kojeg sam poznao u Cambridgeu i koji je imao napravu u koju su se mogle stavljati note. Naprava bi ih zatim kombinirala da dobije takozvanu melodiju, iako su mome uhu te melodije više nalikovale na slučajne ka-kofonije. Kad god imam tu nesreću da čujem koju modernu skladbu, na primjer kad moja američka snaha napadne klavir, počinjem se bojati da se njegova naprava sve šire koristi."

Nasmijala sam se pristojno pa sam se vratila na prijašnju misao koja me je još uvelike zaokupljala.

"Činilo mi se čudnim da me, iako su stanovnici vrištine očito bili dobro upoznati i sa mnom i s mojim zadatkom, seljani nisu znali, čak ni u Postbridgeu, a to je stvarno malo Unguiet Grave.

mjestance. I mislim da nitko ni u Ketteridgeovu kućanstvu nije shvatio što radim ondje."

"Ljudi s vrištine drže se za sebe, a Ketteridge zapošljava strance."

"Strance?" upitah sumnjičavo. Osim Scheimana i skrivenog kuhara, svi ostali meni su zvučali britanski.

"Francuze, Amerikance, Škote, čak i Londonce i Velša-ne, ali nikoga ovdašnjeg."

"Razumijem. Kako neobično! To objašnjava kako je on, iako živi na samom rubu vrištine, odvojen od njezina života. Izoliran od dartmoorskog... bi li bilo pretjerivanje da ga nazovem organizmom?" upitah.

Nije mi odgovorio; samo se nasmiješio sebi u bradu, a oči mu se zatvore. Ubrzo je zaspao u svojoj stolici. Naložila sam vatru da mu bude toplo i ukočeno se odvukla natrag gore da vidim mogu li izmamiti toplu kupku iz slavina.

Baring-Gould je ponovo bio budan kad sam se sat kasnije vratila u prizemlje privučena mirisom dizana kruha i kave i dosta osvježena dugim namakanjem u vrućoj vodi. Gospođa Elliott jurila je amo-tamo kroz kuhinjska vrata noseći tanjure i posude vruće hrane i raznoraznih poslastica ne bi li nekako namamila sve slabije nepce svoga starog štićenika. Jedna od tih posuda bijaše i kristalna zdjela džema od brusnica, rođaka borovnice, samo iz

bogatijeg ogranka obitelji. Uskliknuh pohvalno, a Baring-Gould mi ispriča o "skupljačkim pohodima" na vrištini, godišnjem društvenom događaju u vrijeme blagdana sličnom onome koji organiziraju stanovnici londonskoga East Enda koji svake godine izmile iz svoga grada da bi pošli na branje šišarica hmelja pod čistim suncem Kenta. Iako sam ja nosila pitanje čija je hitnost u posljednja dva dana neprestano rasla, pristojno sam pričekala da Baring-Gould završi svoju priču prije nego što sam ga postavila.

"Znadete li gdje je Holmes?" "U Londonu, naravno."

"Znači li to da je netko otkrio imena ono dvoje ljudi koji su vidjeli kočiju s vrha brežuljka Gibbet?"

"Kako sam mogao biti tako glup da zaboravim da tada niste bili ovdje! Da, nećak gospođe Elliott pronašao je seljačku kuću na koju su bili nabasali, premda će ih Holmes teško pronaći jer nigdje nisu upisali imena. Ipak, čini se da Holmes misli da će uspjeti", dodala on samozadovoljno.

"Je li rekao kad ga možemo očekivati ponovo ovdje?"

"Ja sam mislio da će se vratiti sinoć. Pretpostavljam da će onda stići današnjim vlakom."

"Kako dugo poznajete Holmesa?" začuh se kako ga pitam. A nisam to namjeravala. Daje Holmes želio da to znam, sam bi mi rekao, a uz to možda nije bilo ni pametno ni zgodno pokazati Baring-Gouldu kako ga je Holmes malo spominjao.

"Oduvijek", odgovori on. "To jest njegovo oduvijek, ne moje. Ja sam mu kum."

Ta me je mirna izjava potpuno osupnula. Do toga sam vremena, naravno, već bila ponešto doznala o Holmesovoj obitelji (bila sam, na kraju krajeva, njegova žena), no osim Mvcrofta, svi ostali mi nekako nisu izgledali ni previše stvarni ni trodimenzionalni. Bilo mi je to kao da sam se sad sreća s dojljom kraljice Victorije. Znao da ju je morala imati, no njezino stvarno postojanje čini se nekako prilično nevjerovatnim.

"Njegov kum", ponovih slabim glasom.

"Nisam se baš iskazao, zar ne?" Izgledalo je da ga takav njegov neuspjeh više zabavlja nego brine. Nisam mogla smisliti nikakav prikladan odgovor te ostadoh šuteći. "Ipak, čini se da je dobro ispao. Dobar vam je muž, zar ne?" Ako prije nisam mogla naći odgovor, sada su moja usta ostala obješena. "Naravno, on vas ljubi, a to puno znači. Budalasto, možda, ali muškarci ljube tako, u plamenu, za razliku od tople, postojane ljubavi žena. Nadam se..."

Nikada nisam doznala čemu seje nadao, hvala Bogu. Strka izvana sigurno se približavala već neko vrijeme a daje nas dvoje nismo čuli - Baring-Gould zato što mu je sluh bio tako slab, a ja zato što je u mojim ušima bubnjalo zaprepaštenje. Prva najava nevolje došla je sa silovitim treskom u kuhinji i glasovima podignutim dovoljno daje čak i moj domaćin prekinuo rečenicu i misao i okrenuo se prema vratima.

"Zaista, gosp..." počne on dozivati. Nato se vrata s treskom otvore i ono što je meni izgledalo kao pola populacije Lew Downa nahrupi u sobu, svi govoreći uglas, brzo i nerazumljivo. S kraljevskim dostojanstvom Baring-Gould se osovi na noge i osine ih oštrim pogledom. "Smjesta prekinite s takvim ponašanjem", zagrmi on. Nastade trenutačan muk. "Thoma-se, kakvo je značenje svega ovoga?"

Čovjek automatski smakne kapu s glave, pristojan čak i u krajnosti svoga emocionalnog previranja.

"Truplo, velečasni", promuća on. "V jezeru pluta mrtvac."

POGLAVLJE ŠESNAESTO

Briga za zakupce, obveza da bude primjerom pravednosti i pravice, poštenja, ljubaznosti i pridržavanja vjerskih propisa - sve to bijaše njemu urođeno i roditeljskim savjetom najmanje tri stoljeća usađivano u njegovu djetinju pamet. A ono stoje u kost ugrađeno, na površinu izbija u mesu.

"Rane uspomene"

Bila je sretna okolnost što već bijah odjevena i obučena jer bi se sobne papuče sasvim sigurno bile raspale na komadiće ili bi ostale daleko za mnom puno prije nego što bih uopće i dospjela do jezera u bivšem kamenolomu. Ovako ja skočih sa stolice prije nego što je Baring-Gould stigao artikulirati odgovor na izjavu onoga čovjeka, izletjeh na prednja vrata ne zastajući čak ni da pokupim kaput, pojurih niz prilazni put i preko livade da bih se našla na rubu vodenog bezdana prije nego što se itko drugi uopće i pomolio na vratima kuće i krenuo za mnom. Ipak, nisam na jezero stigla prije drugih. Usrknuvši divovski udah zraka, ovih dlanove oko usta i povikah iz petnih žila: "Stanite gdje ste! Ne dirajte ga!"

Čak i uz neprestani šum vodopada moje sve samo ne ženstveno zavijanje odbilo se od okolnih kamenih stijena s dovoljno snage da prestraši nazovispasioce. Jedan od njih se posklizne i tresne na leda iz čamca u jezero, stoje ostale smelo dovoljno dugo da sam se stigla sjuriti uz rub jezera i strmoglaviti niz bližu od nekadašnje dvije prilazne kosine kamenoloma koja je sada bila gusto obrasla paprati i trnjakom, skliska od otpaloga lišća. Na rubu vode došla sam do daha i stala čekajući da čamac dovesla do obale.

Druga dvojica muškaraca koja su oprezno birala put uz rub vrlo strme južne stijene jezera sada zastadoše odmjeravajući me s neodobravanjem.

"Molim vas", doviknuh im. "Morate ga ostaviti ondje dok ga policija ne vidi. Znam da se to čini ponižavajuće prema preminulome, ali vjerujte mi daje nužno. I pokušajte se vratiti na isto mjesto s kojeg ste prišli ovamo prijeko."

Da je bilo ljetno, možda ne bih bila tako brza u pomisli na ono što se u dnevnoj policijskoj raspodjeli slučajeva zove nečista posla. Daje bila duga ljetna noć, lako bih mogla zamisliti kako bi ovo svježije, pomalo zlokobno mjesto moglo biti primamljivo skupini mladića na povratku iz krčme. No sada, u listopadu i sa svim onim nedjelima što su se stala događati na vrištini, nečista posla bilo je prvo što mi je palo na pamet i nisam željela da teške čizme unište dokaze koje bismo možda mogli iskopati.

Pet muškaraca okupi se oko mene, jedan mokr do kože i nijedan ne pokazujući ni najmanje namjere da ode. Obzirno pripomenuh da bi mokrome možda bilo bolje da se osuši i tako se riješih njega i još jednog za pratnju, no ostala trojica, od kojih sam jednoga viđala da radi oko kurije, posadiše se oko mene poput drveća sa sumnjičavim izrazima na licu.

"Znate li tko je to?" upitah ih. Nisu znali, osim daje muškarac i da nije iz bliže okolice, obje činjenice koje sam ja već bila utvrdila kratkim pogledom s vrha kamenoloma. (Kratkim pogledom, i sigurnom spoznajom da nije Holmes. Ni za tren, naravno, nisam stvarno pomislila da bi mogao biti. Moja bjesomučna jurnjava iz kuće bijaše potaknuta mojim profesionalnim zanimanjem, ne strahovima jedne supruge. Doista.) Hlače na onim umirujuće kratkim nogama nikada

nisu pripadale devonshireskom radnom čovjeku. "Je li tko otišao po policiju ili liječnika?"

"Taj vam ne treba doktora, gospa."

"Liječnik mora proglasiti njegovu smrt. Tako zahtijeva zakon. Jeste li poslali po njih?"

"Gospon Arundell je otišao." Baring-Gouldov kapelan živio je u kući s pogledom na jezero.

"Dobro. Sad, ne možemo ponovo upotrijebiti čamac za slučaj da na njemu ima otisaka prstiju. Možemo li naći drugi? Željela bih pogledati tijelo."

Moja ih je izjava zgranula. "Pa kaj bi vam došlo da bi to šteli, gospa?"

"Sasvim ste u pravu, nije da to baš osobito želim, ali mislim da bih morala."

"To je gospa Holmes", reče poznati mi muškarac ostalaj dvojici u znak objašnjenja, a činilo se daje to doista i objasnilo i opravdalo sve vrste mojeg nepristojnog i neodgojenog ponašanja jer su iznenada postali spremni, pa čak i željni, surađivati sa mnom.

"Slobodno si zemite taj čamec, gospa. Nigdo drugi ga ni koristil fanj dugo. Bilje suh kak stara kost."

"Pa u tom slučaju dobro. Sad, ako biste vi, gospodine...?"

Zastali smo da se predstavimo jedni drugima. Andrew Budd bio je mladi vrtlar, Albert Budd njegov stariji bratić, a Davey Pearce treći i najstariji, neka vrsta ujaka. Svečano smo se rukovali i nastavili.

"Ako bi gospodin Andrew Budd došao i veslao za mene, i ako biste vi, gospodine Budd stariji, zauzeli položaj navrh ove prilazne kosine i zaustavili svakoga tko bi htio sići ovamo dolje, onda biste možda vi, gospodine Pearce, mogli obići oko jezera do one druge kosine i spriječiti ljude da se upletu na onoj strani. I ako opazite ikakve otiske stopala, ikakve tragove kopita ili guma, ikakve ogrebotine, zaobiđite ih u širokom luku! Može? Dobro."

Bilo je ledeno hladno dolje na olovno sivoj vodi potopljenog kamenoloma. Sloj izmaglice prijanjao je nisko nad površinom jezera, od čega mi je moja nedostatna odjeća memlji-vo prilegla uz kožu, a iznad naših glava uzdizalo se napol ogoljelo drveće u narogušenom neodobravanju, dok su plamsaji intenzivno žutog s ono malo njihova preostala lišća bili jedini titraj boje u tom čvrsto zbitom, zatvorenom malom svemiru. Budd je brzo preveslao onu kratku udaljenost do mjesta gdje je truplo plutalo s licem okrenutim prema dolje. Šešir, molar ali još ne potpuno natopljen, bio je zapeo o potopljenu granu desetak stopa dalje i čim sam ugledala rijetku kosicu koja mu je poput jezerske trave lelujala oko glave, znala sam o kome se radi.

Moje misli dobile su odjeka u jednom zapovjedničkom pokliču koji bijaše tako iznenađan i neočekivan da bih i ja bila završila u vodi pokraj trupla da nije bilo snažne ruke Andrewa Budda koja me je zadržala.

"Tko je to?" Pokličje došao odozgo te seja oprezno okre-nuh i ugledah, na svoje zaprepaštenje, Baring-Goulda s kojih pola tuceta drugih ljudi nanizanih na visokom rubu stijene kako gledaju dolje prema nama. Ugledah iza njega stolicu; bijaše stigao ovamo jednostavnim trikom - jednostavno se dao donijeti zajedno sa stolicom kao improviziranom nosiljkom.

"Randolph Pethering", doviknuh mu i zadrhtah. Kad je Budd to opazio, počeo je svlačiti kaput, no samo sam odmahнула rukom. "Neka ostane. Ja bih ga samo smočila. Možete li nas, molim vas, dovesti malo bliže?" Polako smo kliznuli

naprijed sve dok čamac nije dotaknuo rukav proučavatelja starina. Njegovo tijelo samo je počivalo među plutajućim grančicama i lišćem uz obalu - nije ležalo uhvaćeno o njih i činilo mi se da polako tone pod površinu. Kako sam već bila rekla ljudima da moramo pričekati policijske službenike koji će nadgledati izvlačenje tijela, nisam se sad željela miješati. No s druge strane nisam željela ni da oni budu morali pročeš-Ijavati ovu jamu tražeći potonulo truplo, a osim toga bilo je jako malo vjerojatno da će pozornici zaduženi za izvlačenje uopće i obraćati pozornost na finije pojedinosti važne za istragu. Duboko udahnuh, stisnuh zube u očekivanju reakcije svojih rebara i pružih desnu ruku kako bih dohvatila Pethe-ringov kaputić. Budd ispusti neartikulirani glas prosvjeda.

"Moram to učiniti", rekoh mu. "Potonut će. Odmaknite nas malo od obale, molim vas."

Kad se tijelo oslobodilo stijena o koje je bilo zapelo, prevr-nula sam ga na leđa pazeći da ne dodam nove ogrebotine ili tragove onima koje je možda već imalo i pazeći također da ga ne ispustim kako ne bi potonulo u dubine. Pomičući ga, međutim, opazih da se to zapravo ne čini neposrednom vjerojatnošću, što je samo po sebi bilo zanimljivo. Osim toga, njegovo lice, kad se okrenulo na površinu, bilo je tamno od mrtvačkih pjega gdje se je krv polako bila staložila nakon smrti. Pethering nije umro u vodi i nije umro u posljednjih nekoliko sati.

Jedna strana njegove rijetke, svijetle kose bila je skorena od smeđe mrlje krvi, a pete i stražnja strana njegovih čvrstih planinarskih cipela bile su jako oguljene i prekrivene debelim slojem blata. Viseći onako preko ruba čamca i s truplom koje je plutalo uza nj, nisam mogla otkriti puno više od toga. To će morati pričekati pomnije medicinsko vještačenje na suhom tlu i po mogućnosti nečije drugo a ne moje.

"Možete li dosegnuti njegov šesir?" upitah Budda i dok sam čekala da nas izmanevrira do mjesta s kojeg će moći povući tu natopljenu stvar u čamac, proučavala sam okolinu: dvije strme, biljem obrasle prilazne kosine na zapadnoj i jugoistočnoj stijeni, potok koji je Baring-Gould dao skrenuti da napuni očev kamenolom i koji se u jezero ulijevao sa sjevera noseći ovo tijelo zajedno s ostalim naplavinama dolje prema južnoj stijeni, žalosna mala nekoć vesela kućica za čamce, jesensko drveće klonulo nad vodu taložeći lišće u nju i, napokon, gomila od sad najmanje dvadeset muškaraca, žena i djece koja sa zanimanjem promatra ovu preslabo odjevenu ženu s truplom na drugom kraju svoje ispružene ruke.

Kosina niz koju sam ja sišla, ona na južnoj stijeni kamenoloma, nije pokazivala tragove daje njome nešto bilo vučeno, no opet, njezin se gornji kraj nalazio vrlo blizu prilaznog puta prema kapelanovoj kući. S druge strane, zapadna je kosina, iako stvarno bliža kući, bila zaklonjenija i ja pomislim kako je vjerojatno da je Pethering u jezero bio spušten upravo s nje. Jedan čovjek ne bi ga mogao otkotrljati preko ruba stijene a da ne prouzroči znatno više ozljeda na tijelu nego što ih je na prvi pogled bilo. Dva odrasla muškarca možda su mogla zaljuljati Petheringa i glatko ga hitnuti preko ruba, a ako je bilo tako, morali su stajati upravo na mjestu gdje su sad stajali Baring-Gould i oko njega okupljeni promatrači. Uzdahnuh. Malo je sad bilo vajde prigovarati, no ipak: "Velečasni, biste li mogli reći ljudima da prijeđu na drugu stranu? Tu gdje sad stojite moglo bi biti tragova stopala."

Jedna od žena koje su stajale oko njega nagnula se i u uho mu ponovila moju poruku i za sekundu se cijeli skup stao na vršcima prstiju oprezno odmicati od svog okupljališta, podižući suknje i noge i odmjeravajući tlo kao da će ih ugristi. Ba-

ring-Gould se vratio na svoju stolicu pa se i on otputio duž ruba iskopa, gdje su mu se napokon pridružile snage reda i zakona, rumenih obraza i pod kacigom, u liku mjesnog policijskog pozornika. Glas sile zakona odjekne neizbježnim pitanjem:

"Čujte, što vi to radite tamo dolje?"

Pustila sam Baring-Goulda da mu objasni, kao i da uspostavi vlastitu i to znatno stariju i časniju vlast nad onim mladim skorojevićem i njegovim sjajnim pucetima i plitkim korijenima iz jedva prošlog stoljeća. Ja sam se skutрила u čamcu, pridržavajući Petheringov kaput sad već obamrlim prstima (svakako, bilo bi mi lakše da sam ga primila za ovratnik, no grozila sam se dodira s njegovim hladnim tijelom više nego što je to bilo nužno) i promatrala uzburjanog, negodu-jućeg, razmahanog pozornika te zaključila da više nema smisla pridržavati se preciznosti u istražnom postupku. Ja sam se uvjerila da Pethering nije bio gurnut u jezero ondje gdje je bio pronađen i, kako ga nisam mogla pustiti sve dok je prijetila opasnost da potone ili da otpluta dalje, bilo je krajnje vrijeme da ga predam legalno izabranoj vlasti. "Hvala, gospodine Budd. Mislim da ćemo se sad vratiti na prilaznu kosinu. Nastojte ga ne udariti veslom, molim vas."

Bij aše to nespretan posao, a nakon što sam pokušala - bezuspješno - zadržati Petheringa izvan domašaja vesla, Budd okrene čamac i zavesla na pariće natraške kratkim, trzavim zaveslajima. Na kosini sam ostavila tijelo napol u vodi i prepustila pozorniku da ga izvuče na

obalu. Sad, kad se domogao posjeda nad truplom, počeo ga je gledati sa sve većim užasom i zaprepaštenjem te nije čak ni primijetio kad sam se ponovo vratila u čamac. Kad je kutkom oka spazio kako se Buddov čamac ponovo otiskuje, glasno se pobunio - glasnije nego što je bilo nužno potrebno.

Pokušah ga umiriti. "Ne idem nikamo, pozornice. Vraćam se odmah." Buddu reko: "Molim vas, odvezite me na drugu stranu. Željela bih pogledati uokolo prije nego što pola župe zgazi sve živo ondje."

Pozorniku se to nije ni najmanje sviđjelo te on podiže glas naređujući nam da se vratimo. Ne mogu vjerovati daje stvarno mogao misliti da mi imamo išta s onom smrću, no za čovjeka koji bijaše vičniji pijanim težacima i sitnim provalama nego mrtvacima i koji se iznenada našao suočen s parom u čamcu koji mu je predao truplo a sad se spremao odveslati, jedino stoje pozornik mogao učiniti bilo je da se drži osnova - a Budd i ja bijasmo najosnovnije što je u svemu tome mogao pronaći. Videći kako odmičemo prema jedinom drugom izlazu iz te jame, on se okrene na petama i zapali uzbrdo i oko ruba jezera. Vidjela sam ga kako lepeće između polugolog drveća i srce mi klone pri pomisli na to što će one bjesomučne čizme učiniti mogućim tragovima na drugoj prilaznoj kosini.

Davey Pearce još je stajao navrh svoje kosine, zadržavajući na mjestu svoju gomilu od dvoje vrlo male djece i s velikim zanimanjem proučavajući sve aktivnosti. "Pokušajte ga spriječiti da siđe kosinom", doviknuh mu ne nadajući se previše i doista, kad se pozornik pojavio pokraj Pearcea, nije se činio raspoloženim za uvjeravanje. On odgurne Pearcea i stade se spuštati prema rubu jezera.

Ja, međutim, nisam računala na Baring-Goulda. Njegov starački glas odjekne autoritetom svih šest stoljeća zemljoposjednika iza sebe, pravi glas Johna Golda Križara koji svojim trupama naređuje pokret u boj protiv Saracena. "Pearce, zadrži ga gore!"

I Pearce, koji je bio dovoljno star da tradicionalni odgoj bude usađen u samim njegovim kostima, posegne kroz tanki

premaz državne vlasti, položi jednu mesnatu šaku na pozornika i zadrži ga gore. Zapravo sjedne na nj s blaženim smiješkom odobrena neposluha i građanske pobune na licu.

Prije nego što sam se uspjela ispentrati iz čamca, Budd me potapše po ruci i pruži mi svoj vuneni kaput. Pogledah debeli pulover koji je nosio ispod i prihvatih kaput.

Strmo nagnuta padina preda mnom morala je biti paklenski teška za izvlačenje kamenih ploča, no nije bila velika prepreka da onuda prođe snažan čovjek s mrtvim tijelom jednog omanjeg muškarca prebačenim preko ramena, što je bilo upravo ono stoje ubojica i činio, sve dok se nije poskliznuo na mokro lišće negdje na pola puta do kraja kosine. Nakon toga nastavio je vući Petheringa, stoje objašnjavalo i tragove koje sam uočila na petama i stražnjoj strani vodom natopljenih čizama nesretnog proučavatelja starina. Na rubu vode ubojica se bio ušeptrljio i nedvojbeno se smočio do koljena nastojeći gurnuti tijelo u jezero prije nego što se ponovo popeo na rub kamenoloma (pri svakom koraku malko bi se poskliznuo natraške kad bi njegove mokre cipele nagazile na vlažno lišće) te odmaglio.

No prije nego što sam pošla istražiti kamo je krenuo odande, vratila sam se na mjesto gdje je bio pao i stala ga s velikom pažnjom proučavati sa svih strana i pod svim kutovima sve dok si nisam uspjela točno predočiti sve čovjekove pokrete.

Nosio je Petheringa preko oba ramena, zaključih, lijevom rukom pridržavajući teret i s desnom ispruženom od tijela radi ravnoteže. Kad je desnom petom nagazio na mokro lišće i kad mu se noga poskliznula, ljostuo je na stražnjicu, a Pethering je sletio na tlo iza njega. Jasno sam vidjela gdje se čovjekovo desno stopalo odsklizalo za duljinu noge, gdje je zaorala njegova lijeva peta, gdje je njegova lijeva ruka uronila u lišće iza njegovih leđa i kamo je bubnula pozadina njegovih hlača. Petheringovo tijelo pružalo se poprijeko na te tragove, s petama na čovjekovoj desnoj strani i s glavom na lijevoj.

Čovjek je ustao (nedvojbeno s gnušanjem otresajući odjeću), zaobišao oko Petheringa i prišao mu s ramena te ga je ostatak puta do vode vukao.

Sve je to bilo izvanredno jasno ocrtano u blatu i lišću na kosini - jedan od najelegantnijih primjera čitanja tragova koje sam ikada vidjela - te sam bila vrlo zadovoljna sama sobom sve dok se nisam uspravila, sada i ja otresajući ruke, i ugledala svoju publiku nanizanu duž ruba stijene nad jezerom. Stajali su ondje cijelo vrijeme, mirni i tihi poput kamena, dok sam ja pregledavala tlo tako snažno usredotočena na točno ponavljanje onoga što se tu dogodilo da sam i sama ponavljala svaki ubojičin pokret, spustivši se kao da padam na stražnjicu, zbacivši nogu naprijed oponašajući stopalo koje se poskliznulo, ustavši i otresajući se i podižući truplo i vukući ga suzdržanim i kontroliranim pokretima, takoreći pukom daktilografijom, no svejednako uvelike zabavnom. Čak je i pozornik ispod Davevja Pearcea, sad ležao mirno i zurio u mene. Lica crvena poput vatre osorno sam se progurala kroz ljude na vrhu kako bih pregledala puteljak koji je prolazio u blizini.

Čovjek koji je donio Petheringa, međutim, tu se izgubio u razgaženim humcima lišća. Puteljak je bio previše prometan da bi jedan jedini prolaznik na njemu mogao ostaviti traga, a on nije bio toliko obziran da u prolazu ostavi kakav konac iz Petheringova kaputa ili nit iz njegove nogavice na kojoj od grančica, bar ne tako da bih ih to ja mogla otkriti.

Napokon odustadoh od toga posla i vratih se k jezeru, gdje sam zatekla u međuvremenu pristiglog liječnika, Petheringo-vo tijelo natovareno na nosila i pozornika ukočena lica, od blata skorena kaputa i sad pod nadzorom jednog isljednika.

Isljednik, koji se zvao Fyfe, nije znao što bi mislio o meni; vidjela sam kako je odvagao da je najbolje suzdržati se od suda dok sve karte ne budu bačene. On pristojno i neodređeno cimne rub šešira kad nas je Baring-Gould upoznao i samo reče da će sa mnom razgovarati kasnije. Kako ništa od onoga što sam ja otkrila nije moglo utjecati na prvi žar njegove istrage, složila sam se s tim i samo ga zamolila neka se potruži zadržati radoznalce podalje od zapadne kosine.

"Pozornik Bennett pazi na to", reče on blago. Suzdržala sam se da pogledam preko jezera prema bespomoćnom pozorniku degradiranom na stražarsku dužnost.

Također, sasvim jednostavno govoreći, nisam više bila sposobna za duga objašnjenja i prepirku u koju će se, bila sam sigurna u to, izroditi susret jednog ruralnog policijskog isljednika s detektivskom analizom zločina iz usta jedne žene amatera. Odjednom me preplavi smrtni umor i stravična zima, a Baring-Gould, koji je vjerno ostao stajati pokraj mene, izgledao je još gore.

"Isljednice, ja se sad vraćam u kuću gdje ću završiti s doručkom", čula sam kako govori moj glas. "I župnik bi se također trebao maknuti s ove hladnoće." Nisam čekala da isljednik kaže ni da ni ne; pričekala sam tek toliko da vidim kako se i Baring-Gould okreće prema svojoj stolici nosiljci koja je stajala u blizini i kako dva snažna muškarca priskaču da ga ponesu natrag na toplo.

Nisam prešla još ni preko travnjaka kad me ovaj neočekivani razvoj događaja zgodi svom snagom. Dijelom to bijaše zbog čiste fizičke hladnoće, no također, i to vjerujem većim dijelom, i zbog psihičkog napora koji je iziskivalo moje kompetentno i profesionalno ponašanje prema podbuhlom trup-

lu i to, povrh svega, prema onome koje sam poznavala, ma kako kratko, za života.

Drhtala sam od zime kad sam se vratila u kuću. Zabrinuta sobarica stajala je navratima, čekajući me nesumnjivo po zapovijedi gospođe Elliott, ali i željna doznati što se događa vani. No pitanja su joj zamrla na usnama kad je ugledala moje lice pa mi je šutke pomogla skinuti posuđeni kaput. Tresla sam se tako snažno da sam jedva mogla govoriti, no nekako sam joj uspjela reći da kaput treba vratiti Andrevvu Buddu i da se ja idem okupati.

Četkicom za nokte ribala sam si kožu na desnoj ruci dok je nisam ogulila gotovo do krvi, zatim sam ispustila vodu iz kade i ponovo je napunila do vrha još toplijom. Koža mi je poružičastjela, a onda i pocrvenjela, no drhtavica me i dalje preplavljivala iznutra sve dok se nije pojavila sobarica (sad i sama malo ružičasta u licu - očito, čvrsta ruka gospođe Elliott bijaše ponovo preuzela kontrolu u prizemlju, ustanovi zamućeni dio moga mozga) s već napunjenom šalicom čaja na pladnju - napunjenom s jako malo čaja i jako puno vrućega mlijeka, šećera i viskija. Ispila sam odvratnu tekućinu sa zahvalnošću i moje drhtanje polako je prestalo.

Počela sam se opuštati, zatim razmišljati, a onda konačno podlegoh kratkoj provali drhtava, poluhisterična smijeha. Tko bi rekao da sam bila sposobna tako se izbezumiti zbog jednog dosadnog kukca poput Petheringa?

POGLAVLJE SEDAMNAESTO

Kad su se površinski nanosi kositra iscrpili, a troska od ranijih rudara bila potrošena, postalo je nužno kopati prilazne rovove i vaditi kositar iz žila.

"Knjiga o Dartmooru"

Kukac ili ne, način na koji je bio zgnječen ostavio je u meni izrazitu mučninu koja se pojavljivala i povlačila cijeloga dana. Baring-Gould se povukao u svoju sobu ostavljajući isljedniku Fyfeu malo manevarskog prostora za ispitivanje ikoga osim mene. Kad smo sve te događaje pročešljali već toliko puta da se čak i isljedniku potpuno smučilo, otišao je. Nekoliko trenutaka kasnije sobarica Rosemarv klizne u sobu i spusti pladanj na stolić pokraj stolice u kojoj sam ja sjedila pokušavajući skupiti snagu da ustanem.

"Gospođa Elliott je mislila da bi vam sad kava mogla koristiti", promrmlja ona i ponovo tiho klizne iz sobe.

Bravo za gospođu Elliott, pomislih, za to što mi je kao os-vježenje ponudila promjenu od onih beskrajnih šalica čaja koje smo trusili cijeloga dana. Okrepljujuća šalica kave da proslavimo oslobođenje (ma kako privremeno) od pozoričkih i policijskih stanara pod našim krovom i zajedno s njom, kako sam otkrila na svoje zadovoljstvo, izbor od tri vrste svježe pečeni kolača koji su objasnili mirise što su se povremeno provlačili ispod vrata koja su spajala salon s kuhinjom. Ako je gospođa Elliott odlučila riješiti se uzbuđenja i zbrke odajući se kulinarskom orgijanju, ja nisam imala ništa protiv.

Uzrujano sam lunjala sobama sve dok se nisam našla u Baring-Gouldovoj radnoj sobi, gdje ponovo uzeh rukopisnu kopiju "Daljnjih sjećanja" s hrpe papira gdje sam je bila ostavila. Kako se radilo o rukopisu, mislila sam, čitanje će napredovati sporo, no bit će dovoljno zahtjevno da mi zaokupi misli i makne ih s današnjih događaja. A tako je i bilo - onda, naravno, kad sam uopće uspjela zadržati pažnju na stranicama pred sobom. Svako malo ulovila bih se kako slijepo zurim u prazno te bih trgnula misli natrag na Baring-Gouldovo pisanje. Njegove prve župe nisu se činile velikim uspjehom, a svoj brak bio je dotaknuo tako površno da gaje bilo sasvim lako i potpuno previdjeti. Taj rukopis zapravo bijaše najmanje otkrivajuća autobiografija koju sam ikad pročitala i puno je više govorila o potankostima i nevažnim pojedinostima s europskih putovanja i o uspjesima arheoloških istraživanja nego o Baring-Gouldovu odnosu sa ženom ili o rođenju njegove djece. Belgijska umjetnost, povijest Lewa, put u Freiburg, duga pisma njegovu prijatelju i drugu s putovanja Gatrillu, priče o duhovima, čarobni ljubavni napitci i trideset stranica o skupljanju narodnih pjesama bijahu tek povremeno zanimljivi, a često zamorni. Jedina stvar koja mije nakratko bila privukla

pozornost bijaše spominjanje zlata, no kad sam ponovo pročitala taj odlomak, uvidjela sam da govori o Bodmin Mooru nešto dalje na zapadu pa sam nastavila čitati dalje kako se Baring-Gould prvo bio izgubio u magli, a zatim do ramena upao u baruštinu.

Dugi se dan napokon dovukao do kraja, obilježen jedino samotnom večerom (jako malo mi je nedostajalo da upitam bih li se smjela pridružiti ostalima u kuhinji, no zaključila sam da bi to ipak bilo preokrutno) i mojim konačnim povlačenjem na kat - ne zato da pođem na spavanje jer bi to bio sasvim uzaludan pokušaj, već zato da omogućim posluži da zaključa kuću za tu noć.

Tri puta tijekom dana obukla sam kaput i stala na vrata spremna da se zaputim preko brijega u selo do telefona u poštanskom uredu i tri puta skinula sam kaput i vratila se k svojoj knjizi pokraj kamina. Kad bi se ovaj slučaj predao Scotland Yardu, riječ u Mvcroftovo uho gurnula bi memorandum da klizne postrance preko dva ili tri stola, sve dok napokon ne bi došao do stola čovjeka koji bi podigao telefonsku slušalicu i dogovorio da se na teren pošalje jedan od naklonjenijih Yardovih ljudi.

No što kad bi se to i dogodilo, što kad bi poslali čak i samog Holmesova starog prijatelja Lestardea? Bi li uopće bilo važno je li službeni istražitelj prijateljski raspoložen ili nije? U stvari, ne bi li zapravo bilo bolje kad bi se razvrgnuo Holmesov partnerski odnos s policijskim snagama, što bi nam omogućilo da nastavimo sa svojom istragom bez prekomjerna uplitanja sa strane? (Pod pretpostavkom, naravno, da se Holmes napokon pojavi i preuzme svoj dio tereta. Sposobnost toga čovjeka da nestane u najnezgodnijim trenucima mogla je ponekad dovesti do ludila.)

Na kraju sam ostala kod svoje knjige, zaključivši da je moja iznenadna žudnja za telefonom samo potreba da poduzmem nešto (bilo što!) te sam se krotko povukla na kat kad je došao za to primjeren sat.

Do jedan ujutro odustala sam od svih pokušaja čitanja te sam ostala sjediti gledajući kako se moje misli međusobno natjeravaju u prigušenom treperenju vatre. Do dva sam prestala dodavati ugljena u kamin i zavukla se pod pokrivače, no nisam ni pokušala utrnuti svjetlo. Znala sam da će me ona patetična glava mrtvoga čovjeka dočekati i u mraku pa sam pustila da mi misli čeprkaju i nabadaju po ograničenjima koja mi bijaše postavilo neznanje, pokušavajući s potpunim

neuspjehom nekako složiti komadiće slagalice od kojih pola nisam ni imala.

U tri sata jedan me prigušeni zvuk iz prizemlja trgnuo u potpunu budnost. Srca koje je divlje bubnjalo i otvorenih usta upinjala sam se ne bih li čula hoće li se zvuk ponoviti. Kad jest, ja smjesta zabacih noge s kreveta i posegnuh za nečim teškim kad mi je mozak napokon uspio nadjačati adrenalin. Bilo je malo vjerojatno da bi provalnik ili mogući ubojica imao ključ prednjih vrata.

Jasno, za manje od dvije minute vrata moje spavaće sobe su se otvorila tiho ali sigurno i Holmes uđe odjeven u svoje tamno londonsko odijelo s neobjašnjivom količinom blata i trave oko gležnjeva. Zatvorio je vrata, okrenuo se i stao kao ukopan.

"Dobri Bože, Russellova, pa što si radila?"

Gotovo sam zaboravila u kakvu mi je stanju bilo lice, no što god bilo ono što je on vidio iza mojih modrica i kontuzija dovelo ga je do mene u nekoliko hitrih koraka.

"Što?" zatraži on oštro. "Stoje?"

Nisam mu odgovorila nekoliko trenutaka, a onda nisam ni morala. Holmes je oduvijek bio sasvim sposoban odrediti pa i na osnovi tek minimalnih znakova kakav je tijek akcije potreban u danom slučaju.

Postoje trenuci kad je verbalna komunikacija, ma koliko mogla biti životno važna u partnerskom odnosu, nedostatna. Ovo je bio jedan od takvih trenutaka. Privila sam se čvrsto uz Holmesa pa sam pred jutro čak nakratko i zaspala prije nego što sam se konačno, nevoljko, promeškolljila.

"Pethering je mrtav", reko Holmesu. Trgnuo se i osjetila sam njegov pogled na svom čelu.

"Ne, to nema veze s mo-

jim ranama - njih sam zaradila kad sam na vrištini pala s konja." Ukratko sam mu opisala svoje putovanje kroz Dar-tmoor i ponešto detaljnije svoj improvizirani posjet zamku Baskerville, a onda sam prešla na slijed događaja iz prethodnog dana, počevši od teologije u cik zore i završavajući s beznačajnim riječima na stranici Baring-Gouldova rukopisa na kojoj sam završila u ponoć. Nekoć bih se možda bila sramila ispričati mu o svojoj pretjeranoj reakciji na smrt onog jedva poznatog napasnika, no Holmes i ja već smo zajedno doživjeli toliko toga da onakva moja pretjerana reakcija nije u meni mogla izazvati ništa više od uboda male neugodnosti dok sam mu pričala o tome. Ili sam možda samo bila preumorna da bi mi bilo stalo.

"Obavit će obdukciju?" upita on. "Fyfe kaže da hoće." "I zaštitio je tragove na kosini?"

"Pokrili su ih jedreninom."

"Bolje išta nego ništa, čini mi se. Gipsani odljevi tragova peta?"

"Čisto sumnjam."

"Morat ću inzistirati na tome."

Kratko sam se nasmijala. "Ne znam koliko ćeš utjecaja imati ovdje dolje. Ime žene Sherlocka Holmesa nije baš neko snažno zaleđe."

"Ah, sirota Russellova koja se mora pozivati na muževu slavu! Ovo je zaostalo područje gdje se ženski mozak nimalo ne poštuje. Nije važno. No prije nego što završimo ovaj posao, oboje ćemo se morati pozvati na Gouldov utjecaj i moć."

"Vrlo je dojmljiv taj utjecaj. Jedna je njegova riječ bila dovoljna da jednog čestitog i miroljubivog mljekara navede da napadne policijskog pozornika."

„Vi*** •>*

*^

"Rekao sam ti daje ovo teška provincijska zabit. Ne bi me čudilo da se tu još prinosi žrtva u kukuruzu. Ispričaj mi o Ket-teridgeu."

Ispričala sam mu sve čega sam se mogla sjetiti o satima provedenima u zamku Baskerville. Slušao je pažljivo, ne postavljajući pitanja, a kad sam završila, ustao je, zamotao se u svoj kućni ogrtač i otišao potaknuti vatru u kaminu. Kad se rasplamsala, uzeo je lulu i zapalio je, zamišljeno otpuhujući dimove prema pucketavim plamenim jezičcima.

"Dobro si to obavila", reče neočekivano.

"Bar se nisam raspala prije nego što sam se maknula od drugih."

"A to i jest sve što čovjek može tražiti od sebe." "Pa valjda. Osjećam se glupo." "Ljudski", ispravi me on.

"Bože, pa tko bi htio biti ljudsko biće?" reko, iako sam se već počinjala osjećati nešto bolje u vezi s cijelom tom nesretnom epizodom i njezinim utjecajem na mene.

"I ja se to često znam pitati", primijeti Holmes suho, a onda se okrene natrag k poslu. "Nemaš ni približno pojma koga je to Ketteridge mogao tako žurno ispraćati iz zamka?"

"Ni najmanjeg."

"Nisi osjetila miris parfema, na primjer, ili cigareta? One noći kad je bio ovdje, Ketteridge je rekao da on puši samo cigare, a njegovi prsti nisu to porekli."

"Parfem - ne. Cigaretete da, ali mislim da ih Scheiman puši."

"Mislim da imaš pravo. Znaš li, cijelo me to kućanstvo neobično zanima. Reci mi, kad ti je Ketteridge dopustio da kratko prođeš dvoranom za gozbe, jesi li gdje zapazila portret konjanika-rojalista u crnom baršunu, s čipkastim ovratnikom i perjem na šeširu?"

"Ne", reko polako. "Vidjela sam raznorazne odore, jedan plavi baršunasti haljetak, cijeli niz perika, no nijednog rojalista."

"Kao što sam i mislio, portret starog sir Huga Baskervil-lea, lopuže čiji su grijesi i prouzročili prokletstvo Baskervil-lea, skinut je s galerije. Vrlo bih rado saznao kad."

"I zašto."

"Kad bi nam moglo reći i zašto." Izgovorivši taj epigram, Holmes odlučno spusti svoju gotovo prigušenu lulu na ploču nad kaminom te počne uzimati odjeću iz ladica i ormara.

"Holmes, reci mi što si otkrio u Londonu."

"Prvo doručak, Russellova. Jutro je već dobrano pood-maklo, a ja kao prvo nisam jeo ništa još od jučer u podne."

Suzdržala sam se da znakovito ne pogledam prema prvom jutarnjem bljedilu u prozorima, već sam samo uklonila svoje oporavljajuće tijelo iz kreveta i pristupila odijevanju. Holmes nije bio jedini koji je mogao slijediti neverbalne zapovijedi.

No prije nego što ćemo izaći iz sobe, morala sam doznati još nešto. "Holmes, zašto si mi rekao da si Baring-Goulda sreo u vrijeme slučaja Baskerville?"

"Nisam. Samo sam rekao da sam ga tada koristio kao in-formanta."

"Namjerno si me zavarao. Zašto nisi htio da znam da ti je on kum?"

Na tren se prestao češljati i pogledao me vidno iznenađen. "Blagi Bože, pa doista jest, zar ne? Potpuno sam to za-

boravio!" On se polako okrene natrag prema ogledalu. "Nije li to nevjerojatna pomisao?"

S tim sam se morala složiti.

Gospoda Elliott bila je već na nogama i spremna za nas, iako Baring-Gould još nije. Nisam ni očekivala da će biti, ne nakon svih onih napora od prošloga dana. Nadala sam se samo da mu taj neuobičajeni trošak energije neće previše naštetiti.

Dimnjak u blagovaonici još nije radio kako treba pa nam je doručak bio poslužen u salonu gdje su naslikane Vrline s visoka gledale na nas, a ondje smo ostali i na vijećanju. Morala sam čekati da Holmes nabije i zapali i stade puckati svoju lulu, što je bilo dosadno i mučno odugovlačenje koje mi ni s godinama braka nije postalo nimalo podnošljivije. Zaklela bih se daje to činio namjerno kako bi me uzrujao.

"Holmes," zastenjeh nakon nekoliko dugih minuta, "primit ću se pletenja i natjerati te da sjediš i čekaš dok izbrojim red očica."

"Glupost", reče on preko zadnjeg pritiska i otpuhivanja. "Sasvim si sposobna i govoriti i brojiti istovremeno. No trebam li zaključiti da želiš čuti rezultate moje privremene odsustnosti?"

"Holmes, kad sam te ovdje ostavila u ponedjeljak, trebao si poći u sjeverni Dartmoor i vratiti se ovamo dva dana kasnije. Sada je subota i jedino što sam čula bile su glasine iz druge ruke o tvom žurnom odlasku u London. Ispričala sam ti o Petheringovoj smrti i svom posjetu zamku Baskerville. Ne vidim razloga da zalazim u rasprave o svom putu po vrištini i razgovoru o ježevima koji sam vodila s dobrom vješticom župe Mary Tavy dok mi ne daš nešto zauzvrat."

"Ah, vidim da si se srela s Elizabeth Chase."

Ponekad sam se pitala kako bi to bilo imati muža kojeg se ponekad može iznenaditi.

"Holmes", rekoh strogo.

"Ma onda dobro. Da, bio sam otišao na vrištinu i ne, nisu me raznijeli u komadiće. Nisu me gađali čak ni lakim topništvom. Čak sam izbjegao i najgoru oluju u utorak. Pitao sam sve seljačke žene na farmama, sve pastire, tri klesara, dva krovopokrivača, jednu guščaricu i jednu seosku ludu jesu li ili nisu vidjeli sablasnu kočiju ili crnog psa, jesu li čuli što neobično ili primijetili išta neuobičajeno. Ni od koga osim od seoske lude nisam dobio ništa osim hrpe gluposti i besmislica, a od lude nisam dobio ništa osim osmijeha.

Poligon za Mvcroftovo tajno oružje (koje je, usput budi rečeno, neka vrsta amfibijskog tenka) nalazi se istočno od tora Yes, dolje kod potočića Black-a-verna. Radi se o džepu koji je teško dostupan pogledu osim s mjesta na kojima su podignute vojne promatračnice, no uspio sam naći jednu točku na obronku iznad topničke streljane, rovni prilaz koji je pokazivao znakove nedavnog korištenja."

"Rovni prilaz je vodoravni prokop do okna", rekoh oprezno izvlačeći taj pojam iz nečega što sam nedavno pročitala. Holmes kimne. "Ali pretpostavljam ne aktivnog rudnika?"

"Ni u kom slučaju. Ulaz je bio gotovo sasvim zarastao u vegetaciju i skriven iza odrona zemlje."

"Kako si ga pronašao?" "Po mirisu." "Namirisaosi...?"

"Kavu. Tko god boravio ondje, kuhao si je kavu, a talog je bacao pod grmlje borovnice koje je raslo pokraj ulaza."

"Dobri Bože."

"Nevjerojatan previd, slažem se s tobom", reče on pa sam, iako to baš i nije bio razlog zašto sam uzviknula, ostavila stvari na tome. "Ostalo svoje smeće jednostavno je bacao u okno - ljuške jajeta, mastan papir, konzerve, koru od jabuka - no talog kave završavao je vani. Možda ju je običavao piti ondje, u ovom slučaju na ulazu u rudnik, i izlijevati gusti ostatak gdje je stajao. Kao što znaš, Russellova, navika je zamka u koju se je uhvatio mnogi zločinac!"

"Kad je posljednji put bio ondje?"

"Rekao bih prije dva ili tri tjedna. Ne više od toga. I da preduhitrim tvoje sljedeće pitanje, novi tenk bio je na ispitivanju prije sedamnaest dana."

"Znakovito", složila sam se. "No to ne objašnjava pet dana i tvoj odlazak u London."

"Strpljenja", posavjetuje me moj suprug, jedan od najmanje strpljivih ljudi koje sam ikada srela. "Vratio sam se ovamo kasno u utorak, proveo ugodnu večer s Gouldom, a u srijedu je stigao dečko s imenima ljudi koje smo tražili."

"Izletnika iz Londona?"

"Ne baš. Ljudi na čijem su imanju oni stali i prenoćili drugoga dana. Nažalost, kako to nije službeno svratiste, tamo ne vode registar gostiju, a kako se dvoje Londonaca nije unaprijed najavilo, bilo je malo pokazatelja mjesta o tome odakle dolaze. Bili su, međutim, dojmljiv par čak i bez priče o sablasnoj kočiji koju su donijeli sa sobom s brežuljka. Bili su mladi, muškarac od kojih dvadeset osam, žena godinu ili dvije mlađa. Ona je na domaćicu ostavila dojam prave dame ili, drugim riječima, bogatašice. Muškarac je, s druge strane, imao izraženiji naglasak i činilo se da gaje pomisao da su na vrištini vidjeli sablasnu kočiju potresla puno jače nego njego-

vu ženu. Također je i šepao i imao jednu posebnu cipelu, a u jednom trenu za njihova boravka ondje rekao je domaćici da uči za doktora."

Šepanje, slabi živci i studentove poodmakle godine govore su da je to ranjeni vojnik. Upitah suho: "Želiš li reći da nisi doznao broj njegove jedinice?"

"Naravno da jesam. Ne od vlasnika farme, iako mi on jest rekao ime sela gdje je budući doktor bio ranjen u drugoj bitki kod Ypresa20 pa bi mi u Ministarstvu rata stoga mogli reći puk u kojem se borio, a odande bi bio razotkriven i njegov identitet. Meni se, međutim, činilo jednostavnijim da telefoniram po bolnicama za obuku studenata i raspitam se o mladom muškarcu kojemu nedostaje dio stopala. Našao sam ga od prve, u bolnici Bart."

"Kako jednostavno", promrmljah. "Nažalost da. Imaš li zemljovide?"

"Gore. Ono stoje od njih ostalo." Otklipsala sam na kat i pokupila cijelu hrpu, neke od njih djevičanski nedirnute, gotovo neotvorene. Oni koji su prikazivali sjeverni odsječak izgledali su kao da su prošli kroz sito i rešetote ja rasklopih još vlažne stranice s velikom pažnjom i položih ih preko tapecirane klupe ispred kamina. Tamo se slučajno zadesila jedna starija mačka, no činilo se da životinji nimalo ne smeta što je pokriva. Nedvojbeno je, živeći u Baring-Gouldovu domaćinstvu, doživjela i neobičnije sudbine.

Holmes se udubi u zemljovide i ostade tako dugo vremena, a tada reče: "Imamo li ovdje mjerilo od inča na milju?"

Zakopah po hrpi i pronađoh ga. Holmes ga izravna, pronađe Mary Tavy i obližnji brežuljak Gibbet te uzme olovku.

Ypres - grad u Belgiji u kojem su se odigrale tri teške bitke za vrijeme Prvog svjetskog rata.

Koristeći brid jednog sklopljenog zemljovida kao ravnalo, nakon što je rasklopljeni zemljovid povukao na ravan dio klupe, počeo je vući niz kratkih crta koje su se lepezasto širile od brežuljka Gibbet do vrhova kojih pola tuceta uzvisina i torova sjeveroistočno od brežuljka. Bili su to, kako shvatih, torovi i vrhovi brežuljaka vidljivi s vrha brežuljka Gibbet.

"Bio je mrak, a osjećaj za orijentaciju ono dvoje Londo-naca žalosno manjkav, no bili su sasvim određeni u tome da se ono što su vidjeli - što god to bilo - nalazilo na sjeveroistoku, da je zašlo iza brežuljka idući zdesna nalijevo i da je za minutu do dvije nestalo iza tora - vjerojatno, kako su mislili, Great Linksa ili Dunna Goata."

"A što su to točno vidjeli?"

"Par svjetala, staromodne lampione prije nego nove automobilske farove, postavljene na gornje uglove kvadratična okvira svijetle boje. Imali su sa sobom snažne dalekozore."

"Kao dva lampiona na kočiji napravljenoj od kostiju."

"Kao što kažeš."

"Kako bi ih ti ocijenio kao svjedoke?"

Holmes slegne ramenima. "Tipični izletnici", reče s omalovažavanjem. "Par mladih ljudi sklonih čitanju ezoteričnih mitova i legendi s nekog područja i onda provođenju tjedan dana u lutanju uokolo u potrazi za lokalnim ukletim ljubavnicima i u dobivanju žuljeva za sav taj trud."

"Holmes, to zvuči opasno slično opisu onoga što sam ja radila ovih posljednjih tjedan dana."

On me pogleda neugodno iznenađen. "Draga moja Rus-sellova, ja ni u kom slučaju nisam želio usporediti tvoju potragu za činjeničnim podacima i egoistične, hedonističke..."

"Naravno da nisi, Holmes. Jesu li vidjeli i psa ili neku osobu bilo u kočiji, bilo za uzdama?"

"Ne, ne dovoljno sigurno, iako su sami sebe uspjeli uvjeriti da su vidjeli veliku crnu sjenu kako se miče pokraj konja."

"Jasno da jesu. Jesi li u Londonu uspio doznati još što?"

"Jesam, no volio bih o tome nakon što prvo nešto pročitaš. Malo pričekaj", reče ustajući.

"Odmah se vraćam."

Izašao je i, sudeći po zvuku otvaranja drugih vrata gotovo odmah nakon izlaska iz salona, znala sam da je u Baring--Gouldovoj radnoj sobi. Nakon nekog vremena, i nakon nekoliko muklih udaraca, vratio se s tankom knjižicom u ruci. On je hitne meni u krilo te dohvati lulu iz pepeljare na stolu.

"Koliko je prošlo otkad si to čitala?" upita me.

To je na moje iznenađenje bila priča Conana Doyla "Baskervilleski pas", naizgled često čitana. "Najmanje tri godine. Nisam sigurna", odgovorih.

"Možda i više. Želio bih se posavjetovati s Gouldom na sat-dva. Ti malo pogledaj knjigu i vidi hoće li i tebi u zamku Baskerville išta zapeti za oko kao stoje zapelo meni."

"Ali Holmes..."

"Kad se vratim, Russellova. Neće ti trebati dugo, a moglo bi ti se čak i svidjeti. Iako možda", doda izlazeći kroz vrata, "ne iz onih razloga s kojih je to zamislio Conan Doyle."

POGLAVLJE OSAMNAESTO

Poslušaj moj savjet. Kad se spremaš propovijedati, odsad pa nadalje obuzmi svoj um jednom mišlju. Uvjerljivo je rastumači. Ne nabijaj po njoj dok ne otpadne glava. Još jedan završni kucaj i bit će dovoljno.

"Daljnja sjećanja"

Zapravo, premda to ne bih rado priznala pred Holme-som, ja sam uživala u pričama Conana Dovlea. One nisu bile oni hladni, činjenični prikazi slučajeve kakve je Holmes više volio (doista, kad je nakon nekoliko godina doznao daje Co-nan Doyle napisao par priča u prvom licu kao da događaje opisuje sam Holmes, Holmes mu je zaprijetio svime, od fizičkog nasilja do tužbe na sudu, ako se to usudi učiniti još jedanput), no te su priče uzete kao romantične pustolovine bile zabavne, a ja nemam baš ništa protiv povremene doze takve jednostavne razbibrige.

U svakom slučaju, nije mi bilo jako teško zavaliti se u naslonjač s knjigom u ruci i obnoviti poznanstvo s doktorom Mortimerom, zanesenjacom i velikim ljubiteljem i proučavateljem starina koji Holmesa upoznaje s prokletstvom Bas-kervillea i s mladim Kanadanimom sir Henrvjem Baskervil-leom, koji na vrištinu dolazi kako bi preuzeo svoj plemićki naslov i nasljedstvo. Ponovo sam srela bivšeg ravnatelja Stapletona i ženu koju je predstavljao kao svojoj sestru te tajanstvene Barrvmoree, sluge staroga sir Charlesa. Vriština kroz koju sam tako nedavno i sama lutala oživjela je preda mnom u svojoj tvrdoglavoju i nepopustljivoj veličanstvenosti i bila sam vrlo sretna što ovu knjigu nisam bila uzela za čitanje prošloga vikenda jer bih tada morala na vrištinu izja-hati sa slikom Psa svježe utisnutom u sjećanje. Sasvim lako mogla sam zamisliti užas koji se morao podići kad bi se začuo zvuk one četiri krupne šapetine u ritmičnom trku (ili, kako to opisuje doktor Watson, ono "jedva čujno, šušljivo, neprestano tapkanje koje dopire odnekud iz samog srca jezovitoga sloja" magle) i promuklo dahtanje iz onih masivnih ralja čak i bez sablasnog sjaja fosfora na krznu životinje koji joj je davao dojam onozemaljskoga stvorenja:

Bijaše to lovački pas, ogromno, ugljeno-crno pseto, no ne pseto kakvo su smrtne oči ikada vidjele. Vatra mu suklaše iz razjapljenih ralja, oči mu blistahu užarenim sjajem, a njuška, nakostriješena griva i labrnje bijahu mu ocrtani lelujavim plame-nim jezicima.

Toliko sam se bila udubila u čitanje da sam potpuno previdjela ono što je Holmes želio da uočim. Tek nakon što je Pas konačno pao mrtav, sjetila sam se ipak prvenstvene svrhe ove moje vježbe pa sam prelistala knjigu natrag na prethodno poglavlje koje je opisivalo večer kad je Holmes prvi put došao u zamak Baskerville. Ono što sam ondje otkrila tako me je zapanjilo da sam daljnjih dvadeset minuta ostala sjediti duboko zamišljena nad

"bezizražajnim, strogim licem" koje bijaše "ukočeno, tvrdo i ozbiljno, s čvrsto stisnutim tankim usnama i hladnim netrpeljivim očima", sve dok nisam začula kako se iza mene otvaraju vrata.

Dobacih preko ramena: "Misliš da bi Scheiman mogao biti Baskerville? Možda čak Stapletonov sin?"

"Stapletonovo tijelo nikada nije pronađeno", podsjeti me Holmes sasvim nepotrebno te ponovo zauzme svoje mjesto s druge strane kamina. "Ja nikada nisam bio sasvim zadovoljan tim zaključkom Scotland Yarda, smatrajući sasvim mogućim da si je Stapleton bio pripremio odstupnicu i kliznuo kroz nju dok smo mi bili zabavljeni na drugoj strani. No kako ga poslije više nitko nije vidio, nakon dva tjedna u Scotland Yardu su zaključili da je Stapleton stradao u močvari pa su povukli straže iz pristaništa."

"Moram se složiti da opis ove slike plemića - sir Huga s onim njegovim ukočenim usnicama i kudjeljastom kosom -doista odgovara i Scheimanu."

"Ovo sa Scheimanom nikako nije posve čist slučaj, inače bih sličnost primijetio kad sam ga prvi put vidio. Ako se Stapleton oženio u Americi - iako to naravno ne bi bio zakoniti brak, baš kao što zakonit ne bi bio ni brak sir Henryja sa Stapletonovom navodnom udovicom Beryl - onda je ta druga žena na svog sina prenijela puno više u fizičkoj sličnosti nego što je to učinio njegov otac. Uši, oči, jagodične kosti i ruke potpuno su njezine. Samo usta (a morala si primijetiti da se njih trudi skriti pod bradom) i stas su kao u njegova oca."

"Pitam se kada je nestao portret sir Huga. Ako ga je posljednja pripadnica obitelji Baskerville uzela sa sobom - možda zbog vrlo sumnjive časti da sačuva uspomenu na svoju obiteljsku prošlost - i nije ga prodala Ketteridgeu zajedno sa svime ostalim, tada je nestanak tog portreta iz galerije nedužan. No s druge strane, ako je portret uklonio netko nakon prodaje, možda Ketteridge ili Scheiman, onda..."

"Onda je odgovor na pitanje zašto očit: da posjetitelji zamka ne bi slučajno opazili Scheimanovu sličnost s obitelji Baskerville."

"Posjetitelji poput Sherlocka Holmesa. Mislim da ti još nisam rekla, usput budi rečeno, da bi Ketteridge želio unajmiti tvoje usluge da malo istražiš to pojavljivanje psa."

To je u Holmesa izazvalo smijeh, kao što sam se i nadala, iako taj smijeh bijaše kratak.

"Što ti je privuklo pozornost na tu sličnost?" upitah. Nije moguće daje Holmes bio ponio "Baskervilleskog psa" sa sobom za čitanje u vlaku?

"Više stvari. Scheimanovo zanimanje za vrištinske starine, prigušeno osvjetljenje u blagovaonici, način na koji je u našem društvu provodio što je moguće manje vremena - zapravo u mojem društvu jer ja sam poznavao Stapletona. Moram ipak priznati da mi je mogućnost da se to događa sinula kad sam sa sadašnjim iskustvom pogledao unatrag. Kao što sam ti već rekao, zanima me Ketteridgeov dom. Počeo me je zanimati kad sam prvi put vidio kako se Ketteridge sam poslužuje iz Gouldova ormarića s pićem. On se ne uklapa u Dartmoor, a ne čini se dovoljno velikim osobenjakom da bi to moglo opravdati neobičnost njegove prisutnosti ondje.

Stoga, kad sam bio u gradu, malo sam se raspitao o Ketteridgeu i njegovu tajniku. Proći će dani prije nego što primim odgovore na svoje brzojave, možda čak i tjedni, no ipak sam naišao na nešto zanimljivo: ta dvojica nisu bila zajedno kad su se ukrcala na brod za ovamo. Ketteridge je putovanje počeo iz San Francisca, a Scheiman se ukrcao u New Yorku."

"Možda bi se to dalo objasniti."

"I to na više načina. Ketteridge nam je, međutim, rekao da je ovamo došao ljeti, no zapravo je stigao već početkom ožujka."

Morala sam se složiti da je ta neobičnost, makar bi teško mogla biti dokazom kakve zločinačke djelatnosti, svakako zahtijevala da se tu dvojicu malo pobliže ispita.

"Brzojavio si u New York i San Francisco?"

"I u Portland i na Aljasku."

"Misliš, dakle, daje i Ketteridge umiješan."

"Možda jest, a možda i nije. No Scheiman sasvim sigurno nešto smjera."

Općenitost i neodređenost riječi nešto nije nalikovala na Holmesa. Nakon trenutka razmišljanja, a osobito kad me Holmes nije htio pogledati, znala sam zašto.

"Misliš da se Scheiman namjerio na Mvrcroftov tenk", rekoah s gađenjem.

"Ne koristi teoretizirati prije nego što se skupe činjenice", reče on kiselo kao stara frajla.

Dobacih nešto prosto o njegovim činjenicama te nastavih: "Ako se sve ovo izrodilo u lov na špijune, Holmes, onda ti ja ne trebam. Bio mi je ovo doista okrepljujući odmor od mojih knjiga, no možda bih se sad mogla povući."

"Dva ubojstva dosad, Russellova. Mislio sam da bi ti to trebalo biti dovoljno da prevladaš svoje gađenje prema Ministarstvu rata."

Glava mi klone na naslon naslonjača i ja zatvorih oči. "Stvarno me trebaš, Holmes?"

"Pa, mogao bih zamoliti i Watsona."

Doktor Watson bio je samo pet godina stariji od Holmesa, no njegova teška građa ostarjela je tako kako to Holmesov žilavi ustroj i čelična narav nije. Odbacih stoga unaprijed taj njegov mlačni prijedlog. "Jedan hladan dan na vrištini srušio bi ga u krevet." Mogućnost da bi se Holmes

mogao osloniti na policiju ili na Mvcroftove ljude bila je tako nevjerojatna daje se nije isplatilo ni spominjati. "Ostat ću i provesti to do kraja. Makar ne mogu obećati da na koncu neću i sama raznijeti onaj njihov vražji tenk!"

"To je moja Russellova." Nasmiješio se. Ja sam se namrštila.

"Hoćeš li sam poći posjetiti gospođicu Baskerville i upitati je za portret?" upitah.

"Želio bih doznati i još neke pojedinosti o prodaji zamka. Da, osobno ću poći onamo. No daj, Russelova, još mi moraš ispričati o ježevima Elizabeth Chase."

"O jednom ježu, i to ježu koji nije njezin. Sada boravi u vrtu jedne prijateljice gospođice Chase u Widdecombeu-na--vrištini, kamo ga je gospođica Chase odnijela da ga izliječi nakon što gaje dvadeset osmog srpnja pronašla s nogom vjerojatno zdrobljenom pod kotačem u brzom kretanju i s ugrizom od velikih zuba na leđima. "

"Aha!"

"Doista. Povrh toga, ona ide i dalje i nudi nam jednog velikog i sablasnog psa plamenih očiju i osobito sklonog slatkim pogačicama." Na moje veliko zadovoljstvo, ta je izjava napokon uzdrmla Holmesa.

Ispričala sam mu tada o ranjenom ježu Elizabeth Chase i o Samuelovu susretu s psom, a nakon toga sam se uspravila, privukla zemljovid bliže k sebi i na njemu znakom X označila točku između kamenog niza i kamenog prstena gdje je bila začula žaloban jecaj sirotog malog Tiggvja i mjesto gdje je Samuel vidio psa. Holmes uzme olovku i ucrtava vjerojatnu putanju kočije kako bi bila viđena s brežuljka Gibbet, doda zvjezdicu da označi rudarski prilazni rov u kojem je pronašao tragove boravka ljudi pa se zajedno nagnusmo da proučimo što je nastalo: moj X, njegova crta, dva X-a za viđenje kočije u srpnju i kružić na mjestu gdje je Josiah Gorton bio viđen posljednji put. Sve to zajedno činilo je nazubljenu liniju koja se pružala dijagonalno preko vrištine od tora Sourton na sjeverozapadu do puta Cut Lane na jugoistoku u dužini od kojih šest milja od jedne strane do druge. Najbliža točka te zamišljene crte do zamka Baskerville bila je udaljena tri milje, a najbliže viđenje kočije i psa, ono ljubavnoga para, više od četiri.

Ostala sam neko vrijeme sjediti razmišljajući o zagonetnoj liniji dok se Holmes ponovo zavalio u naslonjač sa zatvorenim očima i prstima složenim u toranj. Kad je progovorio, njegova se opaska u prvi tren činila nepovezana s našim razgovorom.

"Nekako si ne mogu izbiti iz glave onu bočicu sa zlatnim prahom."

"Jesi li je poslao na analizu?"

"Ja sam je ispitao u laboratoriju. Male granule čistoga zlata - ne zlatne rude - s mrvicom kisela humusa i krhotinama onečišćenog granitnog pijeska."

"Tresetište je vrlo kiselo tlo", primijetih.

"Treset, da, no našao sam i sitan komadić za koji mi se čini kao da potječe od truloga lista kakve žilave biljke poput božikovine ili hrasta."

"Wistmanova šuma je hrastova šuma."

"Kao i mnoga druga mjesta oko vrištine. Poslije ću nazvati laboratorij da vidim je li dugotrajnija kemijska analiza dala išta više od onog što sam ja otkrio. U međuvremenu, vjerujem da još stignem uloviti vlak za Plymouth, iako se bojim da ću u tom slučaju morati ondje ostati preko noći. Možda bi ti

mogla poći upitati gospođu Elliott je li Gouldova stara dvokolica slobodna?"

"I ako je poni može povući", dodah jer je Red još bio u zamku Baskerville.

Holmes se uspne na kat po svoj pribor za brijanje i čistu preobuku rublja, a ja posložih stvari od doručka natrag na pladanj i ponesoh ih u kuhinju. Tamo zatekoh gospođu Elliott pomalo izbezumljenu.

"Oh, zaboga, zaboga, draga. Ne znam kamo bih se dala! Rosemarv i Lettice pale su u krevet s jakom glavoboljom - sigurno od sveg onog uzbuđenja jučer. Bolje bi im bilo da se prime posla i prestanu misliti na onog jadnog bedaka, ali što se može."

"Žao mi je, gospođu Elliott. Mogu li ja nekako pomoći?" upitah s oklijevanjem. "Nešto oprati ili što slično?"

Zgranuto me pogledala. "To neće biti potrebno, gospa! Ali hvala vam za ljubaznu ponudu." Gospođa Elliott bi doista morala pasti na niske grane kad bi dopustila da jedna gošća uroni svoje fine damske ručice u zdjelu punu prljavog posuđa.

"Pa, svakako mi recite ako mogu pomoći. No moram vas pitati može li netko odvesti gospodina Holmesa dolje do željezničke postaje? Mora stići na vlak za Plvmouth."

Ona pogleda na sat iznad kamina i stade žurno otirati ruke. "Morat će onda bogme nagaziti. Reći ću gospodinu Dunstanu da zapregne ponija."

Ona nestade kroz vrata. Ja odmjerih hrpu neoprana suda i odlučih je ostaviti na miru te se uspeh stražnjim stubama da rečem Holmesu da ga dvokolica čeka. Zatekla sam ga kako upravo zatvara torbu te ga izvijestili o vremenskoj stisci. On kimne i sjedne da se preobuje. "Što želiš da ja učinim dok tebe ne bude?" upitah. Bila sam napol u iskušenju da i ja nabacam stvari u drugu torbu i pridružim mu se, ako ni zbog čega drugog a ono za ljubav kretanja.

"Moramo doznati više o Petheringu", odgovori on. Vezice na jednoj cipeli bijahu provučene i svezane i druga se noga već podizala. "Želim da..."

"Oprosti, Holmes", rekoh podižući ruku. "Je li to netko na vratima?" Poslušali smo, ali nismo čuli više ništa pa ja pri-đoh prozoru. Na prilaznoj stazi stajao je automobil, no krov trijema zaklanjao mi je pogled ravno niza zid pa sam, osjećajući se pomalo poput proste piljarice, otvorila prozor, gurnula glavu kroza nj i povikala: "Heej? Je li tko dolje?"

Nakon nekoliko trenutaka pojavi se čovjek pod šeširov i u preteškom kaputu, odmičući se polako od trijema i pružajući vrat ne bi li vidio odakle dolazi glas.

"Isljednice Fyfe!" rekoh. Otkrio je gdje se nalazim i nesigurno dodirnuo rub šešira. "Dajte uđite i zagrijte se. Vrata nisu zaključana. Odmah ćemo sići." Uvukoh glavu i zasunuh prozor. Holmes je već bio izašao iz sobe, a kad sam ga dostigla, već se rukovao s još zabundanim isljednikom Fvfeom u hodniku. Kako se činilo da me je zapalo da budem domaćica (ili bolje rečeno, u privremenoj odsustnosti gospođe Elliott i njezinih uznemirenih pomoćnica, sobarica), prihvatila sam njegov kaput i šešir. Ne znajući zapravo što bih s njima, položila sam ih preko naslona obližnje stolice pa sam se pridružila dvojici muškaraca kod kamina. Fyfe je žustro trljao ruke nad slabo tinjajućim plamičcima dok je Holmes čučao i pokušavao ih ponovo potaknuti u život. "Što možemo učiniti za vas, isljednice?" upitah.

"Morao bih gospodinu Baring-Gouldu postaviti nekoliko pitanja o onom čovjeku Petheringu." Holmes podiže pogled. "Što mislite da bi Gould mogao znati o njemu?"

"Pa, nadam se nešto jer mi ne možemo naći ni traga ni glasa o tome odakle on dolazi ili tko je on."

Holmes podiže obrve. "Mislio sam da je on predavač na jednom od sveučilišta na sjeveru. U Yorku, mislim da je Gould tako rekao."

"Ondje nikada nisu čuli za nj. Niti imaju ikoga drugog u svom osoblju koji bi odgovarao njegovu opisu, arheologa ili antropologa ili koga već ne, sa ženom i malom djecom."

"Pobudili ste moje zanimanje, isljednice. Gospođu El-liott", reče Holmes podižući glas i doista, kad sam se okrenula, ugledah je kako stoji na vratima dnevne sobe. "Biste li bili tako dobri i rekli gospodinu Dunstanu da ipak neću trebati dvokolice? Morat ću krenuti kasnijim vlakom. I vjerujem da bi isljedniku dobro došao kakav vruć napitak." On pomete zemljovide s

klupe ispred vatre otkrivajući blaženo usnulu tigrastu mačku te sjedne do životinje pokazavši isljedniku rukom prema stolici. "Recite mi ono što znate o njemu, isljednice."

Fyfe se smjesti na rub najbližeg naslonjača. "Nazvat ću Scotland Yard poslije podne", reče pomiren da nema drugog izlaza. "Mi ovdje nemamo potrebne uvjete. U međuvremenu, otprilike sve što znamo o Petheringu, ili ma kako se on zapravo zvao, svodi se na to daje stigao na postaju Corvton u subotu poslije podne, pješice otišao u Lew Down kako bi si unajmio sobu u svratištu, popio čaj i zatim došao ovamo, gdje je ostao od oko šest pa sve dok ga vi niste izbacili, a to je bilo

kako gospođica... gospođa... vaša žena kaže malko poslije ponoći.

Zatim se vratio u Lew Down i probudio svratištara, koji gaje pustio u kuću. Sišao je iz svoje sobe oko deset sati u nedjelju ujutro, zapodjenuo razgovor s Williamom Latimerom koji je bio svratio i donio košaru jaja koja je njegova žena bila obećala za subotu, a koje nije mogla donijeti zato što je jedan od njihovih sinova pao s jabuke i slomio ruku pa gaje morala odvesti liječniku i pobrinuti se za to. Latimer je pričao Petheringu kako se na vrištini pojavio pas, Pethering se sav izbezumio i odjurio gore po zemljovid. Latimer mu je pokazao gdje da traži pa je Pethering ponovo odjurio gore, obuo planinarske cipele i spakirao dvije torbe - ili jednu torbu i jednu veliku naprtnjaču. Torbu je ostavio kod svratištara i odbrzao dolje niz glavnu cestu u smjeru Okehamptona.

Jedan seljak blizu Collavena vidio gaje oko dva sata kako ide prema vrištini. To je bilo posljednje da ga je netko vidio živa."

Podigoh jednoinčni zemljovid s poda i potražih Collaven. Ležao je u podnožju vrištine dvije milje sjeverno od Lvdfor-da i oko milju od tora Sourton, na samom rubu područja išarana našim crtama, X-ovima i ostalim znakovima.

"Kamo je išao?" upita Holmes.

"Latimer mu je rekao daje pas bio viđen kraj tora Watern."

S laktovima oslonjenim na koljena Holmes se zagleda u vatru, a vršci prstiju složeni u toranj počivali su mu na usnama. "Zašto pas?" promrmlja zamišljeno.

Prije nego što je Fyfe uspio odgovoriti, lupkanje posuđa najavi dolazak gospođe Elliott. Holmes stade gurkati mačku sve dok nije skočila s klupe, s gađenjem trzajući repom, stoje omogućilo gospođi Elliott da odloži pladanj na klupu. Ona je obzirno pridodala i visoku hrpu prepečenca namazanog maslacem i tri tanjurića, makar smo Holmes i ja tek nedavno završili s doručkom. Fyfe je, međutim, uspio smazati gotovo sve i popiti tri šalice kave prije nego stoje završio.

"Što ste ono pitali o psu?" upita glasa prigušena zaloga-jem prepečenca.

"Samo sam se pitao, isljednice, zašto bi se pas pojavio u tom trenu."

Fyfe proguta zalogaj. "Koliko ja znam, bio je viđen više puta tijekom ljetnih mjeseci."

"Bila je viđena kočija lady Howard, koja zapravo uvijek dolazi u paketu s psom, ali to ne objašnjava zašto bi se pas pojavio bez kočije."

Fyfe zbunjeno zaustavi prepečenac na putu do usta. "Mislio sam da se pas odnosi na Psa iz baskervilleske priče."

"To su dva vrlo različita psa, isljednice, odijeljeni vremenom, svojom sablasnom genezom i svojom zadaćom. To je kao da se Jakov pojavi u Izakovu šatoru da primi blagoslov noseći Josipov šareni kaput: ne sasvim nemoguće, rekli bismo, ali ni previše realno."

"Različite priče", prevedoh isljedniku koji je izgledao vrlo zbunjeno. "Čini se da svi brkaju ta dva različita psa."

"Jedino je pitanje", reče Holmes, "je li ta zabuna izazvana namjerno."

"Teško da bi to bilo jedino pitanje, Holmes", pobunih se blago.

"Ne? Možda si u pravu, Russellova. Recite mi stoje otkrila obdukcija, isljednice."

Fyfe žurno ugura ostatak prepečenca u usta i posegne u džep za bilježnicom. Kad je pronašao odgovarajuću stranicu

i riješio se prepečenca, počeo je čitati. "Omanji, ali zadovoljavajuće uhranjeni muškarac otprilike trideset šest godina star, pet stopa šest inča visok, karakteristična obilježja ma-dež na desnoj lopatici veličine šilinga i stari ožiljak na lijevom koljenu. Manji zahvati na zubima - podroban opis slijedi -inače dobra zdravlja sve dok mu netko nije razbio lubanju komadom cijevi." Posljednja rečenica nije dolazila iz bilježnice.

"Kakvom cijevi?" upita Holmes oštro. "Je li patolog pronašao kakve tragove?"

"Ne, rekao sam cijev samo da ukazem na oblik i tvrdoću. Mogao je to biti štap za hodanje od nekog finog, tvrdog drve-ta ili puščana cijev ako ubojici nije bilo stalo da si tako upropasti pušku. Jasno, to bi imalo više smisla nego daje obratno. Imao sam jednom smrt za koju smo mislili daje ubojstvo dok nismo skinuli otisak žrtvina dlana s kraja cijevi - bila je to puščana cijev i on je njome zamahnuo na drugog čovjeka, a kad je kundak pogodio tog drugog čovjeka, puška je opalila i raznijela glavu čovjeka koji ju je držao. No to je ni tu ni tam", reče prisjetivši se o čemu smo razgovarali. "Uglavnom, udarac nekim tupim predmetom malo debljim od palca, najvjerojatnije odostrag i to od dešnjaka. Zadan pod blagim kutem malo prema naprijed." On povuče crtu tik iznad ruba kose, malo iznad uha završavajući na desnoj sljepoočnici. Mogao je to biti i udarac ljevorukog čovjeka koji bi stajao poviše žrtve ako bi, na primjer, Pethering klečao, no Fvfeovo jednostavnije objašnjenje bilo je ujedno i vjerojatnije.

"Kad je nastupila smrt?"

"Vrlo brzo poslije udarca - krvarenje u mozgu nije bilo veliko, a liječnik je procijenio vanjski gubitak krvi na manje od pola litre. Mrtvačka ukočenost je došla i prošla, a raspadanje tijela nastupilo je unatoč hladnoći. Doktor kaže, sve u svemu, da je vjerojatno bio ubijen kasno u utorak ili rano u srijedu, no u vodi je ležao samo nekoliko sati prije nego stoje pronađen. U svakom slučaju, manje od jednog dana."

"Sadržaj želuca?" upita Holmes. Fyfe mi postrance dobaci pogled i odloži svoj sljedeći komad prepečenca na rub tanjurića.

"Dugo je prošlo otkad je posljednji put jeo; samo tragovi nečega što doktor misli da bi moglo biti jaja i kruh."

Što nama nije ni najmanje koristilo zato što se ta kombinacija mogla jesti u bilo koje doba dana, od doručka do poslijepodnevnog čaja, osobito za pješačenja po vrištini.

Holmes skoči na noge i pruži ruku isljedniku Fyfeu koji je, nakon stoje žurno obrisao prste o koljeno svojih hlača, prihvati i stisne.

"Hvala vam, isljednice. Sve je to vrlo zanimljivo. Vi ste, naravno, skinuli otiske prstiju s tijela?"

"Da, skinuli smo nekoliko dobrih otisaka unatoč nadutosti trupla od vode. Još ništa od njih, ali poslali smo ih u London."

"Odlično. Javite nam sve što još otkrijete. Ostat ćemo u vezi."

POGLAVLJE DEVETNAESTO

ULa Vendeeu vidjeli smo muškarce bosih nogu kakogacaju po plićacima koji ispresijecaju močvarne livade. Nakon trenutka uranjanja, jedna bi noga bila naglo izvučena, a potom i druga, a na svaku bi prianjalo nekoliko pijavica...

Žene ne ulaze po njih; one su rumenije, svježije i doista ži-vahnije. Hvatanje pijavica baš i ne potiče na raspojasanost.

"Rane uspomene"

Ni Fyfe ni ja nismo bili posve sigurni kako se dogodilo da Holmes ovako preuzme vođenje istrage, no činilo se daje takav sporazum imao prešutan pristanak svih nazočnih. Fyfe se pomalo zbunjeno oprost i ode, uz dobiveno obećanje da će Baring-Gould, kad se probudi, biti ispitan o svojem posljednjem susretu s čovjekom kojeg je poznavao kao Randol-pha Petheringa te da će obavijest biti proslijeđena Fyfeu.

Holmes zatvori vrata za Fyfeom i ostade trenutak naslonjen na njih kao da želi spriječiti ulazak daljnjih komplikacija.

"To je teško pitanje, zar ne, Holmes?" primijetih.

Nije mi odgovorio, nego se odgurnuo od vrata i pošao natrag prema predvorju, gdje zastade neobično neodlučna izgleda.

"Zakasnio si na vlak?" upitah. On odmahne rukom u znak daje to nevažno, a zatim iz džepa izvuče zgužvani paketić cigareta, izvadi jednu, zapali je i ostade tako pušeci dok sam ja pospremala zemljovide i slagala na pladanj drugi doručak toga dana.

"Idemo pogledati torbu koju je Pethering ostavio kod svratištara", reče on tada odlučno. Hitne napol popušenu cigaretu u vatru i odjuri kroz vrata.

Pethering je za sobom u svratištu ostavio bijednu ostavštinu koja se uglavnom sastojala od "dobre" odjeće koju nije trebao za pentranje po vrištini. Holmes na stranu odvoji pažljivo složeno, iako pomalo otrcano sivo odijelo, svilenu kravatu s okusom božićnog poklona najdraže tete, bijelu košulju već jednom nošenu poslije prošloga pranja i ulaštene cipele sa zakrpama na oba potplata. Ostalo smo ispitali pobliže: još jednu košulju, pokrpanu i zrelu za pranje, te par debelih čarapa, također prljavih; pero i mali notes od papira s crtama; žuto-crni roman izvinutih korica i s oštećenjem od vlage na gornjem rubu (stoje vjerojatno bila posljedica prodavačeve navike da jeftine knjige izlaže na ulici i koje su zbog jednog nepredviđenog pljuska postale gotovo neupotrebljive) te primjerak Baring-Gouldove knjige koju ja nisam našla u njegovoj radnoj sobi, iako sam je bila tražila - njegov vodič po Devonu. Uzeh vodič htijući provjeriti koje se ime nalazi s unutrašnje strane korica i otkrih daje prva stranica bila brižljivo istrgnuta. Pethering je skrivao svoje ime ili je, možda, knjiga bila ukradena iz knjižnice? Otvorih kazalo i pronađoh Dart-moor, prelistah do središnjeg dijela na vrištini i otkrih da je Pethering zašao onamo prije mene. Njegova ruka bila je nesigurna, a olovka tvrda, no taj nedostatak sigurnosti i samopouzdanja obilno je nadoknađivao čistom količinom, ispravljajući Baring-Gouldov način pisanja riječi, mijenjajući imena pojedinih mjesta i dopisujući opaske i neslaganja koja su napunila margine i prelijevala se na gornji i donji rub.

Ispružih nasumice izabranu stranicu prema Holmesu koji bijaše zauzet rastavljanjem tehničke olovke. "Bi li rekao da je ovo Petheringov rukopis?"

On zirne prema stranici i vrati se predmetu u svojim rukama. "Nedvojbeno."

"Misliš li da bi se Fyfe pobunio da ovo posudim? Čak i bez Petheringovih opaski namjeravala sam pročitati tu knjigu, samo stoje nisam mogla pronaći u radnoj sobi."

"Možda si opazila da se u radnoj sobi sada nalaze knjige koje nitko nije cijenio dovoljno da ih pokupi. Gould ovu knjigu drži u ladici pokraj svog kreveta zajedno s Novim zavjetom i Molitvenikom. I ne, siguran sam da Fyfe neće primijetiti ako knjiga nestane odavde."

"Baring-Gould drži vodič po Devonu u ladici pokraj kreveta?" upitah. Činilo se to neobičnim mjestom za tu knjigu, osobito zato što čovjek gotovo više i nije mogao čitati, čak ni po najjačem svjetlu.

"Sentimentalni razlozi, rekao bih." Holmes odustade od olovke i hitne je natrag u torbu. "Više ne može poći na vrišti-nu, ne može je čak ni vidjeti iz kuće, pa tako svoje najdraže knjige drži na dohvat ruke, zajedno s jednom ili dvije fotografije i svežnjem skica." Holmesove riječi i pokreti bijahu tako suhoparni i suzdržani da su zazvučali gotovo usputno, no duboke brazde što su se urezale u njegovo lice nisu bile ni približno tako površne i nehajne.

Gorčina slike koju mi je predočio toliko me pogodila da nisam razmišljala o Holmesovim riječima sve dok nismo otišli iz svratišta i krenuli nizbrdo natrag prema kuriji.

"Rekao si da pokraj kreveta drži knjige. Koje još osim ove?"

"Samo 'Devon' i svoju knjigu o Dartmooru. Da, i nekoliko rukopisnih primjeraka pjesama koje je skupio."

"Vrlo bih željela pogledati knjigu o Dartmooru."

"Siguran sam da mu neće biti žao. Nije to osobito rijetka knjiga, već samo nešto stoje njemu drago."

"Dobro. A sad, kako ćemo se podijeliti?"

"Ja ću poći Petheringovim tragom na vrištinu ako ti pođeš za gospođicom Baskerville u Plvmouthu."

Znala sam da će, prije nego obratno, predložiti upravo tu raspodjelu zadataka - čak i kad se radilo o meni, Holmes je obično viteški na svoja ramena preuzimao one manje ugodne zadatke. Naravno, to je također značilo da preuzima i one zanimljivije tragove, no u ovom slučaju nisam se željela zakvačiti oko povlastice toga tko će ponovo poći na vrištinu. Jednostavno sam upitala kad polazi sljedeći vlak iz Corvtona. Holmes izvadi sat iz unutrašnjeg džepa i zirne na nj.

"Gospođa Elliott vjerojatno ima ABC21, no vjerujem da ćeš, ako pođeš iz Lvdforda, na vlaku biti za nešto manje od dva sata."

To mi je ostavljalo vremena da se presvučem iz svojih uobičajenih hlača u prikladniju svenamjensku suknju od tvida koju sam ponijela sa sobom. Prolazeći pokraj staja, gurnuh glavu kroz vrata i lijepo zamolih gospodina Dunstana neka ponovo upregne dvokolonicu. Nasmiješih se s isprikom i suosjećajući s njim kad je uzdahnuo uzdahom patničkog strplje-21 ABC - abecedni vozni red britanskih željeznica.

nja te požurih u kuću da spremim torbu za noć koja će mi, bila sam sigurna u to, trebati. Holmes uđe dok sam stajala i pregledavala sobu da vidim što sam zaboravila i pruži mi knjigu.

"Gould kaže da se nada da će ti biti zanimljiva."

"Hvala, Holmes", rekoh i spremih je u torbu iz koje prvo izvadih Petheringov primjerak 'Knjige o zapadu: Devon' čije bi se sitne, blijede opaske na marginama u slabom osvjetljenju i truckanju vlaka zasigurno pokazale paklenski teškima za čitanje. "Je li Baring-Gould imao imalo pojma gdje možemo pronaći Petheringa?"

"Pospremio je njegova pisma u radnoj sobi, iako je siguran da je povratna adresa na njima bila samo na ruke Sveučilišta. Potražit ću ih prije nego što krenem i poslati ih Fyfeu."

"Krećeš li noćas ili ćeš pričekati jutro?"

"Uštedjet ću gotovo dva sata danjeg svjetla ako prenoćim u Bridestoweu ili Sourtonu i krenem dalje u zoru. I ako ne naletim na kakav problem, trebao bih se ovamo vratiti u ponedjeljak."

Problem na koji bi mogao nabasati vrlo je lako mogao biti povezan s problemom zbog kojeg je Pethering završio u jezeru. Ne gledajući ga, upitah: "Uzet ćeš revolver sa sobom?"

"Da."

Kimnuh i zakopčah torbu. "Sretan lov", reče mi Holmes.

"I tebi, Holmes", odvratih i dodah u sebi: Samo nemoj ti postati lovina.

Možda sam mogla brže stići da sam u Lvdford otišla pješice, no ovako sam stigla razmjerno neuprljana blatom i samo deset minuta prerano. Hodala sam gore-dolje po platformi pokušavajući se zagrijati dok mi je dah u oblačićima izlazio kroz usta, a sunce tonulo sve niže na nebu odnoseći sa sobom i ono malo topline koju je dan možda i mogao imati. Kao što se to obično događa, razvedranje je značilo i nagli pad temperature. Noćas će pasti mraz i Holmes će sutra vrištinu zateći ciče ledenom.

Kad je vlak došao, bio je prilično pun, što je bila sreća u nesreći jer su vagoni bili stari i puni propuha i jedini izvor topline u mome odjeljku bila su ostala tri putnika. Šćućurili smo se u svojim teškim kaputima (ostali su imali oštroom-nosti ili iskustva da sa sobom ponesu putne pokrivače) i gledali kako se u kutovima prozora skuplja inje. Bilo je stvarno prehladno za čitanje, čak da sam i mogla okretati stranice svojim orukavičenim prstima. Umjesto toga obgrlila sam se rukama kako bih u njima i u sebi zadržala što više topline, pogurila ramena i postojano trpjela.

Stali smo u svakom selu koje je imalo više od šest kuća. Iako je bilo tek osam sati, bila je mrkla noć kad je vlak napokon dodrhturio u Plvmouth. Oteturala sam do taksija i rekla vozaču da me odveze u najbolji hotel u gradu prema svojoj prosudbi, gdje sam uzela sobu, vruću kupku i večeru. Ionako je prekasno da posjetim gospođicu Baskerville, rekoh si i uvukoh se u krevet s "Knjigom o Dartmooru".

"Dartmoor" je bio ono osnovno iz samog Baring-Goulda: hirovit, dogmatski, zanesenjački i razbacan poput sačme ispaljene iz puške za ptice. Počeli smo s drhtavim močvarama, u čije je upadanje on usporedio s laganim i neužurbanim istraživanjem donje strane popluna, dodajući s nezgrapnom

mušičavošću da će pitanje hoće li ili neće čovjek koji provodi takvo istraživanje "biti u stanju svijetu prenijeti korisnost svoga opažanja do daljnjega ostati otvoreno". Zatim je prešao na ljepotu bodljikave žutilovke, na divote meda od žuti-lovkina cvijeta, na torove, brusnice i zakup zemljišta, na kinesku ortografiju i običaje, kremene vrške za strelice i kršćanske svece, na napad reume nadbiskupa Lawrencea i neobične fosforoscentne značajke mahovine Schistostega os-mundaca, na Knjigu sudnjega dana i dolmene, menhire i seoske ceste. Kad je počeo raspravljati o "blebetanju i besmislicama" arheologa zagovornika druidskih teorija, malo sam se narogušila sjetivši se nesretnog, neuhvatljivog Pethe-ringa, no Baring-Gouldova rasprava o vjetru navrh Brentora me je razblažila, a do vremena kad je navalio na elizabetinske talionice kositra i srednjovjekovne rudarske iskope, kapci su mi stali padati.

A tada mi je za oko zapela riječ zlato i ja se trgoh iz svoje obamrlosti.

Vjerojatnost postoji da zlato bijaše pronađeno u granitnim krhotinama u koritima rijeka i potoka [pisao je Baring-Gould dodajući:] Prije nekoliko godina pronađen je na vrištini jedan model naprave za ispiranje zlata. Bio je napravljen od cinka.

Točka. To je, čini se, bilo sve što je velečasni Sabine Baring--Gould imao reći o zlatu, premda sam vrlo pomno pročitala idućih stotinjak stranica dok je autor razglabao o tako važnim i zadivljujućim temama kao što je bila parnica duga četrdeset godina, vegetacijska usporedba između istočne i zapadne strane vrištine, velška "djeva mučenica" sv. Winefred, američka platana u usporedbi s bukvom i blagodat dart-moorskoga zraka za mladiće sa slabim plućima. Ni jedna jedina riječ o zlatu, čak ni o napravama za njegovo ispiranje ili zašto bi mi trebalo biti važno da se rade od cinka.

S gađenjem ugasih svjetlo i navukoh poplun do brade. Unatoč dugome danu i gotovo potpunom nedostatku spavanja prethodne dvije noći, dugo nisam utonula u san, već sam ležala razmišljajući o skrivenoj bočici Josiaha Gortona i njezinu prstohvatu zlatnih zrnaca.

POGLAVLJE DVADESETO

No da se vratimo obiteljskim portretima. Kad se pogledaju autentične serije obiteljskih slika, teško se više može dvojiti da, usprkos dotoku svježije krvi sa svih strana, jedna određena obiteljska crta uvijek ostaje zamjetna.

"Život na selu u davnini"

Prvo što sam uočila u službenoj primaćoj sobi u kući gospođice Baskerville idućeg poslijepodneva bio je portret plemića sa svijetlim uvojcima i strogim licem tankih usana, odjevenog u crni baršun s čipkastim ovratnikom kako posjednički nadgleda svoju okolicu sa svoga mjesta nad kaminom.

Trebalo mi je prilično vremena da se probijem u sobu i plemićevu nazočnost jer, iako sam se na vratima pojavila u doba koje sam procijenila dovoljno ranim za nedjeljno jutro, gospodarica kuće već je bila izašla.

Sobarica mi nije znala reći točno kamo je njezina gospodarica otišla, iako je bila sretna što mi je mogla ispričati kako je njezin običaj u nedjelju ujutro bio običi određeni broj starih i umirovljenih slugu svoga oca koji su živjeli u blizini, raspitati se o njihovim potrebama i prevesti ih u crkve (ili u jednom slučaju kapelicu), već prema čijoj pripadnosti. Zatim bi odlazila na podnevnu službu u svoju crkvu prije nego što bi otpustila vozača da se pobrine za preraspodjelu starih slugu natrag njihovim kućama, da bi zatim sama doma došla pješice ili, ako je vrijeme bilo ružno, pričekala u župnom uredu da se automobil vrati te i nju odveze kući.

Stoga nisam imala izbora nego da i ja zauzmem mjesto u zadnjim redovima jedne viktorijanske strahote od građevine u koju je ona odlazila na službu Božju. Zgrada bijaše, premda sam zauzela sjedalo ravno iznad otvora podnoga grijanja, svejednako intenzivno hladna sve do otprilike dvije trećine bogoslužja, kad je toplina iznenada sunula i preznajila nas tako da smo morali početi neopazice odbacivati pojedine dijelove odjeće.

Za vrijeme propovijedi razmišljala sam o nečemu stoje u prolazu bila spomenula gospoda Elliott, točnije o tome kako je gospodin Baring-Gould bio jedan od onih stvarno svakako prerijetkih zagovornika desetminutne, jednotematske propovijedi do te mjere da bi počeo kašljucati ako bi kakav svećenik nižega položaja produžio na petnaest minuta, a žustro je ustajao na noge kod dvadeset. Ovaj ovdje pripadnik svećenstva nije patio od kratkoće govora, iako je to obilno nadomještao priličnom kratkoćom i pameti i obrazovanja. A samo je oštar lakat jedne žene sprječavao njezina krupnog, znojnog supruga pokraj mene da ne počne hrkati naglas.

Sobarica gospođice Baskerville dala mi je prilično dobar opis žene koju sam tražila i, nakon što se misa napokon počela rastepati, spazila sam je pred crkvom na pločniku gdje je stajala navlačeći rukavice i razgovarajući s prijateljima. Pričekala sam da prijatelji svrše svoje posle - dogovor za ručak sljedećeg tjedna - a kad su se okrenuli da pođu, prišla sam joj.

"Gospođica Baskerville, nadam se?" "Da?" upita ona.

"Zovem se Mary Russell. Prijateljica sam velečasnog Sa-binea Baring-Goulda koji me zamolio da vas posjetim dok sam u gradu." Što nije bila baš prava istina, no pogled suzdržane pristojnosti u njezinim očima bio je jasan dokaz da, iako je znala tko je on, nije imala namjere spomenuti mu ovu

moju malu varku u nekom usputnom pismu ili mogućem budućem razgovoru.

Naše se rukavice kratko dotaknu dok sam joj objašnjavala kako me je njezina sobarica uputila gdje da je nađem i dok sam je pitala smijem li početi s njom do kuće.

"Sigurno", odgovori ona s ne baš previše sigurnosti u glasu.

"Morala bih vam postaviti nekoliko pitanja", rekoh dok smo kretali u smjeru njezine kuće te joj u vrlo kratkim crtama počeh objašnjavati dugogodišnje prijateljstvo moga (neimenovanoga) muža s Baring-Gouldom, zdravstveno stanje tog velečasnog gospodina i memoare koje je pokušavao sastaviti.

Gospođica Baskerville bijaše sitna, uredna ženica koja me slušala malko pognute glave i koja je u prvi tren koraknula žustrim korakom da bi usporila kako je njezina obuhvaće-nost pričom rasla. Nije mi se činila odveć obdarena okretnošću uma te je i njezina zbunjenost rasla kako smo odmicali. Pa iako je izgledala željnom da pomogne vlastelinu Lew Trencharda, tom starom prijatelju svoga oca, nije bila baš odveć načisto što bi zapravo mogla učiniti za mene. Na svome pragu ona se okrene k meni i reče mi upravo to.

"Bih li smjela samo nakratko ući?" predložih.

"Naravno. Možda biste željeli podijeliti sa mnom moj podnevni obrok?"

Požurila sam je uvjeriti da to nije potrebno; ona je požurila uvjeriti mene da joj neće biti nezgodno; dala je upute sobarici koja je primila naše stvari da za stolom treba postaviti dva mjesta; zatim me je uvela u primaću sobu.

Osim slike sir Huga soba bijaše potpuno svijetla i ženstvena, sa zidovima žućkasto-bijele i breskvine boje i s cvjetnim uzorkom na stolicama i zastorima. Meni samoj nije se previše sviđala, no odmah sam vidjela da je uređena s ukusom, premda konvencionalno.

"Jeste li za čašicu serija, gospođice Russell? Ja ne pijem, ali..."

Čaša toplog rum-punča bila bi primjerenija da rastjera hladnoću nakon ove naše šetnje, no kako to nije bilo ponuđeno i s obzirom na apstinenciju moje domaćice, odbila sam. Vrući čaj koji su nam donijeli umjesto toga donekle je pomogao, makar, kako ja za razliku od nje nisam provela jutro u postu, meni nisu trebali ni bljutavi kolačići koji su došli s čajem.

Čekala sam dok je gospođica Baskerville obavljala svoju dužnost nad čajnikom proučavajući je i pokušavajući izabrati najbolji pristup. Ubrzo sam zaključila da nam, iako nam ta žena nije bila neprijateljica i iako sam bila sigurna da ona nikako ne bi mogla stati na stranu Scheimana ili Ketteridgea u onome što su njih dvojica mogli smjerati, ona istovremeno neće biti ni od neke velike pomoći. Suosjećajna je možda i mogla biti, osobito prema svojim starim susjedima, no patila je od krajnjeg nedostatka ičega što bi se moglo čak i približno nazvati maštom. Dovoljno je bilo samo pogledati portret sir Huga kako se poput računovođe s krajnje nezadovoljavajućim privatnim životom mršti preko prenapadne dekorativne tkanine i volančića na namještaju pa da se shvati kako je ta žena bila lišena svake moći zapažanja. Morala sam priznati da sličnost između sir Huga i Scheimana bijaše neznatna te da je ni ja gotovo sigurno ne bih uočila da mi Holmes nije bio stavio tu bubu u uho. Tanke usne, da, i općenito uzet oblik očiju, no Scheimanovu je licu nedostajao onaj izraz tvrdoće svojstven portretu, a hladno neodobravanje iza onih naslikanih očiju bilo je nešto što ja nikada nisam vidjela u očima Ketteridgeova tajnika. Iznenada shvatih

da se slikar koji je naslikao sir Hugov portret morao bojati svoga modela. Štoviše, vjerovala sam i da taj strah bijaše opravdan.

"Gospođice Russell?" Zatečena, okrenuh se prema toj maloj plavokosoj ženici u čednoj sivoj haljini. Sitna bora od mrštenja urezala se preko njezina glatka čela te iznenada, s umom nedvojbeno pripremljenim za takve stvari, ugledah pred sobom boru urezanu na čelu Davida Scheimana one noći kad smo Holmes i ja bili na večeri u zamku Baskerville. Isto tako hitro odbacih i sigurnost koja se odmah htjela prikupati uz to otkrivenje, podsjećajući se odlučno da dvije bore od mrštenja na dva čela ne moraju značiti i neku podlu urotu. Međutim, odlučih također, prihvaćajući šalicu koju mi je pružala, ni da joj neću reći sve ono što bih joj možda bila rekla da se ona bora nije pojavila.

"Vrlo zanimljiva slika", rekoh. "Čini se dosta starom."

"Na poleđini piše 1647.", reče ona. "To je jedan od mojih dalekih predaka, sir Hugo Baskerville. Priča se daje bio prilično gadan svat, iako se po njegovu izgledu to ne bi reklo. Uzorak čipke na njegovu ovratniku prilično mi se sviđa."

"Imate li puno starih obiteljskih portreta?" upitah nevino. "Hoću reći, gospodin Baring-Gould nije rekao daje vaša obitelj vrlo stara pa mislim daje moralo biti i prilično slika."

"Pa, uzela sam sa sobom dvije-tri kad sam prodala kuću gospodinu Ketteridgeu." Ona se smjesti u stolicu spremna na laki, poslijecrkveni razgovorčić s novom poznicom. "Imam jedan Revnoldsov portret mojeg prapradjeda koji je dosta vrijedan i dražestan portret dame u plavoj haljini koji savršeno pristaje namještaju u mojem budoaru -jednostavno se nisam mogla rastati s njim - te, naravno, Sargentove portrete svojih roditelja. Sir Huga zapravo nisam namjeravala ponijeti sa sobom - on je nekako tako dobro pristajao uz zamak, a i mislila sam, s obzirom na sve, da bi najbolje bilo ne uzimati previše podsjetnika na staru slavu. No gospodin Ketteridge je bio uporan u tome da ga uzmem. Zapravo, osobno se spustio sa zamka ovamo dolje s portretom zamotanim u papir i s riječima da ne može podnijeti da izgubim cijelu svoju obitelj a, na kraju krajeva, sir Hugo i jest pomalo na glasu. Jeste li čuli za priču koju je gospodin Conan Doyle nazvao 'Basker-villeski pas'?"

Rekoh da mi je priča sasvim poznata, kao i mjesto koje u njoj ima sir Hugo (iako bih ja za nj možda radije bila upotrijebila izraz na zlu glasu), cijelo vrijeme svjesna činjenice kako je od Richarda Ketteridgea bilo vrlo neobično da se tako velikodušno rastane od slike koja je za čovjeka opsjednuta zamkom Baskerville morala biti najprimamljiviji pojedinačni predmet u cijeloj zbirci.

"Kad ste se preselili ovamo?" upitah. Njezino lijepo lice malo potamni.

"Prije malo više od dvije godine. Otac mi je umro pred rat, stariji brat 1916., mladi je nestao na moru 1918., a majku mi je sve to tako shrvalo da više nije imala snage boriti se i s upalom pluća. Umrla je zimi 1919. Ja sam posljednja od Baskervillea."

"Kako je to tužno", rekla sam i mislila to ozbiljno.

"Pokušala sam sačuvati kuću, no bilo je beznadno. Kako je bilo strašno teško pronaći sposobne ljude, bila sam tamo manje-više sama, a nisam znala ništa o upravljanju imanjem. Nakon dvije godine morala sam konačno priznati poraz i kad mi je gospodin Ketteridge ponudio da kupi imanje po cijeni koju je moj odvjetnik smatrao vrlo pristojnom, prodala sam ga i preselila se ovamo."

Probili smo se tako kroz čaj i kolačiće i kad je sobarica uz više žustrih naklona ušla u sobu i navijestila da je ručak gotov, povukle smo se u susjednu prostoriju.

"Nadam se da vam lagani ručak ne smeta, gospođice Rus-sell", reče ona. "Znam da većina ljudi voli jači obrok poslije crkve, noja se nekako nikako ne mogu prisiliti na to."

Rekoh da sam sasvim zadovoljna ako mogu s njom podijeliti njezin uobičajeni obrok i spremih se da se radosno posvetim krepkoj juhi i hladetini od konzerviranih šparoga.

"Nedostaje li vam vriština?" upitah nakon nekog vremena.

"Oh, ne znam baš. U početku sam mislila da mi nikad neće nedostajati jer je sve ovdje bilo tako blistavo i veselo i... živo. No sada, pa, ponekad razmišljam kako bi žutilovka procvala i o tjeranju kad se poniji vode dolje s vrištine i o dramatičnom dimu i vatri kad se pali vriesak. Nedostaju mi čak i oni užasni torovi koje sam nekoć smatrala tako sumornima dok su onako s visine zurili dolje prema zamku."

Nasmijah se. "Jest sumorno, no začudno lijepo." Lako sam mogla zamisliti kako je za konvencionalnu djevojku samo malo stariju od mene ona golema stara zgradurina miljama 'daleko od ičega što bi se moglo nazvati društvom mogla prije postati teretom kojeg se treba riješiti nego nasljedstvom koje treba čuvati. Također se sjetih i da njezina majka nije bila rođena tu, već daje došla pokoravajući se zločinačkim nakanama svog muža da bi potom prešla pod zaštitničko okrilje sir Henrvja i bila zadržana na vrištini ostatak svog života.

Procijenih da je vrijeme da se neprimjetno vratim glavnom predmetu svoga zanimanja. "Kako je gospodin Ketteridge doznao za zamak? Preko oglasa?"

"Oh, ne, nikad to ne bih mogla učiniti. Ne, zapravo i nisam stvarno razmišljala o prodaji. Na kraju krajeva, ta zemlja

pripada obitelji već šest stotina godina - to je nešto što se ne slama samo tako. Makar znam da se takve stvari sada događaju često, sad nakon rata i s promijenjenim poreznim zakonima.

Ipak, ja bih vjerojatno bila izdržala još malo, ali on je došao k meni. Bio je dočuo da sam nakanila iznajmiti, no on je želio odmah izravno kupiti. Izgledao je tako zagrijan i oduševljen, o prošlosti zamka znao je više od mene i činilo se da ga jednostavno... voli. Razmišljala sam o njegovoj ponudi nekoliko tjedana, tijekom kojih sam dobila jedan povelik račun za ugljen i još jedan za popravak nekih smrznutih cijevi, kao i predračun za popravak drvenarije i krova... Sve se to na me slilo najjednom.

Onda sam pomislila - zašto bih se ja trebala opteretiti sa šest stoljeća obitelji Baskerville? Zamak je bio sagrađen u doba kad smo još imali veliki posjed poljoprivredno bogate zemlje koju su razni pretci prokockali dio po dio tijekom godina ostavljajući me tako praktički bez sredstava da održim krov nad glavom. Meni je zamak bio teret koji se počeo pretvarati u zatvor. Gospodinu Ketteridgeu on je bio žudena nagrada. Tako sam ga prodala."

Pitala sam se kako će se gospođica Baskerville osjećati kad čuje da se Ketteridge već zasitio svoje žudene nagrade. Nisam željela biti ta koja će joj to reći. Radije sam je pogledala s određenim stupnjem divljenja kako prema njezinu osjećaju za obiteljske nepravde tako i prema njezinu samopoš-tovanju. No trebalo je postaviti još jedno pitanje, osobito s obzirom na privlačno lice i smjerno i popustljivo ponašanje koje je u nje priroda sjedinila s novčanim nasljedstvom.

"Jeste li ikada pomišljali na udaju?"

Ona vrlo ljupko pocrveni. "Prije sam mislila da mi ta sreća neće biti udijeljena, gospođice Russell. Jednom sam bila zaručena, tijekom rata, no šest mjeseci kasnije zaručnik mi je poginuo u Francuskoj. A poslije... Pa, nije to baš tako jednostavno, zar ne?" Glas joj je zamro dok je proučavala mene, gospođicu Russell, ženu pet ili šest godina mlađu od sebe koja je, sasvim neprimjereno, nosila zlatni obruč na prstenja-ku svoje desne ruke, što se mogao protumačiti ili vjenčanim prstenom u stilu nekih europskih zajednica ili uspomenom. Nisam je prosvijetlila u tom smislu, ostavljajući je u uvjerenju da sam i ja možda jedna od mnogih engleskih usidjelica. Neoštećeni, za brak pogodni muškarci u tim poslijeratnim godinama bijahu rijetka vrsta.

"Ipak," nastavi ona poigravajući se žlicom u ruci, "nedavno sam se... dogovorila s nekim." Čestitala sam joj i poželjela joj sreću okrenula se ponovo najvažnijem pitanju - vremenu.

"Kao što sam spomenula, velečasni Sabine Baring-Gould piše memoare."

"Mislim da sam pročitala nešto o jednoj knjizi koja je nedavno objavljena", reče ona ne zvučeći previše sigurna u to.

"Pa, kao što možete pretpostaviti, pomalo mu se počinje brkati kad se mora sjetiti određenih datuma, osobito datuma ' nekih nedavnijih događaja. Znete kako stariji ljudi postaju zaboravni u tom pogledu", rekoh šaljući u sebi molbu za oprost onome duhovno oštrom, iako tjelesno krhkom starcu u Lew Trenchardu.

"Znam", složi se ona sada sigurnija u sebe. Zbog njezina dobrotvornog rada s ostarjelim slugama moje je uopćavanje udarilo poznatu notu.

"Jedna od stvari koja gaje opsjedala neki dan bila je da se sjeti kad se prvi put sreo s gospodinom Ketteridgeom pa sam, da ga smirim, obećala da ću to pokušati doznati kad budem u Plvmouthu. Znete li to možda vi?"

"Pretpostavljam valjda vrlo brzo nakon što je gospodin Ketteridge kupio zamak. Hvala, Mary", reče ona što me je na tren iznenadilo, prije nego što sam shvatila da se obraća sobarici koja je skupljala tanjure prije nego što će donijeti kavu.

"Znate li kad..." zaustih, no moja domaćica je bila zastala samo zato da se prisjeti datuma. "Prvi put je gospodin Ketteridge u zamak došao u travnju", reče napokon. "Da, morao je biti početak travnja jer su cijevi pukle u prvom tjednu u ožujku pa smo cijela tri tjedna bili bez vode, a to je bilo i vrijeme kad sam odlučila vidjeti mogu li naći zakupca za zamak i preseliti se u grad. Slučajno je stigao baš onog dan,t kad su se vodoinstalateri primili posla. Sjećam se", rvc on.i sa smiješkom, "jer sam prvo mislila da je on jedan od njih i zapanjilo me da jedan vodoinstalater zarađuje toliko da si može kupiti onakav auto."

Njezina šala i smijeh koji je uslijedio bili su promašeni što se mene ticalo jer ja sam bila napeta, gotovo dršćući poput psa ptičara kad osjeti prvi miris topla, pernata tijela koje je rođen pronalaziti.

"Prva polovica travnja", ponovih. "I odlučili ste prodati mu prilično brzo nakon toga?"

"Oh, možda ne baš tako brzo. Mislim negdje pred ljetnu ravnodnevnicu. Vriština je tad najljepša. Poslije večere otišla sam na najbliži tor i sjedila tamo promatrajući kako zapada sunce, a kad sam se vratila dolje, bila je već skoro ponoć, a odluka donesena."

A ipak nam je Ketteridge rekao daje o zamku prvo čuo u lovu u Škotskoj - nešto što se baš ne običava raditi u proljeće ili sredinom ljeta. Zaista čiiudna 'koolnostl

"Znači, prvi put je došao u zamak Baskerville u travnju 1921. godine i predložio vam da mu ga prodate, a vi ste to odlučili dva mjeseca kasnije, u lipnju. Je li to točno?"

"Da", reče ona, a onda joj se na čelu ponovo pojavi ona mala bora od mrštenja kao da joj je napokon sinulo daje ipak čudno što me to toliko zanima.

"Gospodin Baring-Gould", podsjetih je žurno. "On se tako uzbudi kad se ne može sjetiti točnih pojedinosti." Činjenica da se nije suprotstavila toj izjavi rekla mi je koliko ga je malo poznavala.

"Naravno, jadni starac."

"Ketteridge je dakle ušao u posjed u jesen?"

"Vjerujem da smo zadnje isprave potpisali prvoga dana rujna. Uselio se odmah nakon toga."

"To znači daje vjerojatno sreo i Baring-Goulda nekako u to vrijeme, u kolovozu ili rujnu", rekoh tonom kao daje time bilo riješeno vrlo važno pitanje.

"Čini se da da. No ako je to tako važno, zašto ne pitate samog gospodina Ketteridgea?"

"Ne bih ga željela smetati, a ionako sam trebala doći u 'Plvmouth. Osim toga, gospodin Baring-Gould je želio vidjeti i kako ste se vi snašli u svom novom domu. Bilo je lijepo od gospodina Ketteridgea što vam je tako brzo donio portret sir Huga", dodah nehajno. "Valjda ga je smatrao poklonom za useljenje."

"Da", složila se i ponudila mi još kave koju sam odbila. "On i David - gospodin Scheiman - pojavili su mi se na vratima čak i prije nego što je sav namještaj bio raspakiran kako bi mi osobno objesili sir Huga."

Sledih se, baš kad sam počela skupljati snagu da se počnem opraštati, zgromljena užasnom slutnjom.

"Gospodin Scheiman", ponovih polako. "Recite, vidate li se često s Davidom Scheimanom?"

Ljupko se rumenilo vratilo i ja osjetih mukao tresak potvrde, opipljiv udarac jednog apsolutno bitnog podatka koji sam gotovo bila previdjela dok mi je odgovarala: "Oh, da, on je vrlo brižan prema mojim potrebama. On je taj", dodala je sasvim nepotrebno. "Vjenčat ćemo se idućeg ljeta."

POGLAVLJE DVADESET PRVO

Mislím daje vrlo vjerojatno da su i nadbiskup od Yorka i biskup od Rochestera upisali moje ime u biskupske "crne knjige " jer prema obojici pokazah veoma malo poslušnosti i poštovanja. No daleko budi da mi je to naudilo - poslužilo je tek tome da svu svoju snagu mogu ograničiti na vlastitu župu.

"Daljnja sjećanja"

Nisam imala pojma što bi moglo značiti da je Ketterid-geov tajnik, čovjek s ustima davnoga sir Huga, predložio brak jedinom preživjelom djetetu sir Henryja Baskervillea, no nije me trebalo udariti ondje gdje boli da bih znala da znači nešto.

Ni za spas života nisam se mogla dosjetiti što bih još mogla pitati gospođicu Baskerville. Ispustih stoga sve pristojne zvukove koji se proizvode na rastanku, izvukoh od nje jedan bezobličan poziv daje ponovo posjetim te, uz posljednji pogled na plemića nad kaminom, odoh iz njezine kuće. Pođoh ulicom, skrenuh za ugaon i onda zastadoh zureći u red nemilosrdno orezanih grmova ruže sve dok iz kuće nije izašao jedan gospodin i pitao me jednako nemilosrdno može li mi pomoći ili ne.

Poslušno krenuh dalje, puštajući nogama da me nose natrag prema hotelu u kojem sam odsjela prošle noći. Odande pokupih svoju malu torbu i uzeh taksi da me odveze do željezničke postaje samo zato da bih ondje otkrila kako moram čekati još nekoliko sati do polaska idućeg vlaka za Lvdford.

Do vremena kad sam se uspela u taj vlak, u odjeljak još hladniji od onoga kojim se bijah dovezla ovamo, gotovo sam već bila naučila naizust neke dijelove "Dartmoora". Nisam ni pokušala čitati, nego sam sjela sa šalom i ovratnikom podignutima oko ušiju, s rukama uguranim u rukave, zagledana u ukrasnu zakovicu na tapeciranom naslonu sjedala preko-puta i razmišljala.

Bila sam sigurna da će razni komadići slagalice koje smo uspjeli prikupiti, ako ih pravilno posložim, napraviti smislenu sliku. Kao i uvijek, nebitni su podaci brkali predmet i, kao i uvijek, nije bilo lako razlikovati što je nebitno, a što bitno. Najbolji način za pronalaženje slike koji sam ja znala bijaše zadržati sve podatke u pameti te ukloniti jedan komadić pa, ako to ne bi potaklo ostale da se pomaknu i kliznu na mjesto, vratiti ga u igru i ukloniti neki drugi. I tako sam ja, dok je vlak dahtao i soptao i usporavao i zas-tajao u svakom selu između Plvmoutha i Lvdforda, sjedila i zurila u onu zakovicu, nimalo pažnje ne obraćajući na poglede, hihot i rastuću zabrinutost dviju mladih žena koje su dijelile odjeljak sa mnom, s osobom koja je sjedila kao u transu, s mladom ženom čije bi čelo otkrivalo napol zacijeljenu zasje-kotinu s blijedo žučkastim podljevom svaki put kad bi joj se šešir pomaknuo. Čeprkala sam uporno po svojim komadićima, uzimala ih da ih pogledam, po redu micala jedan za drugim pokušavajući dokučiti koji je od njih pridonosio sveopćem uzorku, a koji mu je bio stran.

Josiah Gorton ostao je na stolu, baš kao i kočija lady Hovvard. APethering? Ostaje, iako razlozi za njegovu nazočnost kako na vrištini tako i u konačnici u jezeru nisu bili jasni. No u sredini slike, jesmo li pronašli zlato - pravo, sjajno zlato? Ili novi prototip vojničkog tenka? Ili pak nešto sasvim drugo?

Unutra i van smjenjivali su se komadići, pitanja su se vrtjela u krug; u svemu tome postajala sam sve svjesnija da i vrijeme počinje ulaziti u jednadžbu, a ja ga nisam imala za gubljenje. Bio je mrak kad je vlak stigao u Lvdford i malo me je iznenadilo što nisam našla ni traga ni glasa od Charlesa Dunsta-na i dvokolice. Iz lew-trenchardske kurije otišla sam s tim da me natrag očekuju poslijepodnevnim vlakom, no možda se Dunstan umorio od čekanja ili je poniju ispala potkova ili je što drugo zauzelo Dunstanovo vrijeme. Nije kišilo, a Mjesec, tri

dana od punoga, uskoro će biti dovoljno visoko da mi osvijetli put. Tako sam, ostavivši poruku kod šefa stanice gdje ću biti, otišla niz cestu do jedne gostionice i naručila si veliki, topli obrok.

Nešto kasnije, puna govedine i pite od poriluka, privila sam kaput i šešir oko sebe te izašla na cestu. Bilo je vrlo hladno, nebo čisto, a dvokolica još nigdje na vidiku. Prošao je jedan automobil, sudeći po zvuku neka prastara krtija od forda, i kad su mi se oči počele navikavati na noć, prebacila sam torbu preko ramena i krenula u smjeru kojim je on nestao. Znala sam kuda idem jer sam tijekom prošla dva tjedna pregazila većinu ovih puteljaka te, iako su u blijedom, drvećem djelomično zakrivenom svjetlu odozgo izgledali prilično drugačiji, znala sam da neću moći otići predaleko u pogrešnom smjeru prije nego što naletim ili na glavnu cestu koja je povezivala Launceston i Okehampton ili na corvtonski odvojak željezničke pruge. Bila sam sita, dovoljno toplo odjevena pod uvjetom da se nastavim kretati, opterećena samo lakom torbom i bez opasnosti od kiše. Sve u svemu, činilo se to najugodnijom šetnjom Devonshireom koje sam se dotad latila.

Nisam se čak ni izgubila (makar priznajem da sam radije išla cestom, bez obzira na to u kako lošem stanju ona bila,

nego da presiječem preko polja ugrubo prema farmi Galford). Prešla sam preko rječice Lew pokraj stare ostavštinske kuće, pozdravljajući pse u mlinu koji su se stišali kad su ponjušili moju sad već poznatu ruku, i prišla kuriji kroz šumu sa stražnje strane. U posljednji tren skrenuh kako bih ušla s trijema znajući da će to gospoda Elliott smatrati primjerenijim ponašanjem jednog kućnog gosta te poletno odgurnuh vrata u predvorje, pucajući od svježeg zraka i dobre volje.

Pucala sam i od ove krepke vježbe združene s juhom i de-vonshireskim pivom koje sam bila popila uz večeru pa sam požurila kroz utihlu kuću i po stubama. Bilo je još rano, no kad sam došla gore, pogled mi je pao na krevet. Soba je bila hladna, a krevet mi se iznenada učinio vrlo mekim te sam se za samo nekoliko minuta zagnjurila u nj i utonula u topao san.

Idućeg jutra još je bilo hladno, činilo mi se čak hladnije nego dan ranije, i kad sam se obukla, izašla sam iz kuće da se naužijem jutro. Nisam hodala dugo, no svjež zrak i miris zapaljena lišća koji je dopirao iz Lew Downa ispunio me je osjećajem dobrobiti i otvorio mi dobar tek za doručak gospođe Elliott. Baring-Gould je bio u krevetu još od petka, kako mi je rekla, no snaga mu se polako vraćala pa je gospođa Elliott vjerovala da bi za dan ili dva mogao čak i sići u prizemlje. Gospodin Holmes je u nedjelju krenuo kasno i nisu ga očekivali natrag prije idućeg dana. I, konačno, ako začujem čudne zvukove iz blagovaonice, ne smijem se uznemiravati zato što će to biti samo dimnjačar koji će pročistiti začepljeni dimnjak.

Poslije doručka otišla sam na kat i pronašla Petheringovu knjigu o Devonu s bilješkama i primjedbama te sam je uzela sa sobom natrag dolje daje pročitam u zagrijanom predvorju. Privukla sam jedan od naslonjača do kamina, nabacala nešto cjepanica na crvenu žeravicu od uglja, zbacila cipele i

smjestila se u naslonjač podvukavši noge poda se. Bilo je vrlo ugodno sjediti tako u toj čvrstoj i pouzdanoj, strpljivoj staroj kući, u prostoriji drvom obloženih zidova i s otrcanim namještajem izvinutih donjih dasaka. Vatra je pucketala sebi u bradu, mačka je spavala na klupi, lisica i psi trčali su u izrezbarenom okviru kamina, a pokatkad bi do mene doprli glasovi s drugog kraja kuće. Uzdahnivši, ispunjena dubokim zadovoljstvom, počela sam čitati.

I knjiga me je ispunila osjećajem kao da sam se udobno smjestila sa starim prijateljem u novom okruženju. Počeli smo s nesuvislim i nepovezanim istraživanjem etnologije stanovnika Devona i Conrvvalla te njihova miješanja s keltskom i sak-sonskom krvi, a zatim smo kratko prešli na Dumnone, Rimljane i Pikte. Rimskim osvajanjima bijaše posvećeno tek nekoliko razbacanih redaka, a pojava prvog damskog psića u tim krajevima dobila je dvije stranice. Baring-Gould je nastavio jadikovati nad načinom na koji su nježni i skladni napjevi

devonshi-reske krajine uzimali pred verglom i pjesmicama iz mjuzikla i na koji su uobraženi londonski profesionalci ismijavali slikovitu i jedru domaću arhitekturu. Anegdota se kotrljala preko anegdote, povezana pretjeranim uopćavanjima s oblacima kao temeljima i romantičnim slikama izgubljenih vremena što su svojim blaženim zanemarivanjem činjenica ostavljale čovjeka bez daha. Fantaziranje o druidima otpisao je smjesta i bez okolišanja, dok je istovremeno pronalazak velikih kristala u nekim neolitskim nastambama nudio kao dokaz da su one pripadale vračevima (koji su kristale koristili za proricanje), a brojne male oblutke u drugim nastambama kao dokaz ljubavi ljudi iz kamenog doba prema igrama.

Tako sam se dobro zabavljala, privučena i izgubljena u jednako snažnoj mjeri između poštovanja prema beskrajnoj i neumornoj volji i zanesenjaštvu toga čovjeka te zgražanja i ogorčenja zbog njegove nemogućnosti da znanost shvati ozbiljno, da nisam primijetila približavanje gospode Elliott sve dok me nije dotakla po ramenu da privuče moju pozornost. "Jako se ispričavam, gospa, no ovo je upravo stiglo za gospodina Holmesa, a velečasni pita ako bi ručali s njim gore. Također, jeste li jučer očekivali da će vas Charlev - gospodin Dunstan - čekati na postaji?"

"Ne, naravno da nisam", rekoh. "Bio je to vrlo neobvezujuć dogovor."

"Dobro", reče ona s olakšanjem. Uza sve drugo što je imala na umu, jednostavno se nije sjetila reći Dunstanu da dođe po mene. Bilo je ugodno znati da čak i ta čelična žena može pogriješiti.

Uzela sam omotnicu iz njezinih ruku i rekla joj: "Rado ću ručati s gospodinom Baring-Gouldom."

"Za dvadeset minuta", rekla je ona.

Rastrgala sam tanki papir omotnice, no bio je to samo nalaz iz laboratorija u Londonu u kojem je Holmes ostavio zlato s uzorkom tla. Opširnije nego što je trebalo i poprskan tehničkim izrazima koje ili je pošiljatelj pogrešno napisao ili je poštanski službenik našao prezamornima, brzoglav je najvećim dijelom potvrđivao ono što je Holmes već otkrio: prstohvat čistoga zlata u čajnoj žličici humusa i pijeska. No nije govorio što je ta mješavina mogla značiti.

Pustili oči da se odmomore na ljupkim rezbarijama iznad kamina, na psima visoko uzdignutih repova i lisici kradljivici za koje je Baring-Gould rekao da pripadaju elizabetinskom razdoblju. Iznenada mi sine, na moje veliko zadovoljstvo, da je vrlo strogo govoreći bio posve u pravu: po stilu i ugođaju doista su pripadale onamo, iako su stvarno nastale tek u stoljeću dobro udaljenom od stoljeća Elizabetine vladavine.

Odložih knjigu na naslonjač, pomilovah uspavanu mačku i izrezbarenu lisicu s jednakom dragošću te se podoh urediti za gotovo slijepa i neizmjereno prepređena starog vlastelina od Lew Trencharda.

"Mary", pozdravio me je snažnijim glasom nego što sam očekivala. "Uđite, draga moja, i pravite mi društvo dok jedem ovaj krasan obrok dobre gospođe Elliott." Sjedio je gotovo uspravno u izrezbarenom krevetu, poduprt s pola tuceta jastuka, a široki, čvrsti stol vrlo kratkih nogu bijaše mu postavljen preko krila i prostrt lanenim stolnjakom, srebrnim priborom i kristalnom čašom za vodu. Manji, znatno viši stol bijaše prostrt za mene sa strane kreveta i okrenut prema Baring-Gouldu. Spuštajući se u stolicu zastala sam, a onda zaobišla stol, prišla uzglavlju kreveta i kratko poljubila njegov glatki, stari obraz prije nego što sam se vratila na svoje mjesto.

Izgledao je i zburjen i zadovoljan, no nije rekao ništa. "Kako se držite, Mary?" upita. "I u kakvu ste stanju zatekli sirotu gospođicu Baskerville?"

"Ja sam dobro, hvala, a gospođica Baskerville mi se čini prilično sretnijom pod sjajnim svjetlima Ph/moutha no što vjerujem da bi bila u zamku Baskerville."

"Ipak, vrlo je tužno što se morala odreći svog obiteljskog doma i naslijeđa."

"Tužno je što su njezini roditelji i braća umrli, slažem se, no ja osobno nisam uvjerena da se čovjek treba doživotno podjarmiti služenju jednoj običnoj zgradi."

"Ja sam život proveo u gradnji ove kurije."

"I stvorili ste mjesto velikog dostojanstva i smirenosti, no ne mogu vas zamisliti kako tražite da vaš sin i unuk padnu na

prosjački štap kako bi ga održali na životu." Nisam znala zašto sam bila tako sigurna u to.

Trebalo je očekivati da će silno ulaganje koje je ta kuća značila ne samo u funtama sterlinga već i u pomnom promišljanju i emocionalnoj predanosti svoga tvorca uzrokovati da on istu tu strast zatraži i od svojih potomaka, no nekako nisam vjerovala da bi to moglo vrijediti za Baring-Goulda. I doista, nakon nekoliko dugih trenutaka on oklijevajući kimne.

"Istina. No teško je živjeti tako dugo i gledati tolike mnoge stare obitelji kako moraju napustiti svoja ognjišta i baštinu i maknuti se s korijena koje su tu posadili njihovi pretci. Iako moram reći da otvaranje vlastitih predvorja i galerija obiteljskih slika autobusima punim obitelji koje ne haju ni za što osim da se obilno zalijevaju limunadom zvuči gotovo jednako toliko odvratno i gnusno. Ponekad se pitam ne bi li bilo bolje vratiti se vikinškom običaju i zajedno s čovjekom spaliti sve njegovo bogatstvo kad umre. Smijete mi se, Mary."

"Ne smijem se", pobunih se, no opazivši podizanje njegove obrve ipak priznah. "Pa, možda malo. No u ovom slučaju bila bi to velika šteta; mislim, zapaliti lew-trenchardsku kuriju."

"Znači da vam se sviđa?" "Vrlo."

"Ždrijebom mizapade čestita krajina i ja baštinih prelijepu baštinu", reče on s malim uzdahom koji sam shvatila kao znak zadovoljstva, a onda su ušle gospođa Elliott i Rosemarv s našim jelom.

Kao što sam već prije bila opazila, za čovjeka koji gleda smrti u oči imao je zdrav tek i jednostavnu je hranu jeo s užitkom. Pita me jesam li ikada kušala meso ovce uzgojene na tradicionalno travom bogatim pašnjacima vlastitog Sussexa i mogla sam mu reći da jesam, da je jedan od mojih prijatelja

imao malo, nedirnuto polje koje je ostalo sačuvano od pluga tijekom usjeva gladnih godina Napoleonskih ratova. Izrazio je svoju zavist i nastavio razgovarati o hrani, o tome kako je otkad zna za sebe žudio za pečenom guskom s nadjevom od kadulje i luka koju mu je žena pripremala što je češće mogla, o prednosti govedine pečene na ražnju u usporedbi s onom modernom bljedunjavom verzijom napol skuhanom u pari, o francuskim sirevima i o šoku koji je doživio kad je kušao jaje od kokoši hranjene jeftinim ribljim brašnom te o blagoslovu što je za vrijeme rata živio u zajednici koja je sama pravila svoj maslac. Završio je s pričicom o dijelu svoga medenog mjeseca provedenog u Londonu kad je svoju jadnu mladu izvrgnuo posjetu skladištu pokućstva gdje se održavala vrlo poučna i obrazovna izložba dostignuća s područja raznovrsnih poluznanstvenih naprava s odgovarajućim predavanjima i gdje su cijeli dan jeli suhe sendviče. Sendviči su se, reče on s tragom dragoga prisjećanja u glasu, Grace činili i više nego prikladnima tom ambijentu.

Tada je, kao da se bojao da bih ja mogla iskoristiti to sitno odškrinuće i podmetnuti nogu u vrata njegove osobne prošlosti, brzo rekao: "Recite mi što mislite'o Richardu Ketterid-geu." Odmah sam znala da mu ne mogu reći ono čega sam se bojala u vezi s Ketteridgeom. Baring-Gould nas je doveo ovamo kako bismo riješili zagonetna događanja na njegovoj vrištini, no ja sam se usrdno nadala da ćemo to moći učiniti čisto, a da istovremeno iza sebe ne ostavimo trag nepovjerenja, nesigurnosti i napetosti. Holmes će možda odlučiti suprotno, no što se mene ticalo, otkriće trupla u Baring-Gouldo-vu jezeru prošloga petka bilo je sasvim dovoljno upletanje ovog boležljivog devedesetogodišnjeg starca u našu istragu.

"Zasigurno je gore u Yukonu morao doživjeti izvanredne trenutke", rekoš umjesto toga. "Je li vam pričao kako ga je zatrpala lavina?"

Neko smo vrijeme razgovarali o tome, a onda sam mu pričala o poboljšanjima uvedenima u zamak Baskerville (pažljivo izbjegavajući svaki spomen na budući prijenos njegova

vlasništva) i o opčinjenosti Ketteridgeova tajnika pričama o Psu. Do tog vremena, činilo mi se, počeo se zamarati pa sam pomogla gospođi Elliott da makne težak stol s kreveta i pripremila se za odlazak.

Na vratima me je Baring-Gould zaustavio.

"Mary, ne bih želio da pomislite kako nisam primijetio da mi zapravo niste odgovorili na pitanje o Richardu Ketterid-geu." Potišteno sam ga pogledala, no na njegovu licu nisam vidjela ljutnju, već samo blago i dobroćudno žaljenje. "Ja sam, istina, bolestan, ali nije me lako zavarati." Zatvorio je oči i pustio gospođi Elliott da mu izvuče i namjesti jastuke, a ja sam se ponovo spustila u prizemlje.

Ipak, činilo se da mojem spokojnom uranjanju u Baring--Gouldovu prozu nije bilo suđeno da se nastavi odmah. Sjela sam uz "Devon", a na vratima se oglasilo zvono i, iako je Ro-semarv do vrata stigla prije mene, liječnik koji je stajao na njima uporno je zahtijevao da razgovara s mnom. Trebalo mi je deset minuta da ga uvjerim u svoju potpunu neupoznatost i sa jednim vidom Baring-Gouldova stanja, osim njegova zdrava teka i njegove sposobnosti da sudjeluje u razgovoru. Možda je čovjeku jednostavno bilo lijepo razgovarati s nekim tko nema nikakvih fizičkih boljki i pritužbi, razmišljala sam, i vratila se knjizi.

Pet minuta kasnije metež u kuhinji prvo me je omeo, a zatim i privukao. Neodlučno zastadoh na do vratu da upitam bih li mogla biti od pomoći u smirivanju onoga što je meni nalikovalo na omanju pobunu, a što se iz bližega pokazalo samo kao obitelj s petero djece mlađe od osam godina. Svima su curili nosovi i svi su promuklo kašljali ali i to je, čini se, bila središnja točka prema kojoj bijaše usmjerena srdžba gospođe Elliott.

"Ne možete ostati ovdje! Gospodin Baring-Gould se treba odmarati, a ja ne mogu dopustiti da od vas pokupi kakvu boleštinu." Činilo se daje muž te obitelji bio spreman pomiriti se s neposrednim odlaskom, no žena je prionula uz tešku artiljeriju.

"Vlastelin je rekel ak trebamo nekaj nek dojdemo, pak srne i došli."

"Dajte se stišajte", prosikće gospođa Elliott, ali s malim učinkom.

Na jednom je boku žena držala sitno djetešce balava nosa odjeveno u nevjerojatno smiješnu odjeću; ostala djeca bila su posjedana jedno do drugog na kuhinjskoj klupi, jedući kruh i maslac i sa zanimanjem gledajući tu oštru verbalnu razmjenu. Nadmetanje dviju žena činilo se osuđenim da se bez pobjednika otegne do večeri dok ga nije prekinuo bijesan ulazak Andrewa Budda, pomoćnog vrtlara i mojeg veslača od petka.

"Ko mi je dopeljao vražju kravu vu vrt?" on glasno zatraži odgovor.

Gospođa Elliott stade ga žurno utišavati. Muž umjesto odgovora hitro skoči na noge, a žena i to pretvori u još jednu od svojih tužaljki jer je, eto, izbačena iz kuće i s petero sitne djece i s kravom. Ne skidajući pogleda s nje, muž se stade šuljati prema vratima i, korak po korak, nabije si šešir na glavu i klizne van zajedno s još jednako ljutitim i narogušenim Buddom. Kad je izlazak bio uspješno obavljen, otvore se druga vrata i ude liječnik, a meni se počelo činiti kao da sam ušetala u pantomimsku predstavu. Čovjek od medicine je, međutim, posjedovao autoritet koji su svi priznavali, kao i sredstvo i način da presiječe gordijski čvor. On utrpa djecu u njihovu odjeću i klompe (ono dvoje koje ih je imalo) i pošalje ih van, povuče van i ženu jednostavnim izjavom da ima kuću u kojoj mogu ostati tjedan dana dok se stvari ne srede te je izgura kroz kuhinjska vrata, za oproštaj dobacivši preko ramena da će se vratiti za dva dana da provjeri svog pacijenta, ali da gospođa Elliott inače sve radi savršeno.

U tišini koja je uslijedila gospođa Elliott se žestoko strese ne bi li poravnala svoje narogušeno perje, okosi se na Rose-mary neka življe izriba stol za kojim su sjedila djeca, hitne kuhinjsku krpku koju je držala na kredenc i počne skupljati tanjure iz kojih su jeli njezini okupatori. Prije nego što me je stigla opaziti, ja sam se tiho povukla i vratila se svojoj knjizi.

Spokoj se spustio nad Lew Trenchard i spokoj je neprekinut vladao nad mačkom, nad vatrom u kaminu i nada mnom dobrih dvadeset minuta, kad sam se zatekla u čitanju priče o zlatnoj prijevari u Dartmooru i poslijepodne iznenada više nije bilo tako spokojno.

POGLAVLJE DVADESET DRUGO

Zlato blista svagda sjajno. Slogan obitelji Gould

Priča se nalazila u poglavlju o Okehamptonu, zakopana između poduže rasprave o nekoj bijeloprsoj ptici za koju se vjerovalo daje glasnik smrti i pjesme, napisane narodnim jezikom, o jednom mladiću koji je, ražešćen jer su mu pobjegle ovce, "žvajznul" svog starog "joca" po glavi i bio osuđen na vješala.

Priča o zlatu glasila je ovako:

Prije nekoliko godina nedaleko odavde dogodila se velika prijevara. Počelo se pričati da se u zguri -otpadnom materijalu iz rudnika - može pronaći zlato. Svi koji su imali stare rudnike na svojoj zemlji poslali su uzorke u London i primili izvještaje da se u primljenom materijalu nalazi određena količina zlata. Neki ljudi, da bi izbjegli moguću prijevaru, su sami odnijeli svoje uzorke i gledali kako se melju, ispiru i analiziraju i kako se iz njih izvlači zlato. Tako su bile odaslane velike narudžbe za drobilice zgure. Kad su stigle i bile stavljene u pogon, zlato se više nije našlo. Proizvođač drobili-ca bio je u vodu za ispiranje zdrobljenog kamena ubacio zlatni prah.

Prijevara sa zlatom.

Svi su mi živci zatitrali. To nije bilo baš ono što sam tražila kako bi mi svi komadići slagalice sjeli na mjesto - ispiranje zgure i prodaja velikog broja drobilica nisu dosegali jako daleko - ali, tako mi svega, znala sam da se ključ morao nalaziti negdje oko te zamisli sa zlatnom prijevarom!

Gdje - to nisam znala.

Progutala sam ostatak knjige, no Baring-Gould se bio završio igrati i s tom blistavom zamisli i nije joj se više vratio, ne unutar ovih korica. Jest daje spomenuo mogućnost korištenja te ideje u romanu, no ja sam iskreno dvojila o uporab-ljivosti ispiranja zgure kao teme za beletristički razvoj romantične priče. Došlo mi je da od muke zavitlam knjigu preko sobe.

Ipak nisam. Umjesto toga sam s dužnim poštovanjem krenula od početka i pregledala Petheringove opaske, bezbroj sićušnih škrabotina njegove osobne mahovitosti. Uskoro sam ustanovila da on nije znao ništa o zlatu, ništa o vrištini, uopće ništa o učenosti ili naobrazbi. Gotovo svaka njegova opaska vraćala se k druidskim dokazima i gdje god bi Baring-Gould napisao kritiku tog pristupa, ona je pokretala tiradu tako silovitu i žestoku da je Pethering morao pisati i između tiskanih redaka da bi mu sve stalo.

Puno prije nego što sam stigla do kraja knjige, živci su mi popustili pa sam doista tresnula knjigom o suprotni zid, uz-nemirivši mačku i nepopravljivo oštetivši korice knjige. Obukla sam kaput i otišla na dugu šetnju po ledenom zraku, a tijekom te šetnje došla sam do nesigurna zaključka: unatoč Baring-Gouldovu krhkom zdravstvenom stanju, morat ću ga pitati o zlatnoj prijevari.

Kad sam se vratila, potražila sam gospođu Elliott i zatekla je, kao i obično, u kuhinji.

"Moram razgovarati s gospodinom Baring-Gouldom, gospođu Elliott, samo na nekoliko trenutaka. Možete li mi, molim vas, reći kad bude buđan?"

"Ne želim da ga uznemirite", izjavi ona, ta nepogrešiva stara kvočka, očito još pod utjecajem okupacije one balavo-nosne dječurlije.

"Nisam to učinila prije", naglasih, "i učinit ću sve što mogu da to ne učinim ni sada, no tiče se onoga zbog čega nas je doveo ovamo. U konačnici, to je u njegovu interesu."

Činilo se daje gospođa Elliott moj argument našla prilično sumnjivim, što joj i nisam mogla zamjeriti. Očito je bio sebeljubiv. Ona ipak nerado popusti i reče da će ga upitati kad završi s

večerom (što će učiniti gore i sam) može li me nakratko primiti. Zahvalila sam joj i rekla da ću biti u njegovoj radnoj sobi.

Tamo sam se primila posla izvlačeći knjige s polica i prelistavajući ih metodično u potrazi za daljnjim pričama o zlatnom zločinu i ne nalazeći ništa više od prašine. Rosemarv mi je došla reći da je i moja večera spremna, a ja sam je pojela s knjigom pred sobom, napeto pregledavajući stranicu po stranicu, nesvjesna njihova sadržaja osim u tome što nisam nalazila riječ zlato. Bijaše to zamorna i izvan svake sumnje besmislena istražna metoda i takav bi pregled svih devedeset ili više Baring-Gouldovih knjiga koje još nisam bila pročitala potrajao vrlo dugo, no u međuvremenu, dok sam čekala da me vlastelin primi, imala sam nešto raditi. Nažalost, čekanje se otešlo jer je Baring-Gould nad svojom večerom zaspao. Gospođa Elliott ga je odbila probuditi rekavši mi čvrsto da će se sigurno sam probuditi osvježen za dva do tri, možda četiri sata i da će tada sigurno razgovarati sa mnom.

U mucu izjalovljena očekivanja vratila sam se onim beskrajnim policama osjećajući se poput Herkula suočena sa svojim zadatkom u stajama. U devet sati Rosemarv mi je tiho donijela kavu, a onda još jednu prije nego stoje otišla u krevet u jedanaest. Razdražljiva, neuredna i ruku crnih od knjiga ja sam čekala.

U ponoć u utihloj kući začuh nečije hodanje. Koraci gospode Elliott odjeknuli su na stubama, mimo ulaza u radnu sobu i utihli gubeći se prema kuhinji. Kad se vraćala, ja sam stajala u dovratku, čekajući.

"Dođite, draga", reče ona veselo, a zatim: "Oh, Bože, baš izgledate istrošeno. Nema veze, dvije minute s velečasnim, a onda se možete lijepo okupati i u krevet."

Mrko pođoh za njom po stubama i u Baring-Gouldovu spavaću sobu, gdje sam morala čekati dok mu je gospođa Elliott dala vrući napitak i lijek i natresla jastuke, cijelo vrijeme veselo čavrljajući, sve dok me ruke nisu zasvrbele od želje da je bacim kroz prozor.

Na kraju je sam Baring-Gould prekinuo tu pat-poziciju. Svjetlo jedne svijeće nije bilo dovoljno jako da bi me njegove stare oči mogle razabrati, noja sam se vjerojatno morala pomaknuti jer je ispružio glavu prema naprijed i zaškiljio prema mjestu gdje sam ja stajala.

"Tko je to?" upita on oštro.

"Samo ja, gospodine", rekoh i stupih u krug osvijetljen svijećom.

"Mary, vrlo je kasno. Pa valjda ste vi premladi da počnete s tom navikom noćnoga bdijenja?"

"Čeka da vam postavi jedno pitanje, velečasni", ubaci gospođa Elliott i na moje olakšanje pokupi se kroz vrata s čuturicom vruće vode u rukama.

"Dođite onda, Mary. Sjednite ovdje gdje vas mogu vidjeti i pitajte. Mora biti važno kad ne može čekati do jutra." Sjela sam kamo mi je pokazao, na krevet pokraj njega.

"Ne znam koliko je važno, ali me živcira jer ne mogu naći više podataka. U svojoj knjizi o Dartmooru napisali ste da se u šljunčanim potocima vrištine može pronaći zlato."

"Jesam li? Kako užasno neodgovorno od mene", reče on uz potpuni nedostatak bilo zanimanja, bilo zabrinutosti.

"Pa je li ikada bilo pronađeno?" bila sam uporna.

"Nikada! Smiješna pomisao. Ja jesam upotrijebio tu ideju u noveli 'Guavas' kao osnovu za romantični zaplet, ali ne vjerujem da je ikada itko iz tla vrištine uspio napuniti i jednu čajnu žličicu. Najbliže zlatu što sam ja ikada vidio u cijelom svom životu lutanja po Dartmooru jest mahovina Schistoste-ga osmundacea koja blista zlatnim iskricama kad se pogleda pod određenim osvjetljenjem."

"Shvaćam. No u svojoj knjizi o Devonu, u prvom tomu, u 'Knjizi o zapadu', vi opisujete prijevaru sa zlatom u kojoj se radi o ubrizgavanju zlata u uzorke zgure iz starih rudnika kositra kako bi se prodao veliki broj drobilica."

Na licu mu se pojavi daleki i izgubljeni izraz koji se za nekoliko trenutaka opusti u izraz oduševljenja. "Potpuno sam zaboravio na to! O, da. Bilo je to vrlo mudro." On se ispotiha zasmijulji. "No ipak nužno ograničena trajanja."

"Kao i većina prijevare. No ono što ja trebam doznati jest spominjete li vi zlato navrištini još negdje u svojim knjigama, bilo ju vidu nagađanja o njegovu postojanju, bilo u vidu opisa te prijevare?"

Duge su minute otkucavale dok je starac spustio glavu i razmišljao. Kad ju je podigao, meni srce klone.

"Ne mogu se sjetiti nijednog. Zašto to trebate znati?" "Velečasni, ja stvarno ne bih voljela za sada zalaziti u to." "Ima li to veze s Richardom Ketteridgeom?"

"Moglo bi imati", rekoh oklijevajući. Na moje iznenađenje, on ispruži ruku i potapše moju.

"Ne brinite se, Mary, neću vas siliti. Doznat ću kad priča bude zaokružena. Puno je bolje tako."

"Ovaj... Ako Ketteridge svrati u posjet, hoćete li da kažem gospođi Elliott da mu reče kako ne primete posjete?"

"Zaboga ne. Valjda posjedujem još dovoljno prijetvornosti za taj stupanj obmane."

Ustadoh s kreveta. "Laku noć, gospodine." "Laku noć, Mary. Želim vam sreću." "Hvala."

Okrenuh se da pođem.

"Bila je još jedna", reče on zamišljeno. "Još jedna vrsta prijevare."

Stadoh s očekivanjem.

"U njoj se radilo o kositru", reče on.

Vratila sam se ponovo krevetu i sjela. "Što se dogodilo?"

"Ne sjećam se pojedinosti. Nešto o ubrizgavanju komadića kositra u padinu jednog brežuljka kako bi se napravio privid da je područje bogato tom kovinom. Paprenje, mislim da se tako zove. Makar se pitam kakve to veze ima s paprom."

Od njegovih riječi zaljuljala sam se kao da me je zgodila munja, a struja mi jurne niz kralježnicu poput električnog udara koji je stresao sve komadiće moje slagalice te su oni kliznuli po stolu i počeli se pred mojim očima spajati u cjelinu.

Paprenje, mislim da se tako zove.

Zlatne pahuljice u žličici pijeska i lišća. Josiah Gorton, ubijen jer je lutao vrištinom za olujne noći, i poslije također i Randolph Pethering, iz istog razloga. Udaljena kolibica u kojoj je udar groma srušio tanjur s police. Bože, imam ga. Imam ga!

"Hvala vam", rekoh mirno. Zastadoh na putu prema vratima. "Sjećate li se u kojoj ste knjizi pisali o tome?"

"U kojoj? Draga moja, bilo ih je tako puno!". Možda u 'Neobičnostima starih vremena' ili u 'Dartmoorskoj idili' ili čak u 'Životu na selu u davnini'. Zar je važno?"

"Ne bi trebalo biti. Laku noć."

Gospođa Elliott se vratila s grgoljavom osvježenom toplom čuturicom u ruci, a njezino me pojavljivanje podsjeti na još nešto.

"Gospođu Elliott, ona obitelj koja je danas bila ovdje... Odakle je?"

"Ne znam i nije me briga."

"Koja je to obitelj bila?" zatraži Baring-Gould.

Gospođa Elliott me zgromi mračnim pogledom. "Samuel i Livy Tavlora danas su malo navratili i doktor im je našao smještaj za dan-dva dok si ne nađu prijevoz do njezina brata u Dorsetu."

Baring-Gould mi smjesta odgovori, a da nije ni trunku zastao da razmisli. "Njihova zemlja nalazi se pokraj West Okemonta, odmah ispod Higher Bovvdena."

Stara Sally Harper i njezin muž upravo su se odselili sa svoje zemlje samo milju-dvije dalje.

A starica umotana u dronjke koja je ovamo stigla neki dan? Poslije ću to pitati gospođu Elliott, pomislih. "Još jednom hvala i laku noć", re-

koh tad tonom konačnosti i sidoh natrag u Baring-Gouldovu radnu sobu.

Potrajalo je do četiri sata, ali sam ipak pronašla željene dijelove i to u knjizi pod naslovom "Stari engleski dom i od njega zavisni posjedi", u dijelu poglavlja o rudarskim pravima. Priča

se odnosila na, kao što je Baring-Gould i rekao, prijevaru počinjenu ubrizgavanjem komadića kositra u tlo kako bi se stvorio privid bogata nalazišta.

A ako kositar, zašto ne i zlato?

Pala sam u krevet, odspavala tri sata, a onda ustala, odjenula se i zamolila Rosemarv da me uputi u smjeru liječnikove ordinacije. Morala sam je moćno uvjeravati da nisam bolesna, da ne trebam tinkturu njezine bake ili toplu ciglu za pod noge, već samo upute kako da dođem do ordinacije. Iako nerado, tada mi ih je dala.

Mraz je bio debeo na travnjacima i otpalom lišću, ali, iako sam hodala brzo, doktor je već bio izašao, pozvan na jedan težak porod gore na vrištini. Njegova žena, koja je vodila i ordinaciju, ugleda moje razočaranje i upita može li mi ona pomoći. Kad sam joj rekla da tražim izbačene Tavlorove, odgovorila mi je s određenom trpkošću da ona jako dobro zna gdje se oni nalaze, kao i to čije namirnice jedu. Uprla je tada prstom malo dalje niz put.

"U mojoj vlastitoj kući, eto gdje su. Moja je sestra živjela u njoj dok nije umrla u proljeće, a ako ona žena pusti da onaj njezin porod ošteti namještaj moje majke, ja neću biti odgovorna za svoje postupke!"

Kuća, međutim, nije bila u onakvu rasulu u kakvom sam to ja očekivala. S obzirom na nedavne nemile događaje i na broj djece, stvari su zapravo bile gotovo pod nadzorom. Ipak sam zamolila Samuela Tavlora da izađe iz kuće da porazgovaramo.

Pitala sam tko je bio vlasnik kuće iz koje je bio izbačen. On si počeo glavu i odvaži se na uobličavanje misli.

"Je, pa bil je to sudac gor pri Ockingtonu, al vezda je to nekak problem, kaj ne? Jer je prodal, kaj ne, ve pred tri me-seci, i rekel da burno morali otiti gda poberemo z polja."

"Možda biste mi mogli reći tko je bio kupac?" upitah bez puno nade, no ovaj me je put iznenadio.

"Gospon Oscar Richfield, rekel mi je, z Londona. Ne znam kaj bi čovek z Londona mogel hteti z mojom malom zemlicom, al vezda je njegva pa nek mu donese sreću."

Nije to iz njega govorila gorčina. Doista se nadao da će taj njegov komadić riječnog dna donijeti sreću svome novom vlasniku. Ja sam pak, jako sumnjala da će sreća ući u tu jednadžbu.

Na povratku u Lew Down stala sam kod javnog telefona. Mvcroft još nije bio otišao iz svog iznajmljenog samačkog stana na Pali Mallu u ured gdje je inače crnčio pa sam kratko razgovarala s njim, ništa mu ne objašnjavajući, već sam ga samo zamolila da se neupadljivo raspita o određenom gospodinu Oscaru Richfieldu i njegovu vlasništvu nad malim imanjem na rubu Dartmoora.

Kad sam se vratila u kuriju, potražila sam gospođu Elliott i raspitala se o starici koja je bila došla neki dan kad sam radila u Baring-Gouldovoj sobi i koja je potom nestala.

"Mislite na dragu malu gospođu Pengellv? Sirota mala starica, morala je otići iz kolibice koju je njezin muž sagradio vlastitim rukama i poći k dalekim rođacima daleko, daleko u Exeter. Ipak, sad ima malo novca za crne dane da se pokaže s njim i to će joj zadnje dane učiniti ugodnijima."

"Odakle dolazi gospođa Pengellv?" "On, sigurna sam daje Kornvalka."

"Hoću reći, gdje je na vrištini bila kućica koju je sagradio njezin muž?"

"Gdje? Oh, Bože, ne mogu se baš pravo sjetiti gdje je bila, ali sigurna sam da nije bila daleko od Black Tora. Gadno mjesto, ako ćemo po istini, hladno i na osami. Rekla sam joj da će u Exeteru biti puno sretnija."

"Sigurna sam da imate pravo, gospođu Elliott. Hvala."

Prilično zbunjena, dobra me je domaćica ostavila na miru s mojim mislima koje su se sve vrtjele oko ove činjenice: od tri pojedinca ili obitelji koji su kroz lew-trenchardsku kuriju prošli u posljednjih nekoliko tjedana, svaki je došao iz zapravo istog mjesta na vrištini.

Upravo s onog mjesta koje je Hol-mes neku noć otišao istražiti.

Nije mi se svidio smjer kojim su krenule moje misli, no činilo se da trenutačno u tom pogledu ne mogu učiniti puno više od toga da zurim kroz prozor i čekam da se Holmes vrati.

POGLAVLJE DVADESET TREĆE

Nije spavala dugo kad ju je probudila takvo lupanje na vratima kao da netko želi provaliti, a uz to je i stravično grmjelo i sijevalo. Silno se prestrašila, no ostala je nepomično ležati nadajući se da će buka prestati, no ona se samo još pojačala. Napokon je ustala i otvorila prozor te u zasljepljujućem bljesku munje ugledala malena čovjeka na velikom konju kako udara po vratima. 'Rođenje vilenjaka' iz "Knjige o zapadu: Devon" Kako se dugo jutro oteglo, postajala sam sve restresenija i rastrzanija, željna već jednom ugledati Holmesa, nemoćna da više mirno sjedim. Napokon ponovo uzeh kaput i rekoh gospođi Elliott da ću se vratiti na vrijeme za večeru te izadoh iz kurije. Završila sam ne daleko od glavne ceste za Okehampton, sjedeći uz prozor jedne gostionice, pijući kavu, gurkajući fino pecivo od lisnatog tijesta uokolo po tanjuru ispred sebe i zu-reći prazno niz cestu kad napokon ugledah Holmesa kako izranja iza jedne udaljene uzvisine na cesti. Hitro skupih svoje stvari, ostavih na stolu dovoljno novčića da pokriju račun i pođoh mu u susret.

Približavao mi se hodajući sa žustrom usredotočenošću i s jednom golemom naprtnjačom na leđima upotpunjenom limenom šalicom koja se obješena na uzicu sa strane sa svakim njegovim korakom divlje ljuljala naprijed-natrag. Pripadnika 'planinarskog' bratstva koji bi u tom trenu bio manje uvjerljiv od njega teško bi se dalo zamisliti.

Brzo smo se približili jedno drugom, zastali na makadamu licem u lice, otvorili usta i progovorili istovremeno.

"On lažira riječno korito", reče Holmes.

"On podmeće zlato da izvede zlatnu prijevaru", rekoh ja i dodah za dobru mjeru, "dinamitom."

"Barutom," ispravi me Holmes i doda, "uz korištenje olujnih nevremena da prikrije detonacije." On me primi za lakat i okrene natrag prema Baring-Gouldovoj kuriji. "Izvršno, Russellova. Kako si došla do tog zaključka?"

"Piše u Baring-Gouldovim knjigama." "Sto?" On zastade i pogleda me zaprepašteno.

"U razbacanim komadićima, ali sve je tamo, za oči koje znaju što traže."

"Scheimanove oči." Holmes ponovo krene dalje.

"Svakako, od te dvojice on je onaj koji čita. A također je i zaručen s Violet Baskerville. Namjeravaju se vjenčati na ljetu."

Ovaj se put Holmes potpuno zaustavi. Zamigolji ramenima i pusti da naprtnjača uz mukli udarac tresne na cestu, sjedne na nju, izvadi lulu i odmjeri me s očekivanjem. Ja se nasadih na obližnji kamen.

"Gospođica Baskerville potvrdila je daje Ketteridge bio ovdje već u ožujku 1921. i da je kupio zamak ne kasnije od lipnja. Čim je ušao u posjed, on i Scheiman donijeli su joj portret sir Huga koji sad stoji u njezinoj cvjetnoj primaćoj sobi namršten i surov i potpuno izvan svog pravog mjesta."

"Mogu zamisliti", promrmlja Holmes oko lule. "Kako si ti otkrio?" upitah ga.

"Granatiranje u koritu rijeke Okemont", odgovori on kratko i, nakon što mu je lula konačno povukla, ponovo ustade. Htjela sam se pobuniti, no zaključih da, ako smo željeli izbjeći ozeblina na svojim osobama slične ozeblinama onog zlatnog magnata, tu će priču najbolje biti poslušati u toplini Lew-trenchardske kurije. Ja skočih sa svog kamena i posegoh prema naprtnjači, ali kad sam je pokušala prebaciti na svoja ramena, gotovo me prevalila s ceste u jarak.

"Što pobogu носиš u ovom?" uskliknuh. "Kamenje?"

"Nekoliko komada, da. Također tri knjige, pećicu i jedno vrlo mokro šatorsko platno za jednu osobu."

"Pethering je za vrijeme oluje u utorak logorovao na otvorenom", zaključih. Okrenuh se u pravom smjeru i nagnuh naprijed kako bi me pognala težina na leđima. "Morao ih je čuti ili vidjeti kako postavljaju naboje koje će zrnca zlata raspršiti u šljunčano riječno korito i bio je dovoljno bedast da im se pokaže."

"I više od toga. Logorovao je u zaštićenom području na rubu Sourton Commona kojih pola milje dalje, no našao sam tragove borbe i krvi koja je iscurila među kamenje baš pokraj same rijeke."

"Misliš daje bio dovoljno lud da se stvarno spusti k njima i pozove ih na red?"

"Zar se tebi ne čini daje on mogao biti takav tip?" "Bojim se da imaš pravo. Čuvaj nas, Bože, od fanatika."

Holmes otpise Petheringa. "Je li možda stigao koji odgovor na moje brzajave?"

"Samo iz laboratorija u Londonu." Rekoh mu stoje pisalo u njemu i dodah: "Očekivala bih da će u uzorku pronaći i tragove eksploziva."

"Možda je uzorak bio premalen", reče Holmes. "No ljuti me kašnjenje odgovora na moje druge upite. Nadao sam se da ću u najmanju ruku dobiti važeći uhidbeni nalog bar za Scheimana. Što li zaboga rade ondje gore?"

Njegova ljutnja na tren splasne kad smo ušli u kuću i pronašli novu omotnicu s brzajavom na stoliću pokraj vrata. On je dograbi i rastrga dok sam seja mučila sa skidanjem bremena sa svojih ramena nastojeći da ga ne pustim da onako divlje tresne o daske na podu. Polako se uspravih i oprezno stadoh kružiti ramenima da vidim hoće li se bol pojačati.

"Boli li te rame, Russellova?" upita leđima mi okrenuti Holmes. Razdraženost mu se opet vratila u glas. Vijesti koje je dobio, ma kakve bile, nisu bile ono što je želio.

"U redu je. Što kaže brzajav?"

On mi ga gurne u ruke i ode u smjeru kuhinje, gdje sam ga čula kako kratko razgovara s gospodom Elliott prije nego što se vratio i zauzeo svoje staro mjesto pred kaminom.

"Upozorio si ih neka ne koriste imena", opazih radoznalo dok sam i drugi put čitala tanak papir.

"Napomenuo sam da se radi o ruralnom području i da bi oprez bio mudar potez."

Oprez u ovom slučaju možda i nije bio nužan jer je brzajav iz New Yorka glasio:

Prva stranka nepoznata druga stranka ravnatelj umirovljen zbog lošeg zdravlja. Škola prodana 1921. sada propada.

M. Bridges.

Od nužnosti sažet i jezgrovit stil brzajavne komunikacije čak ni s pridodanim Holmesovim upozorenjem nije mogao opravdati takav nedostatak podataka u toj kratkoj poruci.

"Rekla bih da ovo prije postavlja nova pitanja nego što daje odgovore na stara, ne misliš li i ti tako?"

Licem mog partnera preleti kratak trzaj neraspoloženja. "Sigurno moj uobičajeni informant u policiji nije bio u uredu. Bridges je časnik nižeg ranga, i to u najdoslovnijem smislu te riječi. Ipak, brzajav pokazuje daje Scheiman iz New Yorka otišao svojevoljno, a ne s policijskim psima za petama. Zanimljivo daje on izabrao voditi školu kao stoje to radio i njegov otac. U

ovom slučaju, neuspjeh škole da preživi nakon njegova odlaska mogao bi značiti ili daje ispraznio blagajnu malo previše učinkovito ili pak da je jednostavno bio čovjek neizmjerne karizme na kojoj je cijela ta ustanova počivala."

Nisam smatrala potrebnim čak ni odgovoriti na ovaj potonji scenarij. Umjesto toga rekoh: "Ispričaj mi o Petheringu."

Gospođa Elliott uđe s čajem i pladnjem vrućih čajnih kolačića, a kad se vratila u kuhinju, Holmes mi ispriča kako je proveo posljednja tri dana.

"Na kraju krajeva, u nedjelju nisam odavde krenuo prije gotovo podneva", počne on, iako sam to već čula od gospođe Elliott. Dobrano nakon podneva, zapravo. U stvari, Holmes je bio ostao s Baring-Gouldom cijelo prijepodne, čekao dok je starac izgovarao jutarnju službu i nije otišao prije nego što je završio objed. Nisam rekla Holmesu da to znam, a on mi nije objasnio razloge svog kašnjenja.

"Te sam noći unajmio sobu u svratištu u Sourtonu. Uspio sam iskamčiti šalicu čaja od njih prije svog odlaska idućeg jutra, no nisam mogao čekati da kuhinja proradi. Nisam pošteno jeo, sad kad mislim o tome, sve do danas u podne." On zastade i uzme novi maslacem namazani kolačić. "Kao što si vidjela na zemljovidu, tu se vriština strmo uspinje i uspon je gotovo sličniji alpinističkom usponu nego planinarenju. To

je, međutim, bio put kojim je išao Pethering, pa ni ja nisam imao izbora.

Izbio sam na Sourton Common tik nakon svitanja u ponedjeljak, malo ponad stare žične željeznice za rudnik kositra na gornjem toku potoka Rattle. Nije mi dugo trebalo da nađem mjesto gdje je Pethering podigao svoj prvi logor, gotovo odmah čim se uspeo na vrištinu - nije se čak ni potrudio potražiti zaklonjeno mjesto, nedvojbeno zato što ga je bila zatekla noć.

Odande sam krenuo u smjeru Watern Tora, gotovo ravno na istok i četiri milje prema zemljovidu, no gotovo dvostruko više na terenu sa svim onim brežuljcima i potocima i grupacijama baruština koje zadiru onamo.

Nisam mogao sigurno znati Petheringov pravi smjer, no nailazio sam na tragove njegova prolaska. Za čovjeka koji je bio toliko zaokupljen i zaluden starinom, bio je vrlo nemaran u bacanju svojih otpadaka oko sebe.

Druge je noći logorovao pokraj Watern Tora, a sudeći po broju konzervi koje sam našao u njegovu logoru, ostao je na tom mjestu ili u blizini od poslijepodnevnog čaja u ponedjeljak do sredine utorka, nesumnjivo tragajući za divovskim psećim otiscima u močvarnim predjelima, gdje sam pak ja pronašao brojne tragove njegovih čizama. Možda bi bio ostao i dulje da nije bilo oluje koja se tog poslijepodneva počela dizati oko dva sata.

Možda je mislio da će uspjeti sići s vrištine prije nego što oluja provali; u svakom slučaju, nije mogao željeti ostati ondje gdje je bio jer je to bilo vrlo izloženo i nezaštićeno mjesto. Na brzinu je spakirao naprtnjaču, ostavljajući za sobom jedan šatorski klin i par neotvorenih konzervi i zaputio se ravno na zapad ciljajući, bar mislim, u guduru West Okemonta za koju mu je zemljovid govorio da je vjetrovita, no manje izložena od mjesta gdje je bio prije.

Oluja ga je zgodila baš kako je prešao rijeku tri teške milje prije Sourtona. Našao je udubljenje u obronku koji se spuštao prema rijeci, manje-više podigao šator i zavukao se u nj. Morala je to za nj biti paklenska noć, samo s hladnim grahom ravno iz konzerve za jelo i sa šatorom koji je vijorio oko njega i propuštao na više mjesta - njegova vreća za spavanje koju sam ostavio gdje sam je našao težila je više nego sve ostale stvari zajedno.

A tada, u neko doba tijekom večeri, baš kad je vrhunac oluje uminuo, a tlo bilo najnatopljenije, nešto gaje navelo da napusti šator i odvaži se sići na rijeku, kližući i posrćući preko mokre zemlje više od pola milje do mjesta gdje rijeka graniči s uskim pojasom praiskonske hrastove šume slične Wist-manovoj šumi."

"Šumarak kod Black Tora", rekoh jer sam bila pročitala i svoj vodič i zemljovid.

Holmes kimne. "I tamo gaje zatekla smrt, najednom potezu teška, no otvorena terena. Komadići njegove razbijene ručne svjetiljke ležali su među kamenjem, a krv koja je tuda tekla bila je tek malo isprana kišom."

"Oluja je preko Postbridgea protutnjala do ponoći."

"A gore na sjeveru malo prije toga. Pethering je ležao ondje oko jedan sat ili nešto više, a kad je kiša prestala i voda se počela cijediti s površine treseta, njegovo tijelo bilo je preneseno oko jednu milju dalje do rijeke i skriveno u napuštenom rudniku. Njegovi napadači zatim su se vratili po njegov šator i opremu i odvukli ih ili odnijeli do nešto bližeg mjesta, do prilaznog rova na koji sam ja bio naišao na svom prošlom kruženju ovim područjem."

"Ah. Previše fini da bi dijelili stražarsko mjesto s truplom", primijetih.

"To bi značilo i da još nisu gotovi s rovom, bilo da ga koriste za skladištenje svojih stvari, bilo za promatračnicu ili samo kao skrovište od kiše."

"A ipak si uzeo naprtnjaču."

"Bila je bačena daleko otraga, u ruševni dio okna u koji i inače bacaju otpatke, zajedno s vrećom za spavanje na vrhu. Nije mi se činilo vjerojatnim da bi se iz nekog razloga mogli odvažiti na borbu s neugodnim elementima ondje da bi je se ponovo dokopali pa sam jednostavno malo poravnao vreću za spavanje tako daje izgledala kao i prije, a izvadio sam ostale stvari ispod nje."

Odlučih da neću pobliže pitati o vrsti otpada u tom smetlištu. Također sam se zavjetovala da ću prvom prilikom dati svoj kaput na temeljito čišćenje.

"Prvo sam našao rov, a nakon što sam otišao odande, nastavio sam nizvodno, gdje sam našao znakove nečega što sam u prvi tren pripisao posljedici granatiranja iz topničke streljane malo sjevernije odande, misleći da su topovi prebacili cilj. Mjesto je bilo grubo prikriveno zemljom i tankim slojem lišća razbacanim lopatom i vjerujem da bi za još jedno mjesec dana, kad bi otpalo zadnje lišće s drveća, postalo sasvim neuočljivo.

Malo dalje, međutim, na komadu neravnog tla gdje je nekad bila talionica kositra, sa zanimanjem sam otkrio malo svježije raskopano tlo na kojem su tragovi kopanja još bili jasno vidljivi. Pobljiže ispitivanje otkrilo je cijevi²²."

"Cijevi?" rekoh dok mi je pred očima bljesnula bizarna slika zbirke lula od štive i od korijena bijelog vrijeska s drškama popikanim u obronak.

²² Pipe - eng., može značiti i cijev i lula.

"Praznih čeličnih cijevi, promjera dva inča i dužine otprilike dvije stope. Bilo ih je sve skupa dvadeset, raspoređenih na međusobnoj udaljenosti od otprilike četiri stope, zabije-nih u zemlju i pažljivo poklopljenih poklopcima kako im se unutrašnjost ne bi nasmetila."

"A ne punih komadića zlata i naboja baruta?"

"Još ne." Holmesove oči kratko bijesnu. "Vjerujem da se ovdje primjenjuje tehnika pripremanja rupe bušenjem ili kopanjem u mekoj zemlji gdje se zatim umeće određena dužina šuplje cijevi. Zatim se uzima druga tanka cijev slične duljine ali manjeg promjera i mekša, s vrlo perforiranim stranicama u koju se zapravo ovlaš umeće naboj sa zlatom, vjerojatno oko jedna unca²³ pomiješana s jednom lopatom riječnoga pijeska. Manja cijev se zatim spušta - nježno - u veću, nakon čega se veća izvlači, a žice detonatora pričvršćuju se na glavnu žicu koja ide do samog klipa detonatora."

"I buuum. Pokupi cijevi i žice i dobio si zlatne pahuljice u koritu potoka!"

"Dalje niz rijeku", nastavi Holmes, "našao sam rudnik u kojem je ležalo Petheringovo tijelo. Ostavio sam naprtnjaču pod nekim kamenjem i krenuo utabanom pješačkom stazom dok nisam došao do jedne farme.

I, znaš li, stanovnici na toj farmi općenito su mislili da su u četvrtak navečer, netom što se smračilo, čuli zvuk automobila."

Nekoliko dugih trenutaka nisam shvaćala zašto me gleda tako napeto. Počeh u mislima obnavljati četvrtak, a kad sam došla do večeri, osjetila sam kao da me je neka divovska šaka zgodila u trbuh.

Ounce - engleska mjera za težinu, oko 30 grama.

"Netom što se smračilo? Oh, Holmes, ne. Ne misliš valjda... Ne možeš misliti..."

"Otprilike koliko dugo nije bilo Scheimana s autom kad si ti bila u zamku Baskerville?"

"Možda koja tri sata", rekoh oklijevajući.

"Recimo četrnaest milja od zamka Baskerville do farme, jedna milja do tijela i četrnaest milja natrag. Tri sata zvuči otprilike koliko treba za to."

S gađenjem pokrivi usta rukom. Ako je Holmes bio u pravu, auto u kojem me je Ketteridge dovezao natrag u kuriju prevezio je i dva dana staro truplo Randolpha Petheringa. Ketteridge je to morao znati. Morao je.

"Je li Ketteridge znao?" upitah.

"Čini se da jest, osim ako ne misliš da se Scheiman dovezao natrag sa svojim poslodavcem, a zatim se smjesta okrenuo i vratio istim putem da truplo dopremi ovamo."

"Ne. I ne vidim da bi Scheiman bio toliko hladnokrvan da ne bi ni okom trepnuo kad bi se dogodilo da njegov nedužni poslodavac u blaženu neznanju sjedne za upravljač auta s truplom u prtljažniku." Zadrhtala sam sjetivši se da sam i ja bila u tom autu, da sam sjedila u njemu izmjenjujući besmislene primjedbe o ljepoti večeri dok su mi za leđima ležali zgužvani ostaci čovjeka čiji ću kaput sljedećeg jutra onako grčevito stiskati.

Odgurnuh od sebe tu misao. "Zašto ga nisu ostavili u rudniku? Zašto ga donijeti ovamo?"

"Pogledaj zemljovid, Russellova. Čak iako stvarna pojavljivanja idu dijagonalno od sjeveroistoka do otprilike sred-njezapadnog, mislim da s priličnom sigurnošću možemo reći da je cijela njihova svrha bila da zaplase ljude i odvrate ih od zalaženja u sjeverozapadni odsječak vrištine. Kad su Schei-

man i Ketteridge bili prisiljeni izabrati konkretne točke pojavljivanja, poput one gdje je bio ostavljen Josiah Gorton i gdje je bio viđen pas ili gdje je bilo nađeno Petheringovo tijelo, svaka od tih točaka bila je izvan sjeverozapadnog odsječka. Bilo im je opasno ostaviti truplo u rudniku tako blizu područja u kojem su htjeli zaplašiti ljude - na kraju krajeva, trupla nekako imaju naviku da budu otkrivena, osobito ako leže manje od milju udaljena od seoskih imanja s psima oštra njuha. Iskopati jamu u onako namoklu tresetištu dovoljno veliku da se pokopa čovjek bio bi krajnje naporan posao, a i prevoženje trupla preko vrištine do, recimo, Watern Tora, također bi značilo izložiti se opasnosti od razotkrivanja. Jo-siaha Gortona prebacili su sasvim na drugu stranu vrištine, no iz nekog razloga - možda zato što su se obezobrazili ili im je ponestalo vremena ili zbog razlike u pristupu koji bi zasigurno izazvala smrt jednog lualice, tragača za kositrom bez obitelji, i jednog mladog i obrazovanog došljaka sa strane koja bi, kako se s pravom moglo očekivati, morala privući i veći stupanj pozornosti - Petheringa su odlučili potpuno maknuti s vrištine. Na to ih je mogao potaknuti tvoj dolazak u zamak toga dana ili su se toga mogli dosjetiti i sami, neovisno o tebi."

Dugo sam razmišljala o tome, nezadovoljna, no u tom se trenu ništa više nije dalo učiniti u vezi s tim. "Ti si dakle cijelo to vrijeme proveo na vrištini?"

"Manje-više. Nakon razgovora sa seljakom utvrdio sam da je doista postojalo mjesto gdje je jedan automobil prije dva ili tri dana skrenuo s ceste. Na dunlopsicama", reče on prije nego što sam stigla upitati. "Prilično novim, onakvim kakve koristi Ketteridgeov auto."

"Hvala Bogu na tome. Već sam počela pomišljati da je i on sablastan poput lady Howard."

"Iako to nije bogzna kakav dokaz na sudu." "Istina."

"Zatim sam otišao posjetiti vojni garnizon kod Okehamp-ona."

"Dobri Bože."

"Morao sam se uvjeriti u to da ono što je nalikovalo na granatiranje zapravo to nije bilo."

"Naravno."

"Major-bojnik Nicholas Wyke-Murchington ponudio me je šalicom čaja."

"Baš slatko."

"Ne previše. Bilo je devet sati ujutro i bolje bi mi bila došla jaka kava i dobar doručak."

"Gdje si sinoć prespavao?" "U štaglju jednog seljaka."

Očekivala sam da će reći u napuštenom rudniku. Štagalj je bar trebao biti suh i, uz malo sreće, topao.

"Tako si ti lijepo popio čaj s major-bojnikom."

"I, s Mvrcroftovim blagoslovom u ruci, pokazao mi je svoj tenk."

"Kakva jedinstvena počast."

"Svaki špijun koji imalo drži do sebe pukao bi od smijeha daje to vidio, iako sam prilično siguran da to čudo ipak ne bi potonulo u močvari Passchendaele. Izrazito podsjeća na patku nasadenu navrh poluispuhanog balona, a kreće se - možda je bolje reći valja se - otprilike brzinom jedne reumatične starice."

"Istinski revolucionarni dizajn."

"No major-bojnik Nicholas Wyke-Murchington dao mi je još jedan podatak kojemu se, vjerujem, nećeš tako olako rugati."

"Radikalni model podmornice s krilima?" "Ne, nego raspored njihovih vježbi gađanja."

"Ali nije li Baring-Gould rekao da streljanu koriste samo ljeti?"

"Osim kad žele vježbati u lošim vremenskim uvjetima."

"Mislila sam da i ljetni mjeseci ovdje sasvim ispunjavaju te uvjete, no molim te nastavi."

"Spremaju se noćni manevri, pod mjesečinom, u četvrtak u noći. To je prekosutra. I ta je obavijest izvršena na oglasnim pločama širom vrištine."

"Pa sad, zašto bi... Čekaj malo", rekoh počevši uviđati kamo cilja. "Prošlo je doba kad se u razumnim granicama obično može računati na grmljavinska nevremena, a ipak Scheiman i Ketteridge očito pripremaju novu detonaciju."

"Povremena prirodna grmljavinska oluja, naravno, ali ne bi li i umjetna oluja bila jednako dostatna da prikrije njihove aktivnosti, sa svojom grmljavinom topova umjesto grmljavine s nebesa? Čovjek koji bi stajao na ulazu u stari rov lako bi mogao vidjeti kad vojnici odu iz neposredne blizine, ali i bljesko-ve njihove paljbe koja bi prikrila bljesak i tutanj baruta." Sinula mi je nova misao. "A i Mjesec je gotovo pun. Tako mi svega, na ovaj ili onaj način, mislim da bismo ih mogli uloviti na djelu!"

Holmes se polako osmjehne, ali reče samo: "Bilo bi zanimljivo vidjeti što si ti pronašla u Baring-Gouldovim knjigama."

Uspeli smo se stubama u svoju sobu gdje sam mu pokazala pronađena mjesta i ostavila ga s njima, ispružena i bosonoga na krevetu, s jednom knjigom u ruci i s još po jednom sa svake strane na pokrivaču. Kad sam sat kasnije gurnula glavu kroz vrata, našla sam ga gdje spava. Tiho sam se udaljila.

POGLAVLJE DVADESET ČETVRTO

Gdje jednoinčni zemljovid zakaže, potrebno je uteći se šestinčnome.

"Knjiga o zapadu: Devon"

U srijedu ujutro mraza je nestalo i nebo je bilo tmurno i sumorno od oblaka, no pod krovom lew-trenchardske kurije kao daje sjalo sunce i vladao je osjećaj olakšanja jer je vlastelin Lew Trencharda ponovo bio na nogama!

Holmes i ja morali smo prije zakazanog vojnog gađanja u četvrtak u noći puno toga raspraviti i puno toga utanačiti; ipak, tema razgovora o kojoj se raspravljalo za doručkom bio je med. Naslikane Vrline promatrale su nas s odobravanjem, a Holmes se doimao i više nego spremnim da udovolji svom starom prijatelju te je meni preostalo samo da se predam i prepustim igri.

"Neku večer bio sam ti ponudio metheglin", govorio je Baring-Gould. "Evo sad kušaj med iz kojeg se radi."

Holmes poslušno gurne svoju čajnu žličicu u vrč guste tvari na stolu pred sobom, brzo zavrti žličicu da mu lovina ne iscuri i gurne je u usta. Baring-Gould i ja smo ga gledali s iščekivanjem, a čak je i Rosemarv zastala s nadolijevanjem svježe kave u vrč očekujući njegov sud.

"Izvršno", reče Holmes ljepljivo. Tada posegne za svojom šalicom kave.

Baring-Gould živo zakima. "Nisam li ti rekao? Dobiva se od vrijeskova cvijeta, od njegove vrhunske i krajnje aromatične vrste. Zadržati pčele na vrištini nije nimalo lak posao, kao što dobro znaš, i to zbog neprestana vjetra, no ima jedan redovnik dolje u samostanu Buckfast koji je naslijedio brata Adama, a zove se... Uglavnom, mlad čovjek, ali već sad glavni pčelar." (Zar je položaj pčelara bio tako tražen, pitala sam se dokono, da bi ga inače mogao osvojiti samo redovnik visoke starosne kvalifikacije?) "Ima neke vrlo pametne zamisli o razmnožavanju. Morao bi skoknuti onamo i porazgovarati s njim."

"Da," reče Holmes, "dopisujem se s bratom Adamom. Nedavno me je pitao nešto o jednom problemu s paučnjaci-ma i krpeljima. Savjetovao sam mu da odgovor potraži u Italiji u kojoj, vjerujem, nema te bolesti."

"Ma nemoj reći. On je Nijemac, naravno, što mu baš i nije olakšalo posljednjih nekoliko godina ovdje, ali on je osobenjak, istinski čudak. Možda pomalo prerevan, priznajem, ali stoga samo još privlačniji u ovom dobu kad samodopadnost vlada, a hladna ravnodušnost postaje ideal ponašanja. A znaš li," reče on zagrijavajući se za tu novu temu, "u prošlim vremenima bilo je muškaraca i žena koji su se isticali. Danas se čini daje zavladała pošast jednoobraznosti koju šire makinacije tiska i lakoća putovanja vlakom. Što, siguran sam da si čuo o onom uređaju s kristalima za bežični prijenos koji će zasigurno postati popularan. Pretpostavljam da će trenutačna komunikacija koja iz toga proizlazi završiti ono što su moderno obrazovanje i brzina putovanja započeli i vrlo brzo ćemo postati svjedoci umiranja regionalizma i individualnosti. Ne osjećaš li i ti to, Holmes? Svijet se puni istošću, muškarcima i ženama sličnima kao što su slični obluci u potoku. Više nigdje nijednog pravog osobenjaka na vidiku." Pogledala sam ga pažljivo, očekujući titraj u oku koji će mi reći da se Baring-Gould šali, no on se mrštio cijedeći vrijeskov med na svoj prepečenac. Zirnuh prema Holmesu koji je kimao glavom u svečanom slaganju nad tragičnim nestankom osobe-njaštva u modernome svijetu pa sam morala žurno ustati od stola i na tren otići u kuhinju upitati gospođu Elliott možemo li dobiti još nekoliko kriški prepečenog crnog kruha. Kad sam se vratila, Baring-Gould je pričao priču, očito o jednom od svojih ožaljenih čudaka.

".. prošeci, odjeven kao mornar koji je doživio brodolom ili seljak čija je zemlja u Kentu bila poplavljena. Znaš, tražio bi u novinama vijesti o najnovijim nesrećama pa bi se maskirao u ono stoje tomu bilo najbližije. Jednoga dana bio bi ku-čevlasnik čija je kuća izgorjela u požaru pa bi sjeo na pločnik zamotan u jedva išta više od jednog nagorjelog pokrivača; idućeg dana pojavio bi se kao osiromašeni vojnik. Imao je pismene izjave vjerodostojnosti od sudaca i plemića - naravno, krivotvorene. Najzad su ga posvojili Cigani i proglasili kraljem prosjaka. Mogao bi dosta naučiti od njega, Holmes." On se zasmijulji na tu pomisao.

"Ipak, Goulde," reče Holmes, "oduvijek postoje razni stupnjevi vucibatina i lopuža. Čovjek čak može osjetiti i određeno nerado dano divljenje prema Bamfylde-Mooreu Ca-rewu zbog njegove čiste smjele bezobrazštine, no onda pak postoje i ljudi poput Fakina."

"On, da", reče Baring-Gould, a njegov nož i vilica nakratko zastanu. "On je doista bio probisvijet." Baring-Gould nastavi s doručkom i progovori u mojem smjeru. "Fakin je ime u mojoj obitelji za jednog od Goulda iz osamnaestog stoljeća, za kapetana Edvvarda. Njegov portret visi na stubištu. Gotovo nas je stajao ovog imanja, a svakako nas je stajao jako puno svega ostalog. Ubio je čovjeka, jednog od svojih partnera u kocki, a na suđenju ga je branio neki John Dunning, kojemu je također dugovao pozamašnu svotu. Svjedok koji je vidio obračun svjedočio je daje na mjesecini vidio upravo Edvvarda Goulda, no na suđenju je Dunning izvukao kalendar i dokazao da te noći uopće nije bilo mjesecine. Goulda su oslobodili, iako je do tog trena bio toliko upao u dug prema Dunningu da je na tog čovjeka morao prenijeti gotovo sve što je posjedovao, što bi nas bilo koštalo i Lew Trencharda da nije bio upisan na ime njegove majke. A najsmješnije od svega, kalendar koji je John Dunning izvukao? Bio je lažan!"

Meni se to nije činilo tako strašno zabavnim, a čak je i Ba-ring-Gould samo zatresao glavom nad tom opačinom i pok-varenošću. No činilo se da ga Holmes čak i ne sluša. Njegova pozornost bijaše usmjerena prema kuhinjskim vratima, a kad je kroz njih ušla Rosemarv, njegove oči počivale su na njezinoj desnoj ruci i žutoj omotnici koju je nosila.

"Da, Rosemarv?" upita Baring-Gould. "Stoje?" "Brzjav, gospodine, za gospodina Holmesa." Vrh Holmesova noža već je parao omotnicu prije nego što su se vrata zatvorila za djevojkom, a njegove oči letjele su naprijed-natrag preko redaka prije nego što su se podigle prema mojima. Kimnuo je, a zatim smotao taj kvadrat papira i spremio ga u svoj unutrašnji džep te se okrenuo k Baring--Gouldu uz kratko i srdačno objašnjenje te uz spretnu promjenu teme. Poslije doručka Baring-Gould je otišao napisati neka pisma i malo se odmoriti, a Holmes mi preda žutu omotnicu. Autor toga brzjava očito je bio primio k srcu Holmesovo upozorenje o potrebi opreza te je njegova poruka bila sročena doista oprezno:

Primarni subjekt nama poznat u svezi s aktivnostima oko prodaje nekretnina na temelju neprovjer-

Ijivog pogrešnog tumačenja minerala ondje nađenih. Savjetujem daljnju istragu Colorado Nevada južna Kalifornija. Drugi subjekt nepoznat ovdje. Isprike za izvoz pokvarene robe. Pismo slijedi.

Harrison.

"Ketteridge je poznat po prijevarama s prodajom zemljišta za koje tvrdi da sadrži 'minerale' - pretpostavlja zlato -kad ih zapravo ne sadrži", tumačila sam s papira u svojim rukama.

"Harrison je iz policije na Aljasci?"

"U stvari iz kanadske konjičke policije. Kanađani su bili uvelike odgovorni za održavanje reda na Teritoriju u vrijeme zlatne groznice. Rekao bih, po tonu njegove isprike i po činjenici da prati Ketteridgeovu karijeru, kako zna da je taj čovjek kriv za prijevaru sa zlatom, ali da mu je nije mogao prišiti." Zastao je i podigao pogled, zureći više kroza me nego u mene. "Što je ono Ketteridge rekao o svome djetinjstvu? Bilo mu se omaklo nešto o opisu kraja kad smo bili na večeri u zamku Baskerville."

"Crveni kamen", rekoh. "Nešto da su i brežuljci gdje je odrastao imali toreve, samo što su oni bili suhi i crveni."

Udaljeni izraz njegova lica rekao mi je da pretražuje ono svoje čudesno pamćenje, ispremiješano i zbrkano poput ropotarnice. Nakon nekoliko minuta naišao je na stvarcu koju je tražio te njegove oči zasvjetlucaju od zadovoljstva.

"San Diego", reče. "Kasne 1860-e, možda 1870-e godine."

"Molim?" ponukah ga kad nije rekao ništa više. Njegov se pogled zgusne.

"Potkraj 1860-ih godina buknuła je zlatna groznica u crvenim brežuljcima kod San Diega u Kaliforniji. Zlato je doista bilo nađeno, no kao što se to događa u većini takvih otkrića, nalazište je uskoro bilo preplavljeno bujicom varalica, otimača parcela i špekulanata."

"Ketteridgeov naglasak potječe s juga Kalifornije. Ali on nije mogao imati ništa s tim; on je jedva tvoje godište."

"Pedeset sedam, osim ako je lagao da mu je bila trideset jedna kad je počela zlatna groznica u Klondikeu. Ne, premlad je za to, no možda je kao dijete naučio tehnike - možda na očevu koljenu, a možda i jednostavno samo promatrajući što se događalo oko njega dok je odrastao. Veselim se idućem pismu od Harrisona koje će nam možda omogućiti da pričepimo tog čovjeka za njegove zločine kada to policijske snage drugih dviju zemalja nisu uspjele."

Tek tada me je svom snagom zgodila slika onoga s čime bijasmo suočeni, bezumnim kao što se moglo činiti, ali ipak: s vrlo stvarnom mogućnošću zlatne groznice i navale na Dart-moor.

Srednjovjekovni tragači za kositrom s onim svojim na-pikavanjem i kopanjem i tamnim, plitkim tunelima u zemlji bili bi mačji kašalj u usporedbi s katastrofom koju bi pokrenuo šaptaj one čarobne riječi - zlato. Naravno, sve bi završilo za par tjedana, čim raznesene i razrovane padine brežuljaka ne bi dale ništa teže od kositra, a skrenuti potoci i rječice isprali sve osim čestica proste kovine iz dovodnih kanala, no uništenje i popust koje bi izazvali deseci tisuća čavlima okovanih čizama i lopata i štapića dinamita, propast i rasulo koje bi ostavili iza sebe diljem opustošena lica vrištine... Nisam se to usudila ni zamisliti!

Zatresoh glavom više da je razbistrim nego u nijekanju. "Valjda ovdje ne bismo mogli doživjeti pravu zlatnu groznicu? To je... apsurdno."

"Misliš da su Englezi imuni na zlatnu groznicu?" "Moramo to spriječiti."

"Pitam se", zamišljeno će Holmes i zašuti.

"O mogućnosti zlatne groznice ovdje?" potakoh ga.

"Ne, ona je sasvim moguća. Zapravo, razmišljao sam o pomniji s kojom su Scheiman i Ketteridge pokrenuli te svoje detaljno razrađene mehanizme glasina. I pas i kočije podjednako mogu biti odvratanje pažnje dok oni pripremaju teren, ali i bitan dio samoga plana. Onaj dublji sloj prijevare, kako stvari stoje, koji treba potaknuti špekulante da razmišljaju otprilike ovako: A - Bogati zlatni magnat iz Amerike ispotiha kupuje zemlju i pokušava zaplašiti ljude da odu odande; B - Zlatni magnat je okretan, prepreden i uspješan investitor; stoga C - Vrijednost zlata kod Black Tora mora biti prilična i moramo kupiti sada, bez oklijevanja. Čini mi se da bi od toga mogla nastati i zanimljiva pravna zagonetka," opazi on, "to jest, da netko proda zemlju a da sam ne daje lažne izjave o njezinu sadržaju, već uzdajući se samo u glasine."

"To bi sigurno moralo biti protuzakonito", rekoh iako nisam bila ni najmanje sigurna u to.

"U završnici da, bilo bi proglašeno prijevarom, no samo nakon poduljeg razmatranja i promišljanja. Trebamo, međutim, pretpostaviti da ovaj plan podrazumijeva brz odlazak sa scene onog trena kad čekovi s dražbe za zemlju budu uplaćeni."

"I kuće", dodah iznenada. "Ketteridge ima kupca čak i za kuću."

"To me je iznenadilo", reče Holmes zamišljeno. "Ja sam mislio daje Scheimanov cilj u podjednakoj mjeri bio upravo povratak njegove strane obitelji Baskerville na njezino mjesto u zamku kao što je to bio i sam novac, no on je odveć blizu središtu zbivanja da bi mogao tvrditi daje nedužan."

Ipak, sad nemamo vremena baviti se time, ne ako nam je krajnja granica sutrašnja noć. Mogu se samo nadati", reče on

mršteći se kroz prozor Prema mračnome nebu' "da vriJeme neće biti tako neljubazno da prisili vojsku da odgodi vježbu."

Baš prije nego što smo trebali sjesti za stol, stigla su dva brzojava. Jedan je bio iz Birminghama i on je razjasnio jednu od manje važnih strana naše tajne:

Randolph Pethering ili Randolph Parker je kandidat za posao ne predavač na Yorku.

Trenutačno zaposlen u državnoj školi Bedford ne Učiteljskoj školi Birmingham no već dugo opsjednut mišlju o dobivanju vrsnog posla i slave kad bi njegova knjiga o druidima bila objavljena. Smatra se bezopasnim luđakom. Kraj navoda.

Drugi je brzojav bio od Holmesova brata iz Londona:

Pseudonim skriva agenciju za nekretnine Gold-smith Enterprises glavni uredi u Los Angelesu mnogi posjedi u okolici Okehamptona dobar lov.

"Oscar Richfield je paravan koji skriva kalifornijsku korporaciju koja kupuje dijelove Dartmoora", prevedoh.

"A ja nimalo ne dvojim da iza vrata te korporacije stoji Richard Ketteridge", reče Holmes.

"Osjećam li ja to miris guske?"

Baring-Gould je bio na večeri s nama i izgledao manje umorno nego prije. Ponovo su se njih dvojica uputila u meandarska putovanja temama i pričama, no sad sam već bila navikla na to i prilično sam uživala u tome.

Gotovo smo bili završili s guskom kad se Holmes naglo prekinuo usred riječi i ukočio, podignute glave i napeto osluškujući. Njegova podignuta ruka zapovjedila je tišinu, no nakon pola minute u kojoj ja nisam čula ništa, upitah nesigurno: "Holmes?"

Umjesto odgovora on se okrene, skoči na noge i odgurne zavjese s prozora. Ponovo smo čekali; ponovo nas je držao u tišini.

Tri su minute prošle, četiri, prije nego što se dogodilo: kratak, gotovo nezamjetan bljesak načas je sinuo i osvijetlio teške oblake.

Nema veze što je njihovo uobičajeno doba godine već bilo prošlo. Dartmooru se približavala grmljavinska oluja.

POGLAVLJE DVADESET PETO

Izenada kriknuh "Upomoć!" i potonuh do pazuha. Dogodilo se to u trenu. Bijah u vodi, ne na mahovini, i dok sam tonuo, jedino što mogah učiniti bijaše da grabim komadiće plutajuće mase oko sebe - sluzavi, polustrunuti šaš i vodenu travu...

Činilo mi se kao da se upirem o divovsku hobotnicu koja se trudila svojim ljigavim, mesnatim krakovima odvući me u dubinu.

"Daljnja sjećanja"

"Ne misliš valjda..." zaustih.

Sve ono smišljanje i pomno razrađene zamisli cijelog tog dana zasnivale su se na pretpostavci da će ona dva Amerikanca htjeti iskoristiti vježbu topničkog gađanja iduće večeri kako bi prikrila i njihove detonacije, i daje malo vjerojatno da će u ovo doba godine htjeti čekati prirodnu oluju s grmljavinom. Zacijelo će stoga večeras njih dvojica ostati toplo ušuškani u svom domu. Ipak...

"Ne možemo se osloniti na to", odreže Holmes. "Ja ću dovesti dvokolicu. Ti uzmi kabanice, obuj čizme i nađi dvije ručne svjetiljke. I Russellova? Moj revolver je u ladici. Done-siga." Bez ijedne riječi više on jurne kroz vrata ostavljajući mene da primirim uvrijeđenog Baring-Goulda. Mogla sam mu reći jedino da slučaj zalazi u svoju završnu fazu i da ćemo mu ubrzo sve moći objasniti. Uz imalo sreće, sutra. Dok sam odlazi-

la, začuh kako svađalačkim glasom govori: "On je oduvijek bio vraški tvrdoglav dječak." Presjekla sam kroz kuhinju da zamolim gospođu Elliott da nam na brzinu pripremi paket sendviča jer se činilo da nas čeka duga noć, a onda sam odjurila gore da iz ladica i ormara izvučem svaki komad tople i vodootporne odjeće koji smo imali. Holmesov revolver s kutijom punom metaka bio je u ladici pokraj kreveta. Napunila sam ga i gurnula u džep. U prizemlju sam zatekla Rosemarv kako u masni papir zamata hrpu sendviča. Gospođa Elliott, bar sudeći po zvukovima, bila je u salonu i trpjela ispad Baring-Gouldova slabašna bijesa pa tako upitah Rosemarv: "Ima li ovdje neka puška?"

"U ostavi, gospa", odvrati ona smjesta pokazujući prema vratima na drugoj strani prostorije. Trebalo mi je nekoliko trenutaka da je spazim jer je sačmarica ležala vodoravno na visokoj polici. Do nje je bilo i šest metaka posloženih u urednome redu koje također zgrnuh i spustih u drugi džep. Provjerila sam da puška nije puna, zatražila od Rosemarv poduži komad nauljena platna, sve to pokupila te izašla iz kuće kroz kuhinjska vrata.

Dolje u staji pomogla sam Holmesu da pospoji posljednje kopče i izvela čupavog ponija na prilazni put. Holmes upali svjetiljku i objesi je sa strane dvokolice - vrlo nedostatno u smislu prednjeg svjetla, no dovoljno da na nas upozori druga vozila koja bismo mogli sresti na cesti. Pucnuh uzdama čim se našao pokraj mene na sjedalu te zatruckasmo prilaznom stazom vučeni zbunjenim, no voljnim i raspoloženim ponijem.

Holmes stade navlačiti na se slojeve odjeće koju sam mu donijela. Prije nego što smo prešli prvu milju, počele su padati prve kapi kiše, a do vremena kad smo prošli kroz Brides-towe, kiša je već pljuštala i usporavala nam kretanje. Poni je, međutim, bio nezaustavljiv, kao što se i moglo očekivati od rođenog Dartmoorca, i bez imalo je teškoća nastavio birati put čak i nakon što smo se spustili s glavne ceste na sporednu te, nešto kasnije, na seoski puteljak.

Na farmi je Holmes pregacao preko dvorišta do dobro osvijetljene seljačke kuće dok sam ja počela skidati ormu s ponija. Prije nego što sam završila, posao su od mene preuzele dvije krupne šake.

"Ja bum to napravil, gospa", rekao je čovjek.

Pustila sam ga da nastavi, a ja sam izvukla pušku ispod sjedala, dobro je zamotala u nauljeno platno te Holmesu predala njegov revolver i vreću s namirnicama.

Kiša je pljuštala, a mi smo krenuli prema vrištini.

Bile su to dvije milje od kojih se diže kosa na glavi, taj uspon po strmoj strani vrištinske stijene i prelazak preko rijeke do šumarka kod Black Tora. Ja nikada nisam imala osobito dobar noćni vid, čak i bez pljuska što se slijevao i činio moje naočale otprilike jednako djelotvornima kao što bi bile i moje oči bez njihove pomoći. Bljeskovi od nadolazeće oluje pružali su nam jedino svjetlo koje smo si mogli priuštiti, ne znajući ni kad ni s koje će se strane pojaviti Ketteridge i Scheiman. (Pitanje hoće li se uopće pojaviti u taj smo tren stavili na čekanje; na to će nam odgovor dati samo vrijeme.)

Nakon što smo naizgled satima gacali i posrtali riječnim koritom, napokon su se oko nas počela dizati zakrčljala stabla šumarka. Nije tu bilo nikakve staze, samo nedirnuti obronak, te se upitah kako je Holmes bio zamislio da ćemo se preko toga probiti na drugu obalu a da unaprijed na sebe ne upozorimo onu dvojicu i dademo im sasvim dovoljno vremena da odmagle skroz do Mary Tavvja.

"Malo dalje je prohodnije, a postoji čak i staza neke vrste", odgovori Holmes na moje pitanje. "Moramo biti na ovoj strani da bismo ih vidjeli, no kad dođe vrijeme, prelazak na drugu ne bi nam smio biti problem."

Morala sam mu vjerovati na riječ jer mi se učinilo da smo došli do mjesta koje je imao na umu. Jedna kamena ploča bila je pala odozgo i ugnijezdila se između dva velika kamena stupa pružajući nam tako slabašan zaklon, zaklon doduše otvorenih leđa, ali zaštićen od kiše odozgo. Otkopčah tri sloja puceta i izvukoh rub košulje da si njime obrišem naočale. Na sličan je način Holmes iskopao svoju lulu i vrećicu za duhan i pričekao sljedeći bljesak munje da zapali šibicu, leđa okrenutih prema kanjonu i naprijed pogrbljenih ramena. Pušio je rukom zaklanjajući glavu lule kako nas njezin sjaj ne bi odao.

Pripremili smo se na čekanje.

Kiša je i dalje lijevala, snažno bljeskanje plavih munja s vremena na vrijeme rasvijetlilo bi kanjon, a ja sam u našem zaklonu sjedila i povremeno čučala, dižući se svako malo, previnuta u pasu dopola pod onom niskom kamenom strijehom ne bih li si bar malo rasteretila noge. Strpala sam dlanove pod pazuha, žustro trljala rukavice jednu o drugu, migoljila nožnim prstima u svojim vlažnim čizmama i čekala.

Vrijeme je prolazilo, glavnina oluje se približavala, kiša je i dalje lijevala kao iz kabla, a mi smo i dalje čekali. Holmes nije zapalio drugu šibicu, cuclajući umjesto toga praznu lulu, a oštre su munje bljeskale s učestalom redovitošću nad hitrom, šumnom rijekom, nad stjenovitom obalom s druge strane i nad bijesno uskovitlanim granjem hrastove šume; razmaci između munje i praska gromova postajali su sve kraći i kraći, a ona dvojica koju smo čekali i dalje se nisu pojavljivala.

"Ti mračni sati što sile zla uzvisuju", učini mi se da sam čula kako Holmes mrmlja.

"Zla noć", složila sam se s njime. "Zlo mjesto", reče on.

"Ma daj, Holmes", pobunih se. "Nije valjda da misliš da neko mjesto može biti prirodno zlo."

"Možda ne. No opazio sam da se velika zdjela Dartmoora ponaša poput neke vrste naprave za skupljanje u žarište i pojačavanje poriva u ljudi koji se nađu u dohvatu njezina djelovanja bilo prema dobru, bilo prema zlu. Gould je jako lako mogao završiti kao sitan tiranin da je ostao u svojoj župi u Merseau, ugnjetavajući svoju ženu i izluđujući svog biskupa. Ovdje kao da mu je sam zrak omogućio da se razvije, da postane većim od samog sebe. Slično je sa Stapletonom - znao sam se pitati nije li moguće da bi nastavio samo kao sitan lopov da nije došao ovamo gdje se razvio u lukava i okretna manipulatora lokalne predaje i budućeg ubojicu. A sada evo i ova dvojica."

Nisam odgovorila. Nakon nekog vremena izvukoh vreću i ponudih Holmesu sendvič.

Rosemarv ih je bila napravila od ostataka guske sa slojem bogata nadjeva od trava. Bili su izvrsni. Oluja je i dalje udarala o kamenje oko nas, mi smo i dalje čekali, a ona dvojica još nisu došla.

Kazaljke moga džepnog sata polako su puzale u krug, a sile tame hodale su licem vrištine. Ponoć je došla i prošla, a ni Holmes ni ja već neko vrijeme nismo se ni micali ni razgovarali kadli iznenada počeh u zraku oko sebe osjećati nešto čudno. Gledajući na to ovako unatrag vjerojatno se radilo samo o psihičkoj jezovitosti noći udruženoj s tjelesnim osjetom prouzročenim električnim nabojem oluje koji je sad jačao sad slabio, no meni se u tom trenu činilo kao daje u tom

zaklonu pod stijenom s nama još jedna osoba- ili ako ne osoba, onda bar Prisutnost nečega. Meni se ona, kao što je to Holmes natuknuo, nije činila zla, pa čak ni previše snažna, no nekako stara, jako stara i strpljiva. Bilo je to, zaključih, kao da i sama vriština stražari s nama. Holmes naizgled nije bio svjestan ičega osim svoje tjelesne neugode i nestrpljenja, a ja mu i nisam željela spomenuti te svoje uobrazilje. Ipak, bila sam vrlo zahvalna na njegovoj toploj masi pokraj sebe.

A onda su se, baš kad bijah na rubu odustajanja od cijelog pothvata, pojavila ona dvojica najavljena kratkim poskakiva-njem ručnih svjetiljaka uzvodno. Moje se nadnaravne utvare rasprsnu s tim dolaskom, a duh Dartmoora ponovo se povuče u svoje stijenje. Holmes spremi praznu lulu u džep i nagne se naprijed. Ja odmotah pušku koliko je trebalo da gurnem dva metka u cijev te je zatim ponovo položih do svojih nogu.

Dva su svjetla plesala, zgusnuti snopovi zraka koji su osvjetljavali stopala dvojice muškaraca i, kako su se približavali, i torbe s oruđem koje je svaki od njih nosio u lijevoj ruci. Prošli su ispred nas, birajući si put duž ruba vode, i zaustavili se kojih četrdesetak stopa dalje. Sljedeći bljesak munje otkrio je dva teško zabundana lika, jednog višeg, drugog nižeg, kako zajedno gledaju nekamo niz potez stjenovita zida kanjona. Jedan od njih spusti se na koljeno, svjetlo zatreperi, a duboka grmljavina zakotrlja se riječnim koritom.

Mi smo i dalje čekali, ali sad smo bar imali promatrati nešto drugo osim kiše i kamenja. Ketteridge je dvije ili tri minute klečao pokraj svoje torbe i, iako nisam mogla vidjeti što radi, morao se pripremati da žicom poveže naboje. Dok je on bio tamo, drugi čovjek - koji je morao biti Scheiman - motao se uokolo zastajući svakih nekoliko stopa da bi se prignuo prema svojoj torbi i učinio nešto pri tlu. Jednom opazih sjaj na metalnoj cijevi.

"Ubacuje manje cijevi, koje su izbušene i napunjene mješavinom zlata, pijeska i baruta, u pripremljene rupe i izvlači veće cijevi", promrmlja Holmes.

Sasvim očito to je bilo nešto što je Scheiman učinio već puno puta i prije. Unatoč stravičnu nevremenu koje je udaralo o njegov sjajni, glatki kaput, njegovi pokreti bijahu hitri i sigurni. Postavio je šest naboja, a Ketteridge je počeo odmatati kolut žice kad me je Holmes dodirnuo po ruci. "Dovoljno smo vidjeli. Dođi."

Privukoh odjeću ponovo čvršće oko sebe, zatakoh pušku pod desnu ruku i pođoh za Holmesom slobodnom rukom opipavajući stijenu pokraj koje smo prolazili. Kiša je bila malo popustila, no naše napredovanje i dalje je nalikovalo na hodanje kroz morske valove što se razbijaju o stijenje, samo bez soli. Ipak, uspjela sam ostati na nogama i progurati se nekako do šumarka, a nakon dvadesetak jardi dospjeli smo i do obećane staze pa smo mogli nastaviti posrtati neznatno bržim korakom. Svaki put kad bi bljesnula munja, zastali smo, a kad bi nam se oči ponovo prilagodile na mrak, nastavljali smo dalje.

Prešli smo rijeku zaklonjeni riječnim zavojem od mjesta na kojem su radila ona dvojica i nastavili se uspinjati liticom na vrištinu iznad sebe. Kao i obično, tlo je i tu bilo posuto kamenjem, ali nije bilo isključivo kameno, što je značilo da je hod tu bio ne samo lakši, već i tiši. Holmes me primi za ruku i prošapće mi u uho:

"Ovdje negdje u rovu moraju imati vozilo ili bar sputane konje. Onesposobit ću ga ili ih odvezati, ovisno o slučaju, i pridružiti ću ti se na vrhu onog tora iznad mjesta gdje rade. Kasnit ću za tobom možda deset, petnaest minuta."

Ne dajući mi prilike da se pobunim, Holmes nestade u noći. Okrenula sam se, pognula glavu prema vjetru i kiši te kre-

nula slijedeći riječni tok natrag do mjesta ravno prekoputa onog na kojem smo ih čekali.

Dosta sam lako vidjela tor ocrtan naspram noćnih oblaka te iznenada shvatih da oluja počinje pomalo popuštati i da oblaci postaju lagano svjetliji zahvaljujući punom Mjesecu iza sebe. Sad sam mogla čuti i glasove, odsječke nepovezanih rečenica koji su me upozorili i na to da oluja više neće prikrivati ni zvukove.

"...nakon ovoga poći živjeti u pustinji, negdje gdje nema kiše." Scheimanov glas.

"...priuštiti..."

Dugo, nerazumljivo mumljanje došlo je odozdo dok sam šija birala put oko odrona rahloga kamenja koje je tu zastalo na svom stoljećima dugom putu od vrha tora do dna riječnog korita. Začuh riječ "...zamak" i još jedan nalet tihoga govora, a potom i smijeh. Kad je vjetar prestao na neočekivani trenutak, začula sam Scheimanov glas tako jasno i glasno da me je trgnuo.

"Gdje je, dovraga, još ovaj zadnji?" pitao je ljutito.

Stopalo mi je pogrešno nagazilo na kamen, iskrenulo se i tek sam s mukom uspjela zadržati ravnotežu. Gotovo sam pala, gotovo sam pustila pušku dolje u kanjon, no na kraju sam uspjela ne učiniti nijedno od toga te su se njihovi glasovi nastavili smjenjivati neprekinuti. Duboko udahnuh i pronađoh poveću stabilnu kamenu gromadu te sjedoh. Cijeli mi se taj obronak činio nekako nestabilnijim od drugih torova koje sam znala. Možda ga je rječica u podnožju potkopavala većom brzinom? Ili je niz eksplozija kojima je taj obronak bio podvrgnut tijekom prošla tri mjeseca oslabio strukturu njegova ionako krhka i lomljiva kamena? Oprezno sjedoh i smirih stopala.

U sljedećih dugih četvrt sata ona su dvojica muškaraca otkrila ili da nisu napravila dvadeset punjenja ili da su jedno negdje zametnuli. Nakon što sam nekoliko poučnih minuta slušala veseli Ketteridgeov jezik kako skida sve zvijezde s neba, čula sam kako napokon zaključuju da će i devetnaest morati biti dovoljno, iako Scheiman neće smjeti u krevet prije nego što bude potpuno siguran da to punjenje nije posijao negdje u spremištu zamka. Tada su se vratili svome zadatku. Ja sam se vratila čekanju.

Nisam bila dovoljno blizu ruba litice da ih vidim obojicu, iako bi njihova svjetla povremeno bljesnula na hrastovu šumarku na suprotnoj obali, a s vremena na vrijeme jedan od njih žustrim bi korakom prošao preko jednog od mjesta koje sam mogla vidjeti sa svog mjesta. Ketteridge se pojavio s kolutom žice u ruci. On napravi omču od žice, spusti je na tlo i stavi na nju dva-tri kamena daje pridrže na mjestu. Zatim se uspravi i počne hodati uzvodno puštajući da se kolut odmata za njim te nestade iza zavoja.

Pitala sam se kako daleko namjerava otići prije nego što stane i postavi detonator.

Pitala sam se hoće li Holmes na povratku ovamo zaobići rijeku u dovoljno širokom luku.

Pitala sam se što ću učiniti ako se Holmes uskoro ne pojavi.

Nisam se, međutim, pitala dugo. Na svoj užas začuh glasne povike koji su dolazili iz uzvodnog smjera rijeke - glasne, ljutite povike koji su mogli značiti samo jedno. Bacih se sa svog kamena, tiho potrčah oko uzvisine tora i ugledah Hol-mesa uhvaćena u zrake Ketteridgeove svjetiljke, praznih i raširenih ruku.

"Stanite i ne pokušavajte ni okom trepnuti, gospodine Holmes", govorio je Ketteridge. "Ja sam izvrstan strijelac."

"Nimalo ne dvojim u to, gospodine Ketteridge", reče Holmes. Stajao je i čekao dok mu se uzak snop zraka približavao i uskoro se Ketteridge nađe pred njim, zasljepljujući ga svjetiljkom.

"Stavite ruke na glavu, Holmes", zapovjedi Ketteridge te temeljito pretraži Holmesove džepove otkrivši i njegov revolver i džepni nož i svjetiljku. Do tog trena zasjalo je i drugo svjetlo s riječne obale, a Scheimanov uspaničeni glas odjekne dovikujući pitanja.

"Nije ništa, Davide", dovikne mu Ketteridge preko ramena. "Samo običan uljez. Radije završi postavljanje naboja prije nego što oluja sasvim prođe. Dići ću ih u zrak čim budeš gotov." Svjetlo iz druge svjetiljke pokoleba se i nestade, a ja se upeh da čujem što je Ketteridge govorio Holmesu.

"No dakle, gospodine Holmes! Kao što sam se bojao..."

"To je, pretpostavljam, i razlog zašto ste me pokušali skrenuti na drugu stranu kad ste mi podmetnuli Petheringa u jezero."

"I žao mi je što nisam uspio. Svidjeli ste mi se, gospodine Holmes, i bilo bi mi baš drago da sam mogao završiti svoj poslić ovdje i nestati a da se ponovo ne sretnemo. A kad smo kod toga, gdje vam je žena?"

Trgnu se i stadoh povlačiti natraške prema sigurnosti svoga tora.

"Rekao bih da spava u svojoj sobi u kuriji", odgovori mu Holmes.

"Onda, znači, uopće nemate pomoćnika?" "Bojim se da ne."

Ketteridge je pola minute promatrao Holmesovo lice u svjetlu svoje svjetiljke, a zatim je bez i najmanjeg upozorenja okrene i stade njime hitro pretraživati padinu. Skočih natrag

čim sam vidjela kako mi se snop zraka približava, povlačeći se žurno prema stijenama iza kojih bijah izašla. Čula sam kako Ketteridge nešto govori Holmesu te njih dvojica krenuše prema meni.

Mislila sam da će Ketteridge svjetiljkom pretražiti stranu litice okrenutu prema rijeci i zadovoljiti se time te ja zaokružih prema daljoj strani tora. Pokazalo se, međutim, da će on biti puno temeljitiji. Njegovo svjetlo približavalo mi se zdesna i, osim ako ne bih potrčala preko brisanog prostora Sour-ton Commona gdje bi me slučajni bljesak munje poput reflektora ulovio na otvorenom, morala sam zadržati središnji humak tora između sebe i Ketteridgeove svjetiljke. Nastavila sam kružiti osjećajući nesigurno tlo pod nogama, balansirajući s prokletom puškom u ruci i bez svjetla da mi pokaže kud stajem. Ketteridge me je hitro dostizao; rub njegove zrake osvijetli vrh hrpe kamenja s moje desne strane prije nego što klizne dalje, no bilo je pitanje trenutka kad će me otkriti. Bačih se prema toj hrpi nadajući se da bih se mogla pod kaputom ukočiti u nešto slično kamenu, no na svoje iznenađenje otkrih daje masivna stijena podnožja tora bila raspolovljena po sredini. Otisnuh se prema toj zakrtoj pukotini i obruših se naglavce u nisku, glatku i neobično suhu rasjeklinu među stijenama. Nađoh se potpuno skrta u samom srcu tora.

Izmigoljili se nekako i provirih kroz otvor te stadoh promatrati kako se svjetlo približava. Ono osvijetli ulaz nevjerojatno sjajnim udarom blještavila, no odbljesak snopa svjetla s mojih naočala morao je izgledati poput svakog drugog odbljeska s neke vodene površine. Stisnuh se natrag gledajući kako Holmes i Ketteridge prolaze, a kad bijahu podosta odmakli, polako se izvukoh, oprezno i plašljivo poput zeca koji se odvažio napustiti svoje skrovište.

Holmes i Ketteridge počeli su se spuštati padinom, Ketteridge dovoljno daleko iza Holmesa da svog zarobljenika zadrži na pristojnoj udaljenosti, no ipak dovoljno blizu da meni onemogućući da pripucam na nj iz svoje sačmarice, čak da se obojica i nisu nalazila, kao što otkrih došavši do ruba litice, izravno na crti gađanja. Spustih se u čučanj da vidim kako će se stvari dalje razvijati.

Scheiman se uspravio promatrajući kako se Holmes i Ketteridge spuštaju strmim obronkom, držeći revolver u jednoj i svjetiljku u drugoj ruci. Njegova torba za oruđe ležala je prazna na tlu pokraj neuredne hrpe od dvadeset težih, dvoinčnih cijevi, a devetnaest je naboja očito bilo gurnuto kamo je trebalo. Ketteridge spremi revolver u džep i priđe svojoj torbi iz koje izvadi klupko tankog konopca. Prišavši Holmesu reče: "Moj tajnik nije baš tako dobar strijelac kao ja, gospodine Holmes, no dovoljno je dobar na ovoj udaljenosti. Ne pokušavajte ništa."

On se sagne i sveže Holmesu ruke iza leđa, a zatim mu sputa i noge, ovlaš, ali sigurno.

Džepnim nožićem prereze konopac te se odmakne od Holmesa.

"Sjednite, gospodine Holmes. Nećemo dugo. Davide, pazi na njega."

Holmes se ogleda oko sebe i izabere kamen prekrit mahovinom, doskakuće do njega i spusti se na nj. Scheiman ga je cijelo vrijeme pozorno motrio, a onda mu se primakne.

"Nemoj mu stati preblizu, Davide", upozori ga Ketteridge te se vrati svome prvotnom poslu spajanja svakog od devetnaest naboja s glavnim prekidačem na kraju koluta žice.

Munja nakratko bljesne nad nama, no grmljavina koja je uslijedila bila je udaljena, gotovo slučajna. Holmes nijednom nije pogledao gore prema meni. Nisam znala zna li on da sam ondje, iako je morao znati da nisam daleko. Nije bilo drugog mjesta na kojem bih mogla biti. Također nije bilo ni načina kako bih mogla doprijeti do Holmesa ni kako bih se riješila one dvojice a da i Holmesa ne dovedem u smrtnu opasnost, bilo od njihovih revolvera bilo od široka rasapa iz svoje sačmarice. Morala sam čekati i nadati se da će mi on nekako pružiti priliku da krenem u akciju. Znala sam da će u međuvremenu pokušati navesti Ketteridgea da govori.

Holmes se promeškolji ramenima i jasnim glasom progovori u smjeru gdje je Ketteridge klečao nad svojim komadima žice. "Imam li pravo u pretpostavci da ste se vi i gospodin

Scheiman prvi put sreli tek na brodu iz New Yorka? Čini se da je taj vaš plan nastao nekako, možemo li reći, na mahove?"

Ketteridgeove sigurne ruke nisu prekinule svoj hitar rad. "Da, tako smo se sreli. Bilo je to vrlo jednolično i nezanimljivo putovanje, a kad se David ukrcao u New Yorku, što nam je drugo preostalo osim razgovora?" Ketteridge posegne u džep, izvadi male škare za žicu i odreže spoj prije nego što ga metodično zamota. "Nisam imao nikakvih planova za Englesku. Ta zemlja nije mi se baš činila odveć pogodnim mjestom za moju vrstu spletki, pa sam se ovdje mislio samo malo opustiti, razgledati zemlju i potrošiti nešto novca koji sam zaradio... negdje drugdje."

Zadovoljan svojim djelom, on ponovo zakopa po torbi, izvadi komad odlomljena crijeva, postavi ga povrh žica da ih zaštiti od kiše i priđe k drugoj cijevi. "Razgovarali smo o raznim stvarima, ako znate što mislim. Zapravo, moglo bi se reći, bilo je to prilično smiješno, taj susret dvojice majstora ista uma. Nitko drugi na svijetu ne bi mogao pogoditi o čemu smo nas dvojica stvarno razgovarali, no David i ja smo znali." On zastade i ogleda se preko ramena. "Pretpostavljam da biste vi shvatili da ste nas slušali. Ne, prepoznali smo jedan drugog poput dvojice masona već pri rukovanju i nekako jedan drugom ispričali svoje nepodopštine a da izravno nismo rekli ni riječ. U svakom slučaju, kad je brod uplovio u luku, pozdravili smo se i razišli ne razmišljajući više o svemu tome. Hoću reći, mene su zabavljale njegove priče o tome kako je vodio školu na sjeveru New Yorka i kako je škola propala -oh, ne brini, Davide," dobaci on kad je njegov tajnik uzviknuo buneći se, "siguran sam da gospodin Holmes već zna sve o tome. A i David je znao nešto malo o mojim malim trikovima na zlatnim nalazištima, o kupnji jalove zemlje i potom prodaji u parcelama ljudima stotinama milja daleko. Nismo si ispričali ništa što bi ijednog moglo teretiti. Zapravo, više smo se hvalili vlastitom pameću pred nekim tko će je znati cijeniti.

I tako sam se našao u Londonu, zabavljajući se kao nikad u životu, kadli gle tko li se pojavio u mom hotelu ako ne David, sav uzbuđen i s velikim planovima za nas dvojicu. Ispalo je daje on Baskerville."

Ketteridge se ponovo okrene oko osi i pogleda Holmesa, a ja opazih kako mu se zubi bijele kad se okrenuo natrag prema poslu. "I mislio sam da i to znate. Jedan od razloga zašto je došao ovamo bio je taj da pogleda obiteljsku kuću koja je na prijevaru bila oteta njegovu ocu, koji baš i nije, moglo bi se reći, bio previše zakonit. Dakle, kad je David stigao u Plvmouth, što je prvo čuo ako ne to da se ta velika, stara ku-ćerina nalazi u rukama jedne osamljene male djevojke koja još k tome traži i zakupca za nju kako bi se mogla preseliti u grad?

Pa, najam nije bio baš prvo što je David imao na umu, a također nije imao ni toliko gotovine da neposredno kupi za-mak. Tako je sjeo i razmišljao nekoliko dana, a onda mi je pristupio s prijedlogom: on i ja smislimo prijevaru, kakvu god prijevaru ja hoću, podijelimo dobit, a onda je on na potezu jer će si moći priuštiti da se useli i postane vlasnik plemićkog posjeda."

"Teško da bi time postao i plemić", suho će Holmes.

Ketteridge nehajno odmahne škarama za žicu kao da to nije ni najmanje važno. "Pa, morao sam priznati da gradski poslovi nisu moja jača strana. Previše stranih ideja i puno previše, kako ih vi ono zovete, bobija na jednom mjestu. No pozvao sam ga na večeru, on mi je ispričao sve o zamku, a meni je počelo svitati. Udaljeno mjesto poput ovoga, gdje čovjek ima dosta prostora da razvije stvari. Tako smo razgovarali i postigli dogovor što se ticalo kupnje i prodaje zemlje, a on je preuzeo da zaplaši i rastjera ljude sa zemljišta koje budemo pripremali, kao i da mi pomogne s teglenjem i navlačenjem materijala."

"Stoje učinio tako daje neko vozilo preuredio kako bi nalikovalo na kočiju lady Howard te potom doveo i velikog, crnog psa kako bi upotpunio lakrdiju. U stvari," reče Holmes, "pitao sam se zašto više ne koristite psa."

Ketteridge se nasmije i zatrese glavom ne prekidajući posao sa žicama. "Jeste li ikada radili s psom, gospodine Holmes? Možda je onaj kojeg smo se mi uspjeli domoći bio samo osobito loše dresiran, no bio je prava noćna mora. Oh, izgledom je sasvim odgovarao ulozi, a David mu je čak na glavu stavio i slatku malu napravicu da mu doda onoplameno oko - s napajanjem iz baterije - no cijela stvar s tim psom bila je da bude sablastan, a stotinu dvadeset funti težak pas sve je samo to ne. Zaključaj ga u staju pa će zavijati ili izgrepsi i srušiti vrata; pusti ga slobodnog pa će natjeravati ovce i zaraditi metak; moraš ga hraniti mesom i onda čistiti za njime kako tvoj sablasni pas ne bi za sobom ostavljao velike smrdljive hrpe diljem krajine; na kraju krajeva, nikad ne znaš,

kad i kreneš s lady Howard, da ti pseto neće odmagliti kako mu se sviđa. Izašli smo s 'kočijom' dva puta u srpnju i dva puta u kolovozu, a nasred tog drugog puta prokleta je životinja zdimila prema obližnjoj farmi; valjda se tamo tjerala neka kuja. Imali smo nevjerojatnu sreću jer je cijela obitelj bila negdje vani, "svi osim jedne stare gluhe bakice, no moji živci više to nisu mogli podnijeti pa sam rekao Davidu neka se riješi pseta. Ja stvarno moram odati priznanje Davidovu ocu na tome kako se odvažio na svoju inačicu ove spletke samo s velikim psom. Nek me vrag nosi ako znam kako je to uspio." "Za sve to Scheiman je kanio dobiti zamak, a vi... Što?" "Oh, ja bih dobio lavlji dio stvarno ubrana novca - što je samo pošteno jer ja sam obavljao i veći dio stručnih poslova. Kako smo planirali, ja bih s početkom prijave prodao zamak njemu - sav sređen i ulickan kako smo ga sad uredili - za ono što bi na papiru izgledalo dobra svota, ali u stvarnosti bi bilo manje od jednog dolara. Ja bih na se preuzeo krivnju i zaradu i pobjegao iz zemlje. On bi ostao i morao se posipati pepelom po glavi jer ne samo da bi ispao toliko glup da si je izabrao takvog varalicu i hohštaplera za šefa, već je nasjeo i na njegov trik s prodajom zemlje. A opet, imao bi cijeli zamak da si ponovo osvjetla obraz. Osim toga," Ketteridge ponovo zastade, ovaj se put osloni na pete i naceri se prema svome pomoćniku, "taj se spretan stari vrag čak uspio i zaručiti s onom bljedunjavom i sputanom Baskervilleicom! Činilo se da će se domoći svega." "Do Petheringa."

Ketteridge izusti jednosložnu kletvu i vrati se svome poslu. "Da, do trena kad je taj prokleti škamp zabasao u naše planove. Isuse, kakva usrana sreća! Mislim, onaj stari prošlog mjeseca, to je jedno, ali da je baš morao zveknuti i onu znatizeljnu babu od profesora po glavi..."

"Što sam drugo mogao učiniti?" poviče Scheiman. "Nismo ga mogli pustiti, a sigurno se ne bi bio dao potkupiti."

"Imaš potpuno pravo, Davide", odvrati Ketteridge olako. Zazvučalo je to poput stare svađe, svađe do koje mu više i nije bilo jako stalo. "Ali to te je na kraju i stajalo preuzimanja zamka. To da susjedi šuškeću između sebe da si sigurno morao imati više s prijevarom onog prokletog Amerikanca nego što se to na prvi pogled čini jedna je stvar, no pravo ubojstvo s druge strane, e, to je nešto preko čega će susjedi, bar ja tako mislim, teško prijeći. Ne, Davide, kao što sam ti rekao, jednostavno ćeš morati uzeti svoj dio novca i prepustiti zamak miševima. Pronađi kakvu dobru curu negdje u toplim krajevima i ondje otvori školu."

Ketteridge ustade, otrese ruke i preleti snopom iz svoje svjetiljke preko svoje rukotvorine: devetnaest razbitih crjepo-va, devetnaest fitilja do glavne žice, svi uredni i suhi i spremni da planu. No stoje namjeravao učiniti s Holmesom?

"Pospremi one cijevi, Davide, i provjeri da nisi što ostavio za sobom. Ja ću uzeti gospodina Holmesa i naći se s tobom na kraju žice. Hajde, pođimo, gospodine Holmes", reče on vadeći revolver. "Samo slijedite žicu." On uperi svjetiljku pred Holmesove noge i pođe za njim dalje od svog radilišta.

Znala sam da će im trebati više vremena da stignu do detonatora kojim će Ketteridge aktivirati naboje jer je Holmes onako sputanih gležnjeva mogao sitnim koračićima tek poskakivati. Ostavih svoje mjesto nad rijekom, obidoh oko zavoja da stignem prije njih i, pod nestalnim svjetlom Mjeseca i povremenim blijedim bljeskovima udaljena sijevanja, sjurih se do obale uz odrone kamenja pod nogama i, u svojoj hitnji, uz pogibelj za svoj život i udove.

Detonator je stajao spreman, čekajući samo spajanje s glavnom žicom i spuštanje kontaktnih vršaka. Oklijevala sam samo tren prije nego što sam zaključila da zapravo i nije bitno dospije li još jedna mala količina zlatnih pahuljica u tu zguru starog rudnika kositra, a ta neočekivana eksplozija meni bi pribavila moćnu diverziju. Iščeprkah svoj džepni nožić i sa svjetiljkom zaklonjenom ispod rupčića i priklješte-nom između koljena na zemlji, hitro ogulih krajeve žice, omotah ih oko vršaka i pritegnuh kontakte na njih što sam brže mogla. Pograbihi zatim detonator i, povlačeći i cimajući žicu kako bih bila sigurna daje slobodna i da nije za nešto zapela, žurno oteturah nizvodno do skrovitog koljena u stijeni kanjona. Od šuma hitre vode nisam čula ništa, no za manje od minutu ugledah sjaj ručne svjetiljke koja se približavala i spremih se za akciju. Nisam znala gdje je Scheiman, iako sam pretpostavljala da neće biti daleko od svog šefa, no nisam mogla smisliti nikakav bolji plan. I, priznajem, izgovorila sam i žarku molitvu za pomoć i zaštitu u tom svom mahnitom činu.

Svjetiljka se približila i sad sam začula glas: Holmesov, glasan, što je, nadala sam se, značilo da on očekuje da ću ih čekati na tom jedinom logičnom mjestu gdje sam se ja doista i nalazila. Čula sam zatim zvuk struganja nogu i Ketteridgeov oštar odgovor, a onda su se našli nadamnom.

Oštro se bacih na detonator i manje-više u istom pokretu podigoh pušku istovremeno kad se i Holmes bacio natraške na Ketteridgea. Tresak eksplozije i neočekivani napad urotili su se protiv točnosti Ketteridgeova revolvera te njegov hitac, nakon što mu je prst grčevito povukao otkopac, potpuno promaši, a u idućem trenu i svjetiljka mu izleti iz ruke te se njezin snop šašavo zavrti šarajući po zraku. Holmes se skotrlja u mrak pokraj rijeke, a ja opalih iz jedne cijevi radi dodatnog efekta.

Razoružan i zasut vatrom Ketteridge nije oklijevao ni trena, već se naglo okrene i pojuri natrag u smjeru iz kojeg bija-

še došao, prema obronku koji je polako počeo cvjetati. Ketteridge nestade u oblaku prašine, no ja nisam kanila poći za njim prije nego što izvučem Holmesa iz vode i na sigurno.

Moj zakonito vjenčani suprug bio se zaustavio tik iznad linije vode, bolno ukotvljen među kamenjem i silno kunući. Oslonih pušku o obližnji poveći kamen, iščeprkah svoj džepni nožić te oslobodih Holmesu prvo ruke, a zatim i noge.

"Hvala, Russellova", reče on kad se uspravio i malo došao do daha. "Upravo ondje gdje sam to i predvidio, i čak s još većim učinkom nego što sam se nadao. Gdje je Ketteridge?"

"Odjurio uz brijeg, u smjeru vozila. Ili prema konjima?" Pružila sam mu ruku i pomogla da se iskobelja iz skliskoga kamenja.

"Neobična naprava - automobil s vrlo širokim, jako napumpanim gumama i debelom oblogom oko motora. Gotovo nečujan na vrištini i gotovo bez tragova. Večeras, međutim, neće time nikamo otići. A Scheiman?"

"Možda je otišao s njim." "Biojeizanas."

"Oh, Bože. Nadam se da ga nisam ubila?" Zabrinuto pogledah prema oblaku prašine što se moćno kovitlao u sad smirenu svjetlu iz čudom nerazbijene svjetiljke koja je ispala Ketteridgeu. "Nisam mislila da će eksplozija biti tako velika."

"Nije trebala biti. Možda je stijena bila nestabilna. No morat ću te ostaviti da se pobrineš za Scheimana. Hoćeš li moći?"

"Holmes, ne možeš krenuti za Ketteridgeom bez oružja! Barem pričekaj da uzmemo revolver od Scheimana."

"Russellova, neću dopustiti da mi i drugi zlikovac pobjegne na ovoj vrištini", reče on mračno i odlučno. "Dođi kad bu-

deš mogla." On pokupi svjetiljku s tla i zagradi uz padinu za Ketteridgeom.

Gurnuh novi metak u cijev i s velikim oprezom krenuh nizvodno do mjesta eksplozije, svakog trena očekujući da će se na me baciti tajnik s ubilačkim namjerama. Kad sam ga našla, međutim, od njega mi nije prijetila nikakva opasnost. Bio je u nesvijesti i napol zatrpan pod

kamenom s urušena obronka. Provjerila sam mu džepove, uklonila čvrst nož na sklapanje iz jednog te se dala na posao da ga iskopam.

Jedan gležanj bio mu je slomljen, kao i kost iznad njega, i znala sam da će Scheiman sutra od pasa na dolje biti sav crn i natučen. Ako uopće preživi tako dugo. Odvukla sam ga malo dalje, svezala mu ruke na leđima, skinula svoju nepropusnu kabanicu i vuneni kaput te ih čvrsto zatakla oko njega. Željela sam, ako ova nepromišljenost Scheimana bude stajala života, da to bude od sučeve ruke, a ne od moje.

Nisam pronašla njegov revolver, koji mu je ili morao ispasti iz džepa ili biti izbijen iz ruke u odronu, no znala sam da ga ni on neće moći naći kad to nisam mogla ja. Okrenuh se tada za Holmesom i Ketteridgeom gore prema vrištini.

Bilo ih je lako pronaći s visoka mjesta na ostacima mog tora zaštitnika, dva snopa svjetla kako se kreću kroz tamnu ravan prema zapadu otprilike pola milje jedno iza drugog. Teško je bilo reći koliko je od mene bilo udaljeno bliže od svjetala, no nije mi se činilo da ima više od dvije milje. Upu-tih se niz obronak njihovim tragom.

Krećući se uzvodno uz rijeku naišla sam na mjesto gdje je ona bila jedva nešto šira od potoka, a tu sam našla i Ketterid-geovo vozilo - napravu koju je Scheiman bio osmislio kako bi zaplašio stanovnike vrištine: kočiju lady Howard. Zastadoh na tren da ga pogledam i otkrih na svoje iznenađenje daje ispod velika, četvrtasta nadgrađa s ostacima namaza fosforocentne boje na uglovima - "svjetleće kosti" trojice zlosretnih muževa lady Howard - ležao isti, snažni veliki automobil koji nas je bio vozio u zamak Baskerville i iz njega, čije su klasične dunlop gume bile zamijenjene velikim, jako napuhanim gumenim zračnicama koje neće ostavljati tragove i koje su također služile da istaknu sablasnu, klizeću tišinu te naprave u kretanju. Shvatih da ih je na to vjerojatno bio nadahnuo tajni amfibijski tenk - Mvcroftu će pasti mrak na oči kad to čuje. Konja koji je naizgled vukao kočiju vjerojatno je ispred auta jahao jedan od one dvojice, zvekećući ormom radi stvarnijeg učinka. Iznenada se sjetih da nemam vremena dangubiti nad tim vozilom te otrgoh pozornost s njega i zaputih se dalje na vrištinu.

Moja udaljenost od dvojice muškaraca koje sam slijedila značila je da se povremeno moram penjati na uzvisine i provjeravati gdje su te ih, ma koliko se ja upinjala iz petnih žila, nikako nisam mogla doći. Svaki put kad bih se popela, i dalje sam vidjela dvojicu, iako se udaljenost među njima polako smanjivala jer je Ketteridge morao birati put kojim će krenuti dok ga je Holmes samo slijedio. U stvari, počela sam se pitati ne drži li se Holmes namjerno podalje. Tako ja udvostručih napore.

Vjetar se prilično smirio, no kad začuh slabašan prasak iz široka prostranstva pred sobom, nisam bila ni najmanje sigurna što se događa. Očajnički posvijetlili oko sebe, ugledah uzvisinu, krenuh njome, uspeh se na najvišu gromadu kamena na njoj, podigoh se na prste te ugledah svjetlo. Jedno svjetlo. Nije se micalo.

Potrčah. Trčala sam ne mareći za potoke i kamenje i paklenske vodom natopljene uleknine i žljebove starih iskopina kositra, uz uzvisinu i niz njezinu suprotnu stranu, te zagazih tri koraka u močvaru što se pružila preda me prije nego što su se na uzbunu uspjela oglasiti moja unutrašnja zvona. S mukom se stadoh povlačiti natraške dok mi je gusti kal snažno grabio čizme i listove i puštao ih tek uz nevoljki, spori, mljac-kavi zvuk. Zateturala sam kad su mi pete udarile o čvrsto tlo i teško sjela na zemlju; zatim sam ustala i svjetiljkom pretražila uvalu pred sobom. Rogoz, rekao je Holmes, potraži uporište među rogozom i doista, uzduž rubova močvare stajali su buseni debele grube trave i šaša otprilike u polukrugu. Probijanje kroz to bilo je teško, no nisam više propadala dublje od prve rupice za uzice na čizmama te sam na drugu stranu močvare dospjela bez daljnjih neperilika. Uspeh se zatim na brežuljak koji se podigao preda mnom a tamo dolje, možda kojih četvrt milje dalje, ležao je snop svjetlosti iz jedne svjetiljke - ležao, kako se činilo, na zemlji, nepomičan.

Nervozno provjerih je li mi puška nabijena te oprezno krenuh naprijed dok napokon ne razabrah jedan crni lik koji je sjedio na zemlji pokraj svjetiljke. Moje se srce jednom snažno zgrči od olakšanja, zatim zabubnja poput poklika i smiri se.

"Holmes?" rekoh. "Mislila sam da sam čula pucanj."

Začuvši moj glas on se okrene, a zatim pogleda natrag prema području pred sobom. "I jesi", reče. "Nije mi dao da mu se približim."

"Približiš?" upitah te mu priđoh i stadoh do njega. Holmesove čizme bile su se pretvorile u gromade crnog, opakog kala, kao i njegove hlače do iznad koljena.

Posvijetliti naprijed ne bih li ugledala u stoje zurio te pred našim nogama spazih potez glatke, fino strukturirane ledine koji je izgledao kao daje netko po tlu vrištine prostro veliki sag od mekog blijedo-zelenog materijala. Na nama bližoj strani sag se činio zguljen, a u snopu svjetla vidjelo se nešto sjajno i crno, razbacano preko tog mjesta, i ja shvatih da to mora biti blato. Ostatak površine bijaše djevičanski netaknut. Drhtava močvara, kako ju je bio nazvao Holmes. Peri-nasta, bijaše Baring-Gouldov šaljivi opis. Perina pod kojim je sada spavao Ketteridge.

Holmes kratko kimne u onom smjeru. "Vriština ga je uzela", reče te si objema rukama umorno otare lice. "Dospio je gotovo do pola prije nego stoje potonuo. Pokušao sam ga izvući, no držao me je na nišanu do posljednjeg trena, dok mu iznad površine nisu ostale samo ruka i oči. Pucao je na mene kad sam pokušao... Doista sam ga pokušao spasiti."

Prignula sam se i podigla njegovu svjetiljku, a kad sam je stavila Holmesu u ruku, pustila sam da mi prsti kratko otpočinu na njegovu zatiljku. "Kao što kažeš, Holmes. Vriština ga je uzela. Dođi, pođimo kući."

POGLAVLJE DVADESET ŠESTO

U ovim svojim uznapredovalim starim godinama ja se doista više oduševljavam ljepotama Prirode i Umjetnosti nego što sam to činio u svojoj mladosti. Razumijevanje i poštovanje prema onome stoje dobro i istinito i pristalo raste s godinama i ja sam siguran da smrt taj rast ne može spriječiti ništa više nego što bi se mogao spriječiti život gusjenice kad se išćahuri i poleti kao vodencvijet. Ja se na prošlost ne osvrćem i kažem: "Sve je umiranje!" Ono što ja ponavljam u svom srcu dok gledam kako se pupoljci otvaraju, a rumenika treperi na livadi i dok udišem miris bora u šumama i slušam žuboravu, zavojitu pjesmu poljske ševe jest: "Sve je Obećanje."

"Daljnja sjećanja"

I pošli smo kući, svojem vlastitom domu u Sussex Dövnü, nedugo nakon toga. Prvo smo, međutim, morali obaviti još jedan, posljednji zadatak na vrištini.

Tri dana nakon što je policija oslobodila tijelo Richarda Ketteridgea iz smrtonosnog zagrljaja močvare, posudili smo njegov veliki auto, sad očišćen od svog kostima i s vraćenim dunlopsicama i dovezli ga pred vrata lew-trenchardske kurije. Dok je brončani gušćar promatrao što se događa, stražnje smo sjedalo obložili visokom hrpom jastuka, prtljažnik napunili izletničkom hranom koja se sastojala od pečene guske s nadjevom od kadulje i luka, od sendviča od ovčetine i od medovine te stali čekajući da se vlastelin od Lew Trencharda smjesti među jastucima. Zatakli smo oko starca putne pokri-

vače i stavili mu tople cigle pod noge te smo, s Holmesom pokraj njega i sa mnom za upravljačem, povezli velečasnog Sabinea Baring-Goulda gore na vrištinu da još jednom, posljednji put s ove zemlje, pogleda taj kraj koji je ljubio više od svega na svijetu.

POGOVOR UREDNIKA:

Dok pišem ove retke, posljednji se dom ukrašava vrijeskom i mahovinom kako bi primio tijelo one koju ću sutra pokopati -posljednju od svojih starih župljanki, jednu od Božjih svetica,

koja je živjela bijelim i blagotvornim životom, ljubeći Boga i služeći Mu, podižući porodicu na istoj toj svetoj liniji života, i koja je u spokoju sklopila oči kako bi prešla u Obećanu zemlju

koju mi odavde ne možemo vidjeti, ali u koju možemo vjerovati i kojoj se možemo nadati da ćemo pripasti.

"Daljnja sjećanja"

S obzirom na okolnosti, pomalo čudi što se u više rukopisa Mary Russell ne spominju poznata javna imena. Može se, naravno, raditi o tome da slavni ljudi imaju zamorno obične probleme, a do tog doba u svojoj karijeri Sherlocku Holmesu više se nije dalo gnjaviti drugim slučajevima osim onima koji su ga najviše privlačili. Poznavalac se često zna dati odvući od uobičajenog i svagdašnjeg, ma kako divno ono moglo biti, u ona neočekivanija ili neuobičajenija područja svoje stručnosti; taj se zaključak svakako može primijeniti i na ovaj slučaj.

U mjeri u kojoj sam ja to mogla ustanoviti, okosnica priče gospođice Russell stoji: velečasni Sabine Baring-Gould bio je više nego pouzdano stvarna osoba, istinski i neočekivani britanski osobenjak - akademski romanopisac, lakovjeran skeptik, čovjek i strastven i hladan. S više strana u svojoj osobnosti nego što Kohinoor ima faceta, Baring-Gould je kročio svojim genijalnim i egocentričnim putem, vladajući svojom obitelji i svojim devonshireskim imanjem na način

rastresene i zbunjene vlasti, otpremajući se kad god bi mu palo na um gore na Dartmoor, u London ili pak prijeko na Kontinent. Njegova žena Grace morala je biti prava Božja svetica - iako se Baring-Gouldu ipak mora priznati da je toga bio svjestan.

Vrtoglavi doseg njegovih devedeset plodnih godina (150 knjiga, od kojih pedeset beletrističkih) nalazi se većim dijelom u zaprašenijim kutcima pod svodovima knjižničke pohrane diljem svijeta, od "Vukodlaka i njihove prirodne povijesti" do relativno poznate knjige "Pjesme zapada". Onima koje zanima život toga izdanka para glasovitih stabljika, preporučila bih, nakon dvije knjige njegovih memoara ("Rane uspomene" i "Daljnja sjećanja", od kojih svaka knjiga pokriva po trideset godina njegova života), bilo koju od ovih dviju biografija: "Naprijed, kršćanski vojnici" Williama Purcella ili "Sabine Baring-Gould" Bickforda Dickinsona (koji je bio Baring-Gouldov unuk te i sam župnik crkve u Lew Trenchardu od 1961. do 1967. godine). Također postoji udruženje Sabine Baring-Gould Appreciation Society (c/o the Hon. Sec. Dr. Roger Bristow, Davidsland, Brendon Hill, Copplestone, De-von EX17 5NX, Engleska) gdje se za kraljevsku svotu od šest funti sterlinga godišnje mogu dobiti tri okružnice i pobratimstvo s određenim brojem ljudi ispravna razmišljanja. A ako čitatelj želi dodati još jednu dimenziju svom poštovanju Bari-ng-Goulda time da postane i slušatelj, audiokaseta s blistavim, iskričavim izborom devonshireskih narodnih pjesama koje je skupio Baring-Gould, zajedno s izvatcima iz njegovih djela i memoara, može se nabaviti preko zaklade The Wren Trust, 1 St. James Street, Okehampton, Devon, EX20 1DW, Engleska.

I još jedna dodatna zanimljivost. Kad je drugi od unuka Sabinea Baring-Goulda, jednako sjajan i višeslojan William Stuart Baring-Gould, napisao svoju slavnu biografiju gospodina Sherlocka Holmesa (koju je nazvao "Sherlock Holmes iz Baker Streeta: Život prvog detektiva savjetnika na svijetu"), čini se daje posegnuo upravo za "Ranim uspomnama" svoga djeda kao za izvorom iz kojeg bi se moglo konstruirati Holmesovo rano djetinjstvo (o kojem se, doduše, uopće ništa pouzdano ne zna). W. S. Baring-Gould promijenio je samo datume. Ostalo, od povrede oca koja je dovela do njegova otpuštanja iz vojske u Indiji i njegove strasti za putovanjima po Kontinentu koja je potom nastala i koja je dovela do obiteljskog života u kolima, preko dječakove strasti prema arheologiji od malih nogu i do njegova ad hoc obrazovanja, pa sve do naziva brodova na kojima su obitelji Baring-Gould i Holmes isplovile iz Engleske, sve to nosi tragove doista izvanredne sličnosti. Velečasni Sabine Baring-Gould umro je 2. siječnja 1924. godine, dvadeset šest dana prije svoga devedesetog rođendana, a samo nekoliko tjedana nakon događaja opisanih u ovoj knjizi. Drago mi je da mogu vjerovati kako je, kad je napustio ovo tijelo koje sad leži pokraj Graceina u podnožju crkve u Lew Trenchardu, to učinio siguran u saznanju daje njegova ljubljena vriština ostala pošteđena najgorih previranja i nevolja dvadesetoga stoljeća. Voljela bih vjerovati da je umro sretan. A više od svega želim vjerovati, bez obzira na sve tome suprotne glasine, daje uspio udahnuti zrak svoje vrišti-ne još jednom - za posljednj i put - prije nego što je umro.

Visit us Ebook section on
www.Crostuff.net

By Deufalt